

88/c

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

నవంబరు 1959

సంపుటము 36 :

: సంచిక 11

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

నవంబరు 1959

విశ్వనాథమధ్యాహ్నము: శ్రీగిరి శతకము	శ్రీ విశ్వనాథ నత్యనారాయణ ...	1
ఎట్టమండ భూపతి చేబోలుశాసనము	శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ	3
ఘటన	శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	8
బూర్గులవారి భాషాసేవ	శ్రీ బి. రామరాజు ...	17
ఋషివాణి	శ్రీ బెహ్మరి శ్రీనివాసమూర్తి ...	26
భారతీయ తత్త్వమీమాంస—		
నేటి ప్రజారాజ్యములు—	శ్రీ కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు ...	27
విశ్వమున విశిష్ట డేవదు ?	శ్రీ నన్నిధానం సూర్యనారాయణశాస్త్రి	33
కోనగణపతి ఖండవల్లి శాసనము	శ్రీ తురగా కృష్ణమూర్తి ...	35
క్షంతిపుష్పలు !	శ్రీ “శంషిల” ...	41
రోహిణి చంద్ర మంగళయోగము	శ్రీ రాల్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు	47
మహాకవి శివయ్యగారి స్వీయచరిత్ర	శ్రీ యస్వీ.జోగారావు ...	55
తృతీయప్రణాళిక - నిగుద్యోగనమస్య	శ్రీ బులుసు వేంకట సుబ్బారావు	58
సాహితీ సుగతుని స్వగతం	రామచంద్ర ...	63
ప్రాకృతభాష : శ్రీ పరవస్తువారి సేవ	శ్రీ నిడదవోలు వేంకటరావు ...	66
వార్తలు	...	70
ద్విపదభారతము : బాలనరన్వతిలోపాలు	శ్రీ కొమ్మనమంచి జోగయ్యశర్మ	71
కథావస్తువు పోయింది !	శ్రీ కె. బాబూరావు ...	73
కథకళి సాహిత్యము	శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	77
విప్లయోగి	శ్రీ సాశ్వత కృష్ణమూర్తి ...	84
నన్నెచోడుని వర్ణనలో వన్నెలు చిన్నెలు	శ్రీమతి వి. రాజేశ్వరి ...	85
కలగూరగంప		92
గ్రంథవిమర్శనము		93

డిసెంబరు సంచికలో

గయశాసనము జయశాసనమెట్లు ?	శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ
కాకతిశక్తి ఎవరు ?	శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి
శాకుంతలము : విశ్వకవి తాకూరు	శ్రీ వేలటూరు రామదానయ్యంగారు
నేటి తెలుగు వర్ణనమామూయము	శ్రీ భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి
తంత్రశాస్త్ర రహస్యము	శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి
అన్యోపదేశము : భల్లటుడు	శ్రీ బామ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు
భారతంలోని స్త్రీపాత్రలు : అంబ	శ్రీమతి పనల నత్యవతిదేవి

మ న వి మా ట లు

మనసు మరుగున తాగడే మెలకువలను వెలువరించడానికి మాటలే రాచబాటలు ఈ మాటలకు పలుకుబడి...నుడికారం- ప్రాణం. నుడికారం తెలిక ప్రయోగించిన నుడువులు స్త్రీవాలు, పరమార్థవివేదనా సమర్థులూ అవుతాయి. రచయిత వివక్ష పాతకుని అభిముఖీకరణమే కాని విముఖీకరణం కాదు. కనుక పలుకుబడితో పెరవారిమని చూరగొనడం అవసరం.

అయితే, మానవత్వం అన్యోన్య్యాక్రమంతో నేటి ఆదికాలంనుంచి అభివృద్ధి చెందుతున్నది. ఈ క్రితాబ్దంలో ప్రజానాటకం విస్తరించి భావలక్ష్మీ పరస్పర సాన్నిహిత్యం ఏర్పడింది. ఈ కారణంగా భావల వికాసానికి సాంకర్షిక తప్పకదా - అనేవాదం ఉంది.

“అతిథు గ్రంథమును వ్రాసినాడు...అనట తెలుగు పలుకుబడి కాదు. కమ్మవ్రాసినాడు. బాబు వ్రాసినాడు అనుటేకాని గ్రంథము వ్రాసినాడు అనుట ప్రాచీనుల పలుకుబడి కాదు. వ్రాయుట రిపికరుని పని. అందు రచనాచమత్కృతిలేదు. గ్రంథము రచించినాడు, కబ్బము కట్టినాడు, కబ్బము చెప్పినాడు అనుట ప్రాతీ తెలుగు పలుకుబడి. అయినా, నేడు అనేకలు గ్రంథము వ్రాయుచున్నాడు అని వ్రాయుచున్నాడు. ఇది ఇంగ్లీషు పలుకుబడి. తెలుగులో యాధికృతి నది. ఇక తొలగింప కుదురుదు. తొలగింపనక్కరలేదు.

“గ్రామాధికారిని కరణమని పిలుతురు అనుట తెలుగుపలుకుబడి కాదు. కరణ మంగురు, కరణమని పేర్కొంగురు అనుట తెలుగుపలుకుబడి కరణమని పిలుతురు అనట ఇంగ్లీషు పలుకుబడి. తెలుగుభాషలో యాధికృతి మైనది. ఇక తొలగింపసాగ్యముకాదు. యాధికృతి తర్వాత తప్పక భావించడం తొలగిపోతుంది” అన్నారు భాషాతిత్తవేత్తలు.

నిజమే. ఇలాటి సాన్నిహిత్యం, సామరస్యం భాషావికాసానికి అవసరమైనవి. కాని, ఆలోచనల అలెను అతికట్టి, భావనా వైధవాన్ని నీటలు వారజేసే సాయుజ్యం, సమైక్యం సమాదరణీయాల! బుద్ధిని మొద్దుపారజేసి, భావదాస్యానికి పట్టంకట్టి చేతను చిరుకగొట్టే చిత్రకృత్రి ఆకాంక్షలకుమా? ఈ భావదాస్యంవల్లనే కాబోలు కొన్నిరచనలు కొన్ని కలకాలమో, వికలకాలమో చదువర్కారా

పాదకాలు అవుతాయికాని, కలకాలం — కనీసం కొంతకాలం—మని మననం చేసుకొనే సాన్నివి అందుకొందారేను!

సంస్కృతిదాస్యంతో నానదీభావలు కొన్ని మోగుబారిపోలేనా? ఒక ప్రాంతంలో ‘మణిప్రవాళి’ మన కృత్రిమభాషే పుట్టుకురాలేదా? అని ఆక్షేపిస్తారుకదా! ఔను. కొంతవరకూ ఇది వాస్తవమే. కాని, రచనా రహస్యాన్ని, నిర్మాణ మర్యాన్ని ఎరిగినవారెవరూ ఇతర భాషాభావప్రవాహంలో కొట్టుకుపోలేదు. తమభావమూలంబాన్ని, పలుకుబడి పట్టును, ఆలోచనల ఆలవాలాన్ని కొలదన్నలేదు. వాటిని గట్టిపరచుకొనే ఇతరవాద్యరూప భావకుసుమాలను విప్పి కూర్చి తమరచనలను అలంకరించుకొన్నారు.

ఏ సాహిత్యంలో ఎక్కడ విసుంచికొనదచ్చివా, ధ్రువరసీతితో స్వీకరించడం భాగ్యమే. అయితే, ఆగారి పాటుకే పడిపోవడం, ఆ తావుకే దిమ్మెత్తిపోయే మనస్తత్వం తగదు. ఈ మనస్తత్వం అనువాదాలలో మరీ ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తుంది. ఉదాహరణకు : సమ్యక్ బాక్స్ అంటే, శిఖరాగ్రచర్చలు. అగ్రనాయకుల చర్చలు అంటే ఎంతవలువు? శిఖరాగ్రంలో చర్చలు అనే అపార్థానికి అవకాశంలేదా? స్పేస్ షిప్ - రోదసి నాక. నాక అనేమాట ఎంగుకు? నీళ్లే రాతువునుంచి పుట్టిండుకదా అంటారేమో! యోగా ద్రాధిర్బలికనీ! విమానంమీద వెళ్లాడు. మీద ఆసేద మన పలుకుబడా! విమానంమీద ఎక్కి ఆ రక్కమీద ఈ రక్కమీద చెరి ఒక కాలువేసుకొని ప్రాపెల్లర్ ను తిప్పుతామా? విమానంలో అంటే పరిపోదా? ధూమి సంస్కరణలు—ఇది పూర్తిగా ల్యాండ్ రిఫార్మిస్ అన్నదాని మక్కికి మక్కి చెక్క కాదా? ధూమిస్వామ్యంకదా సంస్కరించబడేది! ఇలాగే హిందీ సంప్రదాయదాస్యంకదా. ఈ హిందీ అభిమానులు “మేరాకహనా యహ్ నైక్” అన్నరీతిలోనే “నేను చెబుతున్నది ఎదికదా” అని ఎత్తుకుంటారు మాట. ప్లేగ్ నివారణ నిపుణునికి ప్లేగ్ క్యాప్ట్రె అని హిందీలో వ్రాశారు. ఇది ఎలా ఉంది?

భావం భావ అన్యోన్య్యాక్రమాలకు నే సంతోషదాయంలో, సమదాచారంలో వేర్పూరించి, పలుకుబడిని పట్టుకొమ్మచేసుకొని, ఆలోచనలను అల్లుకున్నప్పుడే మూలిక రచనలు మొలకెత్తుతాయి. పలుకుబడిని పరిహరించడం- పరిమార్చడం వద్దనే ఈ మనవి.

విశ్వనాథ మధ్యాక్షరాలు: శ్రీగిరి శతకము

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

అన్నియుం జక్కగా జరుగుచున్నప్పు డభవ! యా మృత్యు

వన్నది సహజమైనట్లు దానిభయంబు లేనట్లు
లున్నది యది వచ్చినప్పు డీరీతినుండఁగాఁజేయు
సున్నితంబుగను శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

నీవు లింగాకార మూనుటే ధారుణికి నీ యథార్థ
భావంబు వ్యాఖ్యానపరచునట్లులు పరమ పూర్ణతయు
నాహఁ గోలగా జ్యోతి వగుట నిరాకార పరిశి
సూపే నీవగుట శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

నను నే విచారించుకొనిన నవ్వుగా నాకె యున్నయది
నిను సమభ్యర్థించు పద్ధతి సుకృతి సీరేజ మధువ
ధుని సముద్రానిఁ గోరవచ్చుఁ బెనుకొండ తూగుటలో వ
రుణ దేవుగూర్చి శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

నాబిడ్డ యీకైతపాప మిది కూడ నగజాతస్వామి
జాబ'లిమైత్రావరుణి మొదల్ ఋషుల్ సంబంధమాడ
రాఁగోరు నా మాటమీఁద దీనిని గ్రహియింపు మిదియె
సోబ'నకూడ శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

వియదాదికబృహత్తనూ శివా పట్టువిడుపులు గల్గు
దయయేమి దను భవా సతత సురపారిధారాభిషేక
మయమైనఁగాక యీ కరుణ యేరీతి మన్నింతు నభవ
సువహ కాదయ్యె శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ!

అలోల కల్లోలితామృతూకృతి యా రెండునాళ్ళు
నీలలోహిత తీసిపోయెను గదయ్య నీ దయాతటిని
నీలమండలలోతు లేదు ముంచఁ దడిపాడి చేయదు సామి
కూలమ్ము చివర శ్రీశైల మల్లి కార్జున మహాలింగ!

తుదిదాకఁ దోడపువాని వోలికఁ దూగి వచ్చితిఁ
పదిబారలేగిన యంతలోఁ జప్పుఁడిపోయి తభన
ముదిసిన నాకంఠఁగూడ మిక్కిలి ముదిసినయల్లు
చొదుగుమాలిలివి శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

నీవు నామనసులోనుండి యెప్పుడు కంఠేకాల తొలఁగి
పోవను నొక తృప్తివిడచి నీవల్ల పొందిన దేమి
పావనంబైన నీ నెగ్గుచూపించు పాపానఁబోవు
సూర్య యం చనన శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

రెండుభావా లొకేసారి యుండనిరీతిగాఁ దర్క
పండితుల్ చెప్పుదు రేమి చెప్పుట పరమ మహేశ
గండిలో నొడియు నివ్వట గుండమై కదల విం దమర
శుండాలమూర్తి శ్రీశైలమల్లికార్జున మహాలింగ!

కాలువగా జాలువారి యంతలో గడ్డకట్టెదవు
నాలోనఁ బానుగార్చుచుంటి యగ్గికణంబు వేరుపుగ
కాలాంశకున కైనవాడు నొక్కటే కానివాఁ డొక శిః
సోలింఁజేయ శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

చిత్తము లాగుచున్నయవి యెఱ్ఱనిచేరులై నేలు
గుత్తులు గుత్తులై పిదిలుకొన్నవి గుండియలెల్ల
బత్తుల వో వేల్పుచెట్ట నీమెడ పట్టుకోనీవె
సాత్తేమిపోదు శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

ఓసామి నీవు నా గుండెలోపల నుంటివా పెద్ద
లా సాము లొన్నాగటంచు నిది భ్రాంతియా నాకు నభవ
మానరమ్ముగ నింతపైకిఁ బొక్కవా మనలిన నచట
సూనరివాడు శ్రీశైలమల్లికార్జున మహాలింగ!

ఒకటి యధార్థమా నంబికాజాని యర్వి నందేని
నకదొట్టి యుండె నీ తత్త్వ మయ్యది యెంతైనఁగాని
కొకిలికి యీ ధరాతత్త్వముం ద్రవ్యకొలఁదిఁ గన్నడెడు
సుకమందునట్లు శ్రీశైలమల్లికార్జున మహాలింగ!

ఎఱ్ఱమండ భూపతి చేబ్రోలు శాసనము

శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

పూర్వచాళుక్య వ్యపతియైన రాజరాజనరేంగుని కుమారుడు మొదటి కులోత్తుంగచోళ చక్రవర్తి తన రాజధానిని వేంగిదేశమునుండి చోళిదేశమునకు మార్చినపిదప వేంగిరాజ్యపరిపాలనము నిమిత్తము తమ తన కుమారులను రాజప్రతినిధులుగా పంపుచు వచ్చెను. వీరికి బానిసలుగా నుండుటకై తమ చాళుక్యవంశమును ప్రాచీనకాలమునుండియు భక్తినిర్వాహముతో గొలిచిన భిక్ష్యకులుండుములలోని సముద్భవైన నాయకులను మొదటి సేనానుజును, దళ నాయకులనుజేసి పిదప వారిలో కొందరికి సామంతరాజనిహ్నులు నిచ్చి మంపలేశ్వరులను గావించెను. ఈరీతిని మొదటి కులోత్తుంగుని రాజ్యపరిపాలనము కడపటి వర్షములలో వేంగిదేశమున పెక్కు సామంతమాండలిక రాజ్యము లేర్పడినవి. కులోత్తుంగచోళ చక్రవర్తి చివరి రాజ్యకాలమునుండి కాకతీయులు జయించువరకు ప్రాగాంధ్ర (వేంగి) దేశనిర్మితము సామంతమాండలికరాజ్యచరిత్రమే. ఇట్టి మాండలికములలో కొంపపడుమటిదేశము నేలిన నాయకవంశ మొకటి.

కొంపపడుమటిదేశమున గా కొంపటికొంపలకు పడుమట నున్న నరసారావుపేట, సత్తెంపల్లి (గుంటూరు జిల్లాలోని) ప్రాంతములు. ఈ దేశమును మొదటి కులోత్తుంగుని, అతని సంతతివారి కాలమునందు పాలించిన మాండలికులకు తైలపశ్చిమ వసుంధరాధిపతులని, గిరిపశ్చిమశాసనులని, గిరిపశ్చిమదేశాధిపతులని వ్యవహారముండెను. ఇక్కడ తైలము, గిరియనగా, కొంపటి కొంప. ఈ గిరిప్రతీని త్రిసప్తతి, అనగా డెబ్బది మూడు గ్రామముల దేశము. ప్రాచీనకాలములో దళపరిమితి గ్రామముల లెక్కను తెలుపబడుచుండెను. (చదవరాగము: వేంగి పవారు వేల; వలనాడు ఆరువేల దేశము; పాకనాడు ఇరువదియొక్క వేయి గ్రామముల దేశము.) గ్రామమున్న నెంతి పరిమితిగల ప్రదేశమో ఇంతిగలకు తెలియరాలేదు.

గిరి పశ్చిమదేశాధిపతులు తమ గుర్జరయుని సంతతివారముని చెప్పుకొనియున్నారు. వీరు చతుర

కులులు. గుర్జరగూర్జరయుడైన బుద్ధవర్మనరేంగుడు వేంగిలూర్జనాళుక్యరాజ్యస్థాపకుడైన కుబ్జవిష్ణువర్ధన భూవుని నునుండుభృగ్యుడు. మధుక్తటభ వైరియైన విష్ణువు విహంగరాజువలెను, రాజు విజేతయైన శ్రీరామ చంద్రుని మరుత్సుకునివలెను భక్తితాత్పర్యముతో గొలిచినందుకు ఆ చాళుక్యమహారాజు సంతుష్టుడై రాజలాంఛనముల నొసంగి గిరిప్రతీచికి (గిరిపశ్చిమదేశమునకు) అధిపతిని కావించెను.

కుబ్జవిష్ణునకుని కాలమునుండి మొదటి కులోత్తుంగచోళచక్రవర్తి కాలమువరకు కొంపపడుమటి దేశాధిపతుల చరిత్రయేమియు తెలియదు. కులోత్తుంగ చోళచక్రవర్తి రాజ్యకాలము చివరినుండియే ఈ గిరిపశ్చిమశాసనుల శాసనములు కాన్పించుచున్నవి. వీరి మొదట మొదటి శాసనము గుంటూరుజిల్లా సత్తెంపల్లి తాలూకా పాకాలపాడు గ్రామమునందలి కేశవస్వామి ఆలయము ముందలి శిలమీద కానవచ్చినది. త్రిభువన చక్రవర్తి కులోత్తుంగచోళదేవుని నలువదియొకవ రాజ్యవత్సరమునకు పరియైన శకవర్షము 1036 (క్రీ.శ. 1114) నాటి ఉత్తిరాచణ పుణ్యకాలమునందు చక్రవర్తి సామంతుడైన కొంపపడుమటి దేశాధిపతి ఒక దేవాలయమునకు పాకాలపాటి గ్రామములోని ధూమిదానమిచ్చిన విషయము తెలుపుచు పుట్టిన శాసనమిది. కాని శాసనమున ఏ దేవాలయమునకు చేసిన దానమో, దాతయైన కొంపపడుమటి దేశాధిపతి యెవరో ఆ విషయములు గల శాసనపంక్తి భాగములు శిథిలమైనవి. ఈ కారణము వలన శకవర్షము 1036 నాటి కొంపపడుమటి దేశాధిపతి పేరు తెలియవచ్చుట లేదు.

కొంపపడుమటి ధూమిదాన తిరువారి శాసనమే ఈ చేబ్రోలు శాసనము. ఈ శాసనమున పేర్కొనబడిన మాండలికుడు ఎఱ్ఱమండ భూపరుడు. ఇది శకవర్షము 1040 (క్రీ.శ. 1118) నాటిది. పాకాలపాటి శాసనమునకను, దీనికిని నాలుగేండ్ల యెడల. గిరిప్రతీని శాసనుల వంతెప్పకమునందు బుద్ధవర్మకుపిదప పేర్కొనబడిన మొదటి మాండలిక ప్రభువు ఇతడే యగుటచేత

పాకలపాటిలో భూదాన మొసంగిన కొంపడుపటి ప్రభువు కూడ ఈ యోగమంతరాజీ కొనమ్యుని తోచుచున్నది.

2

ఈ యోగమంత్రపతి చేబోలు కాసనము చరిత్రకు చాల ముఖ్యమయినది. ఇది 1928 లో దక్షిణ హిందూదేశి కాసనములు, ఆరవ సంపుటమునందు 117 వ నెంబరు కాసనముగ ప్రకటితమయినది. దీనినే పూజ్యులైన శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు తమ 'కాసనపద్యమంజరి' యను పుస్తకములో 7 వ నెంబరు కాసనముగాను, దక్షిణహిందూదేశి కాసనసంపుటము లోని ఈ కాసనమునందు కాసనశిలకొక ప్రక్కనున్న ముప్పది పంక్తులలో 15 పంక్తులను ఆరవనెంబరు కాసనముగను ఇచ్చి, వచనములోనున్న కొంత కథిలమైన మిగిలిన 15 పంక్తులను తమ గ్రంథమునందీయక వివరి పెట్టివారు.

కాసనపద్యమంజరిలోని వివరనెంబరు కాసన పద్యపాత్ర మిది :

1. క. క్రియ (జీయు) ణ్ణు గులని
ప్రారకుణ్ణు న...శ్యనింగ్రు(ణ్ణు) సుజ (నా)
ధాణ్ణు గన్యుపుత్రుణ్ణు
నూరణ్ణు(నూ)...పత్తికొణ్ణునూరక జేమిక ని.
2. చ. జరిపు(జే) తి వణ్ణులిక
సంఘము జేగిరి పశ్చిమ(ంబు)న
పతియగు(నె)జ్జమణ్ణుజన
పాకులేకి మహాప్రధానిక
స్థితియును నంద(లం)బును ని
శేష విభూతియుం(జే)మ్యుకతోపప్ర
స్తుతి(య)గు చుణ్ణు గంపె డని
నూర(ణ్ణు) పారుషమ్యుక పారుడై.
3. చ. తన...లోకివిది
తిరుగుగా బోచ్చిన పద్మగరుణీ
జనపతి మస్తవంబున బ్ర
కీర్తితి నశ్చేజవాడ నశ్యపా
ధనసుధితావరిం దున్ది
తిమ్ములు దానునుం బోరిలోనం లే
కొకని గెలిపించె నా(కు)నధి
కుణ్ణు నూరణ్ణు కొయ్యక పారుడై.

4. తి. విరుదు మాడలుం జెనదె
పెక్కు(ను) నింత్రియకొని(తి)మ్ములో

పారయలేని పందల దు

రాత్తుల గువ్వకవసాయులును దురా
చారులం జెప్ప నేటికి ల

సద్గుణిగు...వీరిదు

వ్యాపర(ణ్ణు)నిష్కమ్యుకకుల

కల్లభు నూరనిం జెప్పజెమ్మహిని.

5. అనుపమపాపాన స్ఫూస

మమ్యుక మెయిం దిలపాను నా(లిం?) లే

కొకని కి కువీరులై నెగకు

కన్నులు బొం(ద్ద)ల తోడి యీడనిం

జను నసహాయపాపాన

సప్రియు మణ్ణ మహీతలేసు క

ట్టునుం ను దగ్గకొయ్యుక సుధ

ట్రాగిణింబ్రోలయ పుత్రు నూరణిని.

6. రాజవిభూవణ్ణులు సుర

రాజవిలాసు ణ్ణునై కీర్తిని

భౌజతుం డెజ్జుమిం జన

పాలకు నచ్చిన కజ్జదింప గ

నోజా సుతుణ్ణు నూరని మ

నోవ్యోపసన్నిధిం చెక్కు రాజ న

త్యోజతు విశ్వమ్యుకకుల

భూవణ్ణు వైరివరేంద్ర భీషణుక.

7. గొడుగులు నందలంబును న

గువ్వక(య)మన్న మహావిభూతియుం

బృహసేను విశ్వమ్యుక ముని

బావ్యకతివల్లభుచేత విశ్వమెయి

గొడుగులు నందలంబును న

గువ్వక(య)మన్న మహావిభూతియుం

బృహసేను నెజ్జమంపజన

పాలకుచేతను నూరం డమ్యుకమెయి.

కాసనపద్యమంజరిలోని ఈ కాసనపద్య పాత్రమునకును, దక్షిణహిందూదేశి కాసనములు ఆరవసంపుటము లోని కాసనపద్యపాత్రమునకును భేదములేదు. రెండును ఒక్కటే. ఆరవసంపుటములోని కాసనపద్యపాత్రమునే శ్రీ పంతులుగారు గ్రహించియుండుదు. ఆంధ్ర యూనివర్సిటీలోను, ప్రాయికముగా ముద్రాను మూని వర్సిటీలోను వి. యే. పరీక్షకు వెళ్లి తెలుగు విద్యార్థులు కాసన పద్యమంజరిలోని మొదటి పది, పండ్రెండు కాసనములను ప్రాచీనాంధ్రభాషాతత్వము తెలియుట కొరకు అధ్యయనము చేయవలయున్నది. ఆ పది పండ్రెండు కాసనములలో నీ చేబోలు కాసన మొకటి.

ఎఱ్ఱమండ భూపతి చేత్రోలు కాననము

కాననపద్యములందలి భాషాకర్తృక్రమాదులను గురించియే కాని ది. వి. తెలుగు విద్యార్థులు అందిలి దరిత్ర విషయము తెలిసికొన నక్కరలేదు. ఈ కాననములోని పద్యములన్నియు దోషభూయిష్టముగ నుండుటచేత కాననపద్యముల నిచ్చి శ్రీ పంతులుగారు ఆధోజ్ఞాపికలలో (ఫుట్ నోట్సు) స్పష్టముగ దోషములని తెలిపిన వానికి, వ్యాకరణగుఱములయిన వానికి సవరింపబడినాచింది అర్థము సుస్పష్టముకాని పట్టుల 'ఇట్లుండవచ్చును, ఈ పద మిట్లుండ నోవును' అని ప్రత్యేక నూచనలు చేసినారు. నాలుగవపద్యము మొదటి గణము తిప్పినవని 'మెయి' 'మై' అని చదువవలెనని నూచించిరి. కానన పద్యములలో ఎనిమిదవది కందపద్యము.

శ్రీ పంతులుగారు నూచించిన మాధుర్య ప్రకారము సవరించినచో ఈ కాననమున దిలి రెండవ, మూడవ, నాలుగవ పద్యము లీక్రింద చూపిన విధమున నుండును.

2. జితేరు (చే)త మద్దలిక

సింహము శ్రీ గిరి పశ్చిమంబునం
బలియగు (నె)ఱ్ఱనాణ్ణజన
పాలకులేళి మహాప్రధాని క
స్థితియును సంప్రసంగమును వి
శేష విభూతియుం (చే)మిఁతోడంబ
ప్రతి(మ)రుచుండం గండంబున
నూర(ణ్ణ) పాదపద్మము పాదజై.

3. తన.....లోక విది

తంబుగంబ్రోచిన పద్మాదాదే
జనపతిసంప్రసంగమున భృ
శిస్థితి నత్యేజవాడ నవ్యపా
ధనసుభటావలిం దునిమ
తమ్ములు దానునుం బోరిలోనం చే
కొనెని గలిపించె నా(దు)పది
కుండగు నూరణ్ణ శాయక పాదజై.

4. దిరుదు మాడలం జెనద

పెక్లా(ను) నింతియకొని (త)మ్ములో
పారయలేని పంపల గు
రాత్ముల దుశ్శయ్యకవసాయలను దురా
చారలం జెప్పశీటికి ల
సద్గుణధీరు.....వీరదు
వ్యాకార(ణ్ణ)విశ్వకర్మకృతుల
వల్లభు నూరనిం జెప్ప దిమ్మహిన్.

పై విధముగ ఆ పద్యములను సవరించినను 'జితేరుచేతి' యను పద్యమునకు అర్థముగాని, యన్వయముగాని కుదురుటలేదు. ఎఱ్ఱమండజనపాలుకు శ్రీగిరి పశ్చిమదేశమునకు పతి-ప్రభువు కాదు. అతనిరాజ్యము కొండవీటి కొండలకు పశ్చిమమున నున్నది.

నేను మద్రాసులో నున్న యప్పుడు ఒక కళాకాలలోని తెలుగు ఉపన్యాసకు లొకరు నాయొద్దకు వచ్చి ఈ పద్యమును జూపి వీని కర్థము చెప్పమని కోరినప్పుడుకొని నేను వీనిని పరిశీలనగ జూపలేను. వేగువేరు కళాకాలలలోని తెలుగు ఉపన్యాసకులు వీని నెల్లు సమన్వయించి యర్థము చెప్పదున్నావో నాకు తెలియదు. నా కీ పద్యమును జూపగ నే ఎఱ్ఱమండభూపతి రాజ్య మేవో అదివరకే తెలియుటచేత 'జేగిరి'కి శ్రీ పంతులుగారు నూచించిన 'శ్రీ గిరి' నును సవరింపబడినది కొనియు, పద్యము సుబోధము కాకుండుటచే నిది దోషభూయిష్టముగ నున్నదనియు తోచి కాననమున నిశ్చేయున్నదాయని కనుగొనవలయునను ఆత్రియ కలిగి కానన ప్రతిబింబము చూడవలెనను బుద్ధి పుట్టినది. అప్పటికి—ఇప్పటికి నేమో నాకు గుర్తులేదు—కాననకాళివారి ఆశీసులో కొంతభాగము అదృష్టవశమున మద్రాసు నెంటుజార్జి కోటలోనే యుండెను. దిక్షిణహిందూదేశ కాననసంపుటములలో ఇదివరకు ప్రకటితములైన కాననముల ప్రతిబింబములు కొన్ని యచ్చటనుండినట్లు తెలిసి యచ్చటి కరిగి ఈ కానన ప్రతిబింబమును దీయించి చదివెదని.

కాననము చెక్కిన శిల ఇసుకరాయి యగుటవలన నేమో కాననాక్షరములు పరిస్పృశముగ లేవు. కాననము నందలి కడపటిభాగము బొత్తిగా పాడుగా నున్నది. అక్షరములు దగ్గరదగ్గరగ నుండే వ్రాత పాక గమండుట చేత సరిగ పాకము విడదీయుటకు కుదురలేదు. ఈ కారణముచేత ఈ కాననమునందలి పద్యములలోని కడపటి కందపద్యము నీ వ్యాసములో పొందుపరచుట మానితి.

కొన్ని దినములపాలు ఈ కానన ప్రతిబింబమును పరిశీలించగా పరిశీలించగా తుదకు ఈ కాననపాఠము ఇదివరకున్న దానికంటె కొంత మెరుగుగా కుదిరినది.

1. దయతో నా కీ కాననప్రతిబింబమును పరిశీలించుకొననిచ్చిన గొప్ప మెంటు కాననకాళాధిపతులకు అందుముఖ్యముగా శ్రీ హెచ్. వి. నరసింహస్వామి గారికి నా కృతిజ్ఞతాపూర్వక కందనములు.

పద్యములు కొంతకంటే సుబోధములై వరి. పూర్వో
దాహృతపద్యములలో రెండువదాని యందలి తేగిరి
శ్రీ గిరి కొదప్పది మాధవమెనది. నేను వివేచిని కాసన
పద్య పాఠమును ఈ దిగున పొందుపరచుచున్నాను.

1. శ్రీరమణీయగ్ధా కులని
ప్రాచకుణ్డా న...శృంగం గుణ్డా సుజనా
ధాగ్ధా గన్నయపు గుణ్డా
సూగ్ధా నూ...పత్తికొండ నూరక కేమ్యుని.

2. తిరిపునేత మగ్ధలిక
సంగముచే గిరిపచ్చిమావనీ
పతియగు నెఱుగుగ్ధజన
పాల్కుచేత మహాప్రధానిక
స్థితియును నందలంబును వి
శేషవిధూతియుం బేమ్యుతోడ ప్ర
స్తుత మగుచుండగా బడసె
నూరగ్ధా పౌరుషధర్మక సాగ్ధజె.

3. తన...లోక విది
తంబుగబోచిన మగ్ధవాగుణీ
జనపతి ప్రస్తవంబున భి
శ్రీస్థితి వచ్చెజవాడ నన్యసా
ననసుకటాశలం గులివి
తమ్ములు దానునుంట్లోరిలోనం బే
కొండాని గలిపించె నాకు నధి
కుణ్డా నూరగ్ధా శౌర్యక సాగుజె.

4. వీరపుమాటలుం జెనటి
పేదా(ను*) నిం ద్రియ కాని తమ్ము లో
పారయలేని పంజల గు
రాత్ముల గువ్వకపాయలను దురా
చారులం జెప్ప నేటికి ల
సద్గుణ ధీను...వీరగు
వ్యాకరణు విస్వకమ్యుకుల
వల్ల భు నూరనిం జెప్ప ణ్ణిమ్మహిని.

5. అనపమసాహస స్ఫురన
సమ్యుమయిం దలపోతు నా[జం] బే
కొండాని కకువీరులై నెగకు
కున్నులు బొంద్యతోడి యీడనం
జను నసహాయ సాహసర
సక్రియు మగ్ధమహితలేకు క

ట్టనుండు నుదగ్గ శౌర్యమ్యుకు గుధ
ట్రాగ్ధిం బ్రోలముపుత్రు నూరణిని.

6. రాజవిధూమణుణ్ణు సుర
రాజవిలాసు ణ్ణు నై క్తి వి
భ్రాజితుం డెఱుమంజజన
పాలకు నచ్చిన వజ్రదంప గ
నోకా సుమగ్ధా నూరని మ
కళావ్యోప సన్నిధిం చె(?)క్కు రాజ స
త్యోజ[క్]ను విశ్వకమ్యుకుల
ధూమణు వైరినకంద భీషణున్.

7. గడుగులు నందలంబును న
గువ్వకనున్న మహావిధూతియుం
బృహసేను విశ్వకమ్యుకుని
బావ్యోతి కల్ల భుచేత విద్యమెయి
గొడుగులు నన్దంబును న
గువ్వకనున్న మహావిధూతియుం
బృహసేను నెఱుగుగ్ధజన
పాలకు చేతను నూరం సమ్యుమయి.

3

ఈ శాసనము ఎఱ్ఱమంజువరతి భృగ్యుకను,
కన్నోకా బ్రోలముల కుమాగుకను, విశ్వకమ్యుకుల కల్ల భు
డును అయిన నూరకు చేబ్రోలి కుమారస్వామికి
అంబుదీపమునకై గొట్టెరులను దాము చేసిన విషయ
మును దెలుపుటకు పుట్టినది. ఈ విషయమును దెలుపు
నీపద్యము శాసనపద్యమంజరిలో ఆరవసంఖ్య శాసన
ముగ నీకుబడినది. ఆ ప్రస్తావనలో ఆరవ, ఏడవసంఖ్య
లవి గెండును గలిసి ఒకటే శాసనము. ఈ శాసన
కాలము శకవర్షము 1040 (క్రి.మహీపాలకసంవత్స
రంబులు ౧౧ వాల్ది వియ దింగుగణన దనరి). ఈ సీస
పద్యమున నూరడు "కూడక ప్రభృతులతోడికులము
వాడ(కి)కును కలితనమువా" డనియు, "మంజ
భూపాలకు మహానీకు సామ్రాజ్యరాజ్యాభివృద్ధిపరా
యణు"డనియు, "అకులశౌర్యసాగు" డనియు, "గుండ్ర
యకు" డనియు వర్ణింపబడినాడు. ప్రాచీన కాలములో
విశ్వకమ్యుకులజులు కూడ మహీపతుల కొలువులో చేరి
సంగ్రామరంగమునం దనుపము శౌర్యసాహసములను
జూపి విక్రమించి తమ ప్రభువులకు విజయము చేకూర్చి
వారివలన అ నెక గౌరవమర్యాదలను పొందుచువచ్చిరి.
అట్టివారిలో ఈ నూర డొకడు.

ఎఱ్ఱమండ భూపతి చేబోలు శాసనము

(క్రీ. శ. 1118 (శకవర్షము 1040)లో మొండి
కులొత్తుంగచోడభూపతి తన కుమారుడైన విక్రమచోడ
వశేంద్రునికి యానరాజ్యపట్టము కట్టెను. వాటినుండి
యువరాజు తండ్రితో గలసి రాజ్యస్వభవరములను
చక్కజెట్టుచు వచ్చెను. వేంగిని రాజ్యపతినియుగ
పాలించుటకు చక్రవర్తి తనయుడైన రాజకుమారు
లింకవ్యగును లేదైరి. అందువలన పూర్వచాళుక్యుల
వేంగీరాజ్యము మాండ్లికుల పరిపాలనకిందనే యుండి
పోయెను.

అంతకుపూర్వమునుండియు వేంగిని వశపాచు
కొనుటకు అనేక ప్రయత్నములు చేసి విఫలమైన
పశ్చిమచాళుక్య చక్రవర్తులలో కులొత్తుంగచోడచక్ర
వర్తికి సమకాలికుడును, ప్రబలశత్రువును, తిరువన
మల్ల విరుదాంచుడును అయిన ఆఱవ విక్రమాదిత్య
చక్రవర్తికిఁకు మంచి యవకాశము లభించినది. కులొ
త్తుంగ చోడునికి సరియైన ఉత్తర విక్రమాదిత్యుడు. ఈయి
యొద్ద నకరియైన బిల్లణక కేంద్రుడు విక్రమాంక కేవ
చరితును పేర నతని జీవితచరిత్రయును సంస్కృతియును
రచియు చెను. విజ్ఞానేశ్వరీ యనుననేర గొడ్డలొక్కరి
స్మృతికి వ్యాఖ్యానియును రచించిన విజ్ఞానేశ్వరుడు
కూడ విక్రమాదిత్య చక్రవర్తి యాస్థానక వే. విక్రమా
దిత్యుని యాస్థానములో బిల్లణాని వంటి కవిచక్ర

వర్తులే కాక పాహుసరిక్రమాగ్నులలోడు. గడిచిపోయిన
కులు కూడ నుండెడివాడు. అట్టివారిలో వేక, యింకో
దంపనా కుతుకు అంతరిపాశరిను ఒకడు. విక్రమేంద్రు
చక్రవర్తినియోగమున అనంతపాలకుండు నాయకుడు
సేవలను గూర్చుకొని వేంగీదేశముపై దండెత్తవచ్చెను.
వేంగీదేశములోని గుర్తము లొక్కొక్కటిగ శత్రువు
లకు వశమగుచు వచ్చినవి. ఈ దండయాత్రాసందర్భ
మున పశ్చిమచాళుక్య సేనకును, మాండ్లిక సేనకును
పోగు జరిగిన ప్రదేశములలో బెజనానగలో
నిగిన పోరిలో ఎఱ్ఱమండభూపతిని పంపున ఆతని కట్ట
నుంగు నూరకు దండుగూర్చుకొని శత్రువులతో తల
పడెను; శత్రుభటావలిం దునిమి తన ప్రభువునకు గజపు
చేకూర్చెను. జనపాలు డంగుకు మెచ్చి ఆతనికి 'మహా
ప్రసాదానిస్థితియును, అంబలమును, విశేషవిభూతియు'
సమగ్రమొందెను. విశ్వకర్మముని తొల్లి పాద్యతీకల్ల భువి
చేరి 'విద్యమై' 'గౌడుకలు, అంబలలు, మహావిభూ
తియు' బహువిధ విషయన అనంతకీర్తి విభ్రాజింతుకు
'ఎఱ్ఱమండనపాలకు నచ్చిన వజ్రవిండు' నూరకు
'అర్కమై' ఆ జనపాలకు నెఱిను 'గౌడుకలు, అంద
లంబుకు, మహావిభూతియు' బహువిధ. 'శాసనపర్య
యంబు' ఏకవసంఖ్యశాసనములోని విషయము ప్రధా
నముగ విశ్వకర్మములవిభూణిడైన నూరని ప్రశస్తి.

ఘటన

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకౌత్తి

“ట్టు పంతులుగారు! కన్యా
నల విప్పించండి” అని
గాడు మొగపెట్టి వాడు ప్రశ్నించాడు.

“అది మా మామగారితో మనవి చెయ్యండి మీరు”
అని మాత్రం అని ప్రార్థనకున్నాడు, పెట్టి కొడుకు తండ్రి,
కొండుభటు.

“నీరవ్వయ్యాజాలు గారో మనవి చేసుకుం
టున్నా” నన్నాడు, ప్రశ్నించాడు.

అజానుబాహువు మనిషి యాజాలు.

పంచే కట్టాడు; కాని లాంగ్ కోటు తొడిగి,
పాగా చుట్టుకుని వున్నాడు అతడు.

జానేజేసి పాడుకున్నాయి మీసాలు, చెంపి
తీగల్లా. సహజంగా లావు పెరిగి, చదువు సంస్కరణలు
తక్కువయినా, వేమనికీ మాత్రం లావుగల్గి
వుంటాడు, సప్రయత్నంగా.

ప్రతిభావంతుడని పేరూ వుండేదనికీ, దానికీ
మాటున రాకను పెన్ను బిరుదు వుంది.

“జరిగించెయ్యండి” అన్నాడు అతడు, చెయ్యాలి
పుతూ.

ప్రశ్నించాడు సభాపతికేసి చాళాడు.

“గ్రామశ్రేణి పదిహేను లిప్పించండి”
అన్నాడు సభాపతి.

ప్రశ్నించాడు తనకేసి తిరక్కమండ “పెద్దలకు
అజానుబాహు ఇప్పించండి” అన్నాడు యాజాలు.

ఇది విని, సభాపతి, కట్టు మూసుకుని తల అడ్డంగా
వ్రాపుకున్నాడు.

“సభాపతిగా రంగీకరించడం లేదు యాజాలు
చాటుగానూ!”

“ఏమే?”

“కన్యాకరణలూ, సభాకట్నాలూ వ్రాసుకు
మీద వ్రాసుకోవడం వుంటుంది, కొన్ని వ్రాశ్వలూ.”

“అయితే?”

“ఎంతో కొంత మొత్తం సభాపతిగారి కందిం
చాలి, ముందు మనం.”

“తరవాత?”

“గౌరీపూజామంటపం దగ్గరికి, వెళ్లి ప్రవర
ప్రార్థనగా వ్రాశివేడు చెప్పి పిల్ల నడకదానికీ,
మొగురినో, అయిదుగురినో, మరికొందరినో, ప్రత్యేక
ప్రత్యేకంగా కన్యాకరణ లిచ్చి పెద్దలను కూడా
పంపాలి, మనం”

“అదంతే?”

“వరచో లివ్వకమ్మ, కూపాడు లివ్వకమ్మ,
అర్ధం - పావులూ - వేసలు - అజాను - అర్ధజాను
కొనులు చివరికి పుట్టి మానం ప్రకారం కొత్తపైస
లున్నాయి లివ్వకమ్మ” అని బగులు చెప్పాడు సభాపతి
ప్రశ్నించాడు కేసి చాళాడు.

యాజాలు మొగం చిట్టించుకున్నాడు.

ఈమర్యాదలు తెలియనివీ కావలసికీ.

కాని, సభాపతి నూటిగా తన్నుకొట్టాడు.

తనకేసి చాళాడు చాళాడు, తరవాత నైనా.

చాళాడు అంటే, కొత్తపైసల మాటయే త్రవ్వం.

అయిన తనని లాభికించే కట్టాడనుకున్నాడు.

అది పరాధివంగా భావించుకున్నాడు.

అభిమానం తెచ్చుకున్నాడు.

అగ్రహం కూడా? పెంచు న్నాడు, చివరికి.

దీంతో “రెండువిధాలా లివ్వలే మని చెప్పండి”

అన్నాడు, తానున్నా ప్రశ్నించాడు కేసి చాళాడు,
యాజాలు.

“ఇవ్వం అనే చెప్పండి” అని కూడా అన్నా

డతడు, కొంచెం దురుసుగా.

సభాపతి మాట్లాడలేదు.

సాలోచనగా పక్కకి చాళాడతడు, కొంచెం

కిందుగా.

అలా వుండే కట్టుకూడుకున్నా డొక్కమాటు.

చివరికి, తన యెడతే వున్న వృద్ధపండితుడి

కేసి పులుకూ పులుకూ చాళాడు వ్రాసుకున్నాడు.

“తరతిరాలుగా వస్తున్న ఆచారం యిది మావ్రాల్లో.

ఇవారే చాళాడుగా మారకలసిన అగ్రత్యక్తులూ లేదు.

మారకూ మారదు” అన్నాడా వృద్ధపండితుడు సభా

పతికేసి చాళాడు.

“మావూరి మర్యాదలు వేరు. మేము పాటించు కోవలసివచ్చింది.”

వీరప్పయ్యాజా లిగి అన్నాడు, కాని అతను మాట ముగించక పూర్వమే “కాదుకా” దన్నాడు, మరో పెద్దమనిషి.

“నిమి కాదు?”

“మా గ్రామంలో — అంటే పెళ్ళికొడుకు స్వగ్రామంలో కూడా రెండు విధాలా యివ్వడమే ఆచారం.”

“కావచ్చు. వ్యవహారం నకుపుతున్నవాణ్ణి నేను. ఈవూరి మర్యాదలతో నాకు ప్రసక్తి లేదు.”

మరెవరూ మాట్లాడలేదు.

వ్యవహారం నిలిచిపోయింది.

గడియారమే లగిపోయిన టైయింది.

పులుకూ పులుకూ చూశాడు పెళ్ళికొడుకు, తిండికేసి.

“అబ్బయి—” అన్నాడు కొండుభట్టు పురో హితుడితో.

“పెళ్ళికొడుకుకే కాదు, నేనూ తొందరపడు నున్నాను, కాని వ్యవహారం నావశం తిప్పింది. దిగ్గం తువంటి పండితులు కూచుని వున్నారు సభిలో. లోకంలో నేను తిలెత్తుకుని తిరలంటే నా బాధ్యత కూడా వుందిక్కడ. సభాపతి గారూ మీమామగారూ కూడా ఆనుజ్ఞ దనుచేయిస్తేనే, మంగు కడుగు వయ్యడం నేను” అని స్పష్టంగా చెప్పాడు పురోహితుడు.

“నాకు తోచింది మేమిస్తాం” అన్నాడు యాజులు, బెట్టుగా.

“తమ కొమార్తె పాణ్ణిగ్రహణం సందర్భంలో ఆశీర్వాదం చేసి, వెళ్లి వలసిందన్న కన్యాదాత పిలుపు మీద వచ్చాం మేము. మావిధి మేము మరిచిపోలేదు. తిప్పము కూడా. అయితే, ఈవూరి మర్యాదలతో తమకు ప్రసక్తి లేదన్నవారి వూరి మర్యాదలతో మాకూ లేదు, ప్రసక్తి.”

సభాపతి యింగితం గుర్తించి వూరి వృద్ధపండితుడిలా అనగా, అందరి చూపులూ యాజులమీద పడ్డాయి, గోదావరిజల్లులాగా.

ఆలోచించాడు యాజులు.

నివళుం తిప్పించాలనుకున్నాడు.

“సుముహూర్తం దగ్గరపడుతోంది, కానివ్వా” అన్నాడతను, కొంచెం గట్టిగా.

“నా అభ్యంతరం యేమీ లేదు. గడిచిపోయిన కాలం నేను కూడాతీసుకోగలను. కనక, యింకో మాటు చెబుతున్నాను. ఊరివారి ఆనుజ్ఞ లేకుండా తంతు నడిపించుకొనిపోడం అతి సామాసం అవుతుంది” అని మళ్ళీ చెప్పాడు, పురోహితుడు.

“మరి తంతుమాట? సుముహూర్తం—దాటి పోతే దాని కవరూ బాధ్యులు?”

అందరూ పురిక్కిపడ్డారేమి.

చూడగా, అయిమూలమొగం పెట్టుకుని నిలవ తీస్తున్నట్టు చూస్తున్నాడు కొండుభట్టు.

అసల్లో రెనమ్యూ తహస్సీబుదారతను.

తను పనిచేసిన తాలూకాల్లో చండేశాసనుడినే పేగం దతనికి.

కాని యిది అతను పనిచేసిన వూరు కాదు.

ఇది సభ కాని తాలూకా కచేరీవనమూ కాదు.

తన పట్టు కయినా తహస్సీబుదారూ కాదని నిష్పడు.

నిజాని కిది అతనికొడుకు పెళ్ళి.

అయితే, మొగం పెళ్ళికొరిలో భోజనాలకు పిలుపు వస్తే యెంతరుట్టుకే వాతే ముక్కటకుంటాడు, తిక్కినవారు.

అతను మాత్రం యాజులు కూడా పిలిస్తేనే సిద్ధపడ్డం.

ఏమయినా, అతని చేత్రాలుతో వున్న ఆహ్వాన ప్రతిక. అందుకునే వచ్చారు, చాలామంది పెద్ద మనుష్యులు.

వారిలో కొందరకనిలో “రిక్టర్లు” బాపతువారయినా, ఇవ్వకు పనిచేస్తున్నవారూ వున్నాడు, చాలామంది.

కొన్ని తాలూకాకచేరీల గుమాస్తాలూ వున్నాడు.

మరి, తను కూడా వారిలాగే శ్రోతాద్రష్ట అయిమాత్రమే కూర్చోనా?

ఇదిగో, యీ తివసతో తన పెత్తనం యిలా చూపించుకున్నాడతను.

“ఒక్క సంగతి ముచిచేసుకుంటా” నంటూ అందుకున్నాడు, చూడగూడు ప్రాధురిద్వాంసుడొకడు—ఇది తెలియక.

“తా క్యాన్నిపట్టిలోగే వైక కాన్ని పట్టిన్నీ వొక్కొక్క వూరి కొక్కొక్క పద్ధతి యేర్పడి వుంటుంది—”

“అయితే, యేమిటండీ?” అంటూ గద్దించాడు యాజులు.

“ఏమిటో వివరాలుచుకున్నారా మీరు?” అని ముదలకించాడు శ్రీధరకు.

“చెప్పండిమాతాం.”

“అయితే, నేను చెప్పేదంతా వినండి ముందు.”

“చెప్పచున్నాగా?”

“ఈవూరు వచ్చాడు మీరు. ఇక్కడివారికే మీరు కన్యావరణం లెక్కపెంచు. కనక, సభాపతిగారి మాట విశ్వసించడమూ అంగీకరించడమూ మీకు ధర్మం.”

“గర్భం అంటే యెక్కడికి? మే మివ్వడానికి సిద్ధంగా లేమనా మీ వూరూ, పోనీ?”

“మరి, సాహసించకపోదాని క్కారణం?”

పక్కకి చూస్తూ వూరుకున్నాడు యాజులు.

“ఇంకొకటి కూడా వుంది” అంటూ అందుకున్నాడు వూరి యువకుడు.

“పనులడిగితే పాతికలూ, పాతిక లడిగితే నూట పదార్లు ఇచ్చిపెట్టాడు కూడా వున్నారు, ఈవూరి విశ్వంకులు.”

కళ్లు మూసుకుని, సభాపతి, తలతటించుకున్నాడామాటకి “అవు” నన్నట్టు.

“అడిగింది యివ్వనివారు లేరంటారా?” అనడిగాడు యాజులు, అవ్యక్తధానంగా అందుకుని.

“ఉండరా? ముఖేముఖే సరస్వతీ కదా?”

“సరస్వతీ మాటకి తల వూపకుంటేగా అందరా?”

గడ్డిమని కేచాడొక యువకుడు.

మంచి వర్చస్వి అతను.

మొగుడు దీపాల వెలుగులో కళ్ళు జిగాల్ జిగాల్ లగ్నిపించేస్తోంది అతను కప్పుకుని వున్న వూదారంగు జరి కాళ్ళిరుకాలవు.

మొదట చాలా చురుగ్గా మాతాడతను.

సభ అంతా సావధానం అయినట్టు తోచగానే వొక్కటే మాట అన్నాడతను, అతిథిగారంతా “మీ రడిగినంతా ముందే పుచ్చుకుని వచ్చారు మీ రీవూరు, కనక, మే మడిగినంతా కూడా మాకిచ్చి మావూరి పిల్లను చేసుకుని వెళ్లింది మీవూరు” అని.

సభ అంతా చీకితం అయిందామాట విని.

గుసగుసలు లేగాయి, అంతటా.

బహుముఖాల తాండవం ప్రారంభించింది, చివరికి సరస్వతి.

రెండే మాటలు వినపడ్డాయా కోలాహలంలా అందరికీ “ఇవ్వం” అని నోటి “అలా యిస్తేనేగాని పుచ్చుకోం” అని వొక్కటి.

2

“అదేమే, పిల్లమొగాన సంబరమే కనబడదేమే?” అనడిగిందొక ముత్తయిదువు, అపవారిచి పెళ్ళికూతురి తల్లిని.

“వరుసు వచ్చిన పిల్లగదా, పెళ్ళిలో సిగ్గు పడమా పిన్నీ, నా బిడ్డ?”

“ఏమో, నవ్వు మందకొడిగానే కనపడుతున్నావే.”

“నెత్తివీడ యింత బరువెత్తుకున్నాను గదా-”

“లక్షలు పోగు పెట్టి కుక్కచున్నాడు నీ మొగుడు, బరు వేమిటే నీకు?”

“లక్షలుంటే నీరేవి టమ్మయి, మొగ పెళ్ళి వారిలో పిన్నీ మేకా కాక, వేరంటాల్లే యాభైమంది వున్నారు. తిగిన మర్యాదలుచేసి వారిని సాగనింపడం యెలాగో, అందానైనా కొగుటమ్మ నాకు?”

గారీబ్రాజ ముగిసింది.

సభక్తికంగా నాందీ కవతారాధన పూర్తయేసుకుని, పీటలవీడినమంచి లేచిపెళ్ళి యెండుకో యెవం తోనో మంతనాలు సాగిస్తున్నాడు కన్యాదాత.

“పెనెట్లు లేకపోతే తెల్లవారడమే గాని పొగు గడవదుట వియ్యపురానికి, కొంపతీసి మరిచిపోలేదు గదా తమ్ముడూ?” అనడుగుతూ కొట్టు పెత్తనదారు కోసం వంటపండ్లటిలోకి బహులుకరించి పెళ్ళికూతురి తల్లి.

“మరదూ,” అని పిలుస్తూ ఆమె వెంటబడింది మరో ముత్తయిదువు.

“ఏమే, మా చెల్లెలి కొడుకు కిరీటి పనికివచ్చాడు కాదా నీ చిన్నకూతురికి?” అని కూడా అడిగిందామె, కంకం నొక్కుకుంటూ.

“అదేమిటి వదినా అలా అడుగుతావూ నవ్వు? కిరీటివంటి పెళ్ళికొడుకుని సంపాదించుకోగలమా మేము? పిల్ల చూపంతా అతనిమీదే వుండమ్మ యిప్పటికినీ?”

“మరి, యిలా యెందుకు జరుగుతోంది?”

“మా పెద్దల్లుడు వుద్యోగస్థుడు, నువ్వెరుగుదువు. చిన్నల్లుడు కూడా వుద్యోగస్థుడే అయి వుండాలిట మీ తమ్ముకు గారికి. శిలిపోరాన్నేను, వినిపించుకుంటేనా?”

“నలభై యకరాల మా గాణి—మద్దులుమాటకట్టే మేడ—యట్టై అగవై వేలకు తక్కువలేని నీవ—”

“మే మెరుముటమ్మ? ఘటం లే దనుకోవాలి.”

“పెళ్ళికి రమ్మని పిలిచాడు కామోసు మీరు, సభలో కూచుని వున్నాడు మా నాయన. వాడియెవట మీరు తెచ్చిన పెళ్ళికోడుకు —”

“తీసికట్ట, సరా?”

“రెండో పెళ్ళివాడని సంజెహించి నట్లున్నాడు, మా తమ్ముడు. పాతికేళ్ల నింజలేగు నాయనను.”

“అజెహి కమ్మమ్మ, రెండో పిల్లనయినా యీ వూళ్ళో యిచ్చుకుందామని మహాప్రబలాటపడ్డాన్నేను. పిల్లరాతా నారాతా యీ వున్నా యేమి చెప్పి కోసా?”

“పద్దెనిమిదేళ్ళు నింజిన పిల్లగదా, సంబరమే కనపడజేమే మొగానా? నే నెరగనివా దాని చురుకు దినమూ, దాని వుబలాటమూ—”

“పిల్లలమీదకి నెక్కాక యేమవుతుందో నా బిడ్డ, నుతి పోతోందమ్మా నాకు.”

“మెడలు వంచాడు కామోసు మీరు, అజెం చెయ్యాలగులే, పసిపిల్ల పాపం?”

“పిల్లదానికి నల్గేగా ‘నేను రా’లేను బదివా, వారోగా? అనుకోకు’ అంది మీ చెల్లెలు. కిరిటికి తండ్రి లేకపోవడం నిజమే అనుకో, నే నరంచేసకోలే దనుకున్నావా మీ చెల్లెలి వూహా?”

“తనకి కట్నం అక్కర్లేదన్నాడు కిరిటి ‘ఆ మహాలక్ష్మీ తన యింట్లో అడుగుపెడుతుం’ దనుకుంది నా చెల్లెలు.”

“మూడుబందల గూపాయల జీతగాపని పెళ్ళి కోడుకుని చూసి సురిసిపోతున్నాడు మీ తమ్ముడు, నిన్ను తెలివారింది మొదలు అన్నం ముట్టలేదు, నా బిడ్డ తెలుసా?”

“పదివేలు పోసి కొని తెమ్మకున్న మొగుడు, కాఫీ వుపయాలానే గాని అన్నం ముట్టుతుందాయేమిటది యింక?”

3

“ఏమి టేమి?” అని ఆత్రంగా అడుగుతూ వచ్చాడు గారీపూజామంలపం దగ్గరనుంచి కన్యాదాత.

“కన్యాదాతలదగ్గర ఆగిపోయివుందంటే తంతు” అని బగులు చెప్పాడు తన పురోహితు డతినికి.

“కారణం?”

“గ్రామస్థు లడిగిన మొత్తం వరపక్షంవా రివ్వ గుట. వరపక్షం వారీచ్చేసి గ్రామస్థులూ వుచ్చు కోగుట”

“ఇంత అని నిర్దేశం—”

“పదిరూపాయ లడిగారు గ్రామస్థులు. తమకు తోచింది దిస్తాగుట వరపక్షంవారు. అదయినా గ్రామ స్థేవా కాగుట, అణావోప్పన యిస్తాగుట.”

అటుచూసి యిటున్నూ చూసి “బావగారూ” అని పిలిచాడు కన్యాదాత, పెళ్ళికోడుకు తండ్రిని.

“మీరు చెప్పకలిచింది శివో నాతో చెప్పండి” అన్నాడు యాజు వ్యవధానంగా, కట్న పెద్దని చెసుకునీ, తల్లనితో తనని నిర్దేశించుకుంటూను.

కన్యాదాత తన మామగారకే చూచి వూరుకున్నాడు.

ఆవూరి కరణమే ఆతిని మామగారు.

అది లీసాబంధంకోరి కుదిర్చినవాడే ఆ కరణం.

అటూ యిటూ మాతామహు లయివున్నవారిద్దరూ చూసుకున్నాడు గంభీరంగా,

“నేను మీకు చెప్పవలసినవాణ్ణి కాను” అన్నా డీమాతామహుడు.

“నేను మీచేతి చెప్పించుకోవలసినవాణ్ణి కాను” అన్నా డామాతామహుడు.

“వ్యవధి లేదు మరి” అన్నాడు కన్యాదాత పురోహితుడు.

“మన కా ఆందోళన అక్కర్లేదు, మిగునం కూడా త రాబలచంద్రబలయుక్తంగానే వుంది” అని బగులు చెప్పాడందుకు వరపక్షంవారి పురోహితుడు, యాజు లంగుకోకిలును పే.

“నా కనుహనసమయం ఆవుగోండ్రి, మరి” అంటూనే లేచాడు సభాపతి.

“మిగునమే స్థిరపరిచారా?” అడుగుతూ తానుగూడా లేవడాని కుదుగుత్త పయినాడు, పూరు గూరి వృద్ధపండితుడు.

“ఆందోళన అక్కర్లే దన్నా నండే” అని మళ్ళీ బగులు చెప్పాడు వరపక్షం పురోహితుడు.

“ఏమి సెలవు?” అ నడిగారు కన్యాదాత, చేతులు దోయిలించుకుని యాజులుని.

“చెప్పానుగా?”

అసంతృప్తి—విసుగు—విసభావం - అసహనం—యంగోపం—మూతిసుడుపుట—ఇన్ని ప్రతి ఫలించాయి, సభాముఖాన.

“మనం నైదికులం, ఇది నైదికతంకు? సంబంధించిన విషయం. మీరు కొంచెం ఆలోచించాలి” అంటూ వేసుకున్నాడు, గ్రామకరణం.

“అంత దూరం ఆలోచించాలి అంత దూరమూ ఆలోచించే స్థితిపరిచా న్నానీ విషయం” అంటూ తివానీ నువ్వుకు యాజులు.

4

ఉత్తరపుటసారాలో వై:స్వామి సన్నాయి ఆగిపోయింది.

దక్షిణపుటెంపిలో అమ్మగిణి మేజావాణి కూడా నిలిచిపోయింది.

“ఏమిటేమి?” టనకునకూ దూసుకువచ్చాక చాలామంది పెళ్ళిపెద్దలు భయపడ్డారు.

వారిలో వొక సభామాజిస్ట్రేట్లున్నాడు.

ఒక సర్కిల్ ఇన్స్పెక్టరున్నాడు.

ఏ డెనమండుకునక అప్రెంటిస్లున్నాడు.

అయిదారురు డాక్టర్లున్నాడు.

పంచాయతీబోర్డు (పెన్డెంట్) వున్నాడు పది మందికి పైగా.

ఒక బుగ్గమిసాల ముస్సద్దీ కూడా వున్నాడు.

“దయచెయ్యండి రాజాబాబూ” అంటూ వచ్చా డామస్సద్దీ, ఒక క్రిమి ప్రముఖుడికి తహజీబిస్తూ.

ప్రశ్నలు—ఆందోళన—జిజ్ఞాస—ఆశ్రిం—

అభావం—కంగారు—అసంతృప్తి—చెటకారం— ఇన్ని చిత్రపుటలు లాస్యం చేస్తున్నాయి వారందరి మొగాలమీద.

వరుస వూరి పెద్దకరణం ఆ ముస్సద్దీ.

ఆవూరి మున్న బా క్రిమి ప్రముఖుడు.

కానయితే మూడో వరసలో కూచున్నాడు ముస్సద్దీ, కానీ, కొంతభట్టు, ముందట ముగారిని చూసి, తరవాత తనకేసి చూసిన మాపండుకుని “ఏ

స్థితిలోవున్నాం బ్రహ్మగారూ మనం?” అనడిగాడు పురోహితుణ్ణి, ముందు తా వాసనకుద్ధిగా కూచుని.

పురోహితుడు చెప్పాడు.

“జోరివారికి మొగపెళ్ళివారి పక్షం పెద్దలకూ కూటపట్టింపులు వచ్చాయి కి న్యాయకరణల దగ్గర, ‘మరి’ అనిన్నీ వివరించా డితను.

“అలాగా?” అన్నట్టు తల పంకించుకున్నాడు ముందు ముస్సద్దీ.

“దుంపలు దంపలుచేసుకుని తరిలివచ్చాక— మంగళస్నానాలున్నాక — ధర్మప్రకాశంపత్రికాసం

ఒక స్త్రీని పెళ్ళిచేసుకుంటా నంటూ వరుడు సంకల్పం

చేసుకున్నాక—పిలను చూసి పెట్టం డని కోరి పెద్దలను రాయబారం పంపవలసిన స్థితిలో—తనకు మూకుమర్లు వెయ్యకలి గట్టట్టు సన్నివేశాలు కల్పించు కోవలసిన మొగపెళ్ళివారికి పట్టింపులు.”

“చిత్రం” అన్నాడు పొరుగుూరి విద్వాంసుడు.

“అడపెళ్ళివారిలో నయినా కాదు, వూరి వారిలో పట్టింపులు.”

“చిత్రం—చిత్రం”

సభ అంతా చిత్రం అయిందీయెత్తుక ప చూసి.

ఎగిసిపడి విరగబడి చూశాడు యాజులు.

అది నుర్రించాడు ముస్సద్దీ.

“సద్దాకోపం గర్భం” అన్నా డితను, తాపీగా.

“తిరుగు చాలా గర్భం గా నెలవిప్పించారు”

అన్నాడు విద్వాంసుడు.

“మరి. తరవాయి?” అని మళ్ళీ అడిగాడు ముస్సద్దీ.

“ముందకున వెయ్యవలసినవా రెవరో గమన వక్కాణించడం.”

“మరి ముందకున వెయ్యడం అంటే?”

“వెనకతీర అన్నమాట.”

“అదీ మాట. వెనకతీర వున్నచోటే సాచి ఆకున పడుతుంది ముంగుకి”

“పోనీ అంటే వూరివిద్వాంసులు—”

“నాకు బాగా తెలుసు. ఈవూరి విద్వాంసులు పుంభావసరస్వతులు. ఇక సభాపతిగారా, సాక్షాత్తూ బృహస్పతే. కనుక వాగు నెలవిప్పించినట్లు నడుచు

కోవలసినవాణ్ణి కానీ, వారికి చెప్పవలసినవాణ్ణి కా న్నీను.”

“చిత్రం” అన్నాడు మళ్ళీ పొరుగుూరి విద్వాంసుడు సాగతీసుకుంటూ.

గతుక్కుమనిపోయాడు యాజులు.

తమపక్షంగా వచ్చిన పెద్దమనిషే తమమీద— ముఖ్యంగా తనమీద దోషారోపణ చెయ్యడం.

కోట్టినంత పనయింది యాజులు! దీంతో.

పైగా, ముభావంగా మాట్లాడుతున్నాడు ముస్సద్దీ.

కనక?

“వారడిగినంతా? యివ్వవలసినదేనా?” అనడిగా డితను, తానూ ముభావంగానే.

“వారడిగినంతా యివ్వవలసినదేనా? అని కాను, చూడుకోవలసిం దిక్కడ, వారచేత అడిగిండుకోవలసిం దేనా?” అని.

“పండితులకు సంభావన యివ్వడం అంటే నా కెంత యిష్టమో—”

“కన్యాశరణలివ్వడం అంటే పండితులకు సంభావన యివ్వడం కాదు యాజులుబాబుగారా” అన్నాడు పురోహితుడు.

“మరేమిటండీ కాకపోతే?”

చాలా గట్టిగా అడిగా డత నీమాట.

గడించి మరీ అడిగాడు.

“ఏమిటి వుమ్మమ్మ?” అన్నట్లు చూశాడు ముస్సద్దీ, యాజులుకేసి వోరకంట.

“అయ్యో, యాజులుబాబుగారా, మీ మనసుకు పెళ్ళిచేసుకోబోతున్నా డివ్వకు. అంగు కోసిల్ల కావా లతనికి. మంచిసిల్ల మనసిపెట్టించని రాయబారాలు నవపగల సుహృదులను ఏగకుని ప్రార్థించాడు వారిని. ఎక్కడి కక్కడికో వెళ్ళమని అతని ప్రార్థన. దారిభర్తలు కావారి నెళ్ళాలంటే వారికి. మీ మనసుడే యివ్వాలంగు కోరితి డెబ్బ. నేను కన్యాశరణ లిమ్మన్నానే, అది. అం యివ్వవలసివ డెబ్బన్నమాట. అది సంభావన యెలా అవుతుందీ? డెబ్బేమో మీ మనసుడిది, మీ మనసుడే యివ్వవలసిందీ. అది మీ చేతిలో వుంది మరీ, యివ్వకు. అంచేత నే మిమ్మ ల్ను డవలసివచ్చింది నాకు.”

చిరునవ్వు కనపరుస్తూ చెప్పాడు పురోహితుడి మాటలు.

నటకాం వుందా చిరునవ్వులో నిగూఢంగా.

అది గమనించాడు ముస్సద్దీ.

అతని బుద్ధి చవత్కృతిం అయింది దీంతో.

“అయితే, కొంత పాగడై పూతపెట్టాలి దానికి, తాను.

అయితే, యాజులుగారి కిది తెలియదనేనా బ్రహ్మగారా, మీ వ్రాహా?” అనడిగా డతను, సాక్షాతంగా చూస్తూ.

“వారికి తెలుసునా తెలియదా? ఇది కాదు పంతులుగారా నేను చూసుకోవలసింది. వివాహం తంతుకి సంబంధించి యెవరి కే జిజ్ఞాస కలిగినా - అగత్యం అని నాకే తోచినా, యిక్కడ యింతమంది సరసులున్నార కనక - నేను బ్రహ్మసనం అధిష్టిం చిన్నీ వున్నాను కనకగూడా, అది వివరించడం నా విధి, నా బాధ్యతానూ” అని బదులుచెప్పాడు పురోహితుడు.

“అక్కడ సంగతి మనవిచేసుకుంటాను నెలవయితే?” అంటూ అంగుకున్నాడు పొరుగుారి విద్వాంసుడు మళ్ళీ.

“నెల విప్పించండి” అన్నాడు ముస్సద్దీ.

“సభాపతిగాను పది రూపాయ లిమ్మన్నాంటే, అది, వారి సొంతాని క్కాదు. వారు ఈవూరి బ్రాహ్మణ్యని కంతకూ కిరింటేని రాజు. వారసత్వనా

మాత్రమే కారు వారు సభాపతులు, సర్వాత్మనా వారే అంగుకు తగ్గవా రివ్వ డీవ్రాల్సి. అతిరివ్వయమా కతులమీద పరీక్ష యివ్వగలరు నా రివారీ కూడా. శ్రోతమున్నూ అంతా వారికి వాచోవిధేయమూ, కొట్టిన పిడిన్నీ. చదునం చేసివున్న - సర్వతోముఖమున్నూ చెబుబోతున్న కర్మిష్టులు వారు. అగ్రహాణికుల్లో వొకరు. ఈవూరి పెద్ద స్థితిపరుల్లో కూడా వారొకరు.”

“నమో మహచ్ఛృతి” అన్నాడు ముస్సద్దీ, సభక్తికంగా అంజలిబంగం శిరస్సున కీలించుకుని.

“గవపచీర పద్ధతి ఎంతో సంప్రదాయపరిష్కానం వున్న సంపన్నులుగాని కుర్తించలేక. తమ రిది ఆచరించే వున్నాడు. కనక, మనవిచేసుకుంటున్నాను. తమ అయిగుగు కుమార్తె పెళ్ళిళ్ళిలోనూ ఆచరించి వున్నవారు సభాపతిగారు.”

“వరు ప్రామాణికులు వారు” అంటూ మళ్ళీ అంజలిబంగం శిరస్సున కీలించుకున్నాడు ముస్సద్దీ.

‘ఈవూరి బ్రాహ్మణ్యంలో వచ్చిన సభాకీర్తనం అంతా - కన్యాశరణల మొత్తిమున్నూ అంతా ఈవూరి నూటరూఢైయిళ్ళ బ్రాహ్మణ్యానికి పంపకం అవుతుంది సంవత్సరాని కొకమాట.”

“అవును, ఎక్కడా అంటే అది.”

“ఇక్కడి విశేషం యేమిటంటే? మహాశివరాత్రి పర్వదినాన అదంతా పొరుగుారి విద్వాంసులకు విని యోగం అవుతుంది, యాజుచితంగా.”

“అదీ విన్నాను.”

“అదిగో, అంగుకోసం యీవూరి బ్రాహ్మల అంతిస్తు కాపాడాలి సభాపతిగారు. తిరిగివచ్చినవారి దర్జా కాపాడాలి. అందరి క్షేమమూ కోరాలి.”

“కనక?” అనడిగాడు యాజులు పురపుర చూస్తూనూ, తిల యెగరి వేసుకుంటూను.

“నాకు చెప్పింది విశ్వసించడమూ, అంగీకరించడమూ ధర్మం యెవరికయినా.”

“ధర్మం అంటే యెక్కడికి?”

“ఇందాకా అడిగేవున్నాడు మీరీమాట. ధర్మం వొక విధంగా గమనమూ, మరో విధంగా విశిదమున్ను. దాని పరిణులు కుర్తించే శక్తి బ్రాహ్మతా బుద్ధిని.”

“పది రూపాయలని వారు పేరు పెట్టడం ధర్మం గా వుందా?”

“నిశ్చేపంగా వుంది.”

“అంటేనా మా తాతాతు?”

తేరిమాతాడు పండితుడు.

ధార్మ్యం అవలంబించాలనుకున్నాడు.

అతని పెదవులదిరాయి.

అది గుర్తించి “అగంకి” అన్నాడు ముప్పదీ పంకితుణ్ణి, శిష్యులు పుత్రులు.

“గూజులు బాబుగారు” అంటూ అటు మాస్తవ్వు వాడిబున్నా తిరిగి వ్రతను.

సభ అంతా నిశ్చలంగా నమస్కరం అయిపోయింది, మాపంతా ముప్పదీవీధి నిలిపి.

“మీరు పుచ్చుకున్న వనకట్నంలో, నాటికి పది రూపాయల చొప్పున పుంతుతాగు మీరు మంశి హాతి పశ్చింబా, సవస్యం సందర్భాన, తరవాత, తానున్న స్వయంగా హాతి యిగుండి మీరు తీసుకు వచ్చిన మేకనాయకురాలు. అందరు సానుభవించిది కాదు, నాటికి గెండు రూపాయలు పుచ్చుకుంటుం దామె, ఖరారుగా. బ్రహ్మజ్యోతియైన పూరిపంకితులు వెయ్యికి రూపాయి అడిగారు మిమ్మల్ని.”

“అంగేనా మాతామాత? అనకుచున్నా న్నేను, మళ్ళీ.”

“అది కొదవి మాపించండి మీరు ముంగు. అడిగే వాడు తక్కువ అవగాలి ఇచ్చేవాడెక్కువయ్యాది. ఇది సైదిక కర్మం. మన వేదాస్త్రాల గామావ చేసు కున్నవారి చిత్రకృతి యిలా నడుస్తుంది.”

ఇగుమన పదాను గూజులు.

దారి కనపడలే దితిని.

మాటయినా తోచలేదు.

అందరూ మెప్పుగా మాతాదు ముప్పదీకేసి.

“సెబాస్” అన్నట్టు అతని బీచే నిమిరాడు రాజు బాబు.

పెళ్ళికొడుకు కొండుభట్టా మొగమొగాలు మానుకున్నాడు.

“ఇచ్చెయ్యండి మామగారు” అన్నాడు కొండు భట్టా, అన్యధానంగా.

ముప్పదీ మాటలు బాగా కెళ్ళించా యతణ్ణి మరి.

యాజులు మాత్రం ఉగ్రు డయినాడు.

“నా కొడుకు పెళ్ళికొడు, నీకొడుకు పెళ్ళిది. ఇన్యదాని కయినా మానదానికయినా నీదీ అధికారం” అంటూ కొక్కం సంచి కొండుభట్టదిగ్గిర వుంచేకా డతను.

5

“వంజి - మారెవ్” అంటూ వొక వాగ్భాగం రివ్వు ముడి సమయన పెల్లి పందిట్లో.

ఉత్తరపు వసారాలో పది ప్రతిస్వసు లిచ్చిం దారివ్వ.

ఆ పదిరిగ్లూ పనుగుగు చిచ్చికనేవక రాళ్ళ యు ప్రవేశించాయి పెల్లి పందిట్లో పసుపుపచ్చని జెండాలతో.

వారివెనక దళిపతి వాలకంలో వొక యువతి.

సభ అంతా నిశ్చలం అయిపోయిం దామెని చూసి.

“సిస్టర్ జానకిదేవి” అంటూ యువకుల్లోనూ, ‘జానకమ్మక్క’ అంటూ యువకుల్లోనూ కోలాహలం కేగింది.

“దీక్షితులు బాబగూర్” అంటూ పిల్చిందామె గంభీరంగా మాన్తూ, సామ్యంగా నే.

చూసి పూగుకున్నాడు కన్యావార.

ఉగుకున్నాడంటే, మాట రాక.

మాటరాక అంటే, గుండె బాగిపోయి.

కెళ్ళికొడుకు ఎవనుక న్నదిరింది.

ఎందుకో అందోళన — ఎందుకో నిరాశ — ఎందుకో భయం — ఎందుకో కింగారు — ఇన్ని కమ్ము కున్నా గూతని మొగాన, దట్టంగా.

“దీక్షితులు బాబగూర్” అంటూ మళ్ళీ పిలిచిం దామె, అలస్యం పూించలేక.

యాజులు కంకం బిరుగుకుపోయింది.

“ఏమి తిన్నీ?” అనడిగాడు దీక్షితులు, బాగా ఎత్తుపడిపోయి.

“ఎంత కొన్నావగూర్, నువ్వ పెళ్ళికొడు కుని?” అనడిగిం దామె, గొంతెత్తి.

సభ అంతా దర్దరిల్లిపోయిం దీమా తో, బాంబు పాటు బాగ.

“ఎంత కొన్నావంటే —” అంటూ అంగు కున్నాడు కరణం.

నిప్పులు కక్కుతూ చూసింది సిస్టర్ జానకి కరణంకేసి.

“దీక్షితులు బాబగూర్ తప్ప మరెవరూ బగులు చెప్పనక్కర్లే గు నాకు” అంటూ పురిమిం దామె.

“నేను తీవ్రంగా గర్హిస్తున్నా నీమాట. చాలా అవమానకరమైన ప్రశ్ని మాడిది.” అన్నాడు యాజు లుదిక్కుడై.

ఇటు మాస్తే కొండుభట్టు తలనంచుకుని వున్నాడు.

అటు మాస్తే తన కూతుగు ఆత్రపడిపోతోంది, తనకేసి కొండుభట్టాకేసి మాన్తూ.

అంతేత పూగుకోలేకపోయాడు, యాజులు.

“మీ రెవరండీ?” అనడిగింది సిస్టర్ జానకి అతణ్ణి.

“పెళ్ళికొడుకు నా మనసుకు.

“ఎలాంటి మనసుకు?”

“కూతురి కొడుకు.”

“మీ ప్రమేయం లే దిక్కడ, మీరూరుకోండి.”

కొండుభట్టు ఒకమాటు తలయెత్తి చూసి మళ్ళీ మొగం వంచుకున్నాడు.

అమాటతో అతని కొక ప్రాణం లేచినట్లుంటుంది.

“నీ ప్రమేయం మాత్రం యేమం దిక్కడ?” అనడిగింది పెళ్ళికొడుకు తల్లి, గుసగుసలాడుతూ.

తన భర్త అడగవలసిన ప్రశ్న అది.

అడగనందుకు చాలా కోపంగా చూసింది కూడా అతనికేసి.

“కొంచెం నోపికపట్ట” అంది సిప్టర్ బానకి, చేత్తో నిషేధిస్తూ ఆమెని.

“అసలు నిన్నెవరు పిలిచా రంటం, యిక్కడెక్కడ?” గద్దెస్తూ మళ్ళీ అడిగింది పెళ్ళికొడుకు తల్లి.

“మా దిక్కులు బాబయ్య సంతతి తేనీ. తరవాతి అడుగు, నీ యిష్టం వచ్చిన ప్రశ్నలు వస్తూ.”

“ఎవరి సంతతి అయినా నీ కంఠం కనకురుతున్నా న్నేను.”

“నీకొడుకు మాకుమార్తూ బయ్యగలిగేదాకా అభ్యాసమొలవు నవ్వసలు. నీ హద్దులూ నువ్వుంటు.”

విమనదానికి బోవలేను పెళ్ళికొడుకు తల్లికి.

ఆలవాటయివున్న అధికారం మాత్రం వుండింది.

“హాకుంటా రెమండీ?” అంటూ కస్సుమం దామె చూడనే, భర్తమీద.

అందరి చూపులా కొండుభట్టుమీద పడ్డాయి.

“విశ్వపురా లెవగా?” అని నిరీక్షిస్తున్నవారి కందరికీ సందేహం తీరిపోయింది.

కొండుభట్టుకి మరోప్రాణం లేచినట్లు నట్టియింది.

అర్ధనాటిశివుడు డిప్పు పెరినాడు.

పెళ్ళికొడుకు మొగం చిటికించుకున్నా డివెంతా చూసి.

గొర్రెపూజా మంటపం దగ్గరనుంచి వచ్చి, తన పతనం స్త్రీల వంకరినీ తిప్పించుకుని ముందువనలలో నుంచుండ పెళ్ళికొడుకు తల్లి.

ఆమెని గుర్తించింది బానకి.

“ఏం బాబయ్య, బదులు చెప్పాలి నాకు” అంటూ నిక్కచ్చిచేసింది కూడా కన్యాదాత నామె.

“కొనేలేదు నేను. వాదక్షణియవ్వడాని కంగీకరించాను. ముందే యిచ్చేవాను కూడా”

“వరదక్షిణ అంటే యేమిటండీ?” అనడిగింది సిప్టర్ బానకి, పుగోహితుణ్ణి.

“తను చేసిన కన్యాదానానికి సాధ్యమైన లభించడానికి కన్యాదాత వరదక్షిణికిచ్చే హిరణ్యం” అని బదులుచెప్పాడు కన్యాదాత పుగోహితు వండుకు.

“ఎప్పు డివ్వా లది?”

“కన్యాదానం చేశాక.”

“అది పూర్తయిందా?”

“అంతవరకూ రానేలే దింకా. పిల్లను చూసి పెళ్ళిమని వాడు రాయబారులను కోరనేలేను కూడా యింకా.”

“ఏం బాబయ్య, నువ్వుచ్చింది వరదక్షిణ కాను. తను కొడుకుని నీ కమ్మిండుకు కొండుభట్టుగారికి క్షయశనం నువ్వుచ్చింది.”

“.....”

“వరకట్నం అని వొప్పుతో నువ్వుచ్చింది.”

“వరకట్నం అనడమూ వుంది, లోకంలో, దాన్ని.”

“ఏమండీ బ్రహ్మగారు, ఏం చెబుతారు మీ?”

“వరకట్నం వేరూ, వరదక్షిణ వేరూను. రెండూ ఒకటే అయినా యీ గోజుల్లో”

“నువ్వు చేసింది ‘లా’ కు విరుద్ధం. తెలుసా బాబయ్య?”

“.....”

“నువ్వు చేసింది కిచ్చారై మైన నేరం. ఇదిన్నీ నుకుకి వచ్చిందా?”

గట్టిమని లేచాడు యాజులు.

“మళ్ళీ గట్టిస్తున్నా న్నే నీకోరిణ్ణి” అంటూ పురిమా పెరినా. కోహ్లా కకంతో వొణికిపోతూ.

“ఈ కోరిణ్ణి ఆర్థం అయిందా అసలు నీకు?”

“నీమాట కర్థం వుంటేనా?”

“అర్థవస్తుగా అకురుతాను చూసుకో, ఏమాత్రం సర కెటింది నీకు నీ మానవాణ్ణి అమ్మకంలా?”

“నీ కవ రిచ్చా రి అధికారం, యీ అడగడానికి?”

“నీతికి సంబంధించిన అధికారం మన్నిస్తానా నువ్వు, బాబ సంబంధించిన అధికారం మన్నిస్తావా?”

“రెండూ మన్నించ న్నేను.”

“అయితే నోపికపట్ట. నిన్ను నీ కూతుర్నీ, నీ అల్లుణ్ణి, నీ మునుగ్గీ కూడా విచారణ చేశాడానికి యీ అంకు అర్థం” నీతి నా లించేవాడు వస్తాడు?”

సభలో వున్న సర్కిల్ ఇనప్పెక్కిన వాళ్లు యులుతుంది.

అతనూ సభ మాజిస్ట్రేట్ మొగం మొగాలు చూసుకున్నాడు, ఆత్రంగా.

“అసలు, నువ్వెవరి?” అంటూ గద్దించాడు యాజులు.

“గౌరీశ్రావా మంటపంలో వున్న పెళ్ళికుతు ర్నిలా తీసుకురావే నూరీదూ” అంకి, సిస్టర్ జానకి, అటు చూసి, వ్రేలిమిన్నట్లు.

లోపలికి బయలుదేరింది, కలంటియరు నూరీకు, పసుపుపచ్చ కెండా వూపుకుంటూ.

పెళ్ళికుతున్న వెంటబెట్టుకునినీ వచ్చింది, ఉత్తరక్షణాన.

అందియా శుభ్రపడ్డారది చూసి.

పెళ్ళికొడుకు కొయ్యయిపోయాడు.

“అదిగో చూడు, ఆ బాలికకు ప్రతినిధురాలి న్నేను, ఇప్పుడు చెప్ప నాకు బగులు. ఎంత కమ్మవు నీ మనమాణ్ణి?” అంటూ నిలబడినీంది యాజుల్ని, సిస్టర్ జానకి.

అటు తిరిగింది తరవాత.

“నీయిష్టయినా కోన్నాడా మీనాయన, యీ పిల్లాణ్ణి, సుభద్రా?” ఆ నడిగింది పెళ్ళికుతుల్ని.

“మొదట్లో కొనక్కోవడం వాకివం లేదు”

“పోనీ, కొనిలేవడం జరిగిపోయింది గదా ఈ పిల్లాణ్ణి పెళ్ళాడ్డం నీ కిష్టమేనా మనస్సుల్నిగా?” “కాదు.”

ఉత్తేజంగా లేచినందున్నాడు పెళ్ళికొడుకు.

పీట దిగి ఆకుకున్నా వెయ్యబోయాడతను.

“ఆకు!” అంటూ గడ్డించింకి, సిస్టర్ జానకి.

పెళ్ళికొడుకు మానుపడిపోయాడు.

అది చూసి కొంకుభట్టు లేచాడు.

“రారా, అబ్బాయీ. మనం పెళ్ళిపోదాం”

అంటూ దారిచేసుకోదానికిర్ని చూశాడతను.

“నుంచో!” అంటూ కన్నుమంది అతనిమీద కూడా సిస్టర్ జానకి.

“నీకొడుకు నమ్మకున్నావే మా దీక్షితులు బాబయ్యదగ్గర పదివేల క్రయగనం వుచ్చుకొని? గొడవలో దగడం భయం అయితే ఆ డబ్బంతా మం దిక్కిడపెట్టి నురీ కగులు.”

ఇలా అంటూనే సభకేసి తిరిగిం దామె.

“అయ్యా, అమలాపురం సర్కిల్ ఇన్స్పెక్టరు గారు, సబ్ మాజిస్ట్రేటుగారు, బహుశ్రతులు ఓ అఫ్ఫీకేటూ, డాక్టర్లును, దశ్శుమళ్ళ మున్ను కర జాలు కూడా వివారి. సంతతి అంతా తెలిసే వచ్చారు మీరందరూ యిక్కడికి. వచ్చి జరిగింది, జరుగుతున్నదీ చూశారు, చూస్తున్నారూ కూడా. మీ అందరిపేర్లూ నోటుచేసుకుని వున్నా న్నేను. సిస్టంగా వుండండి, కొద్దుకు రాకలసివుంటుంది మీరందరూ” అనినీ అందామె, గొంకెత్తి.

6

అంగపత్రిక, మెయి 22:—

చండికేశ్వరం అగ్రహారం, మెయి 19 :- తూర్పు గోదావరిజిల్లా, రామచంద్రపురం తాలూకా, చండి కేశ్వరం అగ్రహారంలో, మొన్నటి 15వ తేదీ నాక వివాహం జరిగింది. వధువు, పీసపాటి వేంకట దీక్షితులు గారి రెండో కూతురు సుభద్ర. వయస్సు 18 ఏళ్ళు. వగడు ఆ అగ్రహారం కాపురముడే అయిన దశ్శుమళ్ళ కేశ్వర తక్కవాచప్పతిగారి ఏకైకపుత్రుడు కిరీటిరావు.

వయస్సు ఇరవై నాలుగేళ్ళు, కాని. రెండోపెల్లి వాడు. నల్లభేయకరాల మాగాణిగూస్వామి. మంచి ప్రతిభావంతుడు. సుభద్ర చక్కని చుక్క అయితే అతను స్పృహద్రూపి, దీర్ఘాయినవాడు త్యాగి, భోగి, తాలూకా కంఠికా గ్రంథాలయోద్యమంలో ప్రము ఖుడు.

కాని పెంచగువులు చదివినవాడు కాడతను. తమ పెద్దలుకు లాగే తమ చిన్నలుకున్నా సర్కారు ఉద్యోగి అయివుండాలన్న అభీష కలవాడు కావడంవల్లనే వేంకట దీక్షితులు గారతనికి తమ కొమార్తె నివ్వడాని కిష్టపడలేకపోయారు.

అయితే, మొదటిభార్య పోయినప్పట్లాంచీ కిరీటి రావుమాపంతా సుభద్రమీదే వుంటు. సుభద్రకూడా అతిశ్రే గాఢంగా ప్రేమించివుంది. దీనికి నాయం, కల్లూరినారి సంబంధం తప్పిపోయాక అప్పటి కప్పుడు సుభద్రకు వివాహం చెయ్యవలసివచ్చింది వేంకట దీక్షి తులుగారికి. లేకపోతే చేసిన ప్రయత్నం అంతా వ్యర్థం అయిపోయే పరిస్థితి యేర్పడింది. చాలా వేలు ఖర్చయిందట అందుకోసం. ఆ కారణంవల్లా, యథార్థం గ్రహించి వేంకట దీక్షితులుగారు సుభద్రను కిరీటి రావు కిచ్చి, తెల్లవాక మిథునగ్నంలోనే వివాహం జరిగించారు. ఉభయభగ్నులూ తామే భరించి నీవగుగుభులు మోకలట్టు మహోత్సవం జరిగించారు.

చిత్రికెలాగ ఆ ప్రేమకు లిద్దరూ దంపతులయి నందుకు చూసినవారూ, విన్నవారూ చాలా సంఖ్యో పిస్తున్నారు.

కిరీటిరావున్నా తాను కొరివ వధువు తనకు లభించినందున పరమానందభరితుడై, ఊర్విగ్రంథాలయానికి వ్యయంగా వొక భవనం కట్టించి యివ్వడానికి పూనుకున్నాడు.

ఈవివాహం ఈవిధంగా జరగడానికి సిస్టరు జానకిదేవి పూనికే ముఖ్యకారణం. మొదట ఆమె వాచాసం గుర్తించలేనివారు ఇప్పుడామెను వేయినోళ్ళ ప్రశంసిస్తున్నారు.

బూర్గుల వారి భాషా సేవ

శ్రీ వి. రామ రాజు

“శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారిని గూర్చి ఆగష్టు ౧౯౪౭లో ‘భారతి’లో శ్రీ వారు “హైద్రాబాదులో ముఖ్యమంత్రిగా ఉన్నప్పుడు అన్నచ్యుతమంది తలపించే వాడు; ఇప్పుడు కేరళపాలకులుగా అన్నిటా కృష్ణరావులను తలపిస్తాడు” అని ఉద్ఘాటించినది పరమసత్యము. ఒక వైపు రాజకీయ వ్యవహారజ్ఞతయందును, ఇంకొక వైపు పరిపాలనా దక్షతయందును, మరొక వైపు రచనాపాటవమునను శ్రీ రామకృష్ణరావుగారి కేముష్టి వైభవము ముమ్మోసవాలవలె అద్భుతముగా లెరుగని పనులు గలది. వాడు చేర్చిన పదిభావలందు వినింటిలో కవితలన్ని నేర్చివాడు; పరిశోధనాత్మకములు, పరిశీలనాత్మకములగు వ్యాసములను కూర్చివాడు. మొన మొన్న నే వషి పూర్వులు బగుపుకొన్న వారిజీవితచరిత్రమున సరిగా లెక్కపెట్టినచో నలుదివాల్యపంథతత్వములు సాహిత్యకృషికి కేటాయించగలవును. ప్రత్యక్షముగనో పరోక్షముగనో వారి సాహిత్యమో ప్రాతానహమో పాఠాని సాహిత్యసంస్థ తెలంగాణమున లేదు. ఈనాటి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ కూడా ఆనాడు వారు తెలంగాణయందున్నప్పుడే ప్రకటించినవాక్కుల నర్థము ట్లనుగమనించిన సంస్థ. సంస్థానికి కాక కవిపండితుల కెందో స్వహస్తపరహస్తములతో వ్రాడి ప్రాతానహ మొసగినవాడు శ్రీ రామకృష్ణరావుగారు. కేవలము రచయితలుగా వారొచ్చిన కృషి సుగమమే ప్రకృతియు నాకర్తవ్యము.

లక్ష్మీసరస్వతులకు ఆత్మగోపంధ్ర ఆరట్లు లేవి భుజుచున్నది కుంఠింపు వంశము బూర్గులవారిది. ఒడ్డొరకముగామి చక్కగా పాగినది జీవనయాత్ర. పట్టినది బంగారమైనది; ముట్టినది ముత్యమైనది. తాతల నాటినుండి పరంపరగా నిత్యపారాయణములగుట భారతభాగవతరామాయణములు శ్రీ రామకృష్ణరావుగారికి శ్రుతిములైనవి. స్వతులుగా చదువుకొన్న తెలుగులు బడిచదువులటుల బాగుగా నాకరించినవి. తినిన దంతయు జీర్ణమై జీర్ణమైనదంతయు కైక్తిగా మారిన కావలసిన దేమున్నది? కవిత లన్నిటకు పనునారణ్యము

పట్టిన కల మీనాటికిని సాగుచు నేయున్నది. శ్రీ రామకృష్ణరావుగారి నూనూగుమీసాలను వరించిన కవితాకన్య అనూర్యంపశ్యి. వాడు 1920-22 మధ్యన వ్రాసిన అనేక ఖండకృతులలో కొన్ని మాత్రము గోలకొండ మున్నగు వానిలో ముద్రింపబడినవి. ఆ సమయముననే ఒక నాటకమును ఒక నవలను వ్రాసి భద్రముగా నుంచి వారు. ఏ యువంకుడో నకుముకట్టినరె ఆ పాఠ్యుడేవి కుంఠలులుగొని తెచ్చుటకు. కీ. శే. సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారికి అప్పడప్పుడు తాము వ్రాసిన ఖండకావ్యములను, శ్రీ రామకృష్ణరావుగారి కావ్యములను వేర్వేరుగా ముక్తాహారములు గూర్చవలయునని కోరి యుండెడిది. 1924-1928 వరకు భాషాసాగ్రేగారి “ఎలిజీ” అనువాదమును సగము మాత్రమే ‘సుజాతి’ పత్రికలో ప్రకటించినాడు.

శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారు పూనానగరమందలి ఫెర్గ్యుసన్ కాలేజీలో చదువుచున్నప్పుడే ఇంగ్లీషులో కవన మర్చి వాడు. కొన్ని సానెట్లతోపాటు “ఆర్ట్ అండ్ క్రిటిసిజం” వంటి మరికొన్ని వ్యాసములు కాలేజీ సంచికలందు ప్రకటించినారు. తెల్లనొరలు కుల్లబిల్లి వీరాధుడు కాశీనీసపుకు అది హైద్రాబాదు రాజ్యమునకి వెంపలెనని చారిత్రికకావారములలో 1922-1923 ప్రాంతములందు కొన్ని వ్యాసము లింగ్లీషులో ప్రచురించినాడు. ఆ నాటి హైద్రాబాదు పరిస్థితులను గూర్చి పెయింట్ నిహార్ సింగ్ వ్రాసిన వ్యాసములను విమర్శించుచు 1922 క సంవత్సరమున వ్రాసిన వ్యాసములు “హిందూ” పత్రికలలో నున్నవి. “బాంబే క్రానికల్”, “ఇండియన్ పోషితుల్ రిఫార్మర్”, “మరాఠా” వంటి ప్రాచీన పత్రికలు తిరుగవేసినచో నాటి సమకాలీన సమస్యలగూర్చి వాడు వ్రాసిన వ్యాసములు కొల్లలు. 1924 నుండి 1949 వరకు వారప్రకృష్టము వ్రాసిన ఇంగ్లీషు వ్యాసము లన్నియు రాజకీయములు మరియు సమకాలీన సమస్యలకు సంబంధించినట్టివే. మఱియు, సంస్కృతి మున్నగు విషయముల గూర్చి కూడ శ్రీ రామ

కృష్ణరావుగారు మెక్స్ వ్యాసమును వ్రాసినారు. దా. లతీఫుగా గత సంవత్సరమే తను “ఇంజో-మిశిల్ ఈస్ట్ కల్చరల్ ఎకాడమి” పక్షమున శ్రీ రామకృష్ణ రావుగారు వ్రాసిన “కల్చరల్ సింథెసిస్ ఆఫ్ ఇండియా” అను చిక్కని వ్యాసమును ప్రచురించినారు. ఈవిషయమును గూర్చి వీరిద్దరు 1947-1948 మధ్య “రయ్యర్” పత్రికలో ఉర్దూ భాషలో పనునారు వ్యాసములు ప్రకటించినారు. రంగమునకు వచ్చి రాశి రాని రచనలు లిరి. శ్రీ రామకృష్ణరావుగారు రాశి తెచ్చి రంగమునకు వేసి రచనముల తెచ్చి కలహా? అది కింకల “సాంప్రదించు” యనువాద ముట్టివానిలో నొకటియని మాత్ర మెగరును. ఇంకల కొన్ని సాహిత్యసంస్థల పూనిచే వారిరచనములు కొన్ని రాశి రంగమునకు వచ్చినవి. అట్టివానినే యాదారముగా గొని శ్రీ రామకృష్ణరావుగారి రచనముల పరిచయమైనాను. ప్రధానముగా పద్యరచనములు ముఖ్యము గద్యరచనములని వారి రచనములు వర్గీకరింపవచ్చును. పద్యరచనములందు సాంతరించనములు మరయు అనువాదములని వేగవేగ చేయవచ్చును. సాంతరి రచనములు:—

కృష్ణ శతకము

ఈ శతకమును ఆంగ్లసారస్వత పరిషత్తు-హైదరాబాదు 1936 లో ప్రచురించినారు. ఈ శతకములను గూర్చియు శ్రీ గోల్కొండ వేపారి శ్రీ వైష్ణవ సమాజము-బంపురంవారు 1938లో ప్రచురించిన “శ్రీ వెంకటేశ్వర సుప్రభాతమును” గూర్చియు శ్రీ రామకృష్ణరావుగారు కృష్ణశతకమున వ్రాసిన తన “మనవి”లో నిల్లు చెప్పకొన్నాడు. “సంకట బంధరె వెంకటరమణ-అని కన్నుల సామెతి. కష్టం వచ్చినప్పుడు ఇప్తురై తలొన్ని స్మరించుకోవడం అల్పబుద్ధియైన మానవుని ఆలవాటు. ఎల్లప్పుడూ తలమకొనేవాడు అగారు. జనవరిలో 1955 లో డి.ఫాయిడ్ జ్యూరు తలలొన్ని నెలకోజాలు ముంచి ఎక్కెను. అప్పుడు భగవన్నాడు స్వర్గా చేసుకొనుటకై బుద్ధిపుట్టి ఎన్నడో చగువుకొన్న శ్రీ వెంకటేశ్వర సుప్రభాతము, కృష్ణశతకము మున్నగు స్తోత్రములతోకాలు పద్యాలు జ్ఞాపకం చేసుకున్నాను. చాలాకాలం క్రితం చగువుకొన్నందున మరచిపోయి జ్ఞాపకం రాలేదు. పుస్తకాలు కూడా అప్పుడు అందుబాటులో లేవు. అందువల్ల పద్యమూర్తిచే నేను స్వయముగా సంస్కృతంలో ‘శ్రీ వెంకటేశ్వర

సుప్రభాతం, తెలుగులో ‘కృష్ణశతకము’ రచించ సంకల్పించి ఆరంభించితిని. నిర్బంధ శిశువాసం లభించిన ఆకాలంలోనే గండు రచనలు సగం పూర్తి చేసితిని. మిగతా సగం పూర్తి చేయుటకు ఒక సంవత్సరం పట్టింది” — శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారు వైష్ణవులు. భక్తిప్రపంకులు వారి రచనములందలి ప్రధాన గుణములని ప్రశ్నోక్తముగా చెప్పనక్కరలేదు. లోకమును తనను విమర్శించుకొని భగవంతుని సన్నిధానమున ఆత్మని వేదన మొనగ్చుకొనుట భక్తికృతుల శతకములందలి సాధారణము. కృష్ణశతకమున కూడా ప్రధాన గుణ మిదియే. దీనిలో మొత్తము 101 పద్యములున్నవి. ఆంగ్లరచయన అబాలగోపాలమున ప్రచారమందిన ప్రసిద్ధ కృష్ణశతకములలోనే సరళమందైన మైన భాషలో వ్రాసిన దీశతకము. కాకింజికిరి భావ మంగును. భావము లాగును పోలిక ఎ చోకమును.

భగవంతుని శివతాగతిరక్షిణపరవ్యయము గూర్చి చెప్పిన పద్యమిది.

“శివతాగత పరిగిరక్షిణ

లింగమునకు సాక్షియగా విధిమణిజేసి

దాజేరి శిరిణువేళి

మిగున లంకాధీశుడు నిలుపచె కృష్ణా.”

అట్టి భగవంతుని ట్లావ్యనించుచున్నా గో కనుగు :

“కాని భుజ సన్నాహము

లాలంబిజ్ఞలయ నోదనాక్రందనల

గోలెత్తునప్పుడెంచెల

కాలి ఘంటులు రమ్మ, కావుమకృష్ణా.”

పై పద్యమున నుత్తరార్థమున గల రామణీయకమును వాద్యముగా చెప్పవలయుండును. విషయ వాంఛా న్యమోహమున జక్కుకొను మనుష్యవ్యభావమునగూర్చి చెప్పిన పద్యమిది.

“విమి మనస్సో హరిహరి

స్వామిని బహద్రోసి స్వారి సలిపెను గుఱ్ఱం

చేమా యనిపించును చడి

గామితిముల పంటబడిట గాంచిన కృష్ణా!”

పరతిత్వము వాద ప్రతివాదములతో, కుతిర్కములతో లేలునది కాదని వారి యభిప్రాయము.

“పరమతఖండనదీక్షా

పరతిగ్రులు వాదికాష్ట వైశ్యానరులున్

బూర్గుల వారి భాషా సేవ

తరతరము దలచిపోదిన

తరమే పరతత్త్వికమాత్మక ల్లన కృష్ణా !"

భక్తివ్యాసమున సాధించవచ్చునని వారి యాశయును

"ప్రజ్ఞావాగుల కెపుడున్

సుజ్ఞేయముగాగు నీగు సురుణ సురూపం

బజ్జానియైన భక్తుని

బజ్జాసాహృదయమందు చిక్కెడు కృష్ణా !"

నేటి రాజకీయముంగు తలమునకంగుమన్న వారి మనో
భావ మెట్టిదో పరికిలింపుడు.

"జనసేవయే నీ సేవని

జనతా రాజ్యాధిభారజరిత్యక్షణం

యని పురుగుమంటి నిత్యము

కనికరమున బగుపుడింకి కొవవె కృష్ణా !"

శ్రీ వేంకటేశ్వర సుప్రభాతము

దీనిని శ్రీ గోల్కొండ పేపారి శ్రీ వైష్ణవ సమాజము-బాంపుంవాగు 1938 లో ప్రచురించివాడు. ఏడు కొండలవానికి మేల్జామున మేలుకొలుపుసేవ నిత్యము జగురుట మన మెగుగుము. ఆ మేలుకొలుపులకు స్వామి వాగు మేల్కొంగుగో లేనా కొని ఎంతైన జడాత్ముడైనా లేచి వైతన్యమును పుంజొనట మాత్రము సత్యము. ఆ వేంకటేశ్వరసుప్రభాతములకు మనమునంగుంచుకొని ఆశీర్వాదులముగో రించింపబడిన ముప్పది శ్లోకములకు చచ్చి విడిచి దీనికి పనువంటి తెలుగుపద్యములు కూడ శ్రీ రామకృష్ణాచార్యుగారి వ్రాసియున్నారు. ఈ రెండు వంకటేశ్వరసుప్రభాతములకు గూడ అచ్చుటచ్చుట పోలికలున్నవి.

స్వామివారి పుష్కరిణీహామత్మ్యము నుష్కోషించు శ్లోక మిది.

"స్వర్భానుగ్రస్త మిహిరాంస సహస్రతుల్యార్

మయాబలేన మలిసేత్ర మానసాఘాన్,

సమార్థగుంతి మనుజాః సుసేజలేన

శేషాద్రి శేఖరవిధో తవసుప్రభాతమ్,"

ప్రభాతకాలమున కలతాచేతనము ఎన్నియు స్వామివారి సేవలో గుణకీర్తనమున నున్నట్లు కనుపించును. కనుక నీ శ్రీ రామకృష్ణరావుగారు కోకిలగూడ స్వామివారి స్తోత్ర మొనడుపుట నిట్లు వర్ణించినాడు.

"ఆనన్దు మాత తిరుగంప ముడత్య కర్త్య

పీత్యాతిరుచ్చి ఫలసారి రిసాత్మికాన్యమ్,

పుంస్కృతిః శ్రేణుసుందర మాలపంఠి
శ్రీ వేంకటాచలపతే తవసుప్రభాతమ్ !"

పోతనగారిని జ్ఞాపికి దమ్ము శ్లోక మొకటి :

"త్యక్తావపన్యమకరంద రసప్రసుత్తి

శత్రావ జాత్యపి త్యదన్య ముపాశ్రయంతే,

మందారమ తమగుబా మదనం కిమిచ్ఛేత్

శ్రీ వేంకటాచలపతే తవ సుప్రభాతమ్ !"

ఈ శ్లోకమునకు వారే యొనర్చిన యనువాదమును పరికిలింపుడు.

"తావక పాదపద్మగిరి

తి స్ఫుర దిచ్చమంగి మత్తెరుల్

భావుక చిత్తెరుల్ పగుల

పంచల జేగునే యెప్పుడేనియున్

బోవునె పారిజాతమును

బొందిన శుమ్మెన యుమ్మెరెన్ గనన్

నీనిక జూసేయుమగు

నిద్దుర మేల్కొను వేంకటేశ్వరా !"

పంకితులకు, పానుగులకు, భానులకు, భిక్షకు, అర్థులకు, సమస్తజనులకు, సేవ్యుడైన స్వామివారిని శ్రీ రావుగార్లు పేల్కొలుపుచున్నారు.

సంతానతాత్తజాతం పరివార్ధితత్త్వ

జిజ్ఞాసు శిష్ట విరుదాం హి ఘోరీ నాంచ,

సుజ్ఞానినాం చ తవ పాదీయంగం శిరఃకంఠం

శ్రీ వేంకటాచలపతే తవ సుప్రభాతమ్.

ఈ శ్లోకమున కనువాదము.

త్రాసితి జీవితాన్తులకు

తిత్త్వి పదార్థ రిహన్య తాన్త్రు జి

జ్ఞానులకున్ ఘోరులకు

జ్ఞానవిశేష సుసంభృతాత్మక

న్యాయులకున్ త్వదీయ దిరు

తాంబుజ యుగ్మమై కా శిరఃకంఠమై

బాసటయాను భిక్షజం

భావిత మేల్కొను వేంకటేశ్వరా.

సంపాదసాగర సముత్తరమునకై కృపాకటాక్షముతో సేతువును నిర్మింపుమని స్వామి సెల్లు ప్రార్థించుచున్నాడో కనుక.

ఉన్మీయ శేత్రసరిసీగుహ యుగ్మమన్య

సంపాదసాగర సముత్తరకై క సేతుః,

సంబంధితం తన కృపామయ దృష్టిజాలైః
శేషుడై శేఖరవిభో తన సుప్రభాతమ్."

దీని కనువాదము.

"నీ కనునీయ శేత్ర నర
రీరజయగ్ధము విప్పి యిప్పుడీ
లోకముపై గృహనిస వి
లోఃనవాఁము నుప్పి దానిచే
బ్రాకటమొప్పు గట్టు మొక
వారధి నీ భగవాగరంబుపై
లోకులు దాట శేవగిరి
లోలప పీల్కాను వెంకటేశ్వరా!"

శృంగగిరి కారదాస్తుతిః

శ్రీ రామకృష్ణ రావు గారు హైదరాబాదురాష్ట్ర
మఖ్యమాత్యులుగా నున్నప్పుడు శృంగగిరికి జగద్గురు
వులను సంవర్షించ బోయిరి. అప్పు డనటి కారదా
దేవిని దర్శించి భక్తిపారవశ్యమున దేవిని కొని యాడిన
స్తోత్ర శ్లోకములు 'ప్రథంతి' సంపుటికి రీ సంఘిక 1 లో
(ఏప్రిల్ 1958) ప్రకటింపబడినది. వానిలో గెంతు
శ్లోకములు మాత్ర ముదాహరింతును.

"కేరీర మఖోద్ధత ప్రతివద
స్సంఖోన సంలాపిసీమ్
సాంగమాను రసాత్మకాగ్ధ్య వసీ
సంప్లావనోత్కంఠితామ్,
ఓణావాదన గాన స్మిత్య ముడితామ్
పుణ్యామ్ కలాంభోనిధిమ్
కాన్యోద్యాన విహారిణీం ఉపనిదు
త్సఖ్యావృతామ్ భావయే."

"నామే కర సహిత హేమవిపంచికాయాః
తంత్రీవైర్యఖరితమరముఖ్యోకామ్,
దిక్పామాలి మణిమండిత పాదపద్మామ్
వాణీం భజామి ఘటితాంజలి మస్తకోఽనూమ్."

శ్రీ రామకృష్ణ రావుగారు వేరొక సందర్భమున
రచించిన గౌరీస్తుతి, వాణిస్తుతి, మరియు లక్ష్మీస్తుతి
కూడ అంశ ప్రకటింపబడినవి. అందులో లక్ష్మీస్తుతిని
గమనింపుడు.

"వైకుంఠమందార వనాంతిరాళి
సూర్యాసరశ్చంద్రశిలాతలాగ్రే,
పర్యంకభాగే రమమాణ కాంతా
కుచాగ్రచేలాంధలగ్రస్త పాణిః,

గజేంద్ర సంతాణ సముక్తుకత్వాత్
వివాఖ్యేంద్రం చ పరిద్దుతిస్య,
హరే గృహాలగ్నపటామకృష్టా
నానప్రయాంతీం కమలాం నమామి."

పోతనగారు గజేంద్ర మోక్షమున జెప్పిన "అల
వైకుంఠ పురంబులో", "సిరికిం జెప్పకు" పద్యములను
మనమునం గుంచుకొని వ్రాసిన లక్ష్మీస్తుతి ఇది.

భావమంజరీ

ఈ శ్లోకలో 'ప్రథంతి' యందే (రీ-వ సంపు
టము రీ-వ సంఘిక) ఆరు శ్లోకములు ప్రయోగించి
నారు. వానిలో గెంతు శ్లోకముల సుదాహరింతును.

"యత్ర శుత్ర తన పాదపంకజం
తత్ర తత్ర కమలాయతే రః;
శుత్ర యత్ర తన మంద సుస్మితం
తత్ర తత్ర శరదీంసుచంద్రికా."

ఈ శ్లోకమును విన్న ఉమరీ ఖగ్గయ్యం తలపులో
మెరయును. కాని నాకు మాత్రము భగవద్రామానుజుల
గూర్చి వేదాంతదిశకు వారు కొండొకచో
"భిక్షా పర్యటనక్షిమేషు భిరాంచక్ర గతిల్కిల్పిషా
యద్వివ్యాపిషేణ పత్రమకరీయద్రాం సముద్రాం
బం."

యని చెప్పినది జ్ఞప్తికి వచ్చినది.
"సద్ధాంతికిరీ నిలయాశ్చ రమ్యాః
క్రీడాంతావ్యవహి రాసభానాం,
రాజన్యమాదామణిమంబిపాద
రాజీనాన్యోఽపి హి నిస్సమాధిః."

ఈ శ్లోకము కూడ ఉమరీ ఖగ్గయ్యమునే తలపించు
చున్నది. బహురాము చక్రవర్తి మధువానినయోట ఈ
వాడు సింహము విక్రమించుచున్న దను భావమును
వెలార్చు రుబాయీ యది.

శ్రీ కృష్ణాష్టకము

కేరీరాష్ట్ర పాలకులు నున్న శ్రీ రామకృష్ణ
రావుగారు సుగుణాయాగు (కేరీ) శ్రీకృష్ణ శ్లో
మును సందిర్శించి ఆ స్వామివారిపై చెప్పిన వద్యాష్ట
కము 'ప్రథంతి' (సంపుటము రీ సంఘిక 1 ఏప్రిల్
1958) లో ముద్రితము. శ్రీకృష్ణస్వామిని మనపార
వర్ణించిన వారి భక్తి పారవశ్యము లీలాకుక జయదేవా
దుల భక్తిని స్ఫురింపజేయును.

బూర్గుల వారి భాషా నేప

“వల దంభోజ పూళి నేత్రములతో
దంతాంకు కుభిచ్చటా
మిలితస్మిగమునోహరా ధరముతో
మేలైన బంగారు గు
వ్యలవకోగట్టి వినీలనీరదవపు
రైవసగ్గియి మొప్పారు నీ
చెలువంబున్ గమరాల జాపగదవే
శ్రీ నందగోపాలకౌ.”

ఆ పరాత్మ్యుని విఘాతినీ సమస్తచరాచరము
లంగు జూచిన శ్రీరామకృష్ణరావుగా రద్దానిని
మద్దులు మూలగట్టు తెలుగులో నెట్లు పొదివివాశా
కనుకు:

“పచ్చరి యాకు లేజిగిని
బారెకు నీటి పగాకు పాలలం
దచ్చపు వెండి వెన్నెలల
నానుని బూచెకు పువ్వు పువ్వుల
బిచ్చుకగొంతులో నొరుల
బిచ్చుము గోరెకు ఓను నాల్కలో
పచ్చగితరి కుద్ధమున
న్యాంతిములో గనిపించు కేశనా.”

అ ను వా ద ము లు

ఇంతివరకు కవితాకూషమున వారు నెలువరించిన
సాంతరచనముగూర్చి కొలదిగా మనవిచేసితిని. ఇక
వారి యనువాదములను పోచము మొనర్తును.

ఫారసీయనువాదము:-శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణ
రావుగారికి విద్యార్థి దశలో ఫారసీరెండవభాష గానుండి
నెంగునను, సహజముగా ఫారసీకవిత్వమందున్న
మాధుర్యములనను వారి కభిరుచికలిగి ఆ వాఙ్మయ
సాగరమును మధించు నవకౌశిము కలిగినది. అసలు
హైద్రాబాదురాజ్యమండిలి విద్యావంతులు, గౌరవ
కుటుంబములవారందరను ఒకప్పుడు ఫారసీ చదువను
వ్రాయును నేర్చుకొనుట పరిపాటిగా నుండెడిది. అది
శ్రీ రామకృష్ణరావుగారు బొంబాయిలో ఎల్. ఎల్. ఓ.
పట్టమునకు నడుపుచు “అంజానుకో ఇస్లామియా”
హైస్కూలులో సహాధ్యాయులుగా పనిచేయుచున్న
దినములు. ఉమర్ ఖయ్యామ్ గుబాయీలను ఫిట్టుజిరాల్దా
ఆధారముగా శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారవ్వు
దస్యతే ఆంగ్లలోకమున కందించిరి. ఫారసీ చదివి

యనువాదము చేసిన కవికోకిల దువ్వాగి రమి గ
గారు కూడ ఆదినములందీ యా పనికి పూనుకొనిరి.
కొని వారి యనువాదములు కొన్ని మాత్రమే (1928)
‘భారతి’లో ప్రకటింపబడినవి. వారి పానశాల 1938లో
వచ్చినది. మూలమునే చదివినవారకుటచే శ్రీ రామ
కృష్ణరావుగారు ఉమర్ గుబాయీలను పెక్కింటిని
యనువదించి వానితోపాటు ఉమర్ జీవితమును
గూర్చియు రెండు వ్యాసములను ‘సుబాత్’ పత్రికలో
(1927) ప్రకటించిరి. ఉమర్ ఖయ్యామ్ గుబాయీ
లనే కాక శ్రీ రామకృష్ణరావుగారు సూఫీసన్యాస్
గుబాయీలనుకూడ పెక్కింటిని అనువదించినారు. ఆవి
యన్నియు నమూనెయి. ఫారసీ వాఙ్మయమున నింత
ప్రగఢాభిమాన ముండుట చేతనే శ్రీ రామకృష్ణరావు
గారు కీ. శే. సులతరం ప్రతాపరెడ్డిగారు స్థాపించిన
‘విజ్ఞానవర్ధిని పరిషత్తు’ సమావేశములలో రెడ్డిగారి
ప్రోత్సాహమున ‘ఫారసీ వాఙ్మయము’ గూర్చి రెండు
వ్యాసములు వ్రాసి చదివియుండిరి. మరికొంత విష
యము సేకరించియు, ఆ వ్యాసములను విఫలీకరించియు
పోలీసుచర్యకు పూర్వము వారు వెంట్రుక జేయలో
నుండినప్పుడు “ఫారసీ వాఙ్మయచక్రము”ను వ్రాసి
యున్నాడు. ఇదియు నమూనెయి.

ఉమర్ ఖయ్యామ్ వ్యాసమును తెలుగు వారికి
మాలించిన శ్రీ రామకృష్ణరావుగారి యనువాదము
లొందురెండు ఉదాహరణలు.

“సరసుకు మిశ్రు డిప్తుకును
సన్నిహితుం డొకరుండు లేక యెం
టరిను భూమిగర్భమున
దాగి పగుండెన వెన్నియేండ్లొ నీ
ఘరసము ద్రావు మింపుగ వ
ధూమణి లెల్పకుమీ రహస్య మె
వ్వరికిని విచ్చబో దికను
వాడినపుచ్చ మడెన్ని నాశికునన్.”

శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి ‘మధుకలశిము’
మనోజ్ఞ మయ్యును ఫిట్టుజిరాల్దాపై నాధారపడుటచే
మూలమునకు కొంచెము దూరమైనది. ఫారసీనుండి
యనువదించిన కవికోకిల దువ్వాగి రామరెడ్డిగారి రచన
ములకును శ్రీ రామకృష్ణరావుగారి యనువాదములకును
తారితమ్య మరయిగోరువారు ‘వ్యాసముక్తావళి’ 36
పుటలో మొదిటి రెండు పద్యములను ‘పానశాల’

యందలి 18-14 పద్యములతోడను, వ్యా. ము. మొదటి పద్యమును 'మానకాల' మొదటి పద్యములతోడను బోల్చి చూచునది. మూలమున కెవరెంతి సన్నిహితముగానున్నాడో చూపుట కొక యవసరము. "ఎకరీ ఏహో సువాహ్ దరీ జహో కీన్త బుగో జం కనక రువాహ్ సర్వో మాం జనీ బుగో మన్ పరీ కునమ్ పతూ బన ముకాభాతో ధహీ బన్ భగ్ భో న్యూనె వన్ కతూ చీన్త బుగో." దీనికి శ్రీ రామకృష్ణరావుగారి యనువాద విలు లున్నది.

"ఏరీ ఎవరా? మెన్నో కను
తప్పియో చేతునో? దెవండు? ఆ
నకు దెలు లిట్లగుండు ను
నం ఎలికన్ గురితంబు తేరుకే
మరితము లే నొందెదను
గుడ్డపంబుల నిత్తు పీపు శ్రీ
హరి మరి ధేయిమ్మనిను
మంత వచింపును నీకు నాకునున."

ఇక కవిశోకిల యనువాద మారయును.

"ఎవ్వకు తప్పనే ను డిం
నెట్టుల జీవక నాకు నేయడేన
అవ్వల పాపి పిడునుదు
నక్రమశక్తి విధింతుర న్యూ యీ
రత్నయు రచ్చయేల యప
రాక్షల మిద్దర మాట నీకు నా
కెవ్వమైన భేదము ర
హించునో కాస్త వనింపు మీశ్వరా!"

సంస్కృతానువాదములు

పంశిరాజ పంచామృతము — సంస్కృతవాక్య గుత్తీరవారాశి యునురాజు పంశిరాజు. తిమ్మభ వివ్యంబి లహరీపంచక సుభాపాన పరవశులైన శ్రీరామకృష్ణరావుగారు దానిని తెలుగుచేయున "పంశిరాజ పంచామృతము"గా ఆంధ్రలోకమున కర్పించివాడు. దీనిని ఆంధ్రరచయితల సంఘంవారు శ్రీవారి పక్షిపూర్తి సందర్భమున 1959 లో ప్రచురించి నారు. ఈ గ్రంథమునకు కల్పపూరమును సవరించిన పరిశోధకాగ్రాహకులు శ్రీమాక ఈయణ్ణి వేంకట విగ రాఘవాచార్యులవారి యభిప్రాయము లిది: "జగన్నాథుని పంచలహరీలలో నొక్క గం గాలహరియే ఆంధ్ర

కరింపబడినది. తక్కిన నాల్గులహరీలు నితః పూర్వము తెలిగింపబడ నేలేను. అంగుళ్ళు నీలహరు లైదింటికి సిద్ధాంతముగా నాంధ్రపరివర్తనముల రచించిన విశిష్టగౌరవము దాకి గు బూర్గుల రామకృష్ణరావు సుహృదయులకే దక్కినది. వారిచేయించు సుఖప్రసూతి భారానాహిక మున కియ్యాసంపద మాధుర్యోజకాంతు లను కావ్యగుణములును విలసిల్లుచున్నవి" — శ్రీరామ కృష్ణరావుగారికి ఆంధ్రవాక్యమున శాశ్వతశ్రీ ప్రతిష్ఠలు కూర్చిపెట్టుట కీ యొక్క గ్రంథమే చాలును. "సంస్కృతకావ్యముల నాంధ్రీకరించుట క్షశనూయి యమైం కౌన్యమరి విజ్ఞులెరిగిన పయమే. ఉభయభాష లంగు లెలస్పృగులు పాంశియును, సప్తభాషావ్యులం కరణ విధానములను జ్ఞించుకో వశక్తియును, కవితా ప్రాశస్త్యతోపాటు నుడికొప్పు సాంప్రదము కూర్చుల కల్పమును విలిగియున్న నే భాషాంశరీకర్తయొక్క ప్రయత్నము విజయవంత మగును. ఈ సామగ్రి ఇందు కేరియు గణాకుంఠియు కేనొసంగిన సాహసమున" అని శ్రీరామకృష్ణరావుగారు తమ "మనవి"నుబట్టం కించియున్నాడు. చివరివాక్యము వారి వనమాంసం దను చాటు సన్యక్తి, తక్కినసంతయు భింగ్యంతరి ముగా వారి సామర్థ్యమును చాటు సహజోక్తి. "తెలుగుననె పుట్టే నీకృతి తొలుతనెనెను భవ సూత్యనో చెడుభంగిలో జెగిరియననాదన" యని కే. శే. జనుంతి రామకృష్ణ పంతులుగారి నువాదముల నూర్చి చెప్పిన లక్షణమునకు 'పంశిరాజ పంచామృతము'లక్ష్యము. ఇట్టి "స్థాయిసంకల్పములు పురావృత్తపుణ్యముతోబాటు సముపార్జితమైన సాహితీసంపదలు" గాక మరేమి యగును? ముగితియులైన మూలపాఠములందు కొన్ని యచ్చుతిప్పులని తోచినవానికి శ్రీరామకృష్ణరావుగారు చేసిన సవరింపులు పాంశిర్య స్ఫూర్తములేకాదు సహంజ సముల మరియు నాచితీశోభితులు. వారే యేపాతముల నెట్లు సవరించినది వారి "మనవి" నవిగతిము చేసి కొన్నివాటికి స్పష్టము. శ్రీమాక ఈయణ్ణివారు శ్రీరామకృష్ణరావుగారి యనువాదమునకును ఇతరుల యనువాదములకునుగల తారతమ్యములను పట్టిచూపి నారు. శ్రీ రామకృష్ణరావుగారి యనువాద మెంతి చాలికమో ఈ పద్యమును జూచిన తెలియును.

"ప్రభాతే స్నాంతీనాం కృపతి
రహస్యేనాం కుడతటి

గతో యావన్యాత్రి ర్మిలితి
తత తోయై ర్మృతమునః,

బూర్గుల వారి భాషా సేవ

శుభా ప్రాకరై వ్రాసిన
 శతసహస్రైః పశ్యత
 విశంతి స్వచ్ఛందం చిహ్న
 తప్తహాసంవతసమ్"

(10 గాలహరి)

"నీ నీలన్ దలవార రాచరమణుల్
 : రాచ నీల ప్రవా
 స్థానమౌ నృపంః మంగు గలిగన్
 గన్యములై లేళ్ళు చై
 మానాయన సహస్రశేనగణ సా
 మాజ్యముల్ జేన్మంటగా
 సానంద మొనరించు నందననన్
 స్వచ్ఛందం సంపాదయల్ "

శ్రీ రామకృష్ణరావు గారి కౌక్కుకచోట శ్రీవా
 ఘరి గానువాది పద్ధతి నకు వచ్చిచినాడు. ఒక్కయడ
 వారము:

"నీదండ న్యాయాంశములకు పలుకేదండజననీ
 కటాక్షి న్యా శేష కౌజుతి సంక్షోభవిహితా,
 భింకం త్వంంతో వాచకని గంగా తనభుక
 తిరింగా బ్రాహ్మం గా గురితిభయభింగా యభితామ్"

"అరుణాగ్రముల నంకికాకృతిఃటా
 యోగేప పద్మం యోగా
 స్ఫురతామర్త పరింపశేష్టజటా
 జూటాంతింగా సా
 త్వ్యోగోన్మం తాంతింగామయ
 త్రాంతింబు గుర్యోగు
 ర్భర సంసార సమన్వలంబిభిభా
 భింగాముగావించుకన్"

మూలకర్త కెంతటి తదాత్మ్యమునకునో అనువాది
 మనకును అంతితదాత్మ్యమున్న సే సాగ్యముకాని
 తాపద్యము గలనింపుడు.

"సురప్రాతస్త్వి న్యాయే పులివ సుధితిష్ఠన్మ కనయో
 ర్విధాగూంతిత్తదాంత సుధివిదాత్య పుష్యున్,
 విభూతాంతిర్వ్యంతో మగురుమగు గూం చితిఃదా
 నిమగ్నైః స్యాంకి స్యాంధన నవభిసాగ్నయితుచి"

"అమరతరంగిణీ పులివ
 మంగు సుఖాసముండి కన్నులం
 దమరిచి యోగముద్ర వివ
 యముల వచ్చి కురించి లోని సం

తిమసము తిమ్మభాత్యక గు
 ధారసన్నిధి నన్నవాంబుక
 త్రిమకుచి జిత్కళిక మునిగి
 గన్యం నాటది యెన్నడోకదా!"

శ్రీరామకృష్ణరావుగారి మానస కేవలమున భక్తిపద్య
 మలు పూటిగా పండితముల వై పద్యము సతక మెత్తు
 మన్నది.

వ్యాసముత్రావళి

ఇంతవరకు శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారి
 పద్యరచనల పరిచయ మొనర్చితిని. ఇక వారి గద్య
 రచనలగున్నా మనవిచేతును. ప్రారంభముననే వారి
 వివిధవ్యాసములు పోలీస్ వాక్యకావర్తిత్వము మున్నగు
 వానిని చేర్చుకొనియుంటిని. వాడు 1926 నుండి 1947
 వరకు ఆప్యవృత్తు గోలొందె. సజాతి, శోభ
 మున్నగు పత్రికలగు ప్రయోగించిన సాహిత్య రిమర్క్
 నాత్మకములు. మరియు పరిశోధనాత్మకము లగు వ్యాస
 ములు ఆంగ్లసాహిత్య పరిమత్తువాడు సంకలన మొనర్చి
 "వ్యాసముకౌతలి" గా ప్రయోగించినాడు. ఎంగులో
 మొత్తము ఏడు వ్యాసములున్నవి.

1. వేదవివాదము - ఎంకిపాటలు :—ఈ
 వ్యాసము శ్రీరామ కృష్ణరావుగారు 1926 లో వ్రాసినది.
 ఎంకిపాటలు గూర్చి ఆంగ్లదేశమున గొప్పదుమారము
 రమణగిలిన నమలుచి. అట్టి సమయమున తిను సుకేశితి
 పరికిలవాళికి, సత్య స్వేపకాన క్రితో వాడు భాషా
 వాక్యకములు వాని క్రమపరిణామముగూర్చి విపుల
 మైన వ్యాఖ్యానము చేసినాడు: "క్రిసరేమవు మొనలు
 ప్రహ్వంకమువారు నవంతికోటి గూపాంతిము" గప్ప
 రియ వా సచ్చివానంది స్వరూపమువలె తితే మూర్తి
 లేకముల మనజని మానసి: వ్యాపారములు ప్రపంచ
 ముయొక్క వివిధావస్థల ననుసరించి యు కేక రిగముల
 వ్యక్తిమయమంతును. అట్లు గానూడెని వాదించిన
 మానువా? : మ మనుజునియొక్క విచారభావనా
 ప్రపంచముల బతులుపెట్టి సంజ్ఞ. వాక్యము సక్రమ
 పద్ధతులపైన నిర్మింపబడిన విజ్ఞానసాగము. అది యెల్ల
 ప్పటికిని నిర్మింపబడుచు ఒకప్పుడు పరిపూర్ణతనందని
 నిర్మాణరాజము. అట్టి దాని స్వరూపమును సంకుచిత
 పగచుట కెవరి తి"మని ప్రశ్నించినారు శ్రీరామకృష్ణ
 రావుగారు. నవీన యుగగర్భమైన కేవలభావనాత్మక
 మను రసాత్మక మనునగు కళాసృష్టికి మూలకత్తియను

సరామగ్నించినారు. గ్రాంథికాగ్రాంథిక భాషాభివృద్ధి నమూనెలెంత నిరర్థకములో నూచించినారు. సహృదయ వినుగృహని కుంభజలసిన లక్షణముల నుట్టంకించినారు. ఎంకిపాటలయందలి శబ్దసౌందర్యము, బాణసూకు మాధ్యము, ప్రణాళామందలి యాచిత్యమును గూర్చియు చెప్పించి నిర్గుణేర్పినారు.

2. ఉమర్ కయ్యాం : ఈ వ్యాసమును (1927) సుజాతలో ప్రచురించెను. దీనిలో ఉమర్ ఖయ్యాం జననము—జన్మగృహము - విద్యాభ్యాసము - సహావ్యాయులు - చతుశ్శాస్త్రసాంక్షితి - రాజసన్యాసములు - కవిత్వము - బహిష్కారము - గీతములసంఖ్య - ప్రశ్నీ ప్రములు - ఇతరవాచలలోని కనునాదములు - ప్రశ్నలు - మధుకేశి ప్రశంస - మూలముతోడి తారతమ్యము - ఉమర్ ప్రణయతత్వము - ఇష్ట మభిప్రాయము - నూఫీమార్గము - ఉమర్ నిష్ఠుర నిర్భయభావ ప్రకటనము - మున్నగు సమస్తవిషయము లున్నవి.

3. ఈశ్వరతత్వము - ఉమర్ ఖయ్యాం :— ఇది కూడ వై వ్యాసమునది 1927 లో సుజాతలో ప్రచురింపబడినది. దీనిలో ఉమర్ వాస్తవికుడు కావనియు, అతని తత్త్వజ్ఞానము (సత్యస్వరూప మజ్ఞేయము. ఈశ్వరతత్త్వజ్ఞానము గుర్తానము), తీవ్రమిహ్యవాదము, అతనికి గలిగిన శక్తికలు, ఈశ్వరనితోడి వాదనలు. వైష్ణవ భక్తులతోడి పోలికలు, సాంఖ్య, యోగ, బౌద్ధతత్వ సమన్వయచూడ్పితియు పోషపత్తికముగా నిరూపించినారు. వై తెండు న్యాయములను వారసునదిని యువానానించిన పద్యసంఖ్య మూడుపదుల కక్కుట.

4. కాకునూరి అప్పకవి జన్మస్థానము—ఈ వ్యాసము శ్రీరామకృష్ణరావుగారి పరిశోధన పటిమకు పతాక. దీనినివాగ (1932) గోల్కొండ పత్రికలో తొలుత ప్రకటించెను. అప్పకవి జన్మస్థానము మహబూబనగరం నుండలమున కల్వగుర్తి తాలూకాలో తమ స్వగ్రామమును బూర్గుల కాగుళాశ్రమల దూరమున నున్న కాకునూరగ్రామమని నిరూపించినారు. కీ. శే. కొనజ్జాజు ఆక్షిపరావుపంతులు గారును శ్రీ గిడుగు వెంకటసత్యపతిగారును ఆభివృద్ధి మూలగ్రామ నిర్ధారణ ను నెట్లు పొరపడినో నిరూపించి, ఇప్పటికిని కాకునూరికి గంతు మైశ్వర్యదూరమున నున్న 'లేమామిడి' యే అగ్ర వననియు, అంటి అప్పకవి ప్రసితావహుడు పోషనయందు దేవనియు నిరూపించినారు. నిశుదవర్ణి,

బొద్దిశేపర్తి మున్నగు అప్పకవి చెప్పిన గ్రామముల నిరూపించినారు.

5. ఉర్దూభాషా సారస్వతములు :—శ్రీరామ కృష్ణరావుగారి వ్యాసమును (1943) ఆంధ్ర పితామహ శ్రీ మాపాటి హనుమంతరావుగారి వ్యవస్థాపిత సంచికలో తొలుత ప్రచురించినారు. తెలంగాణమునా రిం దరికిని ఉర్దూభాషావాఙ్మయములలో పరిణయ మభి కము. శ్రీ రామకృష్ణరావుగారికి ఉర్దూ కరతాముల కము. ఈ వ్యాసమున వారు ఉర్దూ పుట్టుపూర్వములు మొదలుకొని ఈనాటివరకు గాంగిన యభివృద్ధిని పరి శీలవాత్మకముగా సమీక్షించినారు. శౌరసేనీ (ప్రకృ తము పాదులోని ఖడీబోర్, అచ్చి ఫాసీపడముల మైత్రితో రేఖాయే, ఖాన్ ఆర్జునకవి ఉర్దూనామ కరణమని, మిర్జా ఆమీర్ ఖాన్, నుల్లస్, నలీలకృష్ణో నెరిగి, లాల్ ఖిల్లా (ఫిరీ) నుండి లాల్ దిర్వాజా (హైదరాబాదు) వరకు వ్యాపించిన సేనానాయకుల ప్రాపకమున ఫలించి, ఈనాడు భారతీయభాషలం దొకడైన ఉర్దూభాషా దరిత్రమును క్లుప్తమునందుగా వర్ణించినారు. అటుతరువాత ఉర్దూసాహిత్యచరి త్రమును యుగములుగా విభజించి (మొదలు పాదుపాల కాలమునుండి ముఖద్వాహీ సుల్తానులవరకును, తదంత రియు నిజాం సర్కారువారి (ప్రాపకమున) అమీర్ ఖుస్రానుండి వరీబేరంగరాజు వరకును పుట్టిన ప్రథమయుగదరిత్రమును, సాదా, మీర్, దర్ద్ కవి త్రముతో ప్రారంభమయిన రెండవయుగము, గాలిబ్ జాఫ్, ఆలిష్ అక్బర్ లాదీ, బగ్గీ, చక్రవర్తి, ఎక్బాలే మున్నగు కవుల కృష్ణో నెట్లు వికసించి ఈ నాటి మక్తూం మొహియుద్దీన్ వంటి అభ్యుదయ రచయితలచే నేటిగా దోహదముబొందవన వితరించి నారు. ఉర్దూభాషాచరిత్రముల గూర్చి తెలుసుకొన గోగువారి కీ వ్యాసమొద నిర్ధిష్టుటిక. "ఉర్దూవాఙ్మయ పోషకము - బహుశీ ముఖద్వాహీ సుల్తానులు" శీర్షికతో శ్రీ రామకృష్ణరావు తెలుగు భాషా సమితివారి 'తెలుగు సంస్కృతి' సంపుటమున నొక చక్కని వ్యాసమును ప్రచురించినారు.

6. నూఫీ సర్కార్ :—పర్షియాలో పుట్టి భారత దేశము మెట్టి వాణిజ్యమును లోలి ప్రణయమున దగిలి ఇష్టమనాదనండి ఇష్టమనాదీ సోపానమెక్కి విరా గియై దిగంబులై చివరకు తీవ్రమృదుడై అలంగీద చక్ర

బూర్గుల వారి భాషా సేవ

కర్తృకత్తి కెందైనా నూఫీధత్తుని గాన యిది. నూఫీల భక్తి సాహసక్రమమునుగూర్చి వర్ణించునప్పుడు శ్రీరామ కృష్ణరావుగారి వచనశైలి ఒక్కలాంటి పాద ప్రవాహములలో విడిచిపెడిది. భక్తివిషయము వచ్చిన చోటెల్ల వారి గుండె జలుజలుచునును. తదనుగుణముగా వారికిలము గల్గుతున్నామనును. “ఏ శిథిలమనస్కుడు తన మధుర నిశీ థములను ప్రణయినీద్యగ్విలాస విభవముల మననము జేయుచు గడపుట నెరుగడ” వాని కొనంద స్వరూపు డగు ప్రణయమూర్తిని ధ్యానించుచు రాత్రులు తిరించు భాగ్య మెట్లబ్బును? ఏ గర్వోపహతుడు తన ప్రణయ నిధానమునెల్ల ప్రేమసియెక్కు ముడిగజగమనగర్విత దగ్ధయింబుపై సమర్పించు చెయలేదో వానికి నాత్మస్తుత్యకాంభావమాపములగు శిలావిగ్రహముల బగ ల్పట కేరీతి కర్తి కలుగును? ఏ శుష్కశృంగాయము మనోహారణి మధురాధరజనిత గానా మృత్యుచే నున్మీతిమై పరిభ్రమింపవో యది పురుషుని వేణు నాగ సుధాలసారిచే నెట్లు తిరిగితరును? పూర్వము కలిసినంతమే తీగముగా నెంటుకొని జ్వలించునుగాని క్రొత్తతల్లినిపెడైన దీపము వెలిగియుట కాలస్యమగును కదా” — ఇది వారి శైలికొక యుదాహరణము. నిష్కారముగా పూర్వవంటి మహాభక్తుని చింతించిన ఆలం గీకా చిత్రకర్తనిగూర్చి వ్రాసింపుడు వారిశైలి మహా ద్యోగమునందినది. ఆ పట్టు బాదాహరించిన గ్రంథ విస్తరమును. అట్టి మహాద్యోగమునకూడ, ‘అనలో హాఫీ’ (సోహాంబహూ) సిద్ధాంతమునకై తన తిలపం డునిచ్చిన మహాభక్తుని చరిత్రమును ముగించునప్పుడు, నిర్దిష్టతతో నుచిపెట్టి ధీశదాత్తి గాంభీర్యమునను బట్టి వ్రాసిన దీ శైలి. “పూర్వీకపుడైన రెండవయేట నీరక్త పాతిమెనగ్గిన ఆలంకీకృత వర్ణితగవారి 25 సంవత్సరములు రాజ్యమొనగ్గెను ఈకాలమున నెప్పు డాంధ్రునికే కాంతి లభించలేదు. ముగియుకూడ పరిస్థితి

లోను విషాదావస్థయందును పంథించినది. ఏ మహా తుగ్గి రక్తబింబువు ప్రభావమో! కాని యా మహా తుగ్గి వాక్యమేని బలకనప్పుడు మనకేల చక్రవర్తి ప్రేక్షాము?” ఉదాహరణకు కన్నీళ్ళను గద్దదస్వరముతో కన్నులయందే యుదుముకొన్నట్లున్నదీ చిరవాక్యము?

7. రెడ్డిరాజులకాలపు మత సంస్కరణలు:— ‘వ్యాసముక్తాంతం’ యందొది చిరవాక్యము, దీనిని శ్రీరామకృష్ణరావుగారు (1947) తొలుత ‘శోభిలో’ ప్రచురించె. ఇది కూడ వాని పరిశోధనాత్మక దృష్టికి తార్కాణమును వ్యాస జము. దీనిలో రెడ్డిరాజుల పుట్టి పూర్వములు, వారికి పూర్వ ముండు జీవిత ప్రవర్తన జైన, శైవములు, రెడ్డిరాజ్యమున బ్రాహ్మణ మతిముఖులభించిన బ్రాహ్మణము వారి యాలంబ మున జరిగిరినైన కైవజస్థనములు, వారి దాదర్శకములు, భక్తి ప్రపత్తులు, నాటి సాంఘిక పరిస్థితులు మున్నగు నవి సమగ్రముగా వివరించివారు. వారివారిల కొధార ములు కొనసములు, సమకలిస వాద్యములు, దేవాలయములు మొదలైనవి. వారివ్యాసములు వ్రాయు నాటికి ముల్లంపల్లి వారి రెడ్డిరాజుల చరిత్రముగాని. రెడ్డి సంచిక గాని, వెలువడి యుండలేదు. కనుక వస్తు సమీక్షరణమునకు వారి కాలశ్రమ, ఓగ్గు వన యుండెనో మనము భావించునచ్చును.

ఇంతవరకు ఇదేవం ప్రచురింపబడిన పుస్తక ములు, పత్రికా లాధారముగా శ్రీరామకృష్ణరావు గారి సాహిత్య కృషి నుట్టంకించితిని. అయితముగానందే నది, ముద్రితిమై నాకంపినిదెంత సాహిత్యము కెదో, రావుగారి యనుభవము కనుకొద్దది. అట్టివారు స్వీయ చరిత్రమును కూడ వ్రాసి నెంతిభాగించును? ఫారసీ వాద్యముచరిత్రము ముద్రింపబడిన నానాతి గ్రంథము లందిది శ్రీ.

ఋషి వాణి

శ్రీ బెళ్ళూరి శ్రీనివాసమూర్తి

పరవశత వాల్మీకి పలికినది ఛందమై
కరుణయై కవితయై కదలించె జగమెల్ల —
పరమజాహ్నవి పారు సరణిలో రామకథ
మఱపించె నవరసోన్నాదమున తనువెల్ల.

ఆదికవి లోలోన నణగినది భావమై
స్వాదువై, గీతమై సాగినది తృప్తిలోన —
పాదుకొని శాంతి దివ్యానంద నౌకయై
యీదించె భవసాగరోదకము దరిగాన !

మునిచంద్రు తపమెల్ల జనచకోరజ్యోత్స్న
యనువుమై పొంగినది యలమినది దిక్పీఠ —
కనుదెఱపి యాధ్యాత్మికప్రేమ యమృతమై
తనిపినది తనయంతతానయై హృత్పీఠము.

రామగాఢానస్తప్రేమమై, శోకమై
ఆ మనోహరవాణి యాడినది శ్లోకమై —
స్వామి జీవనగీతి సాక్షి జానకి రీతి
భూమి కాదర్శమై పొల్పినది యొకరీతి !

భారతీయ తత్వమీమాంస: ప్రజారాజ్యాలు

శ్రీ కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు

పాత్రాత్మ్య పరిశీలులు మన తత్వశాస్త్ర విషయమున ఎంతో కృషిచేశారు. కాని వైదికములు, విమతిష్టులు కొంతవంతల మన తత్వశాస్త్ర రహస్యం వారికి బోధపడింది కాదు. ఇక మన పండితులను చూడ బోతే, వారు తిర్క్కు విత్కాల్తో కాలక్షేపం చేస్తూ, ముఖ్యవిషయాన్ని విచరించునూ ఉంటారు.

నేటి ప్రజారాజ్యములు సుఖాంతో లోల వలెనంటే గృహస్థ (పౌర) ధర్మనిర్వహణం సుఖంగా జరగాలి. మన తత్వ మిమాంస లా గాన్ధీజీ తిర్క్కు విత్కాల్ నిరూపించినది. ధర్మాచరణకు, జ్ఞానసంపన్నకు పాత్రధరక పోతే మనశ్శాంతి గుర్తవు మవుతుంది. మన తత్వ విచారణకు ఈ శిక్షాగారాధనమనే ప్రధాన లక్షణమొకటి ఉంటే, ధర్మ జ్ఞానములను చక్కగా సమన్వయం చేస్తున్నది. ఈ లక్షణం ఇతర తత్వధర్మములకు లేదు. మన తత్వధర్మం ఉదారాశిలు సముపేతిమనటవల్ల ఈ కాలాన సకల జనాలకు సౌఖ్యం భింపజేయుట కది మిక్కిలి అవకూలిస్తుంది.

శ్రద్ధా లోపము

తత్వశాస్త్ర సారమును జారవిడిచి, అంతిమృతిలేని శుష్కచారముల నవలంబించుటచే ఇతరల మన ఆచరణకు, శాస్త్రానికి విరోధం వాటిల్లింది దీనికి పరిపాలనం కొంత కారణమయినను మనకు శాస్త్రమునందు శ్రద్ధాభక్తులు లోపించుటే ముఖ్య కారణం. అంతేకాని మన శాస్త్రాలది కాదీ లోపం. ఇప్పుడు శాస్త్రవిహితమైన ఆచరణ అవలంబించే అవకాశం ఎవకు లభించింది. కనుక మనము దానిని పరిక్షించి చూడవచ్చు.

నేటి భౌతిక దర్శనములవల్ల మన కలనడిన జ్ఞానానికి, సంయమానికి మన తత్వధర్మము మొక్కటే చాలా అనుకూలమైనది; నేటి కాలాని కది అనుగుణమైనది. కనుక మనం మనస్ఫూర్తిగా దాని నవలంబించి, తదనుగుణాచరణం చేసిచూడవచ్చును.

ఇతర ధర్మములకు భయమే ప్రథమరకం. రాజదండనం, పరలోక దండనం అనే భీతి ఇటీవల మన ధర్మమందుకూడ జొరబారిన మాట నిజమేకాని వేదాంత దర్శనమున అట్టిభీతికి చోటులేదు. మన శాస్త్రము ధర్మమునకే తప్ప ధర్మప్రవర్తకులకు రాజునకు ప్రాధాన్యమియ్యదు. ప్రకృతిని పాలించేదే ధర్మము. సృష్టికర్తలు, న్యాయాధిపతులు ప్రతిపాదించే ధర్మానికి ప్రాధాన్యము లేదు.

మన తత్వ శాస్త్రము, నేటి భౌతిక

దర్శనములు

“ధౌత్యాల మంతా వాచే న్యాప్తమై నాయం గున్నది. అది వాకాధారముకాదు. నేను సృష్టిస్థితి కారణమయ్యు దానియందు తలల్కానను ప్రకృతి విశిష్టమై పుట్టచున్న ఈ సృష్టికి ప్రశ్నోయే ఆధారము. నాయాస్థితిచే ప్రకృతి దరాచు సృష్టి చేయుచున్నది. దానిచే జగచ్చక్రము ప్రవర్తించుచున్నది” అని గీతలు నవమాధ్యానమున 4-10 శ్లోకములందు చెప్పుచున్నవి. మూలప్రకృతియందలి స్థితిశక్తి వికాసమే జగత్తని ఉపనిషత్తులు చెప్పుచున్నవి. నేటి భౌతిక దర్శనములు గ్రహించిన ఈ రహస్యాన్ని మన దార్శనీకు లేనాడో అర్థమైదు చూపించే గ్రహించి. ఇది పరమాద్భుతము కదా!

నేటి పదార్థవిజ్ఞానము, జీవశాస్త్రము మన దార్శనీకులకు క్రొత్తవికావు. సత్యం వేషణమే ఉపనిష ద్విచారణకు జీవగణ్ణ. అప్రాకృతిములకు అస్థితిములను మహిమలను అపేక్షింపక ఉపనిషత్తులు నిత్యము సత్యమునే ఉపాసించును. నేటి భౌతిక దర్శనజ్ఞానమును కొంత నమ్మి కొంతనమ్మని అన్వయతములు వందనాశీలములు. భౌతిక తత్వధర్మమున కట్టిపాట్లులేవు.

భౌతిక దర్శనములకంటె ముందే మన వేదాంత శాస్త్ర మివిధంగా సృష్టి రహస్యాన్ని దర్శించి, ధర్మమునకు శాస్త్రమునకు సమన్వయము గూర్చినది.

అంతేకాదు. లాభపాటి వేరము, బాహ్యవ్యాపారము గృహస్థ భర్తృవిరుద్ధమునీ, అవి లోకమునకు శ్రేయస్కరములు కావనీ మన ఋషులు లేనాడో గ్రహించిరి. ఫలాభిసంది (లాభపృష్టి) లేకుండా, లోకశ్రేయమును కోరి కత్తెనుసారం కర్మావరణ చేయవలెనని మన శాస్త్రం చెప్పుచున్నది. ఇది ననుసరించే గీతలు కర్మలలో నెక్కువ తిక్కులను లేవనీ, అన్నీ సమాన గౌరవావహములే అనీ చెప్పుచున్నవి. లోకారాధనమే ఈశ్వరారాధనమని నివోంది గీతలు పరోపకార నిరతిః ప్రేరణ లిప్పించుచున్నవి. గీతలుచెప్పిన కర్మయోగ మిదియే. ఫలాపేక్షచెగాక, ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో కర్మలాదిరి. చవలెననీ, అట్లు స్వస్థము నాచరించుట పరమ సుఖహేతువనీ గీతలు ప్రవచించినవి.

ఎవరి ధర్మములు వారాచరించుట జగత్కారణము, సర్వవ్యాపకమనకు ఈశ్వరని పూజించు. ఇతరు ధర్మమును నిపుణంగా చెయుటకంటె స్వగర్వాన్ని ఓపిసెట్లు చేయుటే శ్రేయము. స్వభావానుగుణకర్మమును దోషమున్నను దానిని వివేచింపరాదు. అగ్నితో ఘాతము వలె మానవకర్మన్నిటితో నేనాదోషము కూడియుండును. నిష్కామంగా, నిస్సంగ మనస్కుడై కర్మలాదిరించుటే సన్యాసము. ఇదియే గీతోపదేశము.

అర్థవ్యవస్థ

లాభదృష్టిలేని నూతన అర్థవ్యవస్థను నేడు లోకం కోరుతున్నది. అట్టి వ్యవస్థ కీర్తనగా గీతలే పునాదులు వేసినవి. స్వప్రయోజనపరుల లాభ రక్షణకొరకే గీత లిట్లు ప్రదేశించినవి అనివేకులు పుట్టించును. నిజమే. మరలబుద్ధులకు, దోషైక దృక్పథులకు అన్యథము చాలా హలము వలె కన్పించును.

అధిక ధన వ్యయముచే గాని నేడు జీవనం గడచుటలేదు. జన సంఖ్య నానాటికి పెరిగిపోతున్నది. కావున వ్యక్తికర్మను సమష్టికి సౌఖ్యప్రదమగునట్లు దిగ్ధ అర్థవ్యవస్థ చేయవలెను. అట్టి వ్యవస్థ పలుమందికి బాధాకర మవుతుంది. పునఃకారం స్వేచ్ఛను కోరుతూ ఉంటుంది. నూతనార్థ వ్యవస్థ ఆ స్వేచ్ఛ నరికట్టుటచే బాధ కలుగుతుంది కావున అట్టి పునఃకారమును, ఉత్సాహమును, సంతుష్టిని పూర్తిగా తుడిచిపెట్టని వ్యవస్థ చేయవలసి ఉంటుంది. ఇతిగతుల అధికార సహితంగా తన స్వేచ్ఛ నరికట్టుకున్నారనేదే పునఃకార అనంత

ప్రతిమూలకారణం కనుక అర్థవ్యవస్థను ధర్మము నంగు ప్రతిష్ఠించినచో ఆ బాధ తొలగిపోయి, సంతోషోత్సాహములకు గాణించును. పరోపకారము ధర్మనిహిత మనే భక్తి విశ్వాసములు కుదిరినచో పునఃకారము తదనుగుణమును సంతుమును, చిత్తవృత్తియు లభింపగలవు.

పునఃకార కర్మ సమాహారమే సమష్టికర్మ. పునఃకారము సంతోషోత్సాహములతో పనిచేయునాడు సమష్టికర్మ ఫలంపగు. సంతోషము నేటి పునఃకారము. సమష్టికర్మ సంతోషాదులందెవేరపు కావున పునఃకారము భయముచే గాక సంతోషోత్సాహములచే కర్మచేసే వ్యవస్థను నామము కల్పించాలి ధర్మబుద్ధి, ధర్మప్రేరణము — ఇవియే అట్టి సువ్యవస్థకు మూలబలమై ఉండాలి. ధర్మనిహిత మొక్కటే పునఃకారమని సంతోషపూర్వకంగా పరోపకారం చేయించగలిగేది. ఇదియే హైందవధర్మసారము. గీతలు దీనినే బోధించినవి.

19 వ శతాబ్దిలో యూరపునం దిశ్వర్యము సమకూర్చిన బాహ్యవ్యాపార మిపుడు నిరకృతమైనది. దాని స్థానే భిన్నప్రకార వ్యవస్థితమైన సహకారమే జీవన సర్వస్వమును పాలించవలెనని పక్షాలు అంగీకరిస్తున్నాగా. తొల్లిటి వ్యవస్థకు లాభదృష్టియే ప్రేరణము, ప్రాణపదము. తిద్వ్యతిరిక్తమైనదివో మరియొక ప్రేరణ నూతన వ్యవస్థకు గవలసియున్నది. కావున అర్థచింత విముఖమైన ధృతిచింతను, తదనుగుణ చిత్త సంస్కారమును కల్పించవలసియున్నది. కమ్యానిజము కేవల భౌతిక దృష్టితోనే తానీ కార్యమును సాధించితి ననుచున్నది. కాని, హింసాబహుళము, శ్లేష ప్రదమునకు విప్లవంకల్ల గూడా ఈశ్వర భక్తివంటి తాత్కాలిక చిత్తవృత్తి విశేష మొకటి ప్రజల నారహిస్తుందని మనం గ్రహించవలెను. స్పృహకాన్యమును అర్థవ్యవస్థ ఎవలనైన, ఏ మాత్రమైన ఫలప్రదమైనచో అచట నెల్ల ఆత్మమూలమును కదిలించే మహావిప్లవమాయద్ధావేశమో ప్రాప్తించి, స్వార్థచింతను తుడిచి పెట్టిందేకాని మరియొకటి కాదు. ఈశ్వర చింతకు ప్రత్యామ్నాయమైన ఈ యావేశము తాత్కాలికమే కాని చిరస్థాయి కావలను.

నాస్తికతతో ఆత్మ వినాశము

స్వతంత్ర పునఃకారంతో గూడిన అర్థవ్యవస్థ యూరపులో భేదములకు దారితీసింది. సంపద కొందరి

భారతీయ తత్వమీమాంస : ప్రజారాజ్యాలు

యొద్దనే ఉండకండి, ఇతరులనిప్పుచ్చరములో కూడకండి పోయిరి. ఆ దారిద్ర్యం స్వగణంలోనే కలుగనక్కర లేదు. ఇతర దేశాలను పీల్చుక తినటం లేలేక కూడాదు. అలా పరులను పీల్చుకొని తినాలంటే ఇప్పుడేక సాగదు. అలా కూడబెట్టిన సామ్యము పాపపు సామ్యముగా ఎంచే రోజు లిది. సంపన్నత్వ తి బరులకు పీడాకరం కాకుండా ఉండాలి. సంపన్నతలో అంత రములు, కొందరికి అసౌఖ్యములు ఉండి తీగతవంటేను, వాటిని సహించక తప్పదంటేనూ సాగ దిక. బహిరంగంగాగాని, చాటు మాటునగాని పోత వ్యాపారం పాగించటం మాత్యన్యాయంగా ఎంచుకున్నారెప్పుడు. "నా పురుషకార ఫలితం నేనే అనుభవించాలి. ఇందులో ఒకరికి జోకర్లం ఉండకూడదు" అనే రోజులు వెనుక బట్టినవి. వెనుకబడిన దౌర్భాగ్యుల నుండి ఉంచు, ముందుకు సాగిపోవటం కూడా పనిగా ఎంచుకొంటున్నాము. సమష్టి శ్రేయంకొఱుకు వ్యక్తుల సాంతి వ్యవహారముగా జోకర్లం చేసికోవడం యుక్తమనీ, జోకర్లం చేసికోక తీరదని అంటున్నారెప్పుడు.

ప్రాతన్యవస్థను నిర్మూలించి, సమష్టి శ్రేయం కొఱుకు స్వర్ణాంశితమైన నూతనాధిక వ్యవస్థను నెలకొల్పేభారం కాలవధాన కొంటి చేతులలో పడినది. వారు తాత్కాలికమైన రాజనీ ప్రయోజనమునకు లొంగిపోవడం దురదృష్టం. అసంతుష్టియే స్థల హేతు కనీ. మతభర్తములు సమష్టి ప్రదములు గావున వానిని నిర్మూలించగలెననీ వారు తిలకించినది. నల్లగుండువంటి యీమతః. ప్రాతన్యవస్థలో భాగంగమక దానికి సమూల నాశం తలపెట్టిరి. పరాప్రవృత్తికీ, స్వార్థరాహిత్యానికి ప్రలల హేతువైన ఆస్తికన్యమును వారివిధంగా చేసేత నిర్మూలించబూనిరి. లోకమున హెచ్చుతగ్గులను సహించటం నేర్పిందీ, దీనుకు సమాన్వయం కూర్చిది ఈ ఆస్తికన్యమే కావున అసంతుష్టికారకుల కది ప్రలల ప్రతిబంధకమై కన్పించింది. దానిని దంపభీతివల్లనో, సామాన్యపాపములవల్లనో మట్టుబెట్టి సంకల్పించిరి. ఆసంకల్పం పూర్తిగా ఈ డేరలేదనే అనుకుందాము.

నూతనవ్యవస్థను ప్రాణభూతమైన నిస్వార్థప్రవృత్తికి ఆస్తికన్యమైకటే రక్షితమని యెఱుగక వారు దానిని నిర్మూలించ సమకట్టుట ఆత్మనాశకరము. అధికవిప్లవము సాధించుట కీయాస్తికత నిర్మూలన మనవసరమని వారు గ్రహింపరైరి. విప్లవావేశమున బడి

కొట్టుకొని పోవుచున్నవారి కీ యనర్థము గోచరించ దయ్యెను. ఆ యావేశమే సర్వసమర్థమని యెంచిరి. ఆ యావేశం నిలిచేసికాదు. శ్వేతము, క్రూర్యము ప్రజల నెంతకాలమని తమ వశమున నిలిపికోగలుపు? ఆస్తికన్యము స్థానే అప్పుటి కుషకరించిన ఆవేశం గల్లబడగానే నూతన వ్యవస్థ కూలిపోతుంది. అందువలన స్వార్థపోషకములైన కొన్నికొన్ని ప్రయోజనాలను ప్రజలకు కల్పింపవలసి వస్తున్నది.

పూర్వ వ్యవస్థయందు పురుషకారానికి శ్రేయకమైన లాభవృద్ధిని పురుషుల సంగుదాగులచెందు అను మతించినవారగుచున్నారు. స్వార్థపరతను బూత్కరముచే మాన్వసులేము; పరార్థపరతను ప్రభుత్వ సావధానత రక్షింపసులేను. ప్రభుత్వపు పరామర్శ కొంత కాలానికి సవలకతిప్పును. దాని పలుత్యంకూడా తగ్గి పోతుంది. కాబట్టి ఏదో మిమతో ప్రజలకు కొన్ని ఎరలు చూపవలసివస్తుంది. ఈవిధంగా తొల్లిటి లాభ వృద్ధిని సమ్యకతించినట్లే అవుతున్నది. చాటుమాటుగా కల్పించే యీ లాభపు పెరలవల్ల అప్పుటివల్లము గవచ్చి పోవునేకాని అవి కాళ్ళత పరిష్కారాన్ని సాధించ లేవు.

ప్రేరణ శక్తి

సంఘములోని స్త్రీ, పురుషులలో నెవరి వ్యక్తి వారిది. సంఘమున కట్టి ఏకవ్యక్తి యుండదు. వ్యక్తికి పగోపకార చింతన మువ్వటకు చుగ్గుము లున్న వేకాని దాని ప్రశ్నకే లక్షణములు మాత్రము మాన్వరానివి. వ్యక్తికి పాని కలుగకుండా పగోపకార చింతన మిప్పెడి యుపాయమును విచారించవలెను. గీతలో చెప్పిన దానికంటే అంగులకు మంచి యుపాయము కన్పించదు. ఆంతరిమైన ధర్మచింతకుండే శక్తి బాహ్యములైన ప్రభుత్వ సావధానతకు, బూత్కరత్తికి ఉండ జాలదు. ధర్మచింతకుండు హెచ్చరిక గూఢచారుల చూపుల కుండను. ప్రభుత్వ దంపనముకంటే ఆధర్మ చింతనమే అధిక ఫలప్రసము అను రహస్యమును గుర్తించవలను.

ఇంతకంటే ముఖ్య విషయమేమనగా, భారత ప్రజల ధర్మచింతనమునకున్న ఉదారత మరియే మత మందును కొనిరాదు. భారత ప్రజలీశ్వరన కనేక నామరూపములు కల్పించుకొనిరి. ఎవరి యిష్ట బైతము

వారి కున్నను ఇతరులు పూజించేడి మూర్తులను వారు కాదనరు. తమ ఆర్యాదైతము కెంతి కొనియాడు కొన్నను వానితర దైతములను తేవాడగు. కుద్విష్టమైన యాధిభౌతికమునగు, ఉదాహరణ నీర్వసంప్రదానమునగు పెరిగిన హైందవుల చిత్రి సంస్కారము-ఇతర మతిముతో దోషముగా, వానాత్యంజన లక్షితమైన సూక్ష్మజీవము సుఖముగా కొనసాగి పోవుటకు హేతువగుచున్నది. ఈ సంప్రదాయము పురాతనమయ్యు నేటి కాలమున కెంతయు తగియున్నది. ఎరిరి మార్గము వారిదైనను అన్ని మార్గములు పరమేశ్వరునే పొందించుననెడి యానిష్టల సర్వలక్షణము గీతలో 4-7-9 అధ్యాయములందు తరచుగా ప్రస్తావించబడిన .

న శ్చేయాపమున ధ్యానించినను, వివిధముగా పూజించినను భిక్తుడు నన్ను చెందుట నిక్కమని పరమేశ్వరుడు గీతలో ననియమె సగుచున్నాడు. ప్రధానమున భిక్తి విషయమున చెప్పిన ఈ యాదాద్య లక్షణము సకల మతిములను లోగొనుచున్నది.

ఇంతటి యుక్తర సర్వమునకు మూలమైన సత్త్విమును చిరకాలమునాడే హైందవ మహర్షు లెట్లు దర్శింప గలిగిరా యని ఆశ్చర్యము వొడచుచుండును. విశ్వశ్రేయమునకు, జగన్మంగళమునకు సాధనమయిన యీ సర్వభోగమే హైందవ సంస్కార హరిమునకు నాడుకమణి వంటిది.

సన్యాసము

సంకయాత్ము లింటిలనొక ప్రశ్నము చేయుదురు: "అంతయు బాగు నేయున్నది కని సన్యాసము మూలయేమి? కర్మాధీనత విషయ మేమందుగా? గృహస్థ సర్వాచరణము, పుణ్యకారము ప్రధానమున ఈ కాలమున సన్యాసమును, దైవాధీనతను బోధించు హైందవ మతిమువలన ప్రయోజన మేమి?" యని యడుగుదురు. ఇదిగో, సమాధానము చెప్పుచున్నాను. మన వేదాంత శాస్త్రము కర్మత్యాగమును, సన్యాసమును బోధించుట లేదని ముందుగా గ్రహించవలెను. కర్మఫలమునెడ ఆసక్తిని విడనాడుమని చెప్పునేకొని మన వేదాంతము మీ రుత్తున్న కర్మసన్యాసమును బోధించుట లేదు.

సరిగా ఇట్టి ప్రశ్నయే తన్నడగిలెట్లు శ్రీకృష్ణుడు గీతలో నీ విషయమును స్పష్టముగా వివరించెను.

కర్మాచరణమున శ్రద్ధయు, కర్మఫలమునెడ ఆసక్తియు ప్రధాన నని శ్రీకృష్ణుడు చాటి చెప్పెను. అసంగుడై కర్మాచరణ మొనర్చివాయుననియే గీతలు ప్రతి అధ్యాయమునను ప్రతిపాదించినవి. ఈ విషయము నిరూపించుటకు శ్లోకముల నుదాహరింప బనిలేదు. ఇంగు సంకయామునకు చోటు లేదు. విషయ సుఖభిలాషయే సంసారమున దుఃఖమునకు హేతువగుచున్నది. దీనివలననే మోహము, క్రోధము, మతిభింకము, దుఃఖము జరించును. గీతలు, ఉపనిషత్తులు చేసిన మహోపదేశ విదియే

గృహస్థుడు (పొంగుడు) అసక్తుడై సర్వాచరణ మొనర్చునలెను. అతని కర్మాచరణము బాకము కొఱకగాని స్వభావిము కొఱకు గాదు. ఈ మహోపదేశమే గీతాకు సమ్యాన్విత నానించిపెట్టింది. గీతలు, ఉపనిషత్తులు చెప్పిన యీ పరమార్థమును గ్రహించినచో ఈనాటి పొంగులు సంఘటింప గలుగు కొలదిగా. లోకమును నెలించుటకై తన బ్రతుకెల్ల మీనుగడచి గాంధీజీ దృఢ సంకల్పమునకు, ధీతికు మూలంబు మీ గీతోపదేశమే. వేము మాటలకంటె ఈ శ్రత్విత్తిని: ర్చనమే చాలును గీతార్థ ప్రాశస్త్యమును చాటి చెప్పటకు.

ఇక కర్మసిద్ధాంతి నాంగురా, హైందవ శ్రద్ధమునకడ ఆయువుగట్టు. ఆధ్యాత్మిక సాక్షాత్తునకూడ కార్మికారణ సంబంధము నది నిరూపించును. మానసికము, కాయ కమునకు కర్మలకు ఫలమునుభవింపక తీరవలెట మనకు ప్రత్యక్షమే. ఆ కర్మఫలము శరీరముతో అంతయు కాజాలగు. శరీరము, కర్తయనకు జీవుడు శరీరముతో దాను నశింపదు. ఈ జన్మమున సజ్జకాయక మానసిక కర్మల ఫలము జీవు సంపత్తు కొని తదనుకూపమైన నూతన జన్మము నాతినికి ఘటించును. ఇదియే హైందవ తత్త్వికాస్త్రసారము. దీనిని కాంక్షురా, మరియుక సిద్ధాంతము న న్యీకించుకొనుడు దీని నంగీకరించిన గృహస్థుల నీ కర్మఫల బాగ్యతి తిప్పవలెటయే ముఖ్యము.

జగత్కర్తరణమును, దాని స్వరూపము నిదమిద్ధముని నిర్ణయింపజాలము. మన పరిమితిబుద్ధిచే అసంతతి తత్త్విమును నిర్వచింప బూనినచో నెక్కడెక్కడ విశోధములు పొందుచుండును. ఆత్మియే జగత్కర్తరణముని అంగీరించినచో నేటి వన భౌతిక విజ్ఞానము

భారతీయ తత్వమీమాంస : ప్రజారాజ్యాలు

కర్మ సిద్ధాంతముతో సమన్వితమయినట్లు ఇంకొక సిద్ధాంతముతో సమన్వితమయ్యెను. తత్వము నాశములేదని భౌతిక దర్శనముల సిద్ధాంతముకదా! మన కర్మనాదము ఆ సిద్ధాంతమునే ఆత్మ లక్షణమన నవ్యయింపఁచున్నది. పరాపర ప్రకృతుల (Matter and spirit) నిత్యతనము చెప్పితిమి యీ రెండు సిద్ధాంతములు పరతత్వ లక్షణమును వేర్వేరు నిరూపింపఁచుచున్నవి.

అ దృష్ట ము

కర్మఫల స్వరూపమును మన వేదాంతముల దైవమున వక్కాణింతురు. పశ్చాత్తాపము చెప్పితిమి అదృష్టము వేటు. అది మనముగ చెప్పితిమి దైవమునకు సరితీర్చుకొనుటకు వచ్చింది. మన దైవమునకు ప్రకృతి పరమముతో విరోధములేదు. పురుషకారము నది భంగింపదు. కారమున్నచో గాఢము తప్పదును మన కర్మ సిద్ధాంతము. ప్రకృతి గమన మనివ్యాధిని న్యాయము నిరూపించెను. ఆత్మ పునఃగతియు నట్టిదేయని మన వేదాంతము చెప్పుచున్నది. ఒకనొక పనిచేసిన పిమ్మట దాని ఫలమునందే తిప్పించుకొనలేము. ఒక నొక ఫలమును సంపాదించు గోరుదుమేని దానికి కారణమును కర్మ నాచరింపజేయుదు. మన తాత్పర్యము, సేవకము అనురూపము ఫలము పుట్టితీగను. ఇదియే కర్మసిద్ధాంతము. కర్మఫలము తిప్పదని యోగి గృహస్థులు ధర్మావధిగా మొనర్చువలయును. నిష్పద్ధి కర్మను పరిహరించుటకు రాజసంపదీతితో బరితేగు; నిష్పద్ధి కర్మకు ఫలమునుభవింపక తీరదను నిశ్చయమే చాలును.

కర్మసిద్ధాంతము పురుషకారమును, ఇచ్చిను గాది ననుసరికదా, పురుషుని కది సేవచేసిన పరిణామమిది దనుట యథార్థము. నీవు తలచెడి తలపులు, పరిణామ ఫలములు, చెప్పెడి చేతులు, తల్పిన నిగ్రహము— వీనిలో నొకటియు ఉండుకదా! దీనిఫలము నదియిచ్చి తీగను. పురుష ప్రయత్నమేదియు వ్యర్థముకాదు! నీ యత్నించునకు ఫలము నీదియేయని చెప్పటంకే సేవచేయుటేయేమి కావలెను.

నీ భావని నీ చేతులలోనే పెట్టిన పిమ్మట స్వాతంత్ర్యమునకు లోపమేమి? వేదాంతశాస్త్రము చెప్పెడి కర్మకు పురుష ప్రయత్నమనియే అర్థము. పురుషకారమున కందు నిష్పేషములేదు. ఆ పురుషకార

స్వరూపమునే విధియును, దైవరూపమును చెప్పుదురు. సుష్టిదం నదృష్టము వేగు. ఫల స్వరూపమును దైవము వేటు.

కర్మసిద్ధాంతమునకు, అదృష్టమునకు బాగులేదనుట కిది చాలును. కాయక మానసిక కర్మము పురుషుని గది తీర్చుచుండును. ఆ తీర్చుకొను, రిగిరికి మృత్యువు గూడ అట్లు నిలువదు. జన్మాంతరమందేనియు అభ్యుదయము సాధింపవచ్చును. ఇదియే హైందవ కర్మ సర్వస్వము క్రిస్టియనులు, వైస్యపులు నిచట నొక శంక సేయుదురు. పాపకర్మములకు ఫల ముభవింపక తప్పదని ఇక ఈశ్వర భక్తికి. ఈశ్వరానుగ్రహమునకు జోరకకదా? - అన్నచో, యోగలేకమి, ఉన్నది. పశ్చాత్తాపముచే ఈశ్వరానుగ్రహము భంగింపదు. పశ్చాత్తాపమునకే పురుషకారమునకు ఈశ్వరానుగ్రహము ఫలముననే కాని ఆ ప కేవల మిశ్వర భంగింపదు కాదు. తీవ్రము పశ్చాత్తాపమునకే కర్మనే భక్తిని చితియు పాపమైతిమరును. దానినే ఈశ్వరానుగ్రహముగా నెంచికొందుము. ఈ పశ్చాత్తాపముచే గలుగు ఆనంద మెంత రిండునుమోకదా! అయ్య కర్మసిద్ధాంతమున కందు ఆపత్తిలేదు.

అన్ని కర్మములన్నట్లే పశ్చాత్తాపమునకు గూడ ఫలముండును, పాపముతో ఆత్మ సరిపెడి బోరాటమే పశ్చాత్తాపము. బోరాటము నల్లుచుండనే ఆత్మకు విజయముండును లభించుచుండును. యుద్ధ ఖోభముతో విజయమునందు మింగు విజయమును భజించును. అనుతాప పూర్వకమైన వ్యధాగ్ని యంగు పాపకర్మ హరించి బావును. కావున ఈశ్వరానుగ్రహ సిద్ధాంతమునకు కర్మపద్ధతికి విరోధము లేదు ఉత్తర జన్మమున పూర్వస్మృతి యుండున కదా, అప్పుడు ఫలించెడి కర్మఫలము నేమిప్రయోజనము? పురుషకారమున కది యోగ్యపరమమిది? ముందెప్పుడో ఎవరో అనుభవింప బోయే సుఖం కోసం నేను ప్రకృతి సుఖమెంచుట వదిలుకోవాలి? అనుభవకాలమును పూర్వస్మృతి గాని, కర్మావధి సమయమును భవిష్యత్కాలముగాని లేదుకదా! అనిసఖకాములు ప్రశ్నించుచు వినును:—

సత్కర్మాచరణమే సంతోషము

ఫలముతో, లాభముతో నిమిత్తము లేకుండా సత్కర్మాచరణ మొనర్చునపుడు నీవు సుఖ మనుభ

విందులేదా? మంచిపని చేయుటలో సంతోష ముండుట మానవస్వభావము. ఇందు పిన్నలు పెద్దలు ననుభవించు సత్కార్యము సర్వము సంతోష మొసగును. నీ యిరుగుసొరగు వారికి నీవారికి మేలు చేయుటలో లాభివృద్ధియుండదు. మానవ మాత్రు లందఱు తమకుకామే సాజముగ నిట్లు మేల్కొన్న సంతోషిండురు.

నీ గ్రామమునకు, నీ దేశమునకు సౌఖ్యమును గోగొంగువు. ఒకరికొకఁడు మేలుచేసికొనుచు సంతోష మున నోలెడుట సర్వసామాన్యము. భౌతిక దృగ్గవ ములు శిర్మోను చక్రికము (Gravitation) వలెనే చెడియు పుడునత్యము. ఏకమైన పుష్కలము మనక మైనట్లే. ఈ గుణము మరొక దృగ్గవ మందగోరును. ఆ గంటికి నీ గుణకర్తయు నిత్యరీతివంటిది. మూల ముండున్న ఆ గుణకర్త మే సరి జీవరాసుల నొందొంటి దింక నేకవిధముల నాకర్షించుచున్నది. దేశమునకు మేలుమగరి భావిప్రజల యొక్కతేనుమును గోరి నేటి పాగులు సుఖమును త్యజించును. ఈ త్యాగమునకు నిపు డేమిఁకము? ముందటి కెమి ప్రయోజనము? అను విచారము పాలృపక త్యాగము లొనగ్గుట సాఁము. నేను మనము నాలుచున్న చెట్లనీడ నెవరినుధివింతుకో నని ఆలోచింపకుండనే చెల్లెను నాలుమంగుము. అట్లే ఈ జన్మమున మనం సత్కర్మాచరణంచేస్తే భావిగా మంచిజన్మము కలుగుతుంది. అంటే ఉత్తర కాలమున ఎత్తుగుఱులు జన్మించును. మన ఉత్తర జన్మమునే భావితిర మంటున్నాము. సత్కర్మము చేసిన నామే భావిలో సత్పుగుఱులమై జనించి లోక మును నింపుదుము. అట్టి ఉత్తమ ప్రజావిహృతికై ఉద్యమించుట మనవంతు. సత్కర్మముచేస్తూ, దుష్కర్మములకు సంతాపము జెందుచు, ఈ పుణ్యధూమిలో మంచిజీవులనువిత్తి, మంచిజన్మలను పంపించుచును. పూర్వస్మృతి లేకున్న నేమి? ఆ స్మృతిభారం గుస్పహము కాగఁదు.

ఇంతకంటె మంచిజన్మలు గరింపవలెనని యత్నించినచో లోకము సత్పుగువముయం కాగలగు. ఉత్తమ ప్రజాస్మృతికై కాస్త్ర వోదితమైన యీ యుపాయ మును వేదాంతము మన కనుగ్రహించినది. మంచి

జాతి కోర్కెను, పశువులను పుట్టించుటకై మనముచేసిన యత్నములు ఫలించినవి కావా? అట్లే నున కరింములను, ఆక్రియను సంస్కరించుకొని మంచి ప్రజగా వలెతిండుచుము. మనము నిధించిన మంచి జాతికోర్కెకు, గోవుకు పూర్వస్మృతి లేకు కదా, అట్లే మనకును లేకుండుగాక. పూర్వజన్మమున మన మెవ్వరమో తెలియుకున్న నేమి? అట్లు తెలియ కుండుటే మేలునుదీ!

సహకారము

పదాచరణమునకు వేదాంతము రెండు ప్రయోజనములను చెప్పుచున్నది. 1 నిక్కమైన సౌఖ్యము లభించుట, 2 జన్మాంతరమున సజ్జనుల సంఘాతి పల్ల ప్రజల పరస్పర సహకారము, దేశభక్తి, వేదాంతము నివి మూడును ఉత్తరగోత్ర విస్మయములై ఒక్క పరిస్థిలో నిలుచును. సహకారముచే పల్లపట్టులకు, దేశభక్తిచే ప్రజా బాహుళ్యమునకు, వేదాంతముచే భావిలోకమునకు తేనుము లభించును.

నే నిందముక జెప్పినదాని సారాంశమిది: (1) భౌతిక దృగ్గవ సిద్ధాంతములకు విరుద్ధములగు నతములు కన్పించార కాంచకు, వందనమునకు దారితీయును. మైందివ వేదాంత దృగ్గవ మినాటి భౌతిక దృగ్గవ సిద్ధాంతములకు సమ్మతిమైనది (2) స్వార్థపరుడిచే మానవజాతి కల్యాణము లభింపదనియో, పరస్పర సహకారమే అంగులకు మార్గమనియు సంగీరింతు మేని అట్టి నూతన సంఘ వ్యవస్థ ప్రేరణమును, కారణ కలూపమును మనతత్త్వశాస్త్రముండి లభించును. ప్రజా రాజ్యములకు తక్షికుమగు గర్భము గూడ అందే సంపన్న మగుచున్నది. (3) ఇతర మతిముల యెడ ఒర్కి పరమ గర్భముగా మన వేదాంత దృగ్గవము విధించుచున్నది. కావున జగదభ్యుదయాని కది చక్కనిదారి నేర్పరచిన దగుచున్నది. పదార్థ విజ్ఞానము మన్నుగు భౌతిక దృగ్గవములతో విశదంపకయే లోకకల్యాణ మార్గము నది అత్యప్రతిష్ఠిత మొనగ్గుచున్నది. అది మత్తుమందు కాదు; లోక మాత్ర రథమును రాచబాటపై నడపే పార్థసారథి.

(పాట్నా కళాశాలలో రాజాజీ చేసిన ప్రసంగ మునకు తెలుగు.)

విశ్వమున విశిష్టుడెవడు?

శ్రీ సన్నిచానము సూర్యనారాయణకౌత్తి

ఆ. వె. వాదఘాత రేగ “బ్రహ్మాండమున వేడు
జీవకోటిలో విశిష్టుఁ ?” డనుచు
మొదట లేచి పలికె భూదేవి దొడ్డమ్మ
వాక్కులందుఁ దొటుపాటు గదర.

సా. “కుంజైలంబులుఁ బుణ్యతీర్థ సుమహాకూచరముల్ మోయుదున్;
గలిగియుం గమఁ బాడినటులు ప్రజాకాండంబు వధిల్లె, గొ
ల్లులుగాఁ బంచుచునుదు నా ధననిధుల్ వార్వీరు నా కెల్ల వా
రలకున్ నేన మహత్తర న్నగుదు మీరల్ లెస్స యోజింపుడ !

చ. అన విని దానిపైఁపక మహాభుజగుండగు నాది శేషుఁ డి
ట్లనె; “ధరియ్యుతు నాదగు ఘోరమునందు ధర్మితి, నితె కా
దనయును దేవదేవుడగు సంబుజనాభుని నేవచేయు పా
పనతముడన్ మహత్తరుఁ డెవండు ననున్ వెలిగా వచింపుడ !”

కం. యి కది విని లోకము బీ
టఁబాటుఁగఁ బెద్దనగి మృడానీపతి “యీ
చిలువను దాలిచితిని నా
గళమున నాకన్న నెవరు గలరు విశిష్టుల్ ?

కం. అం మృత్యు దేవతకు నిల
బలియగును బిపీలికాది బ్రహ్మాండంబుల్
గెలిచితినిగాదె దానిని;
హలాహలాశనుడ; నేన యధికతరుండన్.”

కం. ఆలించి శూలిమాటలు
గైలానము పలికె; “శివుడు గాపురముండఁ
మాలోగిట; నాశ్వంగముఁ
బోలిన శ్వంగంబుగలదె భూలోకమునన్ ?”

భా ర తి

కం. అదివిని ప్రతిభవనింపఁగఁ
బదిదిక్కులు రావణుండు పదిముఖములతో
వదలె “బెకలించితి ని
ర్యదిచేతుల సిగ్ధరాధరంబును దొలుతఁ.

కం. ఆకించితిఁ శేలంగొని
క్రీడా కందుకమునోలె క్షితిధరమును; నీ
శేడు జగంబుల నాకె
వ్వాడున్నాఁడీమ? బాహుబలి సంపదలఁ?”

ఆ. వె. మూఁగూరుచున్న వాలియంతట లేచి
వానివంకఁ గను నవజ్ఞఁ గనుచు
“నీ దశాస్యమృగము నేఁ దెచ్చియిచ్చితి
నాటబామ్మగా మదాత్మజనకు.”

కం. అనవుడు మానముతో నిం
దనుకం గూర్చున్నవాఁడు దాశరథియుఁ బ
ల్కెను; నే నీ వాలిని నా
ధనువున కెరఁజేసికొంటి దర్పమువాయఁ.

ఆ. వె. అట్టుంగుట నేన యధికతరుండను”
ననుచు నాలకించి యటనొకండు
కావిపుట్టములను గట్టిన జడదారి
లేచి రామచంద్రుఁ జూచు చనియె.

మ. పరమాత్ముండగు నీ మహామహుని నిర్బంధించితింబట్టి; నా
చెఱఁ దప్పించుక పాటిపోవుటకుఁ జేసెన్ యత్నముల కొన్ని; యే
మఱి కే రేయుబవచ్చు వే కనుల సంస్తంభంబుఁ గల్పించితిఁ
మఱి నాకన్నను మధ్యహీతుఁ డధికుండా? సుత యోజింపుఁడా!”

చ. అనవుడు నొక్కరేని ననురాడకపోయిరి కాదటంచు దా
నిని; దనకన్న నాతఁడె యనేక గుణంబులఁ బెద్దటంచుఁ దోఁ
చెను బ్రతివానికిం; దుదికి సిగ్గున వ్రాల్చిరి మోములెల్ల వా
రును స్వమహాత్మరత్వమది రూపఁ జీకటివోలె వెల్లుచేఁ.

కోనగణపతి ఖండవల్లి శాసనము

శ్రీ తురగా కృష్ణమూర్తి

ప్రస్తుత గోదావరిజిల్లా తణుకు తాలూకాలో వసిష్ట గోదారికి పశ్చిమంగా నొక్క యర్రపైలు కూరమున “ఖండవల్లి” గ్రామమున్నది. అది తణుకు పట్టణమునకు ఆగ్నేయముగా నుమాగుగా నాలుగైదు మైళ్ల దూరములో నున్నది. ఈ ఖండవల్లి గ్రామము లోనే సుప్రసిద్ధి కవులును, అనేకాంశ గ్రంథకర్తలును, కళాప్రభుత్వముల ను శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీ నరసింహం పంతులుగా గుర్తించుచున్నారు. అష్టానకవి శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారిచే “బొడ్డిలియ్యబ్బ నానికము”న ప్రస్తావించబడిన “ఖండవల్లి ముకును” ఈ యూరికడ!

నాకు ఈ గ్రామములో శ్రీ ఖండవల్లి సాంబశివ రావుగారి సహాయమున లభ్యములైన గెండు శాసనములలోను మొదటిది కోనగణపతి శాసనము. శాసనము గెండు ప్రక్కలను వ్రాయబడిన ఒకే ఒక శకు. రాగి కడిమునుచే తయారాకొమ్ముగ దికింపబడి యున్నది. కడిమును మొదలు కలిరి అతికించబడి పద్మాకొమ్ముగాన్ని కుంఠించి గాగిల్ల చే అవరింపబడి యున్నది. ఆ డిగ్రీ 2.0" వ్యాసము కలిగి పార్శ్వభాగమున యొడమన్నపున నూగుడుగాను, కుడిభాగమున చింగుడుగాను, య్యతారి కియు, దానికి కిగిగిల వామపార్శ్వమున చిక్రమును, దక్షిణపార్శ్వమున గంభము, అభోభాగమున మ్యుఖగా హుమును దానికి కుడి ప్రక్కను మర్చియమును. యొడను ప్రక్కను కూర్చుమును చక్కబడియున్నది. రాగి కడి యము 0.5" దిగిసరి కలిగి 3.2" వ్యాసము కలిగి యున్నది. ఈ కడిమును రాగిరేకునకు యొడమప్రక్క 0.6" వ్యాసము గల రంగ్రమునుండి దూర్చబడి యున్నది. ఈ రంగ్రము రేకున కడము అంచునుండి 1.0" దూరమునను, పై అంచునుండి 2.8" దూరమునను, క్రింది అంచునుండి 3.0" దూరమునను పొడువబడి యున్నది. రేకు 1/16" దిగిసరి కలిగి 11.0" పొడుగు 6.3" వెడల్పు కలిగి 125 క్షు తులముల బరువు కలిగి యున్నది. శాసనము మొదటిప్రక్క 17 పంక్తులును రెండవప్రక్క 8 పంక్తులును కలిగి సంస్కృత లోక

రూపమున తేనురు లిపిలో వ్రాయబడినది. అక్షరములు ఎడమనుండి కుడికి వ్రాయబడినవి.

ఇది కోనసీమను పదమూడవశతాబ్దియందు పాలించుచున్న కౌర్మశాస్త్రిజనుని (హైహయ) వంశమువాడైన కోన గణపతిశాసనముచే సంపాదించిన శ్రేణి శాసనము. శాసనకాలము 8వ సంవత్సరములు 1218 కు సంబంధించిన క్రీ. శా. 1296 వ సంవత్సరము. గుర్యుభి నామ సంవత్సర శ్రావణ శుద్ధ షష్ఠి మంగళవారము నాడీ దాసము చేయబడినది. దానప్రతిష్ఠాపీఠి కపి గోత్రోద్భవులలో ఎగగజ్జును, శింశుపవానతా గుడు, రాజపూజితుడైన విష్ణునాచార్యులు. దాన మియ్య బడినది “లింగేశ్వరీ పరిమితి క్షేత్రం.” ఈ క్షేత్రము నకు హద్దులు తూర్పున కోలపుంఠి వరమిచ్చుట్టి. ఆగ్నే యమున బోలింపంజరపు, దక్షిణమున కుర్రాలపుంఠి, నైఋతిని పులపత్రి ప్రవేశి, ఉత్తరేశ్వరపురపు ముయ్యలకుట్ర బావుగుడ్డపుట్టి, పడమరను, ఉత్తరము నను ఉత్తరేశ్వరపురాంతర్వాహిపు సరిహద్దులను, ఈశా న్యమున బావుగుడ్డపల్లమున్ను. ఈ క్షేత్రము “పులు పత్రి” గ్రామమునకు వాయవ్యదిశ నుండినట్లు “పులు పత్రి పురి క్షేత్రం దివ్యనామవ్య సంస్థానం” యను లోక మునాన దెలియుచున్నది. ఈ పులుపత్రి గ్రామమును ప్రస్తుతిము “అన్నవరప్పాడు” గ్రామమని యను చున్నాడు. ఈ అన్నవరప్పాడు గ్రామమున నాకు లభ్యమైన కాలము వేమారెడ్డి తామ్రశాసనమును త్వర లో ప్రకటింపనున్నాను. కాలమువేమని అన్నవర ప్పాడు శాసనములో “అన్నవరప్పాడు” గ్రామమునకు “పులుపత్రి గ్రామ” మని యాది నామ మున్నట్లు తెలుప బడినది. ఈ క్షేత్రమును గణపతిశిలని విష్ణునాచార్యులు స్వీకరించిధర్మిభావమునను స్తరేశ్వరమున కలిపి వేసెను.

శా స న కాల ము

శాసనములో దానకాల మిచ్చియున వక్కాణింపబడినది.

“గాణ గణపతి స్సౌమం శివరక్షణ బాగతి, నవకద్వయ సంయుక్త సహస్ర ద్విశతాధికే.”

దుర్గుభివర్తన మాసి క్రావణే నవకర్త్యసి,
పక్షే విశేష్యాం వారేచ పురందరగుహోః పతి."

కార్తీర్యార్జునుని (హైహయ) గోత్రమునకు చెందిన హైహయులు కోనమండలమును (క్రీ. శ. 1078 మొదలు క్రీ. శ. 1864 వరకు పాలించిన చరిత్రకారులు నిర్దించియున్నాడు. అట్టి కోన హైహయులలో గణపతి క్రీ. శ. 1254-1300 మధ్య పాలించినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. కవుల నీ దానకాలము క్రీ. శ. 1254-1300 మధ్యకాలమున ఆయియుండవలెను. ఆనంతర్వారము దుర్గుభి వర్తన మైయుండియుండవలెను. ఆవిషయమును దృష్టి నుండి మరల యీ శాసనకాలనిర్ణయమునకు గలగలంపియున్నది.

హైహయ శ్లోకములలోని 'నవకర్త్య' సంయుక్తి అన్న పదములను నేను 'సవక్షయ' అని పారపాటగా చదువగా క్రి. హ. ప. క. నరసింహ స్వామిగారు (సప్రిగ్రఫీ కాల సూచరింతెండెంకో, ఉద్యమంపేం) 'నవకర్త్య' అని మరియు పాశుమూపిరి. వారి నా నవ్యనామములు. 'నవకర్త్య' పాశుమూ నంగేరించి 'సహస్ర ద్విశతాధిక' యనిచదివిన కనకవర్మరము 1218 యనని నేను నామించుచున్నాను. దానికి పరమైన క్రీ. శ. 1296 వర్షము 1296 ఆరుమన్నది. కనకవర్మరము 1218 (క్రీ. శ. 1296) దుర్గుభి వర్తనమైనది కాన నీ శాసనకాల మిదియేమని నిర్ణయించుచుగా జెప్పవచ్చును. అప్పటికి కోనగణపతి పాలనమునకు వచ్చి నలుబది రెండు సంవత్సరములగుచున్నది. కవుల వయోపరిపాకకలలో నున్న కోనగణపతి తంతులగువులగు విష్ణునాచార్యునకు తండ్రిత్వమును క్షేత్రమును దానమిచ్చియుండ నన్న యబ్బురమేమియు లేదు.

చారిత్రక విశేషములు

క్రీ. శ. 1254 మొదలు క్రీ. శ. 1800 మధ్య కాలమున కాకతీయుల పాలనము మహాన్నతిదశ నంది యుండెను. కాకతీయసామ్రాజ్యము కలింగముదాకా వ్యాపించి సుశీల ప్రభుత్వముక్రింద పరిపాలింపబడుచుండెను. కాకతీయరాజుల భక్త్యుల చాళుక్య వీర భద్రులకు నిరవస్థపురము రాజధానిగా నేటి పశ్చిమ గోదావరి మండలములోని కొంతభాగమును పాలించుచుండెను. చాళుక్య వీరభద్రేశ్వరుని రాజ్యములోనిదే

యైన కోనమండలము నాకు స్వతంత్రరాజ్యముగా నుండు సామంతరాజ్యముగా నుండియున్నట్లు చరిత్ర వలన మనకు తెలియజేయబడినది. కాని క్రీ. శ. వి. శుశోదానని (M.A; M Litt) గారు "The History of Andhra Country" అను గ్రంథములో "Bhima and Ganapati did not acknowledge loyalty to the Cholas. Neither there is any reason to suppose their loyalty to the Kakatiyas. But they allied themselves with some local contemporary dynasties and this added to their strength" అని కోనమండలభిల్ల రాకలమున చోళుల - భిక్తముక్రింద గాని, కాకతీయ ప్రాబల్యముక్రింద గాని యుండులేదని నొక్కితకము చేయుచున్నాడు. మరియు నిరవస్థప్రాలు ప్రభువులగు చాళుక్య వెంకటేశ్వరస్వామివితో సంబంధ బాంధవ్యములు కలిగియుండి, తత్కారణమున బలవంతులై వానికు సహించుచున్నారని.

ఇతరవారు లభ్యమయిన శాసనాధికములవలనను, చారిత్రాంశములవలనను గణపతి, గురజినెండ్రి భీమ వల్లభుల సంయుక్తపాలనానంతరమున అనగా క్రీ. శ. 1300 సంవత్సరమునకి కోనమండలమును భీమవల్లభులకు, అతని కుమారులు రామనాథదేవరమును సంయుక్తము (Joint) గా పాలించినదియు, (క్రీ. శ. 1318 వ సంవత్సరమునంతయునంత) ఈ యిరువురిని గూర్చిన విశేషము లేవియును తెలియవచ్చు లేదనియు క్రీ. శ. శుశోదానని గారు "Ganapati is not heard of after A.D. 1300 and Odayamahadevi does not mention him in her grant of A.D. 1306. An inscription at Palakol dated A.D. 1318 mentions the sons of Ramanadha Devara, son of Bhima Vallabha. So probably on Ganapati's death in A.D. 1300, his younger brother Ramanadha Deva joined his father Bhima Vallabha in exercising sway over Konamandala. And after A.D. 1318 neither Bhima nor Ramanadha are heard of" అని వ్రాసినారు. ఈ వ్రాతలబట్టి వృద్ధుడైన తండ్రి భీమ వల్లభుడు సజీవుడై యుండునని గణపతి చనిపోయినదియు, గుంబరిగా రాజ్యభారమును వహింపబాల భీమవల్లభుడు తన తనయులగు రామనాథదేవుని కూడ పట్టాభిషిక్తునిజేసి, సంయుక్త రాజ్యపాలనము నెరవేరినదియు నిశ్చయింపవలయున్నది. ఇది నిరీకారు. క్రీ. శ.

తొనగణపతి ఖండవల్లి శాసనము

యశోదాదేవిగా రే యాధారమునుబట్టి భీమవల్లభుడు
పట్టాభిషేకముచేసి గణపతి పరిణామియో యెనునైరి.
ప్రస్తుత శాసనమునందుగల వంశీప్రకారమిది:

“రాజా గణపతి ప్రత్ర రరాజ సుసానగరి,
యశోదాదేవి కన్యకౌ (గౌ) భంజే దివవత్సవం.
భీమవల్లభి నామా భూతియై రాజ్య సమాధివః,
సప్తాబ్దిం సమలంభ్య యస్య క్షేత్ర ప్రకాశితే.
తస్య భూమిపతే రక్షేతృ పుత్రః కులదిగ్భాషాం
రాజాగణపతి వ్రాత్యహం గీర్ణినిబాధయః.”

ఈ శ్లోకములను బట్టి గణపతి భీమవల్లభుడు - గణపతి -
యని యిద్దఱు గణపతి పుత్రులమన్నాడు. ఈ కెంపున
గణపతియే ఈ శాసనము జేయించినవాడు.

క్రీ. శా. 1818 వ సంవత్సరంతయు తొన భీమ
వల్లభి, రామనాథదేవుని పోన నాంధ్రుల రామనాథ
దేవుని నామానుభవ భీమవల్లభుని రాజ్యపాలనము ప్రారం
భింపజేసెనని ప్రాచీన యశోదాదేవి గారిని (వారసు
మన్నాడు) Bhima Vallabha A.D. 1318-1364:
This Bhima is heard of from a record at
Palakol dated A. D. 1364. Probably he was
the grandson of Ramanatha through one of
his sons mentioned in a record from Pala-
kol with date A.D. 1318 and whose names
are not given in the record. As has been
suggested already he was probably the
succession of Bhima Vallabha and Rama-
natha. If so his reign must have lost
for forty six Years.

In his time Kakatiya power ended
and the Reddis became their political
successors. Nema and his son Anapota
were the Reddi Rulers with Capital of
Hondavidu and their Kingdom included
the Godavari deltaic area. Probably Bhima
owed allegiance to the Reddis in this
period.”

క్రీ. శా. 1818 వ సంవత్సరమున పాలకొలను క్షీరా
రామేశ్వరస్వామికి రామనాథదేవుని కొమార్లు చలి
పండిరి నిమిత్తించేసిం శాసన మిట్లున్నది:

“స్వస్తి శ్రీ లక్ష్మీ కమలాంబలు ౧౨౪౦ ను కేంటి
కౌత్తిక బుద్ధి ౧౫ ను స్వస్తి సమాప్త శాసనప్రతాప
వియ్యక ను సంతపన్నులైన శ్రీమహామల్లభేశ్వర

తొనభీమవల్లభరాజుల శుభుక్రుతైన రామనాథదేవ
కొమార్లు [క్షీ] రామనాథేశ్వర శ్రీమహాదేవ స [స్తి]
ధిని సర్వకాలము [స్తి] యువదానము సేస్తాము.”

ఈ శాసనము క్రీ. శా. 1818 వ సంవత్సరం
కౌత్తిక బుద్ధి 15 నాకు యివ్వబడినది. శ్రీమతి
యశోదాదేవిగారి నిర్దేశముప్రకారము రామనాథ
దేవుని క్రీ. శా. 1818 నాటికి పాలనము వారించెను. ఆ
సంవత్సరము తర్వాత నాటిని ప్రకంప లెంకను గాన
కచ్చులదేను. కావున క్రీ. శా. 1818 లో రామనాథ
దేవుడు స్వస్థిభి సేవ్యులని భావించవచ్చును. ఆ సం
వత్సరము నుండి కొమార్లు [క్షీ] రామనాథేశ్వరస్వామికి
ఉపదానముచేసి రామనాథ వ్రాయించియుంచెను.
రామనాథదేవుని యనంతరము పూజలుగా నాటిని
కొమార్లు రాజ్యధికారులు కళింగవలయుంకగా
నెట్లుగా క్రీ. శా. 1818 లో రామనాథదేవుని
వాసునాకు భీమవల్లభుని రాజ్యపాలనమిచ్చెనని క్రింది
యశోదాదేవిగారు వ్రాసినమున్నాడు.

రామనాథదేవ కొమార్లు అనువాదమున కమార్లు
మర్త్యుదా నానక మనుకొందును. కొమార్లు అనునది
గుప్తదేవతయైన అనువాదమున యువరాజునామము
వంటిది. కనుక శ్రీమతి యశోదాదేవిగారి పాప
దాస్తవీరును.

పాలకొల్లులోని క్షీరా రామేశ్వర దేవాలయము లోని
క్రీ. శా. 1864 వ సంవత్సరమున పంకరాజు నామ
బోయిన యిచ్చిన రామనాథ భీమవల్లభుని ప్రకంప
గలను. ఆ శాసనమున స్వస్తియి:

“కవచ్చంబులు 1285 ల సెంట్ల వై లెన్ద్ర 10 లకునారాన
క్షీరా రామేశ్వర శ్రీమహాదేవల సర్వకాలము కేయింపెనే
బోయినదేనను తొన భీమవల్లభరాజులు ఆనందించి
రామనాథనబోయించు కేయింపందారాన కానక ప్రియ
గర్వలు 10.....”

ఈ శాసనములో నువాహ్యుక్తుడైన భీమవల్లభుడు
రామనాథదేవుని మహమకు భీమవల్లభునిని క్రింది
యశోదాదేవిగా గూహించియున్నాడు. ఈలకు రామ
నాథదేవుని నుపరియ క్రీ. శా. 1818 లో రాజ్య
పాలనమునకు వచ్చి క్రీ. శా. 1864 వరకును (ఈశా
సన మాధారముగా) పాలించినటుల నాకు వ్రాసినాడు.

గణపతిశివుడు నిస్సంయగా క్రీ. శా. 1800
సంవత్సరమున చనిపోయియుండెననియు

క్రీ॥ ౯॥ 1254 మొదలు క్రీ॥ ౯॥ 1818 వరకు ప్రతిత్వము నెరిపిన ధీమత్సభుడు (గణపతి, రామ నాగేశ్వరలింగం(డీ) వృద్ధాప్యమువలన మరణించియుండుననియు, రామనాగేశ్వరకొవ్వొట్టి పాలకొలను కాసనము క్రీ॥ ౯॥ 1818 లో నియుబడినందున యానంతర్విరమణోపే నామనాగేశ్వరుడు కాలగన్తు మొందియుండుననియు యూహించి, నామనాగేశ్వరి కొవ్వొట్టి ఆనామమలై యున్నటు కాసనానామము నూచుకొని, క్రీ॥ ౯॥ 1818 వ సంవత్సరపు శంకరాజు నామబొయని కాసనముగల ధీమత్సభుని ప్రసక్తి నవలం

బనుసుగా క్రీస్తుని యశోవాదేవి గా గుర్తు భీమవల్లభుడు
 రామనాథకీర్తుని మనుమడై యుండియుండునలెనని
 యూహించి, రామనాథకీర్తు ననంతరము మనుసుని కే
 పట్టాభిషేక మొనర్పనాహునించిరి; కాని రామనాథ
 కీర్తుని కొమాళ్ళు పవ గుమై యూహించునైవ యూహిం
 పలేను!

నానే గ్రహింపబడిన కాశపమూలపాఠమును
యథాతథముగా నీ క్రింద విచ్చుచు నాశప ప్రతిబింబము
ననుక్రింద ప్రయతించుచున్నాను. ఇది ద్వితీయోదా
హము. ఇత్యోధి నమోవికాశము లిరించుచు విచ్చుచును.

శాసనచారము - మొదటివైపు

[illegible]

1. లక్ష్మీనతి రసా యుష్మాకే పుష్టాతు క్రిడయా కిరిః |
యస్య దంష్ట్రానశి ధాత్రి పుష్పే భృంగివ ఖళ
2. తి | కల్యాణం కిలిక చాన్ద్ర శంభో భూమా కరోతు వః |
యస్యా మయూఖా రాజంతై కందర్ప
3. స్య శరాశ్రవ | సదాతు భవనాధారః కమతః కమభాసతిః |
మంథాద్రి కపశె య్యో (య?) స్య క్రిడ కంఠా
4. తి రాబధే | ఆదా వంభోజభూ నృప్త మహివళయ మండనం |
దేశః కొన ఇతి ఖ్యాత శ్చకాన్తి సుఖ సం

కోనగణపతి భండవల్లి కాసనము

5. శ్రయః | శత్రుశత్రు వరణ్యస్య కాక్తవియ్యన్య గోత్రతః |
అస్తి రాజకుంఠ రమ్యభంగ్య భాగః భూషణం |
6. రాజా గణపతిస్త్రై రరాజ గుణసాగరః |
యభ్యక్త తిక్తా నిర్మకా (గా?) అభంతే దివిచత్ పదం | భిమునల్లభ
7. నామాభూత్ తస్య రాజ్య నైచూఢనః |
సప్తాంశం పంచముల్ల (ం?) ఘృయస్య కిత్తిః | ప్రకాశతే | తస్యభూమి పతి
8. రాసిత్ పుత్రః కుంభ భూషణం |
రాజా గణపతి స్త్రై రభాగ లక్ష్మీవిజాశ్రయః | విరాజతే యస్య కృ
9. పాణ భారా ప్రభుల్ల సిలోత్పూజిత సఖ్యాం |
కాంతి నిగిల్తామివ శత్రు నారి నైతా
10. ంజనస్థం పునకద్యమంతి || అశా గణపతి స్వీయం కొన దేశం ప్రపాలయత్ |
11. క్షున్నాత్ ఇతి ఖ్యాతిం భూదేవానాం సమశ్చ శే |
దేవనాచార్యై సంభూత శ్రీ రంగా
12. చార్యై సంభవే | నభక్తి విష్ణవాచార్యై భజతే శంకరే యథా |
ప్రత్యక్షభావం ప్రతిపద్య దాతు
13. ంభక్తి చ్చ ముక్తిచ్చ సునిశ్చయరాజం |
కృతావతారం గిరిశం గృణంతి తం విష్ణవాచార్యై మతే
14. ప లోకాః | రాజా గణపతి స్సాయం శకవర్షేషు జాగతి |
నవకద్యయ సంయుక్త సహస్ర ద్విశే
15. తాధికే | దుమ్ముఖా నత్సరే మాసే శ్రావణే ధనశ త్విషి |
పక్షే దశమ్యాం వారెచ పురందరగురౌః
16. సతి | గుణినా మగ్నగణ్యయ కపిగోత్రస్య మాళయే |
మనోవాక్కాయ నంద్యయ విష్ణవా
17. చార్యై శంభవే | పులుపక్షి పురే త్స్రై తస్యవాయవ్య సంస్థితం |
త్రింశత్థారి మితం భ

క్షం త వ్యు లు!

శ్రీ “శండిల”

“భద్రాద్రి రాముడి దగ్గనం రేపు చేసుకుందాం.”
“అలాగే.”

“సాయంకాలంవరకు చల్లగాలికి అలా వెళ్ళొస్తారా? స్నానానికి వేస్తీళ్ళు పెట్టి వుంచుతాను బంగారా, పెంచకపోతే వచ్చేయండి.”

“సరే.”

“కొంపలు, గుట్టలును, దారీగట్టా బావుండును.”

పనిమీదగాని గూత్రార్థమేగాని భద్రగిరికి వచ్చిన ఎందరో ఉద్యోగుల్ని చూశాడు వీరయ్య. వారికి తాను నిర్ణయించుకున్న పద్ధతిలో సేవలువంటివి చేశాడు. కాని ఈయనాంటి అధికారి అతడికి ఇప్పటి వరకు దసులుపడలేదు. మధ్యాహ్నమునగా లాంచి దిగి వచ్చినప్పటినుండి ఆయన్ను అనుసరిస్తూ వివిధంగా తృప్తిపరచి మెప్పించగలనో అని గోతులు తీయడానికి తాపత్రయపడుతూనే వున్నాడు. పాతికేళ్ళకువైగా పాతుకుపోయిన వీరయ్య, వయస్సులో పాలు అమగిం గూడా అర్పించి పెట్టి వత్తును అతికి ఎటువంటి అధికారమైనా ఇతే తనవారికి మళ్ళోట్లుచేసింది. ఈయన విషయంలో అది మారడంలేదు. ఉద్యోగము హోదాకు సంబంధించిన ఆగాలు ఎంత తీర్మానని ప్రయత్నించినా అంతు చిక్కడంలేదు. ఇంకను ఆయన ఎంకు క్కడకు వచ్చినట్లుగూడా ఇతిమిథం కేలలేదు. పాతే ఆకొద్ది ఘంటలలోను ఆయన నిలువరించిన—అచటి గోదావరీతీరం, పరువుగా పరచబడ్డట్లున్నగజుమెగురు ఇసుక ఉపరితలం, ఆలయ ప్రాంగణానికి దారితీసే పావంచాలు, చలనంలేని పనిరాజవాన్లను గుర్తుకు తెస్తూ నిలబడ్డ చింతలు—ఇటువంటివాటిని కూర్చిన భోగట్టా వీరయ్యకు కాలగెసిన అంకాన్ని అంద నిచ్చిందిగాడు. దీన్ని గురించి పక్షపక్షీ ఆలోచిస్తూ ఆ ముసలిబంట్లోరు బంగారావైపు నెమ్మదిగా నడుస్తున్నాడు.

ఇంక ఆయన—చరచర ముందుకు పోతూనే వున్నాడు. అప్పుడప్పుడు భుజంపొద్ది బొచ్చుకున్నా

లుతో నుడుటనుగ్రహే చెమట లింగువుల్ని వోతు కుంటున్నాడు. ఆయన నవచేదాన్ని దారి అవదానికి వీలేదు. బంజలు, వాటిమధ్య పల్లాలు—ఇంకా కొంచెం ముంగుకుపాతే ఎడమచేతివైపు నూరుగజాల దూరంలో నిత్యమూ ప్రవహించే పావనగౌతమీ నదితో స్నేహం కలిగి నింకరము ప్రార్థువు క్షే, కుడి వైపున నిటారుగా ఆకాశంలోకి ఎగబ్రాకడానికి ఉత్సాహపడుతున్న మెట్టలు... ఆయన బూటుకొళ్ళ క్రింద పడి నలిగిపోయే రాలిన యెండుటాకులు మున్నర ద్వయలు చేస్తున్నాయి. సంజ సమీపిస్తున్నా గ్రీష్మ ఋతువు ఆశ్రితి పొదిపు క్రింద - మరీ అది ఆహాధపు చివరి చురుకు కదూ! - చక్కాన్ని ఉడికిస్తూనే వుంది.

ముంగుకు చకచక సాగివచ్చిన ఆయన గమనం అనుకోకుండా ఆగిపోయింది. ఆయన సమీపించింది కూడలి మాత్రంకాదు. ఏ కారణంచేతనైనా కావచ్చు— అక్కడి కొంపకొనకు ప్రోవరీసేట్లు పరచి వుంచ బడ్డాయా అనే ధ్రుమ గొర్రె ఎంకుటాకుల నికుపాటి ప్రోవులు ఒక కొనమండి అంటుకొని చికిచికిలాడుతూ కాలుతున్నాయి. పాంథులు విసిరి పారేసిన - చివర కొద్దిపాటి నిప్పుతో మిరిగి వున్న సిగరెట్టు ముక్క - లేదా దూరాన్నుంచి ఎగిరివచ్చిన నిప్పురద్య - కనీసం కృత్రికాపతనానికి ఒంకొంటి ఘర్షణ ఫలితంగా చెట్ల కొమ్మలనుండి పుట్టిన అగ్నికొమ్మ-ఎదైనా చాలు అక్కడ మంటలు పుట్టించడానికి. విషవాయువు పొగలు వ్యాపించినట్లు, నీలివార్ల పుకారు పొక్కి నట్లు, అంటువ్యాధి ప్రాణనట్లు, ద్వయలు పయనించి నట్లు మంటలు మింటి కెగ బ్రాకడానికి చిరునాళకలు చాస్తూ క్రమంగా కొంపకొమ్మను చేరుకోవడానికి పోటిపడుతున్నాయి. అది ఒక మహారణ్యమేమో! పొగల నెగలు నలుదిశల గ్రమ్ముకుంటున్నాయి. చీకటిలో అదే దృశ్యాన్ని ఆయన చూచివుంటే అంధ కార బంధురమైన అనికణిని దుర్బేద్యమైన దుర్గాన్ని అధిగోహించడానికి కాగడాలతో ఎగబ్రాకే నీనల బారుల వెలుతురులు దృష్టిపథంలో మెదిలివుంటే.

అయినను ఆ గుంటలను ఇంకా చూడాలనిపించింది. ముంగుకేపోతూ వెళ్లు సమయము లిద్దరేమనకొని కలకాలం కాపురం చేయాలని ఉబలాట పడుతొందా అన్నట్లు తోచే ఉద్వేగస్థులై తమను తాకిచే నొగుంటుంటే? కారీర కంగా మునుపకంగా ఆనందూరి ఎటువంటిది? సంఘానికి, సమాజపుట్టుకాల్లకు ఎగురీడానికి ప్రయత్నించి లంఘింప వాచే తిరుగుదల ముక్కుని విస్తర భావించుచు తాను అక్కడ నొందుకలదా?

సాహసించి ఆయన ముందుకు పోవలెనాడె.
కాని అతఁగ జనుకలేకు, తుప్పులను దొంగలను చూపి
చేసి చెట్లమొక్కలమీదికి ఎక్కడానికి తీరవడే ఆగ్ని
తాకిడినుంచి బయటపడాలని స్వీయప్రాణ రక్షణార్థం
కొట్టుమిట్టాడే కొన్ని అవనిజంతువుల నుదవత్త ఆయన్ను
ఆకర్షించి నిలిపివేసింది. ఆ దొంగనుంచి ఈ కం చెక్కు
గంటిన కుంకులు అక్కడికిందే ఇక్కడికి వేల హెచ్చు
కావడంచేతనేమో ఉక్కిరి కిక్కిరై ప్రక్కనున్నది
అగాఢవనంలోను అనైనా గురుపక్ష వానిలోకి ఉరికి
స్తోంది. సకరుతాకు త దశని ఉడుము చల్లదనంపైవు
బావాలనే ప్రగాఢ వాంఛతో ఇంకా మంటలపైవే
ఉదాయించడం చూచి ఆయన నవ్వుకున్నాడు. మెట్లు
తాళ్లు అటు ఇటు చురుగ్గా జరిగడంలో మంటలు
ఎంత చప్పుడు చేస్తున్నా—వాణంకోసం అలలుటించే
కిటి జరజరలు కూడా స్పష్టంగా వినిపిస్తున్నాయి.
రెండు మంటిసలు కిడెక్కిన రాళ్ళు పైభాగంవంకి
జారలేక ఒప్పు కొల్లకున్న వాటిని ఆయన చూశాడు.
అల్లంల దూరావత్తున్న వృద్ధం ఆయన్ను ఆశ్చర్యంగా
మంచేల్చింది. రెండు చీకమానులు ఒకవద్దే నిటరుగా
మహా వృద్ధుల గిరెగి కొద్దివాటి నీడను పరివ్యాప్తం
చేయడానికి ప్రయత్నించుకున్నాయి. ఆ వాయులో
మైనున్న ఆకాశంలో విహరించే మెయిలు కన్నీను
చూచి పరివిప్పి వృద్ధం చేయడానికి విజృంభిస్తున్న
దొక నెవలి. దాని కింకా దూరాన్నుంచి
యం రు కు దూసుకు వస్తున్న మంట
లవులించలేకపో! లేక ఆ బురుగులు దాని
కంటి ధమా వుంటుండేమో! అయితే ఒక్కటిమాత్రం
జరిగింది. ఈ మంటలనుండి తన్ను రక్షించుకోవడానికి
శరణగంతో ముందుకు ప్రాణిన కాలసర్ప మొకటి—
ఆరాటంలో తాను నిల్చున్నది తన శిశు స్థావరమని
గమనించి వుండకపోవచ్చు—కించిత్కాలం ఆ మట్టి

చెట్టుక్రింద నెమలి పింఛం మాటాన నిలబడ గల్గింది. పూ
నిలి చవునివేస్తే పుగిలి అలాంటిది!

కుంభేత్ర ఈ ప్రభుతి పొందగానినీ ఒక
 వంశమున నుంచి ఆయన మరొక వత్తుకు ముని
 పోక తప్పించిగాను. సూర్యుని పుట్టింపు దానికి జగదా
 గంబుకన్న ఎక్కువ సమయం వుంటును. ఆయనకు ఒక
 లంతా పోయి పోయింది. వేదేశ్వరుని పొగచేతు
 వల్లనింపు ఆనాటికాలన ఆయననిద కష్టమంది.
 బొమ్మ గునానా భజనాన్ని వేళేతన్నా, అప్పుడేతకు
 దేవుయ్యారు చిహ్నం వాన్ని ఆయన ఉపయోగించి
 తన్నా ఇష్టమే ఆయన గానం చేసెను. తాను గానం
 క్రింది తిరిగించి దీప్తి ప్రభావము—విశిష్ట
 వాతావరణం తలచుకొని వాని చీకాకకు తన్ను
 లేక కొట్టాడునున్న—ఇదిగా ఒక నామ ప్రతి
 మహా సమాజపు మహా గు ఆయన దీప్తిపరంగానీ
 విని; మైవి భావాన్ని ఉత్పన్నం చేసింది. తిద్దితరంగా
 ఆయన లన దీప్తితమ కొం వరుకు కొట్టగానని
 చెప్పవచ్చు.

పెమ్మ నర్మలంబా నూదా తీతతనా కన
బచ్చి నంగవల్ల అనన అననాంతి త్విగా
నది నోరుకు చేరుకోలిగాను. ఇంతలోనే
ఆకాశంలో మేఘం నూదా ఆననను నానుభూతి
ప్రకటిస్తున్నట్లు ఎండు తెలియింది. వచ్చి వచ్చి
ఆనన పెట్టుబడిగాక పుట్టినట్లేవున్న గోరుకు
మరించే ఒక నల్లరాతి బంగారా వాన్ని అనుకోని
రీతిగా ఒక ప్రక్క నిలబడిపోయాడు. అననానందా
ఆక్కడ చదివబోయాడు. దేన్నన నల్లని శిశు
విద్వేషవలె భూమిపై శాశ్వతంగా పడివున్న ఒక బంప
దిమ్మరూప ఆనన నిడుపాటి తన బొమ్మకున్నానను
పరమకొని మార్చెరులను ఆ ఫలకానికి ఆనించి ఆననా
లలో మోపబడ గడ్డం అధారంపై రసకట్టెనుబ తనను
పులికింపజేస్తున్న దృశ్యాన్ని చూస్తూ బోగిల పకు
కొని వున్నాడు. గోదావరీపై నుంచి చల్లని పిల్లగాలి
అటే వచ్చింది.

2

గోదావరీ తీరంలోని ఆ భాగం ఆమెను సుపరి చిత్రమై వుండవచ్చు. ప్రతిరోజూ అది సంజవేళ ఆమె అక్కడనున్నానని వస్తువుండాలి. తినుకోరిక మరొకరికి ఆ తావు ఏ విధంగాను గురింప నవచ్చుమై

క్షంతవ్యులు :

[illegible]

లేచి నిల్చున్నాడు. ఆయన తీరం ఇంకా స్పష్టత
 నొందలేదు. కాబట్టి ఆ ప్రయత్నంగా జడమ్మ పడి
 చాలి. చచ్చిపోతానని ఆయన గంతుమీసాడు
 బంబు ప్రక్కకు ప్రాకితానానాడు ఎక్కడి వెళ్ళి
 తన్నా జడపదాత్రం ఆమెకు కనబడకుండా. ఆమె
 నాలుగు తవల కుప్పదారి. ఏమో! ఎంతటి బలవంతు
 మైచిలేవాం! పోత ఆయనలే ఆనకూరించిరి.

అమె తనకప్రాధిక్యమును బహుగా పెట్టుకొనితన్న ప్రాంత వచ్చింది. ఒక్కమాట నలుకలంకులా కలయడాలింది. ఆమాట క్రొత్తది. అది ప్రవరించిన కోరికమేలేదు. ఇచ్చి పుష్కలంగా మాతాన్నుంచి ఆకున ఆమెకొద్దో చదువలకు తున్నాను. ఆమెకొద్దో అమె క్రొత్తమాటకు ఒక్కొక్క వస్తువు అనింది. అది మే తనవు ఆమెలో విపరీతమైన కావాల వింతగింత భంగిమలలో విచిత్రాభ్యంత్రం (పాపంభం) నాయి. లేత రుచిపరంరూపున్న ఆమెనుమెత్తని పాదాలు ఆకున బొచ్చునున్నాపై పడ్డాయి. ఈ రుంకు ఎవరిది? ఇక్కడికి ఈ వచ్చింది? ఇది స్త్రీల దానికలది కనబడంలేక! మరీ దీని గజమాని ఎవరు? లేక తనభయగాని ఇది తానికికలదు రావడానికి చాలాసేపటిక్రిమి పుంకివాయినదేమో! పంపలగా ప్రశ్నియ ఆమెను తనకుక పెరుగున్నాయి. నీటికి ఆక్షిణంలో సమాధానం రావడం గుర్తిం. కొరకం ఆమె అక్కడ ఎవ్వనున్నారని వాటికి తన ఎర్రని పెర్రులవ్యాగా న్యక్షకరకం ఇవ్వకను? అనిచ్చిన నీరుమై మూసంలేత పరిభ్రమించున్న ఒకవిచిత్ర విన్యాసం! దీన్ని మూసంయంచి మాత్రా ఆకున తనలోనుండి తొలుగుకూడ వెలుగికి వదిలరావడానికి విశ్వప్రయత్నించిన హాస్యాన్ని మూసం తింగా ఆపుచేయున్నాను. తనకు లేకగుండా ఆస్త్రీ ఎంతటి అనివేకాన్ని ప్రవర్తిస్తోందీ! లేకుంటే విమాత్రం ప్రపంచ ప్లానం కలిగిన యువతి యైనా నీర్భయంకే బయటకు రాగానే చేయవలసిన పనేనా అనే తక్షణం ఆమె పాముకుమనాన్ని మురిపించే వాయిదాచిర కలంబంబంతిగా కప్పుకొని భంప కలసింది. త్వలో ఒకరు తుకుమకొని బట్టల సరిగా కట్టుకొని ఇంటిముఖమై ప్రకూగం ప్రాంతంబింది అప్పుడు—కొవాలంటే ఇటు అటు విచారానికి లేదా ఎదైనా తెలుసుకొడానికి చూడకమ్మ కొని ఇక్కడ అడమీ జుగిలేదు. అయితే ఒకటిమాత్రం చెప్పాలి.

అమెకంఠ లేచిందే పక్కను మునుగా ప్రపంచంలో అడుగుతెరిచి అడుగు - విద్యార్థికుడు గూడా కావచ్చు - తన నిర్ణయాలను సీటుగాయిపై ఆ ఆమాయిపు వేలిమి అంగదాన్ని నీచి ఉంచితలసింది కాదు. అదైతే సీటుకు ఎగిరానే వచ్చింది. కాని పరికిలకుని అందివా వాస్తవానికి కొంచెం మూసిం గ వుంటుంది. ఇంచులో దొవమెదరినీ లేదు.

అమెది యావడ తీవ్రత. దాని ముచ్చటానికీ ముందు నెమరుకే లేవు. ఎట్టి దిబ్బదైనా ఆ అవస్థలో అంధులే. అక్కడ మనం అనుకోన్న ప్రమాదాలేమీ పని చెయ్యవు. అది గ్యూం. దాని తీవ్రతకు అవసరం ఏవు. వేగానికి లెక్క కలపడం కష్టం. అది మనిషిచేత ఇప్పుడు ఈ పని ఇలాగ చేయిస్తుందిని ఇం మాకు ఇత మిద్దరిగా చెప్పారిన వాదెప్పడూ లేదు. ఒక వేళ వున్నానని ముందుకువచ్చినా వాదమాటలు నమ్మ వీలు లేదు. కనుక నే ఆమె అలాగచేసింది. ఎలుగైతే పిలుద్దా మని పిలువలేకపోయింది. ఇంకామందుకు నాగి చుట్టు ప్రక్కల దాదామని మాడలేకపోయింది. 'ఈ వస్తువు ఎవరిదో - దీనిగొడవ ను - కెందుకు?' అనుకొని దానిని వదిలివేద్దామని ఒకటికి పైగామార్లు స్థిరీకరించుకొని గూడా ఆమె ఆ కువ్వలను తీసి వైన కష్టకోకుండా వుండలేకపోయింది. మనిషికి పరిసం అనేది ఎప్పుడు వి మూలమండి ఎలాగ సంభవిస్తుందో ఎవరూ చెప్పలేదు.

ఆ పిల్ల ఆ బొమ్మ కువ్వలతో ఒళ్ళంతా కుద్రింగా కుడుచుకొంది. అంతటితో ఆగాలా! జాట్లును దానికి పిడిపెట్టి అకాకవిగమైన వశ్యుర మొలికించేటట్లు మెలిద్రిప్పి తలపై తెల్లని మల్లెపువ్వులను కుప్పగా కుడుచుకొన్న కొండ దిగువరే ధరించింది. ఇంక తిర్యాల ఆమె ఎంచేసిందో ఆయనకు సగిగా తెలియదు. కారణం నూగుడు వీరికపుర పరిస్థితిని మాడలేక నిర్గు పడ్డాడా అన్నట్లు తన ముఖాన్ని పళ్ళును దిశారాణి ఒడిలో దాచుకోవడమే. ఆమె చకచక తన నివాసం వైపు వడుస్తోంది. పారిక గజాలమారం ఎడంలో ఆయన ఆమెను అనుసరిస్తున్నాడు. ఎవరైనా ఆయన్ను ఆ ఊరిలో చూసి ఎందుకీయన ఈ పడుచువంట పడ్డాడు? అని చూడించుకుంటున్నందుకుమాత్రం ఆయన ఆ పని చెయ్యడంలేదు. ఊరికి కొంచెం దూరంలో గారి ధారాకంగా వీచే స్థలంలో నిర్మింపబడ్డ గిరిజనుల మూతన నివాసస్థానాలో ఆమె వసతివుంది. దాన్ని

ప్రభుత్వంవారు ప్రత్యేక పనులలో ఒక భాగంగా నిర్మింపజేశారు. అచ్చటి గిరిజనుల నేతని కొండకు అధికారులను, సంఘవీధిలను నిగుమించి ప్రత్యేక కాటగా ఆ పని నిర్వహిస్తున్నాడు. అమె గది తలుపు తాకింది. కనుమార్లు దేరలోనే ఆగి ఆయన అని కంఠంకు ఆ గదిని చూస్తున్నాడు. అది ఒక్కో కేంద్ర దానికి అనువుగా కట్టబడ్డ గనులకోవకు చెందే. లోపలికి ప్రవేశిస్తూనే ఆమె తలుపు గడిచి వస్తుంది.

3

కొద్ది కాలాలు మానంగా నడిచాయి. అమె ఎన్నడు వినబడుతుంటే నూతన స్కీలో తన తలుపు బదులువంది తిట్టబడడం వున్నదనింది. ఆ స్వరం అధికార పురస్కృతిమైనది. అంతరి క్యక్తీ తన మూస, మల్లె వికా లోపల ఉండిపోయినట్లు దడదబ భాగా కున్నట్లు గ్యనిస్తోంది. ఆమె చరాలవ తలుపు తెరిచింది. ఎగుటనున్న క్యక్తీని చూచింది. ఆయనా ఆమెను చూశాడు. కొన్ని సెకన్లు మాత్రమే వారి ముగ్ధ మానం గా నిలబడ గలిగాయి.

"ఎవరు మీకు? ఎవరికోసం వచ్చారు?" అంది పడేటట్లు ఆమెనుండి వచ్చింది ప్రశ్న.

"నేనే నండి. ప్రత్యేకమైన పనివుండి వచ్చాను" ధీమాదే ప్రత్యక్షిరంగా ఆయననుండి వెలువడింది.

"ఆ పనిమీటో తెలుసుకోవచ్చునా?" ఈ ప్రశ్నగూడా విరసంగానే వచ్చి ఆయన్ను ఘాటుగా తాకింది.

"నా వస్తువు ఒకటి ఈ ఇంటిలోకి వచ్చింది. దక్షవుంచి దాన్ని ఎక్కడ వున్నదో వెతికి తీసుకొన వెళ్ళివిధ్యండి" ఇది జవాబుకాదు; రెట్టించిన ధీమా.

ఆమె కణత పగిలిపోత పవయ్యింది. కలకంతుని అరచేతి 'బెట్టుకు పట్టు కదలిన బలహీనుని ముఖం ఆమెలో దోర్తకం కావడానికి ప్రయోసపడింది. అయినా ఆమె ఆకుది. అసమానమైన స్త్రీ - తన మార్పును తానే ధైర్యంగా సంతానించుకోడానికి ప్రయత్నించి "మీరనేది నా కర్థం గ వడంలేదు. దొంగతిగుడు దారివదిలి నూటిగా చెప్పండి. మీకు ఏమి కావాలో? ఈ స్థలంలో ఈ సమయంలో ఇక్కడ పుకాసులకు ప్రవేశం నిషిద్ధం!"

ఆయన పకాయన నవ్వడానికి ప్రయత్నించాడు కాని మందహాసం మాత్రం చెయ్యగలిగాడు. మరి

క్షం త పూ య !

ఎనుటి మనిషి గుర్తించుకొనగలిగితే అపాటి ప్రహంగం చాలు. “వస్తువును అవకాశించినవాళ్ళు తమ నేరాన్ని తాము అంగీకరింపకపోగా దాన్ని కప్పి వుప్పుకొనాలని చూచేటప్పుడు ప్రక్షింకు నూటిగా పూధానాలు రావు. ఇవ్వకూడదుగూడా. అందునా ఈ సందర్భంలో అసలే పనికిరాదు. మర్రి అకురుతున్నా. ఓహో! మీ గవ్వలో నాకు తెలియదు. మీతో నాకేమీ పనిలేదు. తెలిసిగాని తెలియకగాని లేదా కొంచెం ప్రయోజనం కాంక్షించి వుండిగాని మీరు నాకువస్తువును తీసుకొన్నాను. ఈ సరికి దాని ఉపయోగం గూడా పూర్తియై వుంటుంది కనుక ఇంకా నే నాబొమ్మ గువ్వలో నాకిచ్చినట్లుండి” అను నిశ్చయ మాటలాడలేదు. ఒక్క అకురే నా ముందుకు వచ్చులేదు. విజేత వలె అదించిలంగా నిలుచున్నాడు.

అప్పటివరకు ఆమెను క్షాంతిగా నిలబెడతామని భావనా యిచ్చిన ఆమె పోపోసాంబాని వువామలు తునానుడై పోతున్నాయి. హిమనీ నదాల ప్రవాహంలోని మంచుబండలవలె నేరిపోతున్నాయి, ‘ఇప్పుడేమిటి చెయ్యడం? పాదాలపైగ్రులి ఆడున్న ఓమిందండి అని ప్రార్థించడమా? నేను తిప్పుచోదాని కొంతెత్తి వివ్వడమా?—‘హా! ఇదేమిటి? ఇంతమాత్రా నికే లేలవవాతానే? కించిత్కాలం ఒకరి వస్తువు నాదని వాపోకొన్నావు. యజమానులు దాన్ని అకురుతున్నాను. ఇంకా నే ఇచ్చేసి బూజులు గులుపుకొని క్షణంగా అరికి ముగ్గురెటుకున్న మండిరాంతిర్భాగం కలె ని మృదయాన్ని చక్కబరచుకో!’—

‘ఇది నికమకొన్నంతి నేరికపనికాదు. అది కేవలం ఒక తుంకుమాత్రమేకాదు. జరిగిందని నీవు తీసుకోవడమేనా? కాదు. ది వర్ణనాతీతమైనపరివాకం. నీవు చూచిందాక్నీ ఇతివిత్తమని బొల్పుకొలేక పోతున్నావు. మరి నీవు మాడకుండా ఎంతగ్రంథం కరిగిందో ఎరుకుదువా—నా కళ్ళతో చూచినదాన్ని నేను నమ్మును. దానిప్రమేయం నేను పెట్టుకొను-అనే ఆశునికే యజకులవలె దీన్ని త్రోసి పారేయగలవా? అసాధ్యం!’—

జీవితంలో ఎన్నడు ఎదుర్కొనియుండే నలుగురికి తీవ్రభుర్నగకు తట్టుకోలేక ఆమె తూలి పోతోంది అతిప్రతిక్షింపై వంకుతున్న దేహంతో ఆమె ఒక్కపనిమాత్రం చేసుకొనింది తిడిన తువ్వలను ఆయనచేత కట్టింది. “ఓమిందండి” అందామనుకొని పెడిమలదాకా ఆహుతవచ్చినా సాహసించిఉద్ధరించలేకపోయింది.

“మంచిది. ప్రస్తుతానికి నెలపు యిప్పించండి రామకు మేనచ్చేస్తే మర్రికలకుకొదాం.” ఎదురాతి మధురమను స్వరంతో వ్యక్తిగతవైభవ్యభజితాలు పలికివట్టు అని ఆయన తువ్వలు తలమీద కప్పకొని చీకటిలో బంగళావైపు వెళ్ళిపోయాడు ఆమె ఇంకా నేతలుపు చేసేసుకొంది దీపం ఆర్పిలేంది. రాత్రి కింకమీ తీసుకోలేదు; పచ్చినుంచిననీళ్ళనా వుప్పుకోలేదు. ముప్పమూరికలు నుంచించి పడిపోయింది. కాంతికోసం నిద్రకోసం మార్చిలేంది. నిద్ర పట్టలేదు రాత్రి గడచిన కొద్దీ ఆమెను ఎలా పెరుగుతారం అనసించినట్లు భయపడనాగింది. దిలుపున్న; భేదపడ్డది. ఒకవ్యక్తి తాను నిలుచున్న మహాస్వతత్వం కలెంకుండి విభవనాన క్రిందప బంగా ప్రోకుబడింట్ల పొందిన పాటు తలకలిగేదావు ఆమె తెల్లవాగ్గం పొందింది.

ఆయన బంగళాకు చేరాకనేమికి ఎనిమిదింటులైంది. కీరకృష్ణకాచిన వేసిబుబానుకొని బట్టలు మార్చుకొని క్యారెయిర్ లో తెచ్చిన అన్నం భోజనంచేసి ముందించి మేనుకాల్చాడు. తాగి అనివుండడం ప్రయాణపు బడలికలను చావనట్టి పారసీకులు ఆయనకు ఇట్టే నిద్రపట్టేసింది. ఒకజాము గుళుగుస్తే అయినాక పప్పులతో స్వస్థంగా సామాంత్రపు దృశ్యాలు తారాక్షణం మెదులుపెట్టాయి. అంచిదిగడం. కిరకృష్ణదర్శనం. గోదావరీతీరం. పావంచాలు. కొండదొడ్. అంటకొన్న ఎంకుటాకులు. అడవిజంతువులు. బండరాతిపక్క పకుమెట్ల స్నానం. ఒక్కటొక్కటే అరిచేంగా కదిలిపోతున్నాయి. తిరిగి తిరిగి అనే దృశ్యాలు కలలో నిజాలవలె కనబడుతున్నాయి. కొండగారి మర్లింది. గోదావరీపైనుండి చల్లగా బంగళామిదికి పడనం దాడవడలింది. బంగళాఅవలి ప్రక్కన నారిత్రాటికి వేలాపగిలబడి ఆరవేరున్న బట్టలకొసవ వున్న నికుపాటి బొమ్మకువ్వలు ఆ గారికి కొద్దిగా కదిలుతోంది. నిద్రలో దానికీ స్వప్నంవచ్చినట్లు ఆతలపు సుకుల్ని తలమకొని ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకొంటున్నట్లు ఆకదిలిక చెప్పక చెబుతోంది.

4

మరునాడువయం ఆయన రామ దర్శనం చేసుకున్నాడు. కిరకృష్ణ పొందవలచిన భోగిల్లా చాలవరకు లభించింది. ఆయనని కాకినాడట. ప్రతాపకాళాలో జిల్లా అధికారులగు ఆయన చూడ బోయి. ఇవారే సాయంత్రం జనాభాన్ని గిరిజనాభ్యుదయ కాళవారి కార్యక్రమానికి—వార్షికోత్సవాలకు అగ్య

తీరితహించేనుకు, బహుమతి ప్రకాశానికి ప్రశ్నే కంకా ఆహ్వానింప బడ్డారు.

సామంత్రులకు ఆయన తమ పాతిమిదూ కొంపాను, ప్రభుత్వోన్యాయలను కలంకొని సంతోషంగా గెలిపిచేతాను. వారినిను ఉత్సాహాలకై ఆహ్వానితాను. వున్నాను. సరిగా ఆయనకుంటాను గిరిజనాభ్యుదయ కార్యకర్తల నిర్మింపబడి మంత్రియో ఉత్సవం ప్రాంధునియింప ఆయన వారి కిర్త్యులు. వారి కాఫీకొనులు వారిని ప్రవృత్తాలలోంకృతుల్ని గావించి ఘనంగా సన్మానించాను. తనవారి విచిత్ర వేషధారణ వారిని. వృత్తి శ్రమ గూంకాలు జరిగాయి. ఇది మిగిలింది బహుమతి ప్రదానం ఆటపాటలలో తన తలకావ్యక్తమాలలో తన ఘనత సూచించుకొన్న వారికి వేగు వేగున బహుమతులు పంచిపెట్టబడుతున్నాయి. అక్కడి అధికారి సరకు ఉయ్యకూర్చున్న కుర్చీ ప్రక్క నిలబడి వేగువారిగా ఆయావృత్తి ను వారి విశేషతలను సభివారికి పరిచయం చేస్తున్నాడు. వారు మంగళువచ్చి నాఁరింగా ఆయనకు నమస్కరించి బహుమతు లంగుకొని వెళుతున్నాను. కిరీతార్థ్యంలు సరకు వే బయలుపడి విన్ను ముట్టుతున్నాయి. చాలావేగు దిననడక తర్వాత ఈ నాకృత్యం సూర్యోదయం తలదాగిన సభలో ప్రవృత్తివున్నాయి. “సమగ్ర శోభాగణి. ఈ మెరుగుంచి సభివారికి నేను కొన్ని నాకృత్య మనవిచేస్తున్నందుకు గృహిస్తున్నాను. ఈ మె సహజంగా పుట్టింది కోమూర్జివును. మంటిలోంచి బయల్పడే మాణిక్యంవలె, వంశంలో నేతల వెలిసిట్టు, గిరిజనలలో గిరిజానూరితలై ఈ మె ఆవరించింది. పువ్వు పుటిసపుటినుండి పరిమళం వెలువడటం చిన్న వాటినుండి ఈ మెలో ప్రతిని వెలివిసింది. అంగము తెలుగు బాగుగా అభ్యసించి ఏ. యే. పరీక్ష యిచ్చింది. నిస్సాధ్యం సంఘసేవ చేశాబూని తనకు వచ్చే ఉద్యోగాల్ని, హోదాల్ని వెలుకొని సాటి మానవుల సంతోషానికి అవిరళిృష్టి జరుపుతోంది. వివాహం చేస.కోకుండా ఈ ఊరిలోకు ఒదికంకయై తన సౌఖ్యంనే సౌభంతో ఈ గిరిజన ప్రాంతాన్నింతను ముగ్ధపరుస్తున్న ఈ మె సంఘ సేవాభావానికి, సలసంపదకు మేము ప్రశ్నేకంకా బహూకరించే స్వర్గపతకం మాస్తే ఏంధ్రుని కోకనూలుపాల అన్న లోకోక్తి క్షుప్తివస్తుంది.....”

ఇంకా ఆయన ఎలా బహుమానే వున్నాడు. ఆ మాటలు వివరింకంటే సభిలోంచి ఎవ్వరూ ఆ పతికాన్ని అంగుకోవడానికి మంగుకు రాకపోవడం అగ్రకులవారి ఆర్పిర్యన్ని ఇనుబడింపచేసింది.

ఆయన విశ్వమై సభివంతా కయ్యజూచాడు ‘ఏరి... ఒకరూ మందుకురాక! ఈ పతికం గానీ అగ్ని విస్ఫులింగంకంటేదా? ఎవ్వరూ దిన్ని తాకనేలేరూ? అహా! ఈ శోభారాణి ఎవరు? ఇంతకీ ఆమెను సభిలో ఉన్నట్టా శిష్యుని? బాసంగా ఆయన మాపులే సభివారిని ప్రశ్నిస్తున్నాయి.

“లేవాలి. శోభాగణి మంగుకు గావాలి. ఈ పతికాన్ని అంగుకోవాలి” అగ్రకుల ప్రశ్ననున్న అధికారి గిరిస్తున్నాను జేసుకుని, ఆయన దాచి నంతవరకు అన తనకు గృహింకంమైన విషయం.

మరి ఆమె. అంటే ఆయనకువలసిన కూర్చోవన్న నాలవబాగు కడప లేచిననుమన్న వనిత. ఇప్పటివరకు నిర్మింపబడినంత వీని మానాల వీని కొణాల్ని వీని భావాలనో అగ్రకులను దాచి ఎలా నిర్గుర పోతున్నా? అని అధికారుల పరిచయ నాకృత్యం? మీకు కావచ్చు. నాకు కావచ్చు. అంతాకీ ఏన సాంపుగావచ్చు. కాని ఆమెలో అన్నింటి మెదితు వై బలంగా వేరుబడుతున్న సమెట్టు ప్రేమలు. సెనీతి కోమల మృదదున్న మెట్టు పోకేచే మూలలు. ఈ ప్రచారాలకు ప్రతిగా అగ్రకుల మాటకు అగ్రకుల వేడి కన్నీటి సంగుపు మించా ఆమె ఆ ఊరిలో మరీ నేనీ బియ్యం చేతులేక పోనోంది. ఆమె చేయాలిగింపగా ఒక్కటే. లేచి నిలబడండి. అంటే గట్టి కూర్చుంటా మనుకున్న కూర్చోనీను. ఒక్క అగ్రకుల మంగుకు నమస్కారానికి ఆమెకు శక్తి చాలదు. అసంకల్పానికి నానస్సే దాతరిమ్యక పోలే ఆమెకిరం ఇంకొకా కవలలుగుతుంది?

“తన ఆరాధ్య దైవము ప్రత్యక్షమైనానని తెలిసి కూడా భక్తుకు ఆయనను చేరికే పోకామె. ఇంతన్ని నెరం ఏమి వుంటుంది?”

అగ్రకులు ఆమెకు పరీక్షగా చూశాను. శోభారాణి స్వరూపాన్ని ఆయన గుర్తించాను. “సరే ఈ పతికాన్ని తర్వాతి ఆమెకు అందిచెయ్యండి. చిన్న తంకల కావచ్చు, ఆమె తనను ఏం చేస్తున్నది తెలియక నిర్గురపడుతున్నది” అన్నాను. బహు ప్రయాస వేస ఆమె కూర్చోలిగింది. అకూర్చుకొనం గురవు నేగుట తప్పకొప్పకొని కూర్చోనే శిష్యుని. ప్రభువు నేగుట మాకిరి వ పానికి పశ్చాత్తాపం ప్రకటించే భక్తుని అగ్రకుల విజ్ఞప్తికి తెచ్చింది.

“ఎన్ను ఊమిందండి!” అని ఆమె పరిడివదన యై ఆయన్ను ద్రుగింతున్నట్లు తోచించి.

ఆయన మృదంతరాళంలో ఈ ప్రశ్న ప్రతిస్పందించింది, “అయితే నేనెవ్వరికి ఊరుపగ చెప్పకోవాలి???”

రోహిణి చంద్ర మంగళ యోగము

శ్రీ రాళ్ళపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

66

జ్యోతిష ఫలములకు బాధకయోగములతో సమన్వయము చేయుటతోనే కాలక్షేప ము చున్నది. కాని, భావిఫలములను గూర్చిన వ్రాతి మ్యూయు. ఇందుచుచుగా, ఈ వ్యాసములు కరపరిక్షి వంటివే."

"ఛాంది" నుందలి వా వ్యాసములను కటాక్షించిన మహాశయులలో కొందరు వై ఆభిప్రాయము తిచ్చిగని వింటిని. మాహాపు ధోరణితో వాణ్ణు తెలి విచ్చియుండినా, స్యాయను వాడు గుహించుకొనచే, నా పూర్వము దానిని మే. వస్త్ర జీవితములు భావి ఫలములు ముందు ఉద్దేశముతో నేనీ వ్యాసములు వ్రాయుచుండలేదు. రాక్షసుల సంస్థకుకాని, రాక్షులంత్రి నివ్యాహులకుకాని. రాక్షుల కష్టములను బాధకములద్వారా సాగించి ప్రజలందు సముతియు నా చిన్నముకాదు. నా వ్యుత్థిలో అట్టికార్యము అనచిరియు. ఇట్ల ప్రచురవ్యక్తికి విద్యుంబవస్థిరములో ఆయువు తీగువనికాని, ఇట్టి రాక్షసువ్యక్తి ఇట్టి నేలలో శిగువుల కుటలచే అపవృశ్యులైనవనికాని, పత్రికలలో ప్రకటించుట ఎంత ప్రమాదకరమో, పాతక మహాశయులు సూర్యముగా సాగించుకోగలగా, ఇట్టి వారిలో, కాఁతాభియుగా. ఎకటి ఆయనా ఫలించినచో విద్యు ప్రచురముకాని, కత్తినికాని, నేను ఆశించుటలేదు. అరుటచే. వైవిరుచ్చ ఉచితమే.

మరి, గతి జీవితములను విమోచన మంగురెమా? అనేక కాలములను రాజానియును, ప్రజానియును కోలుబోయి ప్రాచీనజ్యోతిశ్శాస్త్రము ప్రముఖ హీనస్థితికి వచ్చియుండుట అంద రెయంగుగు. తిచ్చియుగా, ప్రాచీన ప్రయోగవిద్యయు లోకమును మరుగుపడినది. అది తెలిసిన ప్రాచీనులు కాలగర్భమున అంతర్భావమయినారు. పత్రికలలో ప్రచురించబడువారఫలములు, మానఫలములు, మాత్రమే భారతీయజ్యోతిశ్శాస్త్రపు పరమ ప్రయోజనమని అన్యగోరియులు భావించు స్థితి వచ్చియుండుట శోచనీయు.

ప్రాచీన సంప్రదాయపు మాత్రములు. ప్రయోగ పద్ధతులు దొకలనని, వానిని జీవిత విశేషములతో సమగ్రముగా సమన్వయపరచుట సాధ్యమని. అధునిక కాలపు పరిశోధక ఫలితమును నిరాదోందులు శాస్త్రమునకు కష్టమని పాతకమహాశయులకు సాదామరగా ముగా ననని చెయుటమాత్రమే నా ఉద్దేశము. ఈ విషయమున అధునిక విద్యావంతులకు విశ్వాసము కలిగినది శాస్త్రాధ్యయనమునకు దారియగు నని నా ఆశ. అట్టి శాస్త్రోపాధి, నా ప్రప జీవిత కథలకు ప్రసించి అనధికమైన శాస్త్రసమన్వయము చేసి చూపుచుండుట. జ్యోతిశ్శాస్త్రాధ్యయనము కల అధునిక విద్యావంతులకు అంగన మహాశయులలో శాస్త్రాధ్యయన మతాహామము, ఏ కొందరికై నా ఏ కొందరియినా, చేకతైవని. నా ప్రయత్నము సాధ్యమే. ఇతర శాస్త్ర విషయములలో వలె జీవి పద్ధతులను గూర్చి వాకే పరిశోధనను సలుపగలగు. చెయవలసిన పనులెన్నియో యున్నవి. ఒకరిద్దరితో సాధ్యమగుచువి కావు. నేనుకాకున్న చెప్పయినా, కొన్ని ఏర్పడకయినా. అంగన భూమిలో ఈ శాస్త్ర విషయమున అట్టి వికాసము తిప్పుకొనినా. కాలో వ్యాయం నివృత్తికి రిఫ్రాచి పృథ్వీ. అను భింభూతి వాక్యము నాకు చేయూతి.

ఒక్కమాట! ఇట్టి నే లో గతజీవు ఉన్యోగము వచ్చునని, ఇన్ని నెలలకు కూతురు వివాహము జరుగునని, మున్నగా ఫలాదేశము చెయుట నా ఆభిమతియుకాదు. దైవమునకు ఎంత బలముండినా, పురుషకౌంభునాహాన్యము లేనిది ఫలకారకా నేరమని శాస్త్రకాణలు మొర వెలుచుండగా, పురుషకౌంభమునకు నలచూపని అట్టి భావిఫలాదేశమునకు ఏపాటి విలువగలదో చూచగల ఆలోచించుగుగాక. ఇట్టి ఫలములు చెప్పట చాలవారు ముఖ్యపీఠికారక అనట తిప్పుకాదు. ఇట్టి కాలములో వివాహము జరుపుట దాంపత్యజీవితమునకు ప్రేమస్థితి, ఉన్యోగ భిన్నస్థితి ఇట్టి కాలములో ప్రముఖములు భాదాయకమని, చెప్పటమాత్రమే శాస్త్రసమ్మతియు, ఉపయోగకరము అను భవ్యతి అని నామనది. అనేక సందర్భములలో ఆశించినవారికి, తోచినంతలో,

అట్టి సలహా లిచ్చియుంటిని కూడ. నా వ్యాసములను శ్రద్ధతో కట్టించిన చతురగులలో కొందరయినా ఇది గమనించియుండకపోదు.

పురుషకారమునకు ఏ కొంచెయైనా వెలకల దను భావము ఏవో దైవము, అనగా గ్రహచారము, కల్పించిన మాయయే అని తలంచువారుడిరని, అట్టి 'మానూతీత స్వరూపు'లకు సమాధానము చెప్పట సామాన్య జనులకు సాధ్యముకాని పని. వారి వృద్ధిలో భావము, భావించువాడు, భావించబడు పదార్థము, అన్నియు మాయయే—తాము తిప్ప!

అని యెట్లుంటిండు. అత్యల్ప కార్యక మాము లగు అనుభవములు గల పశుమహాతక మొకటి ఉదాహరింతును. కాస్త్రు సూత్రములు ఎట్లు ఆడుకుచున్నవో, చిత్తగింతుకాక.

కొన్ని సంవత్సరములకు పూర్వము నేనొక నగరమునకు పోయియుండి, అది నా ఆస్థ బంధు వర్తమునకు చేరిన ఒకానొక నీయంతిని ఇంటిలో విడిసియుంటిని.

ఒక నాన ఏమో ప్రస్తావనకయిన ఆమె ఇట్లు ప్రశ్నించెను.

“నానభంగమునకు వెరచి ఆర్తురాలగు నొక పశుమ పారికచ్చి రక్షించమని నన్నాశ్రయించినది. ఈ గొడవ నువ్వేల వరులుమని నా భర్త గాగు నాకు ఆజ్ఞ ఇచ్చివారు. అప్పుడు నా కర్తవ్యమేమి?”

“ఇది చాలా చిక్కు సమస్య. రెండును గొప్ప ధర్మములే. విధియులు పూర్తిగా తెలియక అభిప్రాయ విాయరాదు.” అంటిని.

“అయితే కథ పూర్తిగా చెప్పవంటారా?” అని ఆమె అడిగినది.

“నీ ఇవ్వము” అని ప్రతి ఇచ్చితిని. ఆసువాసిని తెలివిన కథ సారాంశ మిది.

ఏడాదికింద నొకనాడు ఉదయము తొమ్మిది గంటలకు ఆమె భర్త ప్లానహావాగులు ముగించి వాడుకచొప్పున కర్మ స్థానమునకు వెళ్లి నాడు. సాయంకాలమునకే అతి దీంటికి రాగల్గుట. తెల్లవారు జామున లేచి, ప్లానముచేసి, వంట వాగులు సకరించుట, ఏకగంటలకు పారాయణ పూజా సామగ్రిని భర్తకొదిగించుట, ఎనిమిది గంటలకు అతిని భోజనాది సదుపాయములు సమకూర్చుట, అతడు కార్య స్థానమునకు వెళ్ళిన తరువాత నెమ్మదిగా కూర్చుండి

స్తోత్ర పాఠములతో, మంత్రజపాదులతో, కొంత కాలము కదలుట, భోజనానంతరము ఏ ప్రకారమో, పుణ్యకథయో చదువుకొనుచు కాలయాపనము చేయుట, ఆమె దైనిక కార్యక్రమము. ఆమె సంస్కారము గొప్పది. మూడు నాలుగు భావలలో సరిసముగా సయక్తముగా నిర్దళముగా ఆమె మాటలాడెగలను. సుధాస్వాద్యమున మట్టుపట్టుకొని టుట్టుచినుట తమ సమస్యలను ఆమెకు చెప్పి ఆమె సలహా తీసుకొనెడివాడు. వారి అభిప్రాయములో ప్రవర్తనమో, నైతికముగా ధర్మముగా క్రిమము తప్పినవిని తోచెనేని, సత్కంఠముగా కండించి వానికి బుద్ధి చెప్పి పంపుట ఆమె జనతీయనది కాదు. ఇతగువారు వారికి ఆమెయంగు ఎంతో గౌరవభాగము.

1956 వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి నెల 20 వ తేదీ అది. రమారమి ఉదయము పంకంటలవేళ విరామముగా కూర్చుండి ఏదో స్తోత్రము నామె పఠించుచుండెనని, అప్పుడు లేచిమాసిని తిలవాటి తిలుపులను దబాలున తెరచుకొని ఒక పశువాలుగొంట్ల పశుమ చెంబొకటి చేతపట్టుకొని, అపరిమితమైన ఆశ్రయముతో లోపల ప్రవేశించి వెంటనే తిలుపులమాసి గొల్కెము తరించగా, ఆమె ఏకాగ్రతకు భంగపయినది. తీరముగా నోజుచు, చెతుక కట్టి వంతుమండుగా తిలుపుల కానుకొని నరిచియున్న ఆ పశుమనుమాచి రమ్మని పిలుచుచు రిష కుమేమని ఆమె ప్రశ్నించినది. బావ్వు పూరితి శీత్రముతో నోటిమాట వెలువడగడగడ వంతుచున్న ఆ స్నానాని ఆమె సమాపించి దిశతో ఆశ్వాసించి భయములేమి వీపు తట్టే ధైర్యముచెప్పి, నమృతము కరిగించిన కొంతసేపటికి పులుకు పులుకుని చూచుచు, “బావ! బావ! చంపుటకు సిద్ధము! దిక్కులేదు. పారివచ్చి వాడు. బానిసో, చెరువునో, చూచుకొంటాను. అంతవరకు కాపాడమ్మా!” అని ఆపవల బావురుమని వాపోయినది.

అసీమంతిని! ఆపశుచు దూరపుబంధువు; చిన్న తనమండీ తండ్రిని కొలుచొందిన అభాగ్యురాలు. పొషించుకొని, అర్ధికవసతికొని లేనిది తల్లి. బంధువుల ఇండ్లలో నానాకష్టములనుభవించుచుండీ, తన అక్కయింట కొన్ని దినములు కదలుటకై వారము దినములకొండలనే అనగరమునకు వచ్చియుండుట! అక్కగర్భిణి. అంగులో తొలిమాట. ఆశోగ్యము, వసతిసహా మట్టమే. ఇతరు లెవరు కాని సహాయములేదు.

రోహిణి చంద్రమంగళ యోగము

భర్త నిర్దయును. అతని ఉన్మోగము, అతని ఆర్జనము, అతని గావక్రీడా విహారములు నిప్పు భావ్యయొక్క యోగక్షేమములు విచారించుటకు అతినికి ప్రాగ్భూతాలగు. ఏనాడైనా, కొంతకాల మతనికి ఇంటిలో కాల నిలిచినో, వివాహకాల ఆనాడు భార్యకు కనాశుధి తిప్పును. ఇట్టి పరిస్థితులలో కొన్ని సమయముల నవాయుగా ఆయన ఉండునని, అక్కడ నుండి వ్రాసుగా వచ్చియుండునని మనసుకు, కథానాయక.

ఆయనానందముల క్రిందల పని భాగ్యహ్నుమున అక్కడ చెల్లించి పుచ్చుకు ఇంటికి గా, బంధుత్వములు చెప్పకొని ఆ ఇంట్లో హాయిగా వదిలి ఒక గంట ప్రార్థన చేసినది. ఆ సంవత్సరములోనే తన భర్త గారి ప్రతిపమును, భాగ్యవ్యయము, లింగ విహారములను మన కథానాయక సోపాన విహారిని చెప్పినట్లు. ముంతేలి వివాహ ఆనందం 'బాబా' వివాహ ప్రక్రియల గా, భర్త గారి పరాక్రమ ప్రవృత్తులను చూచి. ఆమె తన పరిస్థితుల కంటెను అప్పుడనే సంగీతమును వచ్చినది. కన్నులు సీసానికి కై నిగ్గులును ప్రకటించుచున్నానని తన లింగవ్యయములలో తెచ్చుకొని ఆ చూడగా తన గృహస్థిత్వమును తండ్రిగా, బాధించుకొని ఆ గృహస్థిత్వ సామర్థ్యంతో ఆమెను పొందించి, సమయోచితముగా అక్కడ చెల్లించుకొని కొంత హిత ప్రకటించి, పంపించి, కథానాయక రాని మొదటిసారిగా ఆమె మామయి ఆనాడే.

ఇట్టి పరిస్థితులలో ప్రళయసాధనమున కథానాయకులు పోవచ్చి న దుకొనటం, భయముతో నకులము లెన్ని రక్షించునటం బాధ తిన్న చంపు నటం! ఏనో ప్రమాదకరమైన పనివేషము వచ్చి యుండు ననుకొని, ఆ ఇంట్లో ఆ పనులకు అధికు మిచ్చి, నమ్మకము కలిగించి దీనిన సంవత్సరములను మెల్లమెల్లగా ఆమెతో తెలుసుకోగలిగెను. భయముతో, నీర్లుతో, అకనానమతో, కథానాయకురాలు చెప్పలేక చెప్పలేక, తనకిది చెప్పినది. తండ్రి దినములుగా ఆమెను తనకు స్వాధీనము చేయమని బాధ అక్కడ చాలా తొందరపెట్టి బాధించినాడు. తనకును నకుమించి శిశువృత్తి నొందిన జన్మముతో మనమని లాడు అంగసాధనముతో నొప్పునున్న ఆయనకుమారి ఆ పనులప్రాయానికి కన్నులు కుట్టినది. పెట్టిన బాధలన్నియు కలిపించి ధైర్యవారిని, అక్కడ అతని కోరికను

నిరాకరించి ప్రమాదంతో ఇల్లిన రక్షించినది. కాని అదియు ఉపయోగమునందే ఏమి కంపకాంతనా, అక్కడ నానావిధములుగా తిట్లు, కొట్టి, హింసించగా పాప మానినో తాళలేక పడిపోయినదట! తనవారకథానాయకురాలిని కుట్రబద్ధమైత్రీతో ఆక్రమించు ప్రయత్నములో నున్న గుర్తిసీతుల బాధ ఉద్దేశమును గనుగొని, శీలభంగమునకు వెళ్ళి, తెలుతచేసి, బహిష్కరింప నెపమున చెంబుచేతిపట్టుకొని ఇల్లు వెళ్ళి, పరుగున పారివచ్చి ఆ పడుచు బంధుగృహమున తలదాచుకొన్నది. ఆమెకొనగరము కొత్తి. అచటిభాష రాగు. ఇంకేమి చేయాలను? ఇట్టి పని వేళములో ఇంత మాత్రము సాహసమైనా, ఆ తనకున్న పనులలో ఎంతయి చేయాలను?

"బాబుకు అప్పుగింప వద్దయ్యి." అని కన్నుల భారంతో ఆ కథానాయకురాలు ప్రార్థించినప్పుడు, ఎంత రాలించినా ఆయన, కనిగివారక మానరు. ఆయన ధైర్యసాహసమును సంతోషించి. అగృహస్థి, "మీ బాధ వచ్చినా, దీనింగ్రహ వచ్చినా రక్షించును. నియమము" అని ధైర్యము చెప్పి పోయింది. సమాధాన పురి, అన్ని పాపము లిచ్చి ఇంటిలో దాచినది.

అనుకున్నట్లే, ఆ కథానాయకురాలు కాలమునకు వచ్చి 'మెలమి' తిలుపు తిట్టినాడు. కథానాయకురాలిని ఇంటిలో దాచి నిలవకలి తిలుపు కొంచెముగా తెచ్చి వదిలివచ్చి తిలుపులు దీనించి దీనినా చేసి నిలచి, అతనిని చురుచు మామయి, "ఏమి పని?" అని అధీర నానిని ప్రశ్నించినది. తన నారాయణ తప్పించుకొని వచ్చి ఇంటి దారులన్నంగన నెతిమయ వచ్చినట్లు చెప్పి, ఆ పనులను తనవంటి పంపి చేయవలెనని, సిగ్గు, దీక్షియలు లేక ఆ నీరుకు కోరినాడు. వైగా పరుల పిల్లనిట్లు దారులు నీతికాని వాడించినాడు. కూడా. "కామానరానాం నిధియం, నలజ్ఞా." అను పెద్దల మాట నుటికి నూనగునయలు అనిపిపట్ల సార్ధక మయినది.

"ఆ పనుల భయపడి పారివచ్చినది. ఆమెను నీ స్వాధీనము చేయని. పాపము, మర్యాదగా వెళ్ళిపో, తనివారిని పిలిచి గంటించి వ్రేతును." అని ఆమె కన గనది.

చేయునది లేక అతడు, "నీ భర్తకు చెప్పి పిలుచుకొని వస్తుము, తాళుము." అని తెలియించుచు దిన దిన వెళ్ళిపోయినాడు.

“విశేషధన్యవాంధవతి రినిపాత కృతములు.” అవతరి, ఎంతయినా తెలివంటే అతడు ధర్మగారీనో తాను చూడాలాకుటకు పూర్వమే, అతడు కౌగిలిస్తాననుకోవోయి, ఉన్నది. లేనిది, నాలుగు చాడీలు చెప్పినచో, అనాయక సాధుకులుడైన ధర్మ ఆచూటలను నమ్మి ఇంటికివచ్చి వివి అజ్ఞాపించునో, అని ఆ విశేషతీ తలచి. ఇంతచే సమీపమందున్న తనకు విశ్వాస పాత్రులగు అన్యజాతి కుటుంబిని ఇంటికి వోయి విషయముల తెలిగించి, ఆమె యింటిలో కథా నాయకురాలిని దానినచ్చివది. సాయంకాలము అయిన గంటలకు ఆ మూగ్గుడు వెంటగాగా, ఆమె ధర్మ సరాసరి ఇంటికి వచ్చి ముఖము చిట్లించుకొని కోపముతో. “ఈగొడవతో నీకేమిపని? అనిచేకను! ఆ చిన్నదానిని ఇతని వెంట పంపివేయును” అని భార్యను దండించి వాడు.

ఆ చిన్నది వచ్చియుండినది వాస్తవమే అనియు. ఉపవాసముతో నున్నంగున అన్నము పెట్టగా భుజించి వెళ్ళిపోయినవనియు, తనవారి కథ తనకు తెలియదనియు, నెన్నుడిగా తొట్టు పాలులేక, భయపడక, ఆమె ప్రతి చెప్పినది. ఇంటిలో దాగియున్న నేమో అని వెతికిచూచి, ఫలము లేనందున నోవనుతో శిషియము ఆ గుఱుకు వెళ్ళి పోయినాడు. తనవారి ఆ రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు ఆ నగరమండే దూరముగా కొత్తరమున్న తన సోదరుని రహస్యముగా వార్తపంపి పిలిపించి, కథ తెలిగించి, బోధన కురియు వర్తనలూ, ఆ పదమును అతనివెంట పంపి, మరదినను తగిన రక్షణతో ఆమెను ఆమె మాతృమహ స్థానమును చేర్చువాక ఆ గమంగరి నిద్రపోయినదికాదు. కాలక్రమమున తన ధర్మకు విషయ మింతయు సరిస్తరముగా వచ్చుచెప్పి, అసత్య మాడినందుకు తమింపునది ఆ ధర్మశిల అతనిని వేరు కొన్నది!

సాక్షాదనముగా దిని, ఆమె సాధుశిలమునకు, ధైర్యమునకు, సమమున్నా ద్రికి, ఎంతో ఆనంద పడి తిని. ఆమె ధర్మ ప్రత్యాగమ్యుడగుకొంటిని.

“గొప్ప సుకృతము చేసినావమ్మా! అసత్య మాడుట దోషమే. కాని, శిండాగత రక్షణమునకై అట్లు చేసితివి. మహత్తర ధర్మమునకై చేసిన ఈ అల్ప దోషము గమనించదగినదికాదు. ఇట్టిదే ధర్మ నూత్ని కుందురు పెద్దలు.” అంటిని.

ఇట్టి అనుభవము వచ్చుటకు కథా నాయకురాలి జాతకములో వి విశేషమున్నదో, పరికిరించుటకు నేను కుతూహలము చూపగా, ఆ జాతక సామగ్రి నామె తెప్పించి ఇచ్చెను.

ఆ జాతకమునకు నియన దశ క మిది:—

ర 8-34		శ 1-86 చ 16-2 కు 16-11 ల 21-86	
కే 19-32 య 15-4	(నియన) జాతక దశము		
కు 24-32 ల 1-10			రా 19-32
		X 0-10	

జన్మనూత్రిము నోహిణి. జన్మకాలచంద్ర దశా శేషము (కొల్లిరిగ్గణిరపు అయినాంశిలో) రి సం॥ 5 నెలలు, 21 దినములు. రాహు మహాదశిలో రాహ్వం తరములో ఈ క్షేతియు వచ్చుట.

ఈ దశములో ముఖ్యమయినది చంద్రునిగళి యోగము. దీనిచే ధైర్యసాహసములతో ప్రవర్తించు స్వభావము వచ్చినవనమృతము. ఇది సప్తమ లాభాధి పగుల సంయోగమగుటచే, ధర్మ సంపాదన విషయమున పనికివచ్చుగాక. లాభభావము శ్రేష్ఠసోదరిని తెలుపునది. దానినండి సప్తమభావము (అనగా, పంచమస్థానమనుట) ఆమె ధర్మ (బావ) తెలుపును. అట్టి పంచమభావాధిపతి శుక్రుడు (బావ) కుటుంబస్థానమంగుండి, చంద్ర కుజులకు త్రికోణమగుటచే, ఈ యోగము జాతకురాలు బావగారి కులధముగా లోబడుటకు తగియుండు నేమోకాని, అతనితో ద్వేషము సంపాదించుకొనుటకు తగినవనుకొందును. నా ఉచా అపంగతింయినచో, చదువరులు తమింతురు. అది యట్లుండ, రాహు మహాదశిలో, రాహు భుక్తిలోనే యీ కథ జరుగవలె? అయినాంశిలను

రోహిణి చంద్రమంగళ యోగము

మాన్వి వేద భుక్తులను సాధించవచ్చునన్నో, అది వేరు మాట.

ఇక, సాయం జాతక మే మనుచున్నో, చూతము. ఆ చక్రమిదే:—

శ 12-34 బు 8-10	ర 1-36 పు 1-40	శ 24-38 (క) 27-18	చ 9-4 కు 9-18 గు 14-38
కు 17-36	(సాయనము) — కథానాయకురారి		దాంపత్య 0-48 భర్త 24-3
1 24-12	పుష్ప జాతకమంబరి		య 8-36
	X 8-12		రా 12-34 ఇ 28 25(వ)

ఇవట సయితము చంద్రమంగళయోగ మున్నది. కాని, ఆధిపత్యములు మాగుటచే, అర్థము భేదమగును. సంగమ భావాధిపతి (బావ) బుధుడు ఆ కుజ చంద్ర సంయోగమునకు నిండుకేంద్రవేపలానంటి దుష్టుడైనాడు. బావగారిచేట్లు జాతకరారి మనుష్యునకు (చంద్రునికి) నచ్చు, ఆమె సాహసము చెసినవియు (కుజుడు దళిమాధిపతి). లాభాధిపతి బృహస్పతి (క్షేమ సోమి) ఆ కుజచంద్రుల సమీపమునందుండి దుష్టులము రాసేతుక రక్షించినాడనియు, ధ్యానానాధిపతి యగు శుక్రునిపై ఆ కురువు సుభివృద్ధిలోనుండు కారణమున శిలభింగము కలుగకుండ ధన్యుడు రక్షించినాడనియు, సమన్వయముచేయుట వృద్ధులంగముగా నుండునని నా భావము. సహృదయురే ప్రమాణము.

విశేషమేమనగా జాతకరారిని కాపాడిన సాధ్యమతిలి మింగుములో బృహస్పతి యాజమాన్యమున జనించిన వ్యక్తి అనియు, ఆమె శుక్రుని సుభివృద్ధి జాతకరారి లగ్నమునకు, లగ్నాధిపతికి సహా నిండుగా కందనియు, ఆమె లగ్నాధిపతి బృహస్పతి సుభివృద్ధి కథానాయకురారి కుజచంద్రసంయోగముపై నున్నదనియు, పాతకమహాకలయు విఘ్నో అన్యోన్య

గ్రహయోగముల ఫలమున కావదించగలడు. అది యట్లుండె.

ఈ జాతకమందలి ఒకటి రెండు విశేషములను మాత్రము గమనింతుము.

మకరలగ్నములో లగ్నాధిపతి శనితో నిండు త్రికోణద్వైపితో సోమన్యాయకల భాగలో పుటిన జాతకరాలు శాంతి స్వభావము, జాగ్రూకత, దూరదృష్టి, కార్యనిర్వాహకశక్తి, కలదరుల వింతకాను. ఆనకాళిము ననుసరించి. సంతోషమునైనా, గుణమునైనా, తలమున్నులుగా మాపునటి చిత్తవృత్తిని కుజచంద్ర సంయోగము నూనించగలను. ప్రేమ సహాయము ఆ గ్రహ ద్వయమున కెదురుగా నీలిచినది. ప్రేమకల్పన వంటి ఎంత త్యాగమునకుకాని, సాహసమునకుకాని, ఆమె ననుసరియగు. భర్తృసహాయము నికముగా భర్తృ భావనంకే నీలిచి లగ్నాధిపతితో అక్షోణ కుభివృద్ధిలోనున్నది. చేపకల భర్తృవే భక్తి త్యాగములకు కొదవయుండెను. శుక్రునిపై ప్రేమసహాయమునైన సహా చక్కని కురుదృష్టియున్నది. కథానాయకురాలు బావగారి బతుకారి మాయలకుబాబడిలమును చెదరుకోగలదా? అట్టి పరిస్థితికి లగ్న సప్తములపై మిత్రవృద్ధిగల శని అవకాశమిచ్చు వాడుకాదు. కలకల ధైర్యమును నూడిటి ఉచ్చరిరి ఈయగలడు. విక్రమసానాధిపతి కుజాని సంయోగమునే చంద్రుని విభిషించుట! శిల రక్షియనకై ఆమె ఎంత సాహసమయినా చేయగలుగును కదా? ఆపత్కలములో సాహసము చూపి ఆమె శిలము విక్కిలముకో గదింను. సహృదాలు.

పుణ్యమా అని. అప్పటి ఏకా నాగములు కామ పరవశిత ప్రేరేపించునట్టిరి కావు. ఇతనున దళిలో (నీలిత జాతకమున) లగ్నమునకు, విక్రమశక్తి, సహాయము లకు. కన్యకాత్వమునకు భంగము నూచించు నాగములు రాలేను. దాంపత్యసహాయమునకు నీలిత బుధుడు కేంద్రస్థితికి వచ్చుటచే, దాంపత్యవిద్య సంపాదన మపు డామెకు గుచించినది కాను కావుననే, గాంధ్య వివాహమునో, రాక్షస వివాహమునో అవకాశము లభించలేను. శ్వేచ్ఛ సోమి భర్తృను నూచించు సహాయ మొక్కటి కుంభిములో, 29—91) వరగా కేంద్రవేపలా నున్నది. గురువిష్టవశమున చలితిశుక్రు డాకాలమున ఆ సహాయమును చేగొనుటచే, అవకాశము లభించెనని దుర్వ్యామోహ పరవశుడైన బావ,

“భరిరా! లేవకు లేచక్క
నివ్వుడీ బంగారుకొండందు,
చరితలు తాటించును”

వై బడ నువ్వించినాడు. కాని, పుణ్య సహసు
మవుకు కుజుని అన్యోగ మైత్రి వార్తించి, తగిన
ప్రశ్న సాహసముల నిచ్చి కడించినది. కుజుడు తృప్తి కు
చిహ్నాధిపతి కదా?

ఇది ఇట్లుంచి, ప్రశంసాదినము 9-45 A. M.
(IST) కామలా, ఆనందమున ప్రహస్తితి చూడుకు.

	కు 7-8	కే 27-19
I 6-0	(సాయము)	
బు 17-16	కానానాకురాలు సాహసించిన కాలము	చ 1-17 వ 6-22 (వ)
ం 28-16	ఇ 2-8	కు 0-89
క 8-4	X 17-30	య 0-20
కు 0-30	రా 27-19	

మాయావి ఇంగుని కేంద్రవేళలో నన్న చంద్రుడు
ద్రోహమును, మోసమును, నూలించు కథకు తగి
యున్నాడు. యమని కేంద్ర విషయపుష్టిని దాటి,
కుభిగ్రహమున బృహస్పతి అన్యోగదృష్టి వార్తించి
చుటక రక్త కుక్రుడు పగులెత్తుచుండుట నాటి
కథాసంవిధానముతో అచ్చుమెచ్చుగా అతుకుచున్నది
కదా? చగణుని సమస్త ప్రక డృష్టితో దెబ్బతినుచున్న
తాత్కాలికలక్ష్యమును చూడుకు. బలాత్కర కల
భింకమునకు వెరచి బాతికురాలు బాన ఇల్లు వెలిచి పారి
వచ్చుట కిది తగియుండలేదా? చగణుగ్రహమునకు
ఫలము లేదనువా రిది గమనింతురు గాక.

సర్వజనసామాన్యమయిన ఈ యోగమువా
యము కథానామకురాలి జీవితసుంగు మాత్రము ఫల
మును చూప నేల? అనవచ్చును. అమె బాతకముతో
ఈ దక్షమును బోర్చి చూడనిదీ ప్రతి చెప్పలేముకదా?

ఆ తిలగుంగు లక్ష్యమునకు చగణుడు నేరుగా
ఎగుట నిలిచియుండుట సర్వజనసామాన్యమైన
యోగమే కాని, జన్మలక్ష్యమునకు. జన్మ కుక్రునికేని,
సరిసకము “తాత్కాలికలక్ష్యము నిలుచుటమాత్రము
కథా నాయకురాలికి చెందినదని కనుగొంటిమేని, మన
ప్రశ్నికు సమాధానము లభించగలను. అమె జనించిన
దినుండే, అదే లక్ష్యభాగంగానే, జనించిన కృత్తి
తప్ప ఇతిగలకు, అనాకు, అట్టి అనాధము వచ్చుటకు
కారణము లేదు. ఇక పుష్కల్యముయొక్క విశిష్టత.
కాక, అఘోరఘటనా సురంగములు బంగారా వగు
లులు! జన్మకాలమున అన్యోగ్య మితివృద్ధి కల ఆ
గ్రహములు లక్ష్యాధిపతి యగు కినికి లోక. ఇట్టి
సందర్భములలో, ప్రశంసా దినమున అమె దినక చిహ్న
కేంద్రము (కాక్షాక్షములో 28° వ భాగ) అమె ఇంద్రా
వగుణాల సామాన్యమున నిలిచియుండెనని చగణులు
గ్రహించిన “వహన్వా!” యని విశంసనము
చేయుచున్నాడు. మోహంగుడగు బానకు కనుగ్రామి,
యైక్తితో ఆ ముక్కుపచ్చించని ముగ్ధబాతిక
తప్పించుకుని పాతికచ్చి తనకు గానన్న ప్రహద
మును తప్పించుకొనగల్గుట ఆ గ్రహముల కిష్టని
సంపాదించుకన్న దైవక దిశగ కేంద్రపు (అమె పుష్క
కాక్షపు) ఫలము. ఇంద్రావగుణాలకు బాతికములలో
ఫలము లేదనునాగు అనాటి చిచ్చిత్ర సంఘటనమునకు
కారణాంతరము నేమి నూలించగలనో, దోహించి
లేకున్నాను. దానిల్ల . అమె చిచ్చితో, పుష్కల్యము
ముతో, తాత్కాలిక చంద్ర కుక్రులకు కల త్రోగ
కుభివృష్టి అమె కుక్రుతీతలము. మేషరాశిలో 7° వ
భాగకు ‘చావులక్ష్యముల’ భాగముని పాశ్చాత్య శాస్త్ర
వేత్తలు నామకరణము చేసినారు. మన ప్రాచీనులు సహ
దానిని దుష్టభాగమునయే భావించిరిని లోగడ మనవి
చేసియున్నానకదా? కథానామకురాలి దిశాధిపతి
కుజుడు ప్రశంసాదినసుంగున ఆ భాగముందే నిలిచి చగు
ణుని కోణవృష్టి సంగుకొన్నాడుకదా? మానరక్షణము
కోరకు దేవతార్థగమునకై నా సిద్ధపడిన అపదము మన
స్తత్త్వమును ఈ కుజుడు ఎంతి పుష్టముగా చూపు
చున్నాడో అగ్రాచించిచూడుకు. “బాతకు” తప్పించు
కొనుటకు “బావిని” చూచుకొనునని అమె అన్నది
కదా?

ఈ బాతికములోని చంద్ర మంగళి యోగములో
అసాధారణమైన విశేష మొక్కటి కలదు. రోహిణి

రోహిణి చంద్రమంగళ యోగము

నక్షత్రమును 18° భాగము, 201 కాల ప్రదేశము. దానిలోని 'యోగతార' సాయమును 9°—న భాగము నున్నది. పాశ్చాత్యులు దీనిని 'Aldebaran' అందురు. కుజ పృథ్వీయుకల ప్రకాశంతిను తార ఇది. ఈ తారపైన నీ మన కథానాయకురాలి చంద్ర కుజులుండరు. ఈ రోహిణియోగతారకు సేకగా సమస్తాస్థితిలో (సాయన ధనుస్సులో 9° భాగ) ఒక క్రూరతారకలగు (Antares) ఇది క్షేపణశక్తి ప్రదేశములోని యోగతార. ఇది కుజునికి శత్రువును భావము (Anti Ares) దీనికి పాశ్చాత్యులు పెట్టిన పేరుగా నున్నది. రోహిణి యోగతారలో చంద్ర కుజులున్నప్పుడు క్షేపణయోగతారలో శియ్యుండే నేని, అపవృత్తయో, బలహీనులయో, సూచించ బడిన పాశ్చాత్యుల చెప్పిన కథానాయకురాలికి జన్మకాలములో ఈ గుడుచెయ్యని సేదకదా? కాని ప్రశంసా దీక్షయన చాచుముగా నిది క్షేపణయోగతార సంబంధించే, అనాది పరిస్థితులకున అత్యుచిత్యా ప్రయత్న పుమాలు పుట్టినవి! దైవచిత్రియ!

మరియొక్క విశేషము. రోహిణిలో కుజ సంయోగము మహాదుషణని మన ప్రాచీన మహర్షులు ఎన్నుకొనినపు యాశ్చర్యము నున్నది. అంకా పటములో అశోకనియు క్రూరు రాక్షసస్త్రీల మృత్యును గూర్చుండి పరివేషించుకొనున భిన్న రాలసీతాశిని, కుజునితో పీడించబడిన రోహిణితో బాల్మీనాను మహావివాద్యుని!

“గ్రహేణాంగారకే జైత్ర,
పీడితా మన రోహిణీం.”

అని. ఇట్టి కుజ దీ జాతికమున దశమ (జుక) భావాధి పతి. ఆమెతండ్రి మహాపాత్రముగలి. విద్యావంతుడే కాని, మూర్ఖుడు; సమర్థుడే కాని, గుఱ్ఱుడు. అతడు పనిపాటు, చెపించెడు, లేదని! కడుకు విద్యార్థి మహా పరిణామపు ఫలముగనో, విద్యుత్తాగి, నడి వరుసున, అత్యుచిత్య పాలయినా పరిహ!

కథానాయకురాలికి చరిత్రకుడు జన్మకాల కేంద్రబీగు వచ్చినకాలముది. అప్పుడే పిల్లి తారకుడు రవి చరిత్రనితో అర్ధకేంద్రమునకు వచ్చుట. మరియు, చరిత్రదశము (తండ్రి) ఇంద్రుని విషమధిష్టి పాలగుట సయిత ముప్పుతే.

ఇట్టి క్రూరదశలో, దైనిక చతుర్థకేంద్రమునకు కుక్రమ వచ్చిన దిశమండే, ఆమె తండ్రి గుర్తులము పాలగుట! కేంద్రమునకు కుక్రమవచ్చి విమచేసి నా పని విమర్శించునా గుండుకేమో? తొమ్మిదేండ్ల పని బాలిక విమచేయగలగు? అనాథ అయిన తల్లిని కట్టు కొని “అమ్మా” అని విన్నవది.

ఇచ్చటనే మరియొక్క ప్రశ్న పుట్టి కనకా శిముకలగు. స్త్రీ జాతికమున దశమకేంద్రము నిర్మితమని (అర్ధగారి) ఎవో సూచించగలగు కదా? కుజుని ప్రభావము అర్ధగారు సయితము గుని మాపనదా? వాస్తవమే. కాని పెండ్లికొనితే అర్ధగారిమాటపట్టనే పట్టెనుకదా? కథానాయకురాలి వివాహమునకు వేచి, తరువాతి కథ మాతము.

ఆమె వివాహము 12-7-1908 వ రేదిన. 9-10 ఉదయము (వి. ఎస్. టి) వేళలో జరిగెను. ఆ ముహూర్తపు గ్రహస్థితి ఇది.

	కు 24-7 క 27-11	చ 24-0	X 9-0 చ 18-0
(సాయనము)			చ 19-17
వివాహము మూర్తము			చ 10-33 మ 11-54
ఇ 20 (వ)	క 20-27	చ 22-33 రా 27-11	18-30

ఈ ముహూర్త చక్రపు విశేషము లివి:—

(i) ఆహార మాసములో కృత్తిక త్రయోదశి తిథి; శనివారము; కృత్తికానక్షత్రము.

పంచాంగబద్ధి అంతి రిష్యులుగా నున్నదో, వ్యాఖ్యాన మనవలెను. శాస్త్రార్థము లక్ష్యములో సుధిగ్రహమయినా లేదు. నిష్కమ పరమమిత్ర తాం అగుటచే, ధియము లేదనకొన్నాడు కాబోలు?

(ii) వార్తలున్న కవి! ఎవరినైనా దృష్టికి వచ్చుచు వచ్చుచున్నాడు. వైవాహిక జీవితసౌఖ్యము త్వరగా రావలసియని యోగమిది.

పోతే, అత్తగారి విషయమున క్రోధమునో, కార్యమునో, ఈ గ్రహస్థితి నూచించకలగు మాట.

(iii) లగ్న దశమధిపతి బుధునికి వ్యయభారములో వరుణ సంయోగము. “వ్యయగో, వ్యయకారకః.” అనుటచే, ఎదో కష్టమును నూచించుచున్నది.

అత్తగారో, కన్యగో, ఆకస్మిక ప్రమాదము నూచితిమి.

(iv) ముహూర్త చంద్రునికి కన్యక జన్మభిని సంయోగము. మనోవికాసము తిల్లనూచన ఇది.

ఇంతచాలును. “పడిపోవలెను మిదైకు నొకరినదే పోటి.” అను సామెతగా పెండ్లి పెళ్లకు లభించినది సుముహూర్తము. ఏవాడు కోరితే అవాడే ముహూర్తము పెట్టుచున్నాయులు ప్రబలిన కాలమిది.

పోనితిమి. ఈ ముహూర్తమున అత్తగారు (వశము కేంద్ర బిందువు) ఎచ్చట కేంద్రమునో చిత్రగింపుకు. వెనకకోని పోయి పోయి, కథానాయకురాలి జన్మకాలపు శాహిజీ—చంద్ర—కుజసంయోగస్థానమునందే సింహాసనము వేసుకొనవలయునా? వెనుకంటే ఆ ఫలము రావలయునని సంకల్పమా?

అనుమానలగు కన్యావరులు అన్యోన్యముగా సమ్మతించినారు. బంధుజాలము వారి వివాహమును ఆమోదించినది. వివాహప్రశస్త్యములు తొందరగా జరుగుచున్నది. కాని, వరునితల్లికి మాత్రము, ఏమి కారణమో, ఈ సంబంధము నచ్చలేదు. ఈ పెండ్లి జరుగనే మాటని ఆమె ఒకటే మొండిపట్టు పట్టినట్లు. ప్రతిక్షణమున నూతన వికాసము పొంగివచ్చుచున్న వయోవృద్ధుల కల కథానాయకురాలి కంటే అందాలరాశిని చూచి మోహపరవశుడైన వరుడు ఆమెనే

పెండ్లియాడవలెనని నిశ్చయించి, తల్లి కార్యమును నగుకు చేయలేను. “వా ప్రాణ ముండుగా ఈ పెండ్లి జగజీయను,” అన్న తల్లిమాటలు శ్రుణ్వించెదరింపులని తలచినాడు బంధువులు. కుమారు డామెకోరికను లక్ష్యపెట్టలేదు. అత్తమతో ముహూర్తము నిర్ధారించినది. బంధుమిత్రులు గుంపుకూడి కోభాయమానముగా పెండి జరిపినారు. వనూరుల ఉత్సాహము అత్యుపనిలేను. వంగళవాద్యముల ఆర్ఘ్యములో మంత్రపాఠములతోటిలో, మంత్రయదుల కలకలములలో కథానాయకురాలికి మాడుముట్టు పడినది. అదే ఊరమండే పెండ్లి ఇంటిలో ఒక నైపున ఆకస్మికముగా హాహాకారములు బయలుదేరి వాల్చకల్లల మయినది. తాళి కట్టిన ఊరమే ఆ ఇంటి ఒక మూల కూర్చుండి యుండిన వరుని తల్లి తలచిన లేచిపోయి, సమీప మంగున్న బావిలో రాయి కట్టికొని దిబ్బలన దూకినది! ముహూర్తపు వాదానము వెంటనే చెల్లినది. కోడలి గృహప్రవేశమునకు, అత్తగారి అగ్నిప్రవేశమునకు సహా, ముహూర్తము ఒకటే నిర్ణయించబడినది కాబోలు? అంతటితో, అత్తగారి కథ సమాప్త.

జాతకురాలి దైనిక లగ్నము జన్మరహస్యమైన, దైనిక దశమము జన్మ కుమనిపై ఉండినది. నచ్చిన వరునితో జరిగిన వివాహము, ఆకస్మిక విషమ సంఘటనము నూచించబడినది.

శాహిజీ వక్షాత్రమందిరి చంద్రమంగళయోగము కథానాయకురాలి జీవితమున పగులగా సంకర్షింపబడిన వరునిపై ఇన్ని విషములుగా తన ప్రభావమును చూపినది. భావిఫలము దశల అధీనము. ఆ చచ్చి ఇత్ర దిన వసరము.

ఒకటే యోగము, సమయానుసారముగా, ఎన్ని విషయాల ఫలమును నూచించగలదో, మనకీ దృష్టాంతము బోధించుచున్నది.

“హరివిధిపరిపాకః, కేన వాంఛనీయః”

(ధర్మరహి)

మహాకవి శివయ్యగారి స్వీయ చరిత్ర

శ్రీ యస్వీ జోగరావు

‘వెలుగిడినది! ఇప్పుడే వెలుపడినది!
అద్భుత ప్రశంస నందిన
అపూర్వ గ్రంథరాజము
మహాకవి శివయ్యగారి స్వీయచరిత్ర

వల వ్యల్యము! ఫల మధికము!
తీర్థపడుకు! ఆలసించిన ఆశాభంగము!
ఆహుధూతి అంకు ణో
మూర్ మాగ్నెట్, మదరాసు.

అని కొన్ని వార్, ప్రపత్తికలలో ఒక ప్రకటన చూశాను. వెంటనే వెనక శివయ్యగారితో జంటకలిగా శతావధానాలు చేసేవాడని తెలుసుకున్నాను. మేనమామ శతభిషంగారి కృష్ణకటన చూపించాను.

శివయ్యగారు మేల్పరిచేసి పింఛనువులకున్న పుట్టినుంచీ రాజధానిలో నేనుకాం పెట్టేశాను. చాలా గోణలాయి సాహిత్యకేతన మానేసివా అధికారిసేన చేసుకుంటూ వెనుకటి తమ పలుకుబడిని కొస్తూ రూపాయణాపైలలోకి మాగ్నెటుంటున్నాను.

శతభిషంగారు హాయిగా స్వగ్రామంలో వ్యవసాయం చేసుకుంటూ కాలం గడుపుతున్నాడు. నేను వారి యింటలోనే ఒకవారాలలో ఆడకుంటున్నాను. ఆయనతో నిత్యం ఏదో సాహిత్యోత్సాహంతో సందాగా కలక్షేపం అవుతూ వుండేది.

ఆ ప్రకటన చూపించగానే ‘ఇదా! ఎవకు పంపించాడో గాని అప్పుడే నాకోక కాపీగూడా వచ్చిందిలే. ఏదీ బరుక్కి స్వీయచరిత్ర గూడానా!’ అన్నాను శతభిషంగారు.

‘అశీమింటి అలాగంటాను?’ అన్నాను పుస్తకాధికారి.

‘మా లోగిల్లో పుట్టి పెరిగాను మా అన్నిగాడి సంగతి నాకు తెలిదూ! వీరికి వారికి స్వీయచరిత్రలు రచించిపెట్టిన సచ్చరిత్రుకు వీరికి ఇంక ఆకాక్క పే తరవాయి!’

‘హానీ తన స్వీయచరిత్ర మరొకరిచేత వ్రాయించుకోలేదు గదా!’

‘భేష్ మా దొడ్డమాటన్నావులే!’

‘హానీ ఉపాధ్యక్షమైనా దిది చూడం ఆ మహాకవి విసుంటాడో!’

‘మహాకవిల మహాకవి! అతి సామాన్యమైన ప్రతి రస్తుతూ వ్రాయమైపోతున్న ఈ రోజుల్లో ఈ మాట

క్కలే కాగచవక పోతోంది. ఇదో చిత్రమైన మాట! డిగ్రీకాను, టైటిలుకాను. ఒక పరీక్ష లేదు, దావారాను తంటారాను, బెజిసికొట్టాను - ఆంగ్ల జేకెల్లో కిఫుందరికి అదో సర్ సేమైపోయింది! నేను గాని బరితెగించి మా చాకలిని మహాకవం పే నన్ను కాదనేముగా డెనకు? అసలు పట్టించుకునే దా తెననంట ఈరోజుల్లో? దానికే తోడు వాడిబంధు వొకడు పెద్దపదవిలో గాని ఉంటే వెంటనే వాడికి తోడా పడిపోతుంది. సిపలైన మహాకవులు గూడా సిఫారసులు చేస్తారు. వుంటాయి శతకోటి బతుకు తెనవుల కసంతకోటి మొహమాటాలు! సామాన్యులు సరేసరే ఉసుకోమంటే చెక్క భజన చేసేస్తారు.’

‘హానీ యింతకే ఆయన మరల వేమిటో ఒకసారి ఉపాధ్యక్షం చేసిందిలే పోయి దెముంటో?’

‘సరే నువ్వు చదువు నేను వింటంటాను’ అని నెలవిచ్చాను శతభిషంగారు.

ఉపక్రమించాను.

ఇక మీదటి సావాసంక్షులు శివయ్యగారి స్వీయ చరిత్ర ఉపాధ్యక్షంలోనివి.

మగ్నయ్య శతభిషంగారి వ్యాఖ్యానప్రాయములైన మహావాక్యాలు:

‘ఆ ప్రపాదనలారా! ఆంగ్లమహాజనులారా! ఇది మీలో ఒకటిని, మీ వాడిని ఆయన వా స్వీయచరిత్ర-

‘అబ్బో గమ్యుతుగానే ఎత్తుకున్నాను ఎత్తుకొన!’ ఇది వా చరిత్రే ఆయనా కేవలం మీకోసం రాస్తున్నానంటే నమ్ముండి-

‘వెగా ఇవోమాటా!’

అసలు వాకు స్వీయచరిత్ర వ్రాసుకోవాలని సుతరామూ ఇచ్చంటేను. ఆయితే జగత్కీర్త్యానికొంక్షులైన మిత్రులెంతో బలవంత పెడితే వార్య నిచ్చింక ప్రణామనికే తట్టకోలేక వ్రాయడానికి పూనుకుంటున్నాను.

‘అబ్బా! నిజానికి ఏదీ నెదదూ అడిగివుండదు. బలవంత పెట్టెనుల బలవంతం! ఎంత గడుసు భజన! అసలు స్వీయచరిత్ర వ్రాసుకునే చాలామందివరస యిలాగే కనిపిస్తుంది.’

ఆంగ్లజేకెల్లో బహుశా నన్నెగగనివా గంజరనుకుంటాను-

‘ఏం చెప్పాలరా బాబూ! గంజుకోట తొంకై తొమ్మిదిలక్షల తొంకైతొమ్మిదివేల తొమ్మిదివందల

వెచిలుకున్నాను నీకి శత్రువనివాళ్ళు. ఆ ముగ్ధుడూ పెద్దవాడూ రాజవానినో సరాసరి వీర్వంటికే వెళ్ళి పక్కవాడలా వున్న వాడని నేనుకు శత్రువేనోవాకలు చేసే అంటి పేగుల అసామీయతనూ ఆ ముగ్ధు పక్కల వున్నటు తమకు తెలివన్నాడు' శత్రుశత్రు గ్రంథకర్తను—

‘స్వయంగా ఒక శత్రుకం పూరిగా రాయలేదు నీకు శత్రుశత్రు గ్రంథకర్త! ఇక గ్రంథమంటే ఒక అనన్యప్రవృత్తి తక్కు చేస్తుకోవాలి!’

శత్రుశత్రువానాలు చేశాను. కించిమానంగా అస్తావధానాలు, శత్రుశత్రువానాలు కూడా చేశాను—

‘అయ్యో నామా నేనూ కలిసి చేసినవే అనిగా అరవానిక శత్రుశత్రువానాలు. వాడు మరి విడిగా చేసి ఏకసిం చేస్తున్నా? అనుమానం నాకి కన్నలు చేత కాదు. శత్రుశత్రువానం అంటే విడిరింటి అన్యాయాలను మాన్పించే అనుమానం! నీ తిలవాత—’

అనేక విధాలు, ఘన సన్మానాలు పొందెను—

‘ఏం విధాలు! అందరూ ఏకా సందర్భం వచ్చి నన్ను పొంది కీర్త్యులు పుట్టే అనో విధానా? ఉత్తమమైనవాడు. ఒక విధానో ఆధ్వర్యం తీరగాడిని పరిచయంచేస్తూ బౌద్ధవాదికంగా ‘సాక్షి పుంకవులు...’ అని ఏకా అన్నాడు. మావాడి పాలిటి కీర్తి ఒక విధానం. మనిషి నంది బంధువుగా వుంటాడు. ఉత్త పుంకవులు కాదు. పుంకవులకు నాలి వాడిని. ఇక ఈ మాహాకవి అనేవాడు! పాపం ఎలాగో మాట పడి పోయాడు మాహాకవి. ఇంతకీ అనో విధానా? అది ఒకరిచ్చేయి! ఎవరి వాడే ఒక మంచి మహాత్మ్యం మాకును కలిగించేయకుంటే తీరిపోయింది. మరి అయితే నీజం చెప్పాడూ యిది కేవలం వాడు తెలియకున్నది కాదు. ఆ ముగ్ధు సాహిత్యంలో ససేమిగా ప్రమేయం చేసి కామన, కీర్తిచేత స్వీయచరిత్ర వ్రాయించుకున్నాడు, ఒక విధానో ప్రపంచినా మాటవరకే తీరగాడిని పరాకున నోరజారి మహాకవి అనేశాడు. ఇక అది పట్టుకున్నాడు నీకు. నన్ను మాహాకవి నాకయ్యో నోరంటాడు! దండం దండం, మా రాజులు, మొదలు, విరివో! అని యిలాడు. ఇక అమల్లన నిజంగా నేను మాహాకవి నీకుకోవడమే. అదలా వున్నది. ఘనసన్మానాలన్నాడు. పీఠిక ప్రశ్నోం సన్మానం జరిగిందెప్పుడు? అమల్ల కీర్తి ప్రశ్నోక కర్త కీర్తి మొక్కడేడిసిందయ్యి బుద్ధులొట్టెలలో తిప్ప. అవధానాల్లానూ, సన్మానాల్లానూ నేను మాతాదునీ; వాడు శత్రును. అలాగే అట్టిపండు, పులుసుగో ముక్కు! నాకు నాలుగుసార్లు సన్మానం జరిగితే నోడివెళ్ళిపోకులా ఉత్తరేవచ్చి పక్కను కూచున్నాడు. అయితే నిరుదా వచ్చిపూరి

సన్మానం మాత్రం కంబాయింపుచేసి చేయించుకున్నాడు. అక్కడే ప్రశ్నోకం గా జరిగింది వాడికి. మా తిలవంబాలు మహాతపస్యులు, తిలగారు యాయలాకుడు. నిత్యాగ్నిహోత్ర, పామనైసికుడు,

‘అబద్ధం పచ్చిఅబద్ధం! కీర్తి నాయన సంకల్ప వాడు నేనీనూ! చిలుంగొట్టం పట్టుకుని శత్రువాడలా కూచున్నాంటే సన్మానములూ మరి లేవక.’

మా తిల వరమపత్రివతి, మహాశక్తురాలు—

‘వైట్! ఇక్కడటి కాకు!’

ఆ పుణ్యవంపసులకు నేను లేక నోగిం వికళ సుపుడుని. నా గొప్ప నేను చెప్పుకోవడంకొనుకాని—

‘నీలానూ చెప్పేస్తూ మచ్చా ఈ మాంసమాంసం నుక? నేను పుట్టిపోయే నుండు ఒక మాతీర్థ్యుడు. బరివానాయనం యాత్రచేస్తున్న మా తిలగారికో నీనాంశం సాధించుకో మహాశక్తి విధు పుణ్యకుగా అతరింప వన్నాని చెప్పేను—

‘అబ్బ! అబ్బ!’

నేను బిచ్చించి ఉత్తరీకం మా మాతీర్థ్య ఈవాన్య దిశనున్న పంటసాంబాల్ల పువ్వప్పి కుడింది మా వైదులు చెప్పేను—

‘నీ కీర్తి కోన్నా కాలపు కొండకల్పా!’

నా పుట్టిననున్నాడు ఒక విధానో నీమణి నేను ఏదో ఏటే ఏదోవి నయిపోతానో కోర్కె చెప్పేను. ఆమెకు వదిల్చు దా మహావభావుడు. అలాగే ఉపనయనమైన రాత్రి నాకు సన్మానం నామొట్టరింగింది. నా జన్మావినా ఏదో కీర్తి. రాలనాసింది. అపరంగా అనువుగా మహాతరి విధు సంకల్ప తిలలో ఒక వంశకం, తెలుగుగా ఒక శత్రుకం చెప్పేను—

‘కీర్తి పరామేటివాకా పినామాలు రావు.

సంకల్పతం యిప్పటికి రామకీర్తం రాదు’

అనాటినుంచి నే నేకూలంటే అనూల ఘనసన్మానం మైన సలత్తుల మైన కరిత్తం అయి కూచునేది. నేను తిడినే ఆ తిట్టక కాపవైపోయేది. ఇప్పటికాలంలో నన్నుకొలు నోచివిపోయామని ఒకసారి, నమ్మండి నమ్మకపోండి, ఏం జరిగిందంటే నా కాలంలో మల్లుగుచ్చుకుంటే, అబ్బ! ఈ ముక్కచెట్టే చెట్టు ముం చెట్టు అని కాస్త విసుక్కున్నాను. అయితే అమల్లు పట్టుమన్న తున్నా, బొమ్మ కెమ్మ మొదలైన చెట్లన్నీ ముంపెమోసిపట్టు వాటి మళ్ళి నీ జలజా నేల రలి పోయినై—

‘ముఖ్య రాలిపోవడంగాదు తన పాపం తిగాదాలో మానసముకరణాలు కలిసిరాలేదని వాళ్ళని శిష్యుని తెలిసి నేనీ దిడదపపట్టు రాలిపోయాయి.’

మహాకవి శివయ్యగారి స్వీయచరిత్ర

అప్పుడు తాను సకాలంలో నా శక్తి నేను గ్రహించాను. ఇంతలో ఈశ్వరప్రసాదం. లోకకల్యాణార్థం దీన్ని వినియోగించాలని సంకల్పించాను.

‘మహా కవిగా! సత్యంవినా ఇంత విషయము లేదటా నీకు! ఎంత ఆత్మీయంనన! జగద్వంశన!’ అయితే ఆంగ్లం గుర్తొస్తే మేమి చెప్పను! ఆ మధ్య నేను గాంధీగారి సత్యాగ్రహోద్యమంలో చేరి జైలుకి వెళ్లి నా జైలులో—

‘ఈ జైలుకి వెళ్ళింది ఒక ఖానీకేసులో. ఎప్పుటికైనా తను జైలుకి వెళ్ళిన సంగతి లోకానికి తెలిసే బాగుందిని కోరడం ఈపన్నాకం సన్నుతున్నాను. బాగుంది కదా!’

మానాల్ని ఆశ్చర్యపల్ల ఇంటిద్వార మా తండ్రితాతల వాటి తాళపు త్రికంబాల భాషాంతోపాటు నేను గానన కారికపైపైను పుట్టకొలూ పగలరానుప్రతి. గ్రంథాలన్నీ తిరులుకొనడంతో ఇప్పుడు నాకు పూర్వజన్మ జన్మలై వాయిలై—

‘ఈ గమనగా ముందరికాళ్ళకు బంధాలు వేస్తున్నాను! మరీ జన్మకు ఈ నిజం చెప్పనిది బిడ్డపెట్టుకున్నాను. పట్టెవాతోం మరీశ్చంద్రావోడి!’ పూర్వజన్మజన్మలై బాసకం వచ్చింది. నాకు అలా రాభ్యాసం ఆయోనాకూ పూర్వజన్మజన్మలై వుండేది. ఆ గోజులో అంటూ వుండేవాణివల - మా అమ్మ చెప్పింది. నేను గతజన్మలో బరివాదాయణంగా తిప్పి చెడుకుంటూ వుండే నామానీ ననీ, నిత్యనైమిత్తిక కర్మలలో విదా ఒక చిన్న ప్రత్యేకతయినవచ్చి యోగద్రష్టుడైన ఆ లోకం భరించేకోసం గుర్రే ఈ బిడ్డ జన్మ పట్టెవోడివచ్చిందినీ, ఈ జన్మలో ననీ. ఇక నీవరాలు—నాకు విదేశానా శివయ్య అంటే నేను, ఇక నాకథ అనే అహంకార మనుకారాలు సవేమిగా లేవు. అంతే వట్టి నిష్కానుకర్మగా, కేవలం లోకోపకారార్థం శివయ్య అంటే ఒక మహానభావుని పరిత్రచిరిత్రయను విషయం సరిస్తరంగా తెలిసిన వాడినవలంవల మనోనికి బయలుగా నేనే వ్రాసే ఆంగ్లలోకాని కంపిస్తోన్నాను. అంకే. అందుకే తిలొకానీ కొనుక్కుని యధాశక్తి తిరింతునుగా!’

‘అరి నీవంటా బిడ్డగా! ఎంత బరి తెలిసిందోదూ! ఎన్ని కొచ్చాను కొనాను! ఎన్ని చెచ్చాలు కొట్టెను! నీ నంక బరిమన్నా ఎన్ని సంకలే మరచి పోయినట్టున్నాను! నీకు మహాకవి? నీదూ స్వీయచరిత్ర రాసుకోవడమే! అని కర పెరిగితేరు శతభీషం గారు.

‘అయ్యో కింద ‘మరా’ ఒకటి రాశాపండ్లోయి మహాకవి!’ అన్నాను.

‘అనేమిటి!’

‘మరా : ఈ గ్రంథం బాగోలని విషయమే నా కొంటి భేరిమోదాలు లేవు. విమర్శకులు కొందరి కిందలి విషయములు కొన్ని వింతగానాచి ఆడేపింతురు గాక. దూషణ భూషణ తిస్సార్థంబులు నేహంబు నకుం గాని ఆత్మీయంగావు’ అని నదివేను.

‘ఆంధికన్నా, నాకు సిగ్గు లజ్జలేవు, గ్రంథం బాగోలని విషయమే నాకు పూచీలేను-అని రాసి వుంటే బాగుండేదో అన్నాను శతభీషం గారు. ఆయనే మళ్ళా అన్నానుగాదా:

‘అవునుగాని ఈ స్వీయచరిత్రలు వ్రాసుకునే వాళ్ళందరూ ఎందుకుతమ చరిత్ర తామే వ్రాసుకోవాలనుకుంటారు, అదో అహంప్రత్యయ ప్రకాశం గాకబోలే,—

‘పాపం పట్టెనుంచీ మరెవ్వరి గాయడానికి తీగబాటుగా ముచ్చున్నాను చెప్పండి!’ అని వార్ల తరపున వకకొల్లా పట్టినవాడిగా విన్నవించుకున్నాను నేను.

‘అసలు కిర్ల కంకుకా గుర్తులు తమ చరిత్ర లోకానికి తెలియాలి?’

‘మహాకవి శివయ్యగారు నెలవిచ్చారు గదండీ కేవలం లోకోపకారార్థం అనీ’

‘ఏకినాకు!’

‘కాని? కల్ప విశేషం మాత్రం మనం గ్రహించ వలసివుంది నునుండీ! మహానభావులు కొందరు స్వీయచరిత్రలు వ్రాసుకుంటారు గాని స్వీయచరిత్రలు వ్రాసుకునేవాళ్ళందరూ మహానభావులు కాక. కానీకొరలేను అని నిరూపించారు మన శివయ్యగారు. అందుకు గూఢదాంధ్రలోకయా వానికి యూపవేషమైంది అని సవినయంగా నానవిచేసాను.

‘ఒయ్ నాకు ఒక్కసుంకిపోతోంది. ఈ పుస్తకాన్ని నిలుపునా చించేస్తాను’ అని తీర్మానించారు శతభీషం గారు.

‘అయ్యో! పంచాంగాన్ని చించేస్తే గోచారం అగిపోతుందా చెప్పండి? కొన్ని వేల కాపీలు అచ్చుపడి ఉంటాయి. ఏదో మనదగ్గరన్న ఒక కాపీ చించేస్తే సరా? తక్కిన లోకమంతా ఏముయ్యాయి దనుకున్నాను! కాలోవ్యాకుం నివధి నివులబాద పుక్కి-అన్నాను గదా మహాకవి భవభూతి. అట్లుపై మీ చితి! అని పూగకున్నాను పుస్తకం అట్లమీద అచ్చు గ్రుద్దలకేన శివయ్యగారి చాయచిత్రం కళ్ళలోకి దీపంగా చూస్తూ.

జీవన్ భద్రాణి పళ్ళెలి!

మహాకవి శివయ్య జీవచాబాద్!

వైచిల్యమును గానీ పోషించువాడు. ఆ ముగ్ధుని పుష్పాన్ని రాజవానిలో సరాసరి పోషించేవేమో పక్కవానిలో వున్న వానిని పోషించుచున్నాడని చెప్పే అలాంటి పేగుల అసానుయోగము ఆ ముగ్ధుని పక్కల వున్నటు తనకు తెలిపివచ్చును.
శతాధిక గ్రంథకర్తయను—

‘అయ్యంకా ఒక శతకం పూర్తిగా రాయలేదు. ఈ శతాధిక గ్రంథకర్త! ఇహ గ్రంథమంటే ఒక అనుష్టుప్పు లెక్క చెప్పటానికి!’

శత శతాధికానామ చేశాను. కిందిమానంగా అష్టాదశానామ, శత్రాధికానామ కూడా చేశాను—

‘అయ్య నాదూ నేనూ కలిసి చేసేవే ఏమిటా ఆరవారిక శతాధికానామ. నాకు మరి విడిగా చేసి ఏకాదశాధికా? అనునానం వాకి కప్పలు చేతకాదు. శత్రాధికానామ అంటే ఏదింటి అమ్మాయిలను మాన్డం అనుకున్నాను! ఒక తిరునాళ—’

అనేక దిగులు, ఘన సన్మానాలు పొందెను—

‘ఏం దిగులు! అందుకా ఏదో సంబంధం వచ్చి వచ్చును. వానిని పోషించుటే అయ్య దిగు? ఉత్తమాలుగానూ, ఒక పథంలో ఆర్యకుల శిరగాడిని పరీక్షించుచున్న బ్రాహ్మణులకంటే ‘అశ్వపుంజు...’ అని ఏదో అన్నాడు. నానాడి పాటికి కనీ ఒక దిగున.

మనిషి నుంచి బంగారుగా వుంటాడు. ఉత్త పుంజు కాదు. పుంజుకేళిగానూ వారి వాడిని. ఇహ ఈ మహాకవి అనేకానా! పాపం ఎలాగో మాట పడి పాదాదు మహామౌనావుడు. ఇంతకీ అదో దిగుదా? అని ఒకరిచ్చేదమిటి! ఎవరికి నాడే ఒక మంచి మహాత్మ్యం చూచుకుని జరిగించెమకుంటే తీరిపోతుంది. మరి అయితే నిజం చెప్పాల్సింది యింకేదం వాడు తగిలించు కున్నది కాదు. ఆ ముగ్ధుని నామార్తెలతో ససేమిగా ప్రమేయం చేసి, కాయన, పీడిచేత స్వీయచరిత్ర వ్రాయించుకున్నాడు, ఒక పథంలో ప్రపంచినూ మాటవరకే కితగాడిని పరాకున నోరుజారి మహాకవి అనేశాడు. ఇహ అది పట్టకూచున్నాడు పీడు. నన్నూ మాచాకలి నూకయ్యగోతాఅంటాడు? దండాలు, మరాఠాలు, పెయ్యలు, ఏరినోగు! అని యిలాను. ఇహ ఆ మట్టన నిజంగా నేను మహారాజు ననేనుకోనడమే. అదలా వున్నది. ఘనసన్మానాలన్నాడు. పీడి ప్రశ్నోం సన్మానం జరిగించెమకు? అసలు పీడికి ప్రశ్నోక వ్యక్తిత్వ మెక్కడేదీందయ్యా లావునోట్లడంకో తప్ప. అవధానాల్లానూ, సన్మానాల్లానూ నేను మోతానునీ; నాకు వతాను. అలాంటి పంతు, పులుకులో ముక్క! నాకు నాలుగుసార్లు సన్మానం జరిగితే తోడిపెళ్ళికొడుకులా ఉత్తరేవచ్చి పక్కను కూచున్నాడు. అయితే నిరుదా వచ్చేతూర్తి

సన్మానం మాత్రం కంటాయింపుచేసి చేయించుకున్నాడు. అక్కడే ప్రశ్నోకంగా జరిగింది వాడికి. మా తిరుమొరాలు మహావిద్యులు, తిరుడిగాదు గూయ జాకుడు. నిత్యాన్ని చూడే, పాపమైకుడు,

‘అబ్బం! పచ్చిఅబ్బం! కీ నాయన సంజి నాకు నేనీనూ! చియంగొట్టం పట్టుకుని చేకూడలో కూచున్నాంటే పాదానుకులూ మరి లేవకు.’

మా తల్లి పరమపత్నివని, మహాశక్తురాలు—

‘బ్రహ్మ! ఇక్కడటి కాదు!’

ఆ పుణ్యసంస్థలకు నేను తేక తేక కరిగి విక్రమ పుత్రుడని. నా గొప్ప నేను చెప్పటానంకాదు కాని—

‘అలాగూ చెప్పేస్తూ మరొక ఈ మాంపానం నున? నేను పుట్టినప్పుడు నుంకు ఒక యాత్రేయకుడు బరివాదాయనం గూత్రచేస్తూ మా తండ్రిగానో పాంశింపాను. దొక మహాశక్తి వింతు పుత్రుడుగా అతరింప వచ్చానని చెప్పెను—

‘అబ్బ! అబ్బ!’

నేను జన్మించిన ఉత్తరేణం మా ఉత్తరేణు ఈరాస్య దేశమన్న కుంభాపానాలో పుట్టినప్పుడు కుంభం దని మా పైనులు చెప్పెను—

‘పీడికి కొన్నాడు కొలుపు కొండకల్లా!’

నా పుట్టినప్పుడు ఒక కిన్నా కొనుగో నేను ఏదో ఏటే సహాకరి నయిపోతేవలె పోష్యం చెప్పెను. ఆమెకు వచ్చునా మహామౌనావుడు. అలాగే ఉపనయనమైన తాత్రీ నాకు పోష్యతీనని నామెల్లరింగింది. నా జన్మామీ: ఏదో పీడికి రాలువ్రాసింది. అపరంగా అనువుగ్రామహారతి మీద సంస్కృతిలో ఒక వంశం, తెలుగులో ఒకతనం చెప్పెను—

‘పీడికి పదామౌటివాకా ఒనానాలు రావు.

సంస్కృతిం యిప్పటికి రామశిబం రాదు’

ఆనాటినుంచి నే నేమాటంటే అనూల గంపెన్నుందర మైన పుట్టిగామైన కవిత్వం అయి కూచునేది. నేను తిడితే ఆ తిట్లకే కాపమే పోయేది. ఇప్పటికాలంలో వచ్చుకాలు సోచించిపోయాయిగాని ఒకసారి, నమ్మండి నమ్మకపోండి, ఏం జరిగిందంటే నా కాలంలో మాలు గుచ్చుకుంటే, అబ్బ! ఈ మళ్ళికెటేం చెల్లు మంప చెల్లు అని కాస్త విసుక్కున్నాను. అయితే ఆ మట్టు పట్టునన్న తున్నా, బొమ్మ జెమకు మొదలైన చెట్లన్న ముంపమోసిపట్టు వాటి మళ్ళిన్న జలజల నేల రాలి పోయినె—

‘ముగ్ధురాలిపోవడంగాదు తన పాంతిగా చాలా మునసుకరిణాలు కలిసిరాలేదని వాళ్ళని శిష్యుని తెలిస్తే పీడి దవడపట్టు రాలిపోయాయి.’

మహాకవి శివయ్యగారి స్వీయచరిత్ర

అన్యవదనాత్మా సకాలం నా శక్తి నేను గ్రహించాను. ఇదింతా ఈశ్వరప్రసాదం. అక్కడ నా దృష్టి దిన్ని విని వెళ్ళిపోయాను.

‘ఈశ్వరీయ! సర్వవిద్యా ఇంత విద్యా వదులవట్లా నీకు! ఎంత అర్థమిది! జన్మమిది!’ అయితే ఆంగ్లం నుండి వచ్చినది చెప్పా! ఆ మధ్య నేను గాంధీగారి సత్యాగ్రహోద్యమంలో చేరి టైలర్ శిల్పి వేశానా—

‘నీకు టైలర్ శిల్పి అంటే ఒక ఖాసీకేసులో. ఎప్పుడో కేసా తను టైలర్ శిల్పి సంగతి లోకంకి తెలిసేటాగుంది కాబోలు ఈపన్నాం పన్నుకున్నాను. బాంబులు వేసే!’

నానాళ్ళ అశిష్టత ఇంటిపట్ల మా తిండితాతల వాటి తాగేపత్రికల భోజనంతోపాటు నేను గానన కొలిచేటట్లు పుస్తకాలూ పాఠశాలూ క్రింది గ్రంథాలన్నీ తిరుగుతూవారితో ఇన్నా వెళ్ళి నాకు పూర్వజన్మపుణ్యం వచ్చింది—

‘నా గతజన్మగా ముంబైకొక్కరు బందలు వేశానా! మరి జన్మకు నీకు నిజం చెప్పానని ఒక పెట్టుకున్నానా. ఎప్పుడో మరేమీ వచ్చిందా!’

పూర్వజన్మపుణ్యం వల్ల భాగం వచ్చింది. నాకు అక్కడ భాగం అయ్యేనా పూర్వజన్మభాగం వుండేది. ఆ గోనల్లో అంటూ వుండేవాడేమిట— నా అమ్మ చెప్పింది. నేను గతజన్మలో బందీవాడాయానా తపస్సు చేసుకుంటూ వుండే నాకానీ నీ, నిత్యనైమిత్తిక కర్మలలో ఏదో ఒక చిన్న ప్రత్యేకత వుంటుంది. నా గతజన్మలో ఆ గోనలు భరించుకోలేకుండా ఒక్క జన్మానిత్యం వచ్చిందని, ఈ జన్మలో సరి. ఇక ఏదీవరాలు—నాకు ఏదోనా శివయ్య అంటే నేను, ఇంకాకథ అనే అహంకార మనుకరాలు సమీపంగా వచ్చి. అంతే తక్కిని వాడుకరగా, కేవలం లోకోపకారార్థం శివయ్య అంటే ఒక మహామహాపున పరిచరిత్రమును విషయం సరిప్రసంగా తెలిసిన వాడివలనల మనోహరి బహుగా నేనే వ్రాసి ఆంగ్లంలోకానీ కంప్యూటర్ నా. అంకే, అందుకే తొలకానీ కొనుక్కుని యథాశక్తి తిరియగాక!”

‘అరి నీకింటా బహుగా! ఎంత బరి తెలిసేదా! ఎన్ని కొచ్చాను కొకాదు! ఎన్ని ఉచ్చాలు కొలేదు! నీనింక బరితన్నా నన్న సంగతి మరిచి పోయినట్లున్నాడు! నీకు మహాకవి! నీదూ స్వీయ చరిత్ర రాసుకోవడమే! అనికక పెళ్ళివాడేన కలిగివంగాడు.

‘అయ్యో కింద ‘మర’ ఒకటి రాశాడండోయి మహాకవి! అన్నాను.

‘అశ్రమి!’

ఈ గ్రంథం బాగాల విషయమే నా కంటి ఫేమిదాలు లేవు. సమస్యలు కొందరి కింద. విషయములు కొన్ని వింతగానా అత్యేపితురుగాక. దూరంగా దూరంగా తిన్నాకంటలు దేహంబు నకుండాని అత్యుపకారం అని నడిచేను.

‘అంతన్నా నాకు నీయూ అబ్బలేవు, గ్రంథం బాగాల విషయమే నాకు పూర్తి లేదు—అని రాసి వుంటే బాగుండేదే అన్నాన కలిగివంగా. అయినే మళ్ళా అన్నానూదా:

‘అవునుగాని ఈ స్వీయచరిత్రలు వ్రాసుకునే వాళ్ళందరూ ఎందుకుతమ చరిత్ర తామే వ్రాసుకోవాలనుకుంటారు, అదో అహంప్రత్యయ ప్రకోపం కాకబోలే,—

‘పాపం కళ్ళకుంచి మరేదన్న గాయదానికి తీగబాటుగా కూర్చున్నాన చెప్పండి! అని వాళ్ళ తరపున వకొక్క పట్టినవాడిగా విన్నవించుకున్నాను నేను.

‘అసలు కళ్ళ కెందుకా నువ్వంట తమ చరిత్ర లోకానికి తెలియాలి!’

‘మహాకవి శివయ్యగారు వెలివిచ్చారు గదండీ కేవలం లోకోపకారార్థం అనే

‘ఎడికాదు!’

‘కాని కళ్ళ విశేషం మాత్రం మనం గ్రహించ వున్నామని నుండే! మహామహాపున కొందరు స్వీయ చరిత్రలు వ్రాసుకుంటారు గాని స్వీయచరిత్రలు వ్రాసుకునేవాళ్ళందరూ మహామహాపున కాదు. కానీకర్త లేను అని నిరూపించాడు మన శివయ్యగారు. అందుకు గూఢదాం;లోకమా వాటికి ఋణపడిపోయింది’ అని సరివయంగా మనిచేశాను.

‘ఒయ్ నాకు ఒక్కసుంకిపోతోంది. ఈ పుస్తకాన్ని నిలుపునా చింపేస్తాను’ అని తీర్మానించాడు శివయ్యగారు.

‘అయ్యో! పంచాంగాన్ని చింపేస్తే గోవారం అగివాతుందా చెప్పండి! కొన్ని వేల కాపీలు అచ్చుపడి ఉంటాయి. ఏదో మనదగ్గరన్న ఒక కాపీ చింపేస్తే సరా? తక్కిన లోకమంతా విషయమయిందనుకున్నాను! కాలోవ్యాకుం నింకని గొప్పలాచి పుస్తకం అన్నాను గదా మహాకవి భవభూతి. అటుపై మీ చిత్రిం అని పూగకున్నాను పుస్తకం అచ్చుమీద అచ్చు ప్రదర్శన శివయ్యగారి చాయాచిత్రం కళ్ళలోకి దివంగా చూస్తూ.

‘కీవన్ భద్రాణి పశ్యతి!

మహాకవి శివయ్య జంచాబాడ!

తృతీయ ప్రకాశిక: నిరుద్యోగ సమస్య

శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు

గతచివ్వు మే మాసంలో కేంద్రమంత్రి శ్రీ సుబ్బారావు నందా కేంద్ర ఉద్యోగ సంఘ సభలో చేసిన ప్రసంగం మన దేశంలో నిరుద్యోగ సమస్య క్లిష్టతను తెలియజేయ కలదు. ఈ సుదీర్ఘమైన సమస్యకు కారణాలు అంబాకూ తెలిసినవే. మనదేశపు జనాభాలో కేవలం 10% మాత్రమే ఉద్యోగాలను పరిశ్రమలపై ఆధారపడినది, జనాభా అతివేగంగా పెరిగిపోవడం, పారిశ్రామిక ప్రగతిని తగ్గించే రేకపోవడం, నిరుద్యోగుల ఎక్కువ అయినా వివిధ పారిశ్రామిక రంగాల్లో విపులత కలిగిన అభ్యర్థులు రేకపోవడం మొదలైనవి, ఈ కారణాలు. గణాంక వేర్వేరు అంచనాల ప్రకారం ద్వితీయపంచవత్త ప్రణాళిక ప్రారంభానికి మన దేశంలో సుమారు 15 మిలియన్ల నిరుద్యోగులున్నారు. దీనికాక 20 మిలియన్ల మందికి అసంపూర్ణంగా మాత్రమే ఉద్యోగం ఉంది. అంటే ఒక శ్రామికుడు నివాసికి పదిగంటలు పనిచేయకలిగితే, ఆరేనికి గోడాకి రెండుగంటలు పని మాత్రమే లభ్యమవుతుందన్నమాట. ఈ విషయమైనది మన దేశంలో గ్రామీణ రంగాల్లో బాగా ఎక్కువ. అయితే మొత్తంమీద దేశంలో 85 మిలియన్ల మంది మాత్రమే ఈ నిరుద్యోగ సమస్యలను బాధపడుతున్నారని చెప్పడానికి కలుగలేదు. ఏమంటే, ఈ నిరుద్యోగ సంఖ్యలను తెలిపే లెక్కలు బాగా అసమగ్రమైనవి. ప్రతిపక్షంలోను ఎంతమంది నిరుద్యోగులున్నారో విపులంగా అంచనా వేయకలిగేందుకు సమగ్రమైన గణాంకాలు మనకు లేవు. కాబట్టి ఈ లెక్కలన్నీ కేవలం ఉజ్జాయింపున సరిమానినవే. ఇందువలన దేశంలో నిజంగా ఉద్యోగాభ్యర్థులు ఈ 85 మిలియన్ల కన్న చాలా ఎక్కువ ఉంటారు. ద్వితీయ పంచవత్త ప్రణాళికలో కనీసం ఎనిమిది మిలియన్ల మంది నిరుద్యోగులకు ఉద్యోగం కల్పించాలని లక్ష్యం పెట్టబడ్డాయి. అయితే ఇప్పటివరకు అందిన గణాంక సమాచారాన్ని బట్టి ఈ లక్ష్యం పెరవరకు అని నిస్సంశయంగా చెప్పవచ్చును. దీని పరిష్కారాన ఏమంటే తృతీయ పంచవత్త ప్రణాళిక ప్రారంభానికి ఈ సమస్య అనుకూలంగా

కంటే తీవ్రతరమవుతుంది. దాని ప్రభావం తృతీయ ప్రణాళిక పాటగనా ఆర్థికవ్యవస్థపై ప్రతిఫలిస్తుంది. రెండవ ప్రణాళిక కారణంగా ఆర్థిక వేర్వేరు నిరుద్యోగ సమస్యను యాదృశ్యాలుగా విభజించి పరిశీలించేటారు. ఒకటి అప్పటికే దేశంలో ఉన్న నిరుద్యోగుల విషయం. రెండవది సంబంధించి రెండు మిలియన్ల చొప్పున పెరుగుతున్న శ్రాత్తనిరుద్యోగుల విషయం. మూడవది అసంపూర్ణమైన ఉద్యోగం కలగని సమస్య. ప్రణాళికా రచయితలు అంచనా ప్రకారం ప్రభుత్వ రంగాల్లో భారీ పెరుగుదలలను, ఆరోగ్యం, విద్య, సాంఘిక సంక్షేమం మొదలైన వానియందు ప్రభుత్వోపాధిపతి, ఉద్యోగం బాగా పెరిగిందని భావించారు. అంటే కాకుండా, ఈ కృషి వలన ప్రజల జీవన ప్రమాణాలు అధికమై, నిత్యోపయోగ వస్తువుల గిరాకీ పెరుగుతుంది. ఆ గిరాకీ పెరగడం వలన, గ్రామీణ పరిశ్రమలకు, లఘు పరిశ్రమలకు ఆర్థిక ప్రాధాన్యత అందించి, తద్వారా ఉద్యోగాభ్యర్థి జరిగివచ్చు. రెండవ ప్రణాళికలో వివిధ రంగాలలో ఈ క్రింది విధంగా ఉద్యోగావకాశాలు కలుగవలసి ప్రణాళిక రచయితలు భావించారు. ఐదు వర్షాలకు కలిపి వివిధములైన నిర్మాణ కార్యకర్తల సంఖ్య మొత్తం 21.0 లక్షల మందికి ఉద్యోగాలు లభించవలవు. నీటిపారుదల, విద్యుత్తు క్షయభివృద్ధి పథకాలలో 0-51 లక్షల మందికి, రైల్వే అభివృద్ధి మొత్తం 2.58 లక్షల మందికి, రవాణా శాఖలో 1.80 లక్షల మందికి, పరిశ్రమలలో 7.50 లక్షల మందికి, గ్రామీణ పరిశ్రమలు, లఘు పరిశ్రమలలో 4.10 లక్షల మందికి, అటవీ శాఖ, మత్స్య పరిశ్రమలలో 4.18 లక్షల మందికి, విద్యా విషయక కార్యక్రమాలలో 8.10 లక్షల మందికి, ఆరోగ్య విస్తరణ కార్యక్రమాలలో 1.16 లక్షల మందికి, సాంఘిక సంక్షేమ కార్యక్రమాలలో 1.42 లక్షల మందికి, ప్రభుత్వ సేవలో 4.34 లక్షల మందికి, ఇతర రంగాలయందు, వర్తక వాణిజ్యములందు 27.04 లక్షల మందికి ఉద్యోగాలు లభించవలసి అంచనా వేశారు. అంటే మొత్తం సుమారు 80 లక్షల మందికి అన్నమాట. అయితే

తృతీయ ప్రణాళిక : నిరుద్యోగసమస్య

ఇంత సాధించిపట్టి రెండవ ప్రణాళిక ముగిసేసరికి సమస్య ఏమంత ఎక్కువగా కాలించదు. కాని రెండవ ప్రణాళికలోనే, ఇప్పటికి అందిన సమాచారాన్ని బట్టి పైఅంచనాలుకూడా ఫలించలేదని గేరింది. అందువలన మూడవ ప్రణాళికలో 14 మిలియన్ల మందికి ఉద్యోగావకాశాలు కల్పిస్తే, మూడవ ప్రణాళిక ముగిసే సరికి పోస్టిలి నివమించక యథాతథంగా ఉండాలను. కాబట్టి మనం ఎదుర్కొనవలసిన సమస్య నిరుద్యోగాన్ని తగ్గించడం కాక, ఎక్కువకాకుండా చేయడమన్నమాట! దానికై నా, కనీసం 14 మిలియన్ల మందికి అందుకుంటున్నారాలో ఉద్యోగాలు కల్పించాలంటే సులభసాధ్యమైన పనికాదు.

పాశ్చాత్య ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలు నిరుద్యోగసమస్యను శాస్త్రీయవృత్తంలో పరిగణించి అనేక సిద్ధాంతాలను తయారుచేశారు. సాంప్రదాయక ఆర్థికవేత్తల ప్రకారం పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థలో ఆసలు నిరుద్యోగ మనేదే సంభవించదు ఒకవేళ సంభవించినట్లైతే దానికి రెండే కారణాలు ఉంటాయి—ఒకటి శ్రామికులు పనిచేయడానికి నిరాకరించడంవలన. అంటే ఇది ఇచ్చాపూర్వకమైన నిరుద్యోగమన్న మాట (Voluntary unemployment). రెండవ కారణం వేతనం తగ్గించడంవలన శ్రామికుల నిరాకరణ. వేతనం తగ్గించడం అంటే వేతనం ధన రూపకంలో పూర్వపు విలువతో సమానమే అయినా, యధార్థపు విలువ అనగా వస్తురూపేణా విలువను తగ్గించడం. ఈ సాంప్రదాయక వాదానికి ఆధారభూతమైన సిద్ధాంతం ఎలప్పుడు గిరాకీ, సరఫరాలు, విలువచేసే ధనం, పెట్టుబడి చేసే ధనం సమానమే అవుతాయని. శ్రామికుల ఉద్యోగ నిర్ణయం, వారి సరఫరా గిరాకీలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ పరస్పర వ్యతిరేకతలు వేతన ప్రమాణాన్ని నిర్ణయిస్తాయి. అందువలన, శ్రామికుల సరఫరా ఎక్కువైనప్పుడు వేతనం తగ్గడం, తక్కువైనప్పుడు పెద్దపెం సంభవిస్తుంది కాని ఎన్నడూ నిరుద్యోగ మనేది కలుగదు. ఈవాదం కేవలం శాస్త్రజర్పనలేది. కొనసాగినవ, వాస్తవిక పరిస్థితుల దృష్ట్యా నిరాధారమైంది. తిరిగి లుగా ముట్టబడిన ఈ సిద్ధాంతాన్ని నిరాకరించి వాస్తవిక పరిస్థితుల కనుగుణమైన సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించిన మహానీయుడు లార్డు కేన్సు. వాస్తవిక పరిస్థితులలో, నిజమే, పెట్టుబడి ధనాలు సమమై, శ్రామికుల సరఫరా గిరాకీలు

సమమైనప్పుడే, నిరుద్యోగం పూర్తిగా సహజ పోగలదని నిరూపించాడ కేన్సు. ఉద్యోగావకాశాల వృద్ధి ప్రభుత్వపు పెట్టుబడి పైనా, జాతీయదానం పైనా ఆధారపడి ఉంటుంది. కాబట్టి నిరుద్యోగసమస్యను తగ్గించడానికి ప్రభుత్వపు పెట్టుబడి ముఖ్యం. ఈయన గ్రంథం ప్రకారం నిరుద్యోగం ప్రబలినపుడు ప్రభుత్వపు పెట్టుబడి అనేక రుణితమై జాతీయదానాన్ని, ఉద్యోగాల్ని పెంపొందిస్తుంది. అయితే ఈయన తన సిద్ధాంతాన్ని, పెట్టుబడిదారీ దేశాల కనుగుణంగా రూపొందించాడు. ఈయన సిద్ధాంతం బాగా ఆభివృద్ధిపొందిన పెట్టుబడి దారీ దేశాలలో, ఆర్థిక మాంద్యంవలన ఏర్పడిన తత్కాలిక నిరుద్యోగాల్ని నిర్మూలించడానికి పనికి వస్తుంది కాని, ఇంకేమూ, వైఫల్యాలంటి వెనుకబడిన దేశాలను పనికిరాదని ఆర్థిక శాస్త్రజ్ఞులు వలదించారు.

ఇందువలన గేలేడేమిటంటే ఆర్థికంగా పురోగతిపొందిన అమెరికా, జర్మనీ, జపాన్ మొదలైన దేశాలలో నిరుద్యోగాన్ని నిర్మూలించేందుకు ప్రభుత్వం అవలంబించిన విధానాలు, మనదేశంలో నిరుద్యోగ నిర్మూలనకు సరిపడవు. మనదేశ పరిస్థితుల కనుగుణమైన విధానాన్ని మనం రూపొందించుకోవాలి కాని విదేశీ విధానానుకరణ ఉపయుక్తం కాదు. విదేశాలలోని నిరుద్యోగ సమస్యకు, మన నిరుద్యోగ సమస్యకు పోలికలేను. అక్కడ జనించే నిరుద్యోగం ఆర్థికమాంద్యంవలన కలుగుతుంది. మన దేశంలో, జాతీయార్థిక వ్యవస్థ వెనుకబడిన దేశం వలన కలుగుతుంది. నారిది తత్కాలిక సమస్య. కొద్దిపెట్టుబడితో తిరిగి ఉద్యోగావకాశాలు కలిగి సమస్య నివారిత మాతుంది అక్కడ.

అంటే కాకుండా మనదేశం బహు విస్తృతమైనది అవడంవలన, సమస్య తీవ్రమై బహురూపాలు దాలుస్తుంది. తింగళి, దీహార్ మొదలైన రాష్ట్రాలలో జనించే పారిశ్రామిక నిరుద్యోగ సమస్యవేరు; ఆంధ్రవంటి వ్యవసాయక రాష్ట్రాలయందుకలిగే వ్యవసాయకమైన గ్రామీణ నిరుద్యోగ సమస్యవేరు. ఒరిస్సా మొదలైన వనుకబడ్డ ప్రాంతాలలో కలిగే నిరుద్యోగసమస్య వేరు; అస్సామ్, మన్యప్రదేశ్ మొదలైన ప్రదేశాలలో కొండప్రాంతాలలోని జనులకు సంభవించే నిరుద్యోగ సమస్య వేరు. కాబట్టి నిరుద్యోగ సమస్య నిర్మూలనకు

దేశానికంటే ఒకేవిధానాన్ని అనుసరించడం సాధ్యం కాదు. వీరంతా కాకుండా చిగువుకొన్ని నిగువ్యుల సమస్యను ప్రత్యేక పరిశీలన అవసరం. ఉద్యోగాభివృద్ధికి గలచే ప్రణాళికలో అవలంబించిన విధాన మందుల ముఖ్యమైనవిలోపం, సమస్యలోని ఈ విధమైన ప్రాంతీయతలను గమనించు వాగవచ్చు. మరొక ముఖ్యమైన లోపం ఏమంటే నిగువ్యుల సమస్యను ప్రత్యేకమైన సమస్యగాకాక, కేవలం దేశాభివృద్ధి వైన అభివృద్ధి సమస్యగా పరిశీలించడం. దేశాభివృద్ధి ప్రణాళికల మూలంగా జరుగుతుంది. కాబట్టి నిగువ్యుల దానంతట అదే శాంతియుత అన్న పద్ధతి గలచే ప్రణాళికలో అవలంబించ బడింది. ఈ విధానం సరియైనది కాకపోయినప్పటికీ, అధికభవంతమైనది కావాలను. కాబట్టి గలచే ప్రణాళికలో నిగువ్యుల సమస్య నివారణానికి ప్రభుత్వం ప్రవర్తించిన కైకరి ఒక నిర్ణీతమైన విధానంగాకాక కేవలం అస్పష్టమైన, అసమగ్రమైన అంచనా—లక్ష్యంగానే ఉండిపోయింది.

కాబట్టి మూడవ ప్రణాళికలోనైనా, ఈ తప్పులను సరిచేసుకోవలసి ఉంటుంది. మూడవ ప్రణాళికలో, గలచే ప్రణాళికలో అవలంబించిన విధానపు తప్పుల మూలంగా సమస్యభాగం ఎక్కువ అయింది. ఉద్యోగసమస్యను పరిశీలించే కేంద్ర సంఘం ఈ తప్పులనేమీ పరిశీలించి కనబడకు. నిగువ్యుల సమస్యను పరిష్కరించడానికి ఈ సంఘం చేసిననూచనలు, ఎప్పుడో పంక్తి ముగించు కైకరి నాటివేకాని కొత్తవి కావు. గ్రామీణ రంగాలలో శ్రామికశక్తి అధికంగా కలగని పరిశ్రమలను స్థాపించని ఏమీ ముఖ్య నూచన. ద్వితీయ ప్రణాళికలో ఉద్యోగవిధానం ఎందువలన సఫలమవలేదో, ఆ అడ్డంకులు తృతీయ ప్రణాళికలో ఎవరంగా తొలగించబడాలో అన్న చర్చి రాలేదు. కేవలం చిన్న పరిశ్రమలను గ్రామీణ రంగాలలో వృద్ధిచేసేంతవరకూ ప్రాంత నిగువ్యుల సమస్య పరిష్కరితమౌతుంది అనుకోవడం, వాస్తవిక పరిస్థితులను గమనించకపోవడం వల్లనే ఏర్పడుతుంది. ఇంతటి ముఖ్య సమస్యకు కేవలం ఒక సులభమైన అసమగ్రమైన విధానం సరిపడదు. విధానం అతిశయమైనదిగా ఉండాలి. అత్యంతమైతే అది ప్రతిజిల్లాకు మారేదిగా కూడా ఉండాలి.

మూడవ ప్రణాళికలో, ఉద్యోగావకాశాలను కల్పించడానికి అవలంబించే విధానంలో, ప్రభుత్వం అదాయశీతల మార్గలకు (పన్నుల విధానానికి ముఖ్యంగా) ఉద్యోగనిర్వహణ విధానానికి సమన్వయ సూత్రం కనిపెట్టబడాలి. పన్నుల విధానానికి ఉద్యోగ నిర్వహణకు అతిపెక్కినది సంబంధించి. ముఖ్యంగా పారిశ్రామికోద్యోగ విస్తరణకు ఈ బాంధవ్యం హెచ్చు. పరిశ్రమ విస్తరణకు శ్రామికుల సంఖ్యనేవా ఎక్కువ చేయాలి. లేక యంత్రంగానైనా ఎక్కువ చేయాలి. ఈ సంఖ్యలో పెట్టుబడిదారుకు దేనికి భిన్ను తప్పు అయితే దానిని హెచ్చిస్తారు. పాపంలా, దీన్ని కాలింగా పరిశీలిస్తే. పెన్షన్ శ్రమ లలో యంత్రంగాన్ని హెచ్చించడమే లాభిదాయ కంగా కనిపించుతుంది. ఇలా వంటివి సులభంగాన్ని హెచ్చు చేసే కన్న. శ్రామికులను హెచ్చుచేస్తే పన్నుల భారం తగ్గించిగా పన్నుల విధానాన్ని రూపొందిస్తే ఉద్యోగ విస్తరణ జరుగుతుంది. మిగతా రంగాలలో శ్రామికుల సంఖ్యను హెచ్చుచేస్తే, అదాయపుపన్ను లో కాని లాభాలపై విధించే పన్ను లో కాని కొంతతెలు ముదగా ఉంటుంది ప్రభుత్వం ప్రకటిస్తే పారిశ్రామిక వేత్తలు తమ తమ కర్మాగారాలలో ఉద్యోగపరిమి లను విస్తరించడానికి అవకాశం ఎక్కువ కలుగుతుంది. ఈ ముదగా ఈ ముదం వలన ప్రభుత్వానికి ఏమి నష్టం రాకుండా, మొత్తంమీద పన్ను లోను కొద్దిగా హెచ్చు చేయవచ్చు. దీనివలన గలచే విధానా కూడా ఉద్యోగ విస్తరణానికి ప్రోత్సాహం కలుగుతుంది. ఈ పద్ధతిని పూర్వం ఇంగ్లండులో ఉపయోగించారు. ఇంగ్లండులో పారిశ్రామిక పునోదయం పరిణామం దింది కనుక ఈ విధానం అక్కడ ఎక్కువ విజయ వంతం అయింది అవకాశం ఉంది. మన దేశంలో ఇంతటి ఎక్కువ అవకాశం లేకపోయినా, శ్రామిక శక్తి సుధరా ఎక్కువ కనుక కొంతవరకు అయినా అవకాశం ఉంటుంది. ఈ పద్ధతివలన ప్రభుత్వానికి, పారిశ్రామికులకు, పెట్టుబడిదారులకు కూడా నష్టం రాదు. ఈ ఉపాయాన్ని మొట్టమొదట కనిపెట్టింది నిఖోల్స్ కార్డర్. మూడవ ప్రణాళికలో తగినంత పరి శ్రమ భిన్న కలుగుతుంది కనుక, ఈ విధానం ఎంత వరకు సులభమయిందో పరిశీలించ వచ్చును. అయితే ఇది పారిశ్రామిక నిగువ్యులగానికి మాత్రమే సంబంధించినది.

మూలప్రకారముగా నిరూపించుచున్నది. సమాకార వ్యవహారమునకి అనుగుణమున ప్రభావం ఉంటుందని ఉపసంహరించుచున్నది. గ్రామీణులందరిలో ఈ ప్రభావం వలన నిరూపించుచున్నది అనేది కొద్దిగా తగ్గినప్పు టికి, ప్రతి వ్యక్తికి తగినంత ఉద్యోగం లభించదు నాగ వూరులో సమాకార వ్యవహారమున పాల్గొని కొంత గ్రామీణులకు ప్రకారం ప్రతి గ్రామములో, ప్రతి ఒక్కరికి, భూమి ఉన్నా భూమి లేకపోయినా, సమాకార వ్యవహారము సంఘంలో సభ్యులుగా చేరేవారు ఉంటుంది. సమాకార వ్యవహారము సంఘంలో సభ్యులుగా చేరిన భూమి లేని వ్యక్తి సమాజీ భూమిపై శ్రామికుడుగా పనిచేసి, దానికి తగిన ప్రతిఫలాన్ని పొందుతాడు. ఈ తీర్మానం ప్రకారం ప్రతి గ్రామమునకి సంఘంలో చేరి శ్రమించి, ప్రతిఫలాన్ని పొందే 'సమాజీ' ఉన్నది కనుక ప్రస్తుతం గ్రామంలో పనిచేయుచు లేక తిరిగివచ్చి ఉద్యోగం లభించదు. విలే సమాకార వ్యవహారములో ఉద్యోగ విస్తరణ ఈ విధంగా జరిగినది కేవలం అవశ్యతలవలన కాదు; ప్రజల హక్కును నిలబెట్టేందుకు మాత్రమే! సమాకార వ్యవహారము వలన, సమాజీ కృషివలన, ఇప్పుడు మున్నగుటలు భరించలేని యంత్రాంగం అప్పుడు నలుగురూ కలసి భరించడానికి కష్టపడుచుంది. అందువలన గ్రామ సమాజీ కేంద్రంలో శ్రామికుల ఆవరణాన్ని తగ్గించే బ్రాహ్మణ మొదలైన యంత్రాలు ఎక్కువయ్యాయి. దీనివలన గ్రామికులకు గిరాకీ, అవశ్యకతకూడా తగ్గిపోయింది. గ్రామంలో వ్యవహారమునకి కొంతవరకు కూడా, శ్రామికుల సంఖ్య ఈ యంత్రాంగం వలన బాగా తగ్గిపోయింది. అందువలన ప్రతి గ్రామమునూ భూమిలేకపోయినా సమాజీ సేవ్యంలో చేరి వచ్చును అనే హక్కు ప్రసాదించబడినా లే అదివరకు కన్నా నిరూపించుచున్నది ఎక్కువయ్యింది. అయితే ఈ హక్కు నియంత్రం వలన కూడా పరిస్థితి ఏమంత బాగుపడదు. అది వరకు నలుగురు చేయగలగినానే ఇప్పుడు పనిమందికి పంపిస్తారు. కాబట్టి ఎవరికీ తగినంతపని ఉండదు. పైగా ఈ పంపింపు పుష్పర వైద్యులకు దారి తీస్తుంది. అందువలన సమాజీ వ్యవహారము విధానం ప్రవేశ పెట్టబడినందువలన గ్రామీణులందరిలో నిరూపించుచున్నది సమాజీ మరల తగ్గిపోయిపోయింది అని చెప్పవచ్చును. ఒక వేళ యంత్రాంగం ప్రవేశపెట్టబడినా పోయినప్పటికీ కూడా మొత్తంమీద గ్రామికులకు గిరాకీ తగ్గిపోయింది. ఇది

అనుభవిత వేద్యమైన విషయం. వ్యవహారము సంవత్సరంలో ఏమో కొన్ని నిర్దిష్ట కాలాల్లో జరిగేది కావడంవలన ఆ కాలాల్లో మాత్రమే ముక్తకృషివలనకు పని దొరుకుతుంది కాని మిగతా సమయంలో వారు పూర్తిగా నిరుద్యోగులే. ఇప్పుడు సమాకార వ్యవహారము పెట్టబడినందువలన ఆ కాలాల్లో కూడా వారికి పూర్తిగా పనిదొరికే అవకాశం ఉంటుంది. అయితే గ్రామీణులందరిలో ఈ నూతన సమాజీకు కేంద్ర ఉద్యోగ సంస్థ ఏమీ ప్రాధాన్య మిచ్చినట్లులేదు.

నిరూపించుచున్నది సమాజీ సేవకు చిన్న తరహా పరిశ్రమలను ముఖ్యంగా అంబే చిన్న చేతన మొదలైన వాటిని నెలకొల్పవలెనా లేక పెద్ద తరహా పరిశ్రమలను నెలకొల్పవలెనా అన్న విషయం చర్చనీయం. ఈ సందర్భంలో కేవలం ఉద్యోగ విస్తరణే కాక, ఆ గూడేదా చేసే భర్తలకు తగిన ప్రతిఫలం లభిస్తోందా లేదా అనే విషయం కూడా విచారణీయం. చిన్న పరిశ్రమలు విషయంలో పెట్టబడి తగ్గువ పెట్టడానికి, తీవ్రతరం కొంత ప్రతిఫలం పొందడానికి అవకాశం ఉన్నప్పటికీ, దీని కారణంగా విస్తరణకు, ఉత్పత్తికి అవకాశాలు తగ్గువగా ఉంటాయి. వాటిలో శ్రామికుల వేతనాలు ప్రారంభంలో తగ్గువే అయినా, సంస్థ వృద్ధి అయి, ఆ ఉత్పత్తికి గిరాకీ అధికమై, అభివృద్ధి పెంపొందడంతో శ్రామికుల వేతనాలు కూడా పెరుగుదానికి అవకాశం ఏర్పడుతుంది. ఈ రెండో పరిశ్రమల వలన, ఇటు ఉద్యోగ విస్తరణకు, అటు జాతీయ దాయానికూ కూడా అవకాశం కలుగుతుంది. ఇటువంటి సంస్థలు సమాకార సంఘాల యజమాన్యాన, ప్రభుత్వ ప్రాధాన్యంతో పెంపొందగలవు. అయితే గ్రామీణ పరిశ్రమలకు చేతిపరిశ్రమలకు ప్రభుత్వం ఏ ప్రాధాన్యతాం ఈయనక్కడే పని దీనిభావం కాదు. ఉద్యోగ విస్తరణానికి కేవలం చిన్న తరహా పరిశ్రమల వృద్ధి ఏకైక మార్గం అని అనుకోవడం సమంజసంకాదు. కొన్ని ప్రాంతాలలో, ముఖ్యంగా వ్యవసాయకారాధ్యక్షి లలో చిన్న పరిశ్రమల వృద్ధి అనుకూలంగా ఉండవచ్చును. అటువంటి ప్రదేశాలలో తిరుగుబాటుగా సమాకార సంఘాలకింద వాటిని పెంపొందించవచ్చును. అంతే కాని, దేశవ్యాప్తంగా ఒక్క మార్గాన్ని అనుసరించడం భావ్యంకాదు. అయితే కొన్ని ప్రదేశాలలో

చేతిపరిశ్రమలు తిరిగివచ్చుగా పెంపొందుతూ, ఆక్రమి
చేతిపరిశ్రామికులకు వరిపొంపవ్యమైన నిపుణతగల్గి,
ఆ ప్రదేశాలు ఆయా చేతిపరిశ్రమలకు ప్రఖ్యాతిమై
ఉంచవచ్చు. అటువంటి ప్రదేశాలలో ప్రభుత్వం
తిమ్మగ పెట్టుబాలో ఎక్కువ ఆభివృద్ధి సాధించి
దానికి అవకాశం ఉంటుంది. కాట్టెలి కొన్ని విషయ
ాలలో చేతిపరిశ్రమలు, చిన్నితాహ పరిశ్రమలు ఎక్కువ
ఫలదాయకములుగాను, మరికొన్ని విషయాలలో పెద్ద
తిహాపరిశ్రమలు ఎక్కువ ఫలదాయకంగా ఉండదా
నికి కలుపవచ్చును. అటువంటిప్పుడు స్థానిక స్థితి
గతులను పరిశీలించి, వివస్థవుల ఉత్పత్తిలో, ఎయ్య
ప్రదేశాలలో, చిన్న పరిశ్రమను ప్రోత్సహించడం
లాభదాయకమో నిర్భయంగా పరీక్షణ జరిపి తెలుసు
కోవాలి. అట్టిపరిశీలనలను కొన్ని నిర్దితవస్తువులను
చిన్న పరిశ్రమలకు కేటాయించి, వాటి పునఃభివృద్ధికి
పాటుపడదానికి, మిగిలిన వస్తువుల ఉత్పత్తిపై పెద్ద పరిశ్రమ
లకు కేటాయించదానికి కలుపవచ్చును. ఈవిధంగా ఒక
నిశ్చితమైన విధానం అత్యవసరం. ఇట్టి ఆభివృద్ధికి సమ
గ్రమైన స్థానిక పరిస్థితుల పరిశీలన, జిల్లావారీ పరీక్షలు
అవసరం. వీటి విషయంగా శక్తియంగా ఏ ప్రణాళి
కూర్చు నిర్వహించదానికి కలుపవచ్చు. అయితే అట్టి పరిశీలన
లకు ఒకవంక నియంత్రణ సమస్య, ఒకవంక చిన్న పరి
శ్రమల సమస్య పరిష్కారముగదానికి కృషి నిపుణులది
కనుక అట్టి విపులమైన పరిశీలన చేయుచు నిర్దిష్ట పథ
కాలను యాచించడంపై దృఢాశ్రయం కావాలి.

కతి గా నిగద్యోగలసంఖ్యలో సమాన
రెండు మిలియనులమంది చగువుకున్న వాగు. వీరి సంఖ్య

శ్చిత్రీక ప్రణాళికారంభానికి 8.45 మి/యన్ల వ్యయం వెరుపనుంది. అయితే గంపక ప్రణాళికలో 1.44 మిలి గ్రాముల మండి ఉత్పత్తి ప్రాప్తి అవుతుందని అంచనా వేశారు. ఇది ఇప్పటివరకే శ్చిత్రీక ప్రణాళిక ప్రాంతానికి 2.01 మిలి గ్రాముల మండి విత్తానిని కల్పించినందుకైతే అంటారు. విత్తానిములలో నిగత్తానికానికి మూడు కోట్లం నాటి కష్టము, ప్రస్తుతం మం ప్రణాళికలో ఇలా కలిపిన సాంకేతిక పరిజ్ఞానానికి స్కాదా సామర్థ్యం లేకపోతున్నది. ఆ ముఖ్యమే చర్యలనున్న నిగత్తాని కెక్కువే అయినా తిరిగి సాంకేతిక పరిజ్ఞానంతో అభివృద్ధిని కలిగించేందుకు చర్యలు. ఈ పరిజ్ఞానంతో చక్కబడడానికి విత్తాని సామర్థ్యం మూడు కోట్లం. అంతే కాక సాంకేతిక శిక్షణ, సాంకేతిక అభివృద్ధి పనులను చేయగల ప్రభుత్వ శాస్త్రీకావాలి.

నిడువొక్క నిడువొక్కనుండి చీ అలాగే చీ చెప్పటకు
 'మనకేంటో' నిడువొక్క సమస్య అలాగే గా ముట్ట
 మాసివాయి కోరినవా క్లింపికి ఉన్నాం. ఇప్పుడు
 దానికి ఏమైనా అవకాశం ఉందా?" అనే ప్రశ్న
 ఉద్భవించింది. సమాజం ప్రభుత్వపు అంధకార
 ప్రకారం మనకే అలా అనినవం మండ్రికాన
 రావాలం లేదు 48,500 కోట్ల రూపాయలు మాత్రమే,
 పనిపేను సంవత్సరాల నింతిం గా మై ప్రభుత్వపు
 అవకాశం తెలుస్తుంది. అంత పెట్టకంటే మనకేంటింటి
 బీదదేశానికి సాగ్యమయేది కాదు. ఎప్పుడో నాలుగైదు
 ప్రతాపికల అనంతరం ఆస్తి, యూం రావచ్చును.
 దానికి కూడా ఇప్పటినుండి నిర్దిష్టమై కృషి అవసరం.

సాహితీ సుగతుని స్వగతం

గుండ్లకల్లు - గుంటూరు బండ్ల. ఒంటెబండ బండ్ల పరుగులు తీస్తూంది “నిప్పెంటువా, అయ్యగామా?” అనే పన్నవి గొంగు విని పొంగింది గైలుబండి రోదలో. కిటికీగోనుంచి వచ్చే లోలో పోలీసులని చూస్తూ వాళ్ళు యథా లాపంగా తలగిప్పి మాచాడు. ఎదుటిపీటలో కూచుండి పని కొక్కిల ప్రాధు. మరొక పాని మరొకరి సప్తంగా వినిపించింది అక్కడల్లా. మళ్ళీ తిరిగిచూచాడు. నేనూ, ఆమె తప్ప ఆ పెట్టెలో నురేరూ లేను. కనుక వచ్చే ఈ ప్రశ్న వేసిందా? ఛా! వచ్చేందుకు ఆకాశమంది! నాన శ్రోతమనేదం. పట్టె గోచిపందకట్ట, చొక్కా లేని ఉత్తరీయం, గోమృదనుంజిజట్టూ, చాందసమైన ప్రకర్షన - అనుకుంటూ ఉండగానే “నిప్పె అయ్యగామా, నిప్పెకైలేమా?” అన్న ఆగ్నేయై నందుకూ ఈమెకు? “ఏంపయ్యగామా! ఉందింటే ఉందిను; లేదుంటే లేదు. ముగ్గువాలు తాగివి గున్నచూడరాగ చూత్రావేం?” అంది పండగిలిస్తూ. కొట్టు తిన్నంతగా చూపడాడు. “నిప్పెకైంకునా నీకూ? నా దిద్దులేను.” ఆవ్వాను కొపంగా. “లేదన్నావుగా. నీకెందుకూ? నేనుట్టకొల్పుకుంటా” అన్నది. “ఛా! మట్టకొలుస్తావా?” అని గద్దించాడు. “నీకేం? అన్నపాగ పెనుతా.” అన్నది గట్టిగా. నిజమే. నాకేం? ఇంకెలా? బండి బండి వేదను వద్ద ఆగింది. మరొకరు పెట్టెలోకి ఎక్కాడు. అతని కండ్ల అగ్గిపుల్ల పుచ్చుకొని ఆ ప్రాధు మట్ట నలిగించి కసికొద్దీ నామిదికే కుప్పుగుప్పున పో నడిలింకి.

ఆ పాగ గట్టులో నే నా ఆలోచనలు రక్కలు విచ్చాయి, దానిచరిత్రకోపం. “నుంకున్న చెవులకన్నా ననుకవచ్చిన కొమ్ములే నా?” అన్న నామెత అక్షి రారా నిజమైంది, ఈ పాగాకు గురభ్యసా విషయంలో. అనుకున్నాను. అయినా ఈ పాగాకు ఇట్టిటికల వేక వా మనిషింపంలో, మనదేశంలో వ్యాపించింది, నాగ జనుమలూగ. మనదేశానికి ఏమిటి? యూరోప్ లుండా నికి మహామారిలాగ పాకింది యూరూపం దానిండ్ల శ్రేణి. నేను మనదేశంలో పెద్దపంటలూ బాటిది. మన రాష్ట్రం దీ ఆగ్రహానం ఈ పంటలో.

అమెరికాలో పుట్టి పెరిగి విశ్వరక్షణం చేసిన దీని రకాలు 50 కి పైగా ఉన్నాయి. దీనిని ‘నికోటియానా’ అని ప్రాన్సులో పూర్వం అనేవారు దీనిని ప్రాన్సుకు

తెచ్చిన జీన్ నికోలో అనే అతని గౌరవార్థం ఈ పేరు పెట్టాడు. నికోటియానా నుండి కా అనేది మెక్సికో మొక్క. నికోటియానా తివామ కాలిఫోర్నియాద. ఈ తివాకమ్ అనే మాతే బూబాకో అని తిమాఖూ అని రికరకాయగా మారింది. తింబాకో-అరిస్సీ. తిన్ బాకూ-ఫార్సీ. తిమాకూ. తిమాకో, తింబాకో, బుట్టేర్ ఫింగీ-హిందీ. తింబాకూ - మరాఠీ. తిమాకూ - సింధీ. తిమాక - డెంగాలీ. తింబాకూ, హో7 సాస్ప-కన్నడం. పురై ఇకై-తిమిళి. పాగాకు, పుగాకు-తెలుగు. నికోటి యానా నుండి కా, నికోటియానా తివాకం-ఇది రెండే ఉండవలసిగా... గా మనదేశంలో హెచ్చుగాపండేది. ఇంకావల్సి నిమాపాగాకుపంట హెచ్చయిందనుకోండి.

యూరోపువారికి పాగాకు తాగడం 1492 లో కొలంబస్ అనుగూయులు వెస్టుఇండిస్ దీవులలో చూచినప్పుడు తిర్వాతనే తెలిసింది. నూతనదేశాలు కను గొనిదానికి బతులు వేసి కొలంబస్ పాగాకు తాగడం మొట్టమొదట క్యూబాలో చూచాడట. ఆయన చూడ లేను. ఆయన అనుగూయులు ‘గాన్ వాహనీ’ (కాన్ కాలడోర్)లో స్థానికులు తాగడం చూచారని కొందరు వృత్తిశాస్త్రజ్ఞు లంటున్నారు అక్కడివాగు తాటాకు చుట్టూలో పాగాకు వేళకొని (నేను తెలంగాణా గ్రామవాసులు లాగ)తాగేవారట. పాగాకు మొక్కను ‘కోహిబా’ అని, కొలుకున్న దానిని ‘టూబాకో’ అని వర్ణనకారించేవానిని కొందరిన్నాగు. పాగాకుపేరు ‘టయిబూ’ లేక ‘కోహాబా’, దానిని కాల్చే గొట్టం పేరు ‘టూబాకో’ అనేవారని మరొకరిన్నాగు. Y (వై) ఆకాంగల గొట్టంలో వై పంకలు రెండు ముక్కులూ పెట్టుకొనే వారని, కిందిగొట్టంలో పాగాకు కొలుతూ ఉండేవి ఒకరు తెలివగు ఈ గొట్టానికి ‘టూబాకో’ అని పేరన్నాగు.

పాగాకు నమలడం ప్యెయిసువాగు దక్షిణ అమెరి కాలో మొదట చూసింది 1502 లో. తిర్వాత అమె రికావాసులంతా దీనికి అలవాటుపడచూచాడు. నన్నం వేసుకోవడం ఉండేది మెక్సికోలోను, అమెరికా లోని తిక్కిన ప్రాంతాలలోను.

ఉ తిర దక్షిణ అమెరికాలాగ ని కొన్ని సమాధు లలో యో పరితనం కల పాగాకు గొట్టాలు (చిలు ముఖ) దొరికాయట. కొన్నిగొట్టాలపై ఉత్తర అమెరి

కాలే లేని మృగాల బొమ్మలు కూడా చెక్కి ఉన్నాయి.

ఆమెకొలూ పొగాకు పేర్లుకూడా రకంకాలుగా ఉండేవి. మెక్సికోలోనే పేలుమ, పేలన్, ఈటిల్, అనే పేర్లు వ్యవహారంలో ఉండేవి. పెరూలో 'స్ట్రయా' అనేవారు.

యూరోప్ కు మొట్టమొదట పొగాకు మెక్సికో వచ్చింది 1560 లో స్పెయినువద్దాని. స్పెయినుంచి వచ్చినట్లును. ఆక్విడినుంచి ఇతర యూరోప్ దేశాలకు వ్యాపించింది. వాస్కోలో ద బాస్టానలో (కెంచీ) ద యుద్ధానికి ఉన్న ఓనరీజోబ్ ఒక పరివారి నుంచి పొగాకు మెక్సికో వ్రాసుకు తెచ్చాడు. (జేకే నెంటు బర్వెగూట్రీకు వల్లెన కాపైరె రిల్లూగ్ వద్దలింగా నుంచి వస్తూ మరొక మెక్సికోను 1589లో ఇంగ్లండుకు తెచ్చాడు.

భారతదేశానికి పొగాకు ఆక్విర్ పరివారి కాలంలో 1605 లో బురెలిగ్సువారు తెచ్చారు. మొదట ఇది దక్కన్ లోని విజాపూర్ కు వచ్చి, తర్వాత ఉత్తరాఖండానికి వచ్చింది. ఆక్విర్ దీనిని తాగడం 17 వ శతాబ్దమునకు తూర్పు దేశాలకు వచ్చి తెలిసి భావించాలి. బురెలిగ్సులు (వాస్కోగ్సువారి) లకుకుడి ఆ కాలంలో చాలబంక ఉండేది గమక పుస్తకం, అరెడీయా, దేవా మొదలగు దేశాలలో దీనిని వారు అమ్మాలిచ్చేవారు. బావాకు ఓది 1801 లో చేరిందా.

పొగాకు తాగడంవల్ల పలువురు యువకులు ఆరోగ్యం చెడడం చూచి దానిని ఎవరూ వాడరాదని జహంగీర్ పాగుమ హుకుం చెబాడని 'జహంగీర్ స్మృతులు'లో ఉన్నది. బాహార్ లో పొగాకు తగిన వారిని గాడిదలపై ఊరేగించేవరని, వారి పెదవులు కోసివేసేవారని వివరించాడు. శిఖుల దశమగురువు గురగోవింద్ సింహ్ నవగురివారికి చేసిన ఉపదేశాలలో పొగాతగగదనీది ఒక్కటి. (క్షీణం విమరివా గ్లాం కాలివాకుంఁని కాబోలు!) అయినా ఈ పొగాతగుకు కిందితగతి శిఖులలో రహస్యంగా జూగు తూనే ఉంది. పతానులలో పచ్చి పొగాకు సలిపి నోట్ల వేసుకోడం ఆలవాటు.

ఇకమిటి? పొగాకు మనదేశం. చాలకాలం కిందనే ఉంది. హిందీలో అడకవి అవదగిన అమీరు ఖుస్రౌ పద్యం ఒకటి ఉంది. పాదాపు పద్యం కూడా ఉంది—అంటారు శ్రీ గ్యాన్ చంద్ వంటి పండితులు డక్టర్ వి. కె. గోడేగారి సమాధానంగా (భారతీయ విద్యా సం—19 సం-1.). అమీర్ ఖుస్రౌ 1224 లో మరణించాడు. ఆయన పద్యాలిని:

“నాయ భోయ సాజ మేరీ కమో
లే మామా ముహ ముహ హి లగయో
ఇతి బాలిపై ధుక్కామ ధుక్కా
వి సఖి సాజనీ? నా సఖి హుక్కా.”

స్నానంచేసి అలంకరించుకొని నా పక్క విరాడి వచ్చాను. ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. ముఖంలో ముఖం పెట్టి ఇంతిలోకే నాకే మామిలోనే ఉమ్మివేశాడు. ఏమిటి చెటి! క్రియుడా? కాను చెటి. హుక్కా.

పయోగ్ భీనీ పురాణ్ కింగ్

బూర్ఖాలో బూర్ఖా సహి చూ? మెకేసంగి.

కనక నవనెలంలో పొగాకుచెత్రి 14 వ శతాబ్దకి ముందునే అని అంటారు.

“పొగాకుకు సంస్కృతంలో ‘కలంజం’ అని పేరు. హిందీ బిశ్వకళంలో దీనినే కలంజుని అంటారు. భారతీయులకు చాలాకాలం క్రితం ఈ తెలుసుకని విస్తరణచూగు శిల్పాద్ధి చింత నాకే కలంజం=తినా ఖా సూరిత అని అర్థమిచ్చి, కష్ట సద్ధాంతి పొగ వల్ల ని

కంజ సంపేదన ఘామహానత్

నాగి చాంతి గ్లాస ముఖోగదాని,

కష్ట మహావ్యవహారికపు

గాంగర్వ వివ్యాప్తనైకే సేవ్యం.

ఆ శ్లోకం ఉదాహరించింది. వాస్తవికత కూడా ఈ పునాహానకే వచ్చింది. మొదటి గ్లాసయం సంస్కృతి నిఘంటువులోను, బృహత్ హిందీ శాస్త్రంలోను పొగాక పే అర్థమే ఉంది. కష్ట సద్ధాంతి పొగ వల్ల ప్రాచీనమే అయి ఉంటుంది. అన్నాగ్ గ్యాన్ చంద్ గారు.

కలంజుంటే పొగాకు అని కిరంజుమా ఎలా భ్రాంతిపడ్డానో ఆశ్చర్యమే. కలంజుంటే గంజాయి, వివరాలదిగ్ మృగమాంసమని కూడా అర్థం. అంగు వల్లనే “నకలంజం భిక్షయేత్” అనేవాక్యానికి మీమాంసకులు వివరాలవిధ్ మృగమాంసమనే అర్థం చెప్పారు. గంజాయి నమలడం, పొగాతగడం మనకు ఆతిప్రాచీన కాలంనుంచే ఉంది. దానిని ఇష్టంలేనివారు వివరల్లర్, వివరత్రం అన్నారు. ఇష్టమన్నవారు జ్ఞానపత్రం అన్నారు.

అమీర్ ఖుస్రౌ చెప్పింది హుక్కా సంగతే కాని పొగాకుసంగతి కానుకదా! హుక్కా, చిలుము, మామూలుగొట్టాలు - కిటితో పొగాతగడం అతిప్రాచీన కాలంనుంచే ఉంది. తథాగతుని కాలానికి బలంగా లేకపోలే అతిమతన శిష్యులకు ఈవిషయం ఎందుకు చెబుతాడు. కనకవిలకం మహావ్యవహారి శిష్యులప్రశ్నలకు సమాధానంగా ఇలా చెబుతాడు:

సాహితీ సుగతుని స్వగతం

“లేనభోపనసమయేన ఆయస్తనోపేరిందవచ్చున్న
సీసాభితాపాహోతి—అనుజానామి భిక్షవే ముద్దానలేబ
కంతి, నక్షమనీయో హోతి—అనుజానామి భిక్షవే నత్తు
కమ్మంతి.....న క్షమనీయో
హోతి—అనుజానామి భిక్షవే ధూమం పాతుంతి. తత్తేన
వట్టిం ఆలింశేత్వా పిబంతి - కంతం దహతి - అనుజా
నామి భిక్షవే ధూమనే త్రింతి. లేన భోపన సమయేన
శబ్దగ్రహణిక్ఖా ఉచ్చారణాని ధూమనే త్రాని భారంతి.
సంఖనాభిమగ్నంతి. లేన భోపన సమయేన ధూమనే
త్రాని అపాకతాని హోంతి, పానక పరిసంతి. అనుజా
నామి భిక్షవే అపిహానంతి. లేన భోపనసమయేన భిక్షా
ధూమనే త్రాని హస్తేన పరిహరంతి - అనుజానామి
భిక్షవే ధూమనే త్రిగావికొంతి - ఏవో ఘంసితంతి.
అనుజానామి భిక్షవే కురుక గావికంతి - అంసబంధో
నహోతి - అనుజానామి భిక్షవే అంసబంధం బంధన
సు త్రింతి” (పి. డి. నెల్సన్ - రిసెయి సంపుటం-1, పుట 204)

ఆయస్తంబుగలదైన విలిందవస్తువునే భిక్షువుకు
సీసాభితాపం (గిలబుపేడికొక్క) అయితే విమిచే గూ
లనే ప్రశ్నికు సమాధానంగా తగ్గొగతుకు, తలమీద
నూనె పెట్టుకొనడానికి, నవ్వుగిచ్చి చేసుకొనడానికి,
ధూపపానానికి అనుమతిస్తాను. “నవ్య కర్మ చేసుకు
న్న స్వప్తికి గుప్పూమైతే విమిచే గూలి - ధూమపానం
చేసుకొనడానికి అనుమతిస్తాను. వర్షిక చేసుకొని ధూమ
పానంచే గూలి. గొంతులో గంట అయితే విమి
చే గూలికి నిలుముగా ధూమనే (త్రంతి) తాగడానికి
అనుమతిస్తాను. ఈ చివరముగొట్టాలు అపరిత్రమై
పోయి, పుగురులు ముగిసే విమిచే గూలికి ఆ చిలుము
గొట్టాకు మూతలు పెట్టుకొనడానికి అనుమతిస్తాను.
ఒకప్పుడు నాటివి చేత్తో తీసుకునిపానం కట్టమైతే
విమిచే గూలి! దానికి బంధనము (తాడు) కట్టి
భుజానికి వేలాడవేసుకోదానికి అనుమతిస్తాను.” అని
అన్నాడు.

సంస్కృతి సాహిత్యంలో ధూమవత్రిపానం,
నీలవారిణికోసమూ, స్వస్థశృతికోసమూ, విలాసం
కోసమూ ఆచారమైనట్టు ప్రమాణాలు చాల ఉన్నాయి.
తారావీరుడు ‘పరిశీతధూమనీ’ (ధూమపానంచేసే)
విశ్రాంతి తీసుకున్నట్టు కొదంబిలో ఉండి.

వైదిక గ్రంథాల్లో నవ్యధూమపాన ప్రక్రియలు
కాస్త్రాక్రంగా వర్ణించబడ్డాయి. ఈ ధూమపానం
బౌద్ధ ద్రవ్యాలధూమపానం. ఇది ఎలా ఎప్పుడు
చేయాలనేది చరకుకు చెప్పిన విధమిది.

“స్నాత్వా భుక్త్వా సముల్లంఘ్య
క్షుత్వా దంతాన్ని పువ్యం న,
నావనాంజన నిదాంతే

చాత్యవాన్ ధూమపానీవేత్.”

(చ. నూత్ర స్థా. 5, 28)

స్నానంచేసిన తర్వాత, భుజించిన తర్వాత, జిహ్వశేఖ
నానంతరం, కుమ్మతర్వాత, పశ్చిమోముకున్న తిర్వాత
వసునం తిర్వాత అంజనం చేసుకొన్న పిదప, నిద్రలేవ
గాను, శ్రద్ధగా ధూమపానం చేయాలి. ఎలా తాగాలి?

“ఋజ్వంశచక్షుః తచ్చౌతః

నూపవిష్టః స్త్రీపర్యయం,

పితే చ్చిద్రం పినాయేకం

నాపయా ధూమ మత్కృతాన్.” (4 2)

పరిగా నిటారుగా కూచుని, తడిచి చ్చిత్రితో, ఒక
ముక్కుపువ్వు మూసుకుని మూసుమాట్టు ముక్కుతో
పాపిల్చాలి. ఇక చిలుముగొట్టం ఎలా ఉండాలి అన్న
విషయమై కూడా నిర్వచనాలున్నాయి:

“చతుర్వింశతికం శేత్రం

స్వంఘతీభిర్విరచితే,

ద్వాత్రింశివంఘకం స్నేహే

ప్రయోగే ద్వామిద్యతే.” 48.

ధూమ శేత్రం - చిలుముగొట్టం విరచి నక్షియక్త తే 24
అంఘాల పాకుపు ఇలాగే...

కనుక, మనకు ధూమపానం చాఃకాలానుంచే
ఉండవలసి స్పష్టం. పాతాళం కూడా ఆమెరకా
లోని పూర్వవాసులు చెప్పన్న లే మనవామూ ముక్కు
తోనే పీశ్యేవారెవరి ఆదాన్ని గుర్తించుకొంటుంటే
పాతాళం. బౌద్ధంలో పాట మనదేశానికి విదేశాలలో
ఈ ధూమపానమూ కాస్త్రీకంగా వచ్చిఉంటుం
దేమో! (వైదికంలో ఉండనే ఉండాయో.) ఈ
అభ్యాసం ఎలాగూ ఉండి గమక కొత్తగా వచ్చిన
పాగాకు పాతగంజాయిని, బౌద్ధధూమకర్తని తోసి
రాజునిది.

కాగా, పాగాకు మనదేశానికి కాదు; కలంజం
గంజాయికాని, పాగాకుకాదు; పాగాకు ఇటీవలి కేవల
కృత్రిమాస్త్రాల్లు, ఇతిరపండితులు చెప్పడం ఎంతైనా
సమంజసం.

ఇదిదేశంలో నాలుగుమూలలా వ్యాపించిన తర్వాత
తనే రకరకాల చాటువులు పుట్టాయి.

—రామచంద్ర.

ప్రాకృతభాష: శ్రీ పరవస్తువారి సేవ

శ్రీ నిడుదవోలు మేకటరావు

శ్రీ మద్విజయనగర మహారాజ సంస్థాపిత సంస్కృత కళాశాలాధ్యక్షులై, తరువాత శ్రీ దివ్య తిలపతి క్షేత్రమున సంస్కృత కళాశాలాధ్యక్షులుగను, శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాధ్యపాశాసనాలయ్యాధ్యక్షులుగను ప్రసిద్ధిగాంచిన పరవస్తు వేంకటరామానుజస్వామిగారి శిష్యుని సంస్కృత విద్యార్థిగాని, విద్వాంసుడుగాని లేవనలు యతిశయోక్తికొడు. సంస్కృత ప్రాకృత భాషలకుండేగాక, ఆంధ్రాంగ్ల భాష్యా (జ్యూను) భాషలయందు పండితులవలె, రామానుజస్వామిగారి రాంధ్రవిద్యల్లోకమునకేగాక భారతస్థ ముంబై ప్రాచ్యవిజ్ఞానపరిశోధకుల కల్ల కృతపరిచయము వారణాసి నాల్గేండ్లవరకున మొన్నటి నెవెంబరు తే 14 దిని వైకుంఠామాస లభించే ప్రాచ్యభాషా సంస్కృత పరిశోధనకుండు, నందున ప్రాకృతభాషా వాఙ్మయ ప్రపంచమున తీరిక కొఱత నాటిల్లినది.

శ్రీ రామానుజస్వామిగారి గాంధర్వశిష్యునివేగాక యానందాచారి వర్తిమన, 1870 భాషా సంస్కృత పరిశోధక టీసుని ప్రఖ్యాతికెందిన యార్ద్ర గ్రంథాలకు భిక్షమున పరవస్తు పండిత వంశమున జన్మించిరి. ప్రవిష్ట జీవిత వైష్ణవులగు వీరి పూర్వులలో శ్రీనివాసాచార్యులనువాగు వేంకటగిరి ప్రాంతమునండి విజయనగర ప్రాంతమునప్పి, యచ్చిలు విద్యాధికమున బూరి కొవించి, ఆ కాలమున విశాఖపట్నమున శ్రీ గోడే వేంకటజగ్గా గుడుడు జనింపగావారి ప్రాతానామన విచ్చలునే సిగినివాస పేర్పఱచుకొనిరి.

శ్రీనివాసాచార్యులవారి తొలుత సంస్కృత భాషలో నకారాదిగా నిఘంటు రచనకు బ్రాంధ్రములు. వాగు రచించిన నిఘంటువు 2వర్షశిబ్ద సంవత్సరమునది. వారు శ్రీ. క. 1882లో కీర్తిశేషులగు టకు ముందలునే యది పూర్తియైనది. వారి కాలము శ్రీ. క. 1770-1882. తిర్వాయ నది శ్రీ. క. 1875 సంవత్సరమునముద్రితమైనది. అది తెలుగు లిపితో, సంస్కృతాంధ్రాధ్యయనతో వెలయుచున్నది. శ్రీనివాసాచార్యులవారి కుమారులు జగద్గీర్తలు వేంకటరంగా

చాగ్యులవాగు. మహాసముద్ర మనంటి సంస్కృత భాషలో "శిబ్దార్థ సర్వస్వము" అను విజ్ఞాన సర్వస్వమును నిర్మించిన మహావిద్వాంసులు; భారత వర్తిమన నాంగ్ల ప్రభుత్వమువారిచే ప్రథమమున మహామహా పాఠ్యాలు దిగించుచే నలంకృతులైన పండితులగు సులు; అసాధారణ భాషా సంపన్నులు; అత్యున్నత ప్రతిభావిభాసకులు; అంతః కిష్యుపకిష్యులవలె మహాగుహులునగు శ్రీరంగాచార్యులవారిని గూర్చి విశేషముగ ప్రశంసించుచు నుగ్మగిని కాదానో మాపుట వంటిది. వారి పుత్రులు శ్రీనివాస జగన్నాథ స్వామి అయ్యనార్లంగారు. వీరియ పాండిత్యమున తిండిని మఱపించు పుత్రులు శ్రీనివాస జగన్నాథ స్వామి అయ్యనార్లంగారలకు నలవుగు పుత్రులు. వేంకట రంగాచార్యస్వామి 1875-1918. వేంకట భట్టవాధస్వామి 1884-1916. లక్ష్మీ వర్ణంధాస్వామి 1887. వేంకట రామానుజస్వామిగారు 1895-1959.

రంగాచార్యులవారి పాత్రు లంపెలును వారి కుశి స్సాగమునకు ప్రంభాయమామర్త నలసిరి. వీరినిగూర్చి సుప్రసిద్ధాంధ్ర రచీతు సంస్కృత వాఙ్మయ పరిశోధకాచార్యులు శ్రీ యాయ్యాణ్ణి వేంకటగిరివాచార్యుల వారి కలకత్తా ఆంధ్రపత్రిక ఆంగీకరింప (1882) సంగతిగూడ సంచితమును విశేషించి వ్రాసె యున్నాడు. పై వాలోక గమనిత వారు శ్రీరామానుజ స్వామిగారిని గూర్చి ప్రస్తుతి మీ వ్యాసము.

శ్రీ రామానుజ స్వామిగారు, సంస్కృతము ప్రధానముగా పట్టపరిశిష్యుండు గృతార్థులై గూ

1. శ్రీ. క. 1903 లో పాశ్చాత్య పండిత ప్రకటించుచు, వైదిక సంస్కృత విద్వాంసుడు మనసు వాచార్య - డాక్టరు ఏ. వి. మాడ్జివాల్డు తన భారత వర్తి పారస్వతి యాత్రిలో విశాఖపట్టణమున నున్న యా గ్రంథాలయమును సందర్శించినాడు.

2. ప్రసిద్ధాంధ్రభాషా నిఘంటు కర్తలు, బహు జనపరిచితులగు విఘంటువున సంస్కృతపదములను చాలవఱకు నీ నిఘంటువునుండి గ్రహించిరి.

ప్రాకృతభాష శ్రీ పరవస్తువారి సేవ

ఐదు, సంస్కృతిమే ప్రధానముగా కాస్త్రాచార్య (M. A.) పట్టమును (కే. కే. 1917 లో బహిరి. వీరి కాలాగ్రాలు విజయనగరమున నాంగ్ల గీర్వాణ కళా కాలకు రెంటికి నధిపతులు, సంస్కృతాంధ్రాంగ్ల భాషాపారంగతులు, కీర్తనీయులు నగు శ్రీ కిడాంబి రామానుజాచార్యుల వారు (M. A.B. L) (1853-1929). రామానుజస్వామి గారు ప్రాచీనమునుండియు వంశక్రమాగతిమైన సంస్కృతిముననే కాక ప్రాకృత భాషయందును పరిశ్రమ గావించుచుండెడివారు.

వారి కౌంధ్ర భాషయందును ప్రవేశమునాడె కలిగినది. పదనకు విస్తారమున, విశేషములలో నున్న యొకటి. పరవస్తువారియు రెండు సంస్కృతిభాషా విద్యుం నుండి తెలుగుభాషాసంప్రదానములను, రచనా విధానము నంతగా నెఱిగిన ధీమాగ్రాలు. పరవస్తు రంగాచార్యులవారి గుంధ్రభాషాపాండిత్యము, కవితా రచన, రచన రచన శాకుంతలాది నాలుకౌంధ్ర కవిముచేతిను, నిర్మల చాత్రము నున్ను సన్నిధి నల చేతిను, సంప్రదానములను నిరూపించుటకు వైగా వారు ప్రకటింపచేసె హైందవ విజ్ఞాన విషయక ప్రాంతముల చేతిను విడిది మియున్నది. శ్రీ భట్టనాథస్వామి గారును తెలుగున, గుంధ్రాక్షరసంస్కారము మొదలగు సుపన్యాసములను వ్రాసెయున్నాడు. కావున ఈ రామానుజస్వామి గారికి నాంధ్రభాషా రచన అడవడిన దిన్న యదయ్యు పంపికొను.

రామానుజస్వామి గారు క్రీ. శ. 1915 సంవత్సరమున విజయనగర సంస్కృత కళాశాలలో, నాంగ్ల భాషాపర్యాయముగా బ్రవేశించి, గుంధ్రమున, సంస్కృతి వాద్యము చాత్రము, సామ్యభాషాత్వత్వ కాస్త్రము (Comparative Philology) బోధించుచుండెడివారు. క్రీ. శ. 1918 లో వీరి కళాశాలలో ఉపాధ్యక్షులైరి. ఆనకు క్రీ. శ. 1929 లో కళాశాలాధ్యక్షులగు శ్రీ రామానుజాచార్యులవారు స్వర్గములైన ఐదు కళాశాల కళ్యక్షులై, క్రీ. శ. 1942 వఱకు నా పదవి నుండుడిరి. వీరికాలమున నా కళాశాల మహావృత్తి దిశ నంది శేషావశే విరాజిల్లుచున్నది. ఆంధ్రదేశముననే కాక భారతవర్షమునకు బ్రఖ్యాతి కెక్కిన మహామహాపాధ్యాయ తాత సుబ్బరాయ కాస్త్రీ గారు, వ్యాకరణాలంకారాధ్యపతులు శ్రీ శేడూరి వేంకటకాస్త్రీ గారు, మహామహాపాధ్యాయ శ్రీ వేరి

లక్ష్మీనారాయణకాస్త్రీ గారు, తర్క పండితులు గంటి నారాయణారాయణకాస్త్రీ గారు, ఆంధ్రవైయాకరణపార్యహములు వర్షుల చిన సీతారామస్వామి కాస్త్రీ గారు, నా కళాశాల నలంకరించిన పండితులు. ప్రాచీనపండితులకు నగాధ పాండిత్యమేగాని పవన పాశ్చాత్యవైజ్ఞానిక సంస్కారములేదనియు, పాశ్చాత్య విద్యా విజ్ఞాన సంస్కారము బహిసి. పద్మభగ్గుడైనవారికి పాండిత్యము కొఱవకు నను మాట లన్నియు వీరికాలమున స్వములేనివైసవని చెప్పట సత్యోక్తియే. అగాధ పాండిత్యము, ఆధృతి న సంస్కృతివికాసము సమీక్షము కెందిన విశిష్ట సంస్థగా సంస్కృతికళాశాల గూహించినది. ఈనాడు దేశమున కిదహస్తులగు ప్రవీణసంస్కృతాంధ్రపండితులు : కవులు పెక్కు వీరి సంస్కృతి కళాశాలకు సంబంధించినవారే.

రామానుజస్వామి గారు విజయనగర సంస్కృత కళాశాలాధ్యక్షులవచుచున్నప్పుడు సంస్కృతి కళాశాలాచాత్రమును సువర్ణాక్షరములతో రిఖింపఁ దగిన రెండు మహాకావ్యములు జరిగినవి. 1 మహామహాపాధ్యాయ తాత సుబ్బరాయకాస్త్రీ పాదుల వక్షిల్యాగ్రుత్సవము. 2. సంస్కృతి కళాశాలా సత్సోత్సవము.

క్రీ. శ. 1942 వ సంవత్సరమున, శ్రీ రామానుజస్వామి గారు తిరుపతియందు శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్యపరిశోధనాలయమును స్థాపించి సంస్కృతకళాశాలాధ్యక్షులుగను నియమితులైనా పదవియందు పండ్రించేండ్లు వ్యవహరించి, క్రీ. శ. 1955 సంవత్సరమున, విక్రాంతిగైకొనిరి. ఇట్లు వారు నలుబది సంవత్సరము లవిచ్ఛిన్నముగా నభ్యాసాత్మ్యమున, పరిశోధనమున జీవితము గడిపిరి. విక్రాంతి గైకొన్నను వారు తమ జీవితంతయునంతయు పరిశోధన, భాషాసేవ గావించుచు, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయ కార్యనిర్వాహకవైస్సభాసభ్యులై యుండిరి.

శ్రీ తిరుపతి క్షేత్రమున, మహావిద్యాంసులైన, మానగల్గి రామకృష్ణకా, మేయారి ప్రభాకరకాస్త్రీ గారులు వీరికాలమున పరిశోధనసంస్థయందు ప్రవర్తిల్లుట, సంగీతసాహితీకళాపాదులు, విమర్శకావతంసులు శ్రీ రాళ్ళి పల్లి అనంతకృష్ణశర్మ గారు వీరివృత్తి నియమితులగుటయు, వీరి జీవితమున నొక యదృష్టము.

వీరికాలమున నా యా సంస్థలో విశేషము లున్నవిని నది.

1) వీరు జేసిన పరిశోధనాపత్రము ప్రతిఃకు సంపాదకుల దానినుండిను శ్రేణిలోని పరిశోధన పత్రము కగా పెంపొందించిరి.

2) వీరికాలమున శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారి మూలమున శ్రీ తల్లపాక అన్నియచాగ్యులవారి యుత్పత్తిముల్పేటి నెటికిని నిర్ణయమున్నది.

3) తిరుపతి శ్రీత్రయన హిందూమతవ్యాప్తికి, తోగనకు, ప్రచారమునకు, నోకపాకాల యేర్పడినది. దానిప్రదానిన వీరి తిరుగుచేసిరి.

వీరిట్లు బహుముఖముగా తమన్న సంస్థలకు సంస్థానీయమైన సేవ గావించినను, కీర్తిప్రతిఫలకాపింపని తిర్వయాలవాడు, స్వగర్వనిర్వహణ కర్మములు, మిత్రభావములు, సౌజన్యపురుగు, పరమశాంతిస్వభావులు. వీరినిచూర్చి కీర్తిశేషము ప్రభాకరశాస్త్రిగారిట్లు చెప్పమండెడివాండు.

“మిన్ను విజిగించిన వివాదము తొందర పాలుగాన ప్రసరిపాలు గదు.”

శ్రీ రామానుజస్వామిగారు సంస్కృతాంధ్రాంగభాషలయందు పరిశోధన వ్యాసములు వ్రాసియున్నారు. వారు ప్రాకృతభాషయందు సిద్ధహస్తులైన పండితులు. ఇవి జర్మనుభాషయందు పరిశ్రమ చేసిన తెలుగువారిద్దగు ముగ్గురులో వారు గణనీయులు. వారి పరిశోధన విజయనగర మహారాజాంగ్ల కళాశాలా ప్రతికతో ప్రారంభమైనది. వారి పరిశోధన వ్యాస వివరము లిది.

సంస్కృతము—సంస్కృత వాఙ్మయమున నాటకములనుకూర్చి వీరు హెచ్చుగా పరిశ్రమించిరి. శ్రీ హర్షని నాటకక్రమమున నాగానందము, ప్రియదర్శికి, రత్నావళి యను మూడింటికి నాంగ్లము భాషలో మూలముతో, వివరము వివరములతోను సుసంస్కృతములను ముద్రాములను ప్రకటించిరి. మఱియు నాటక సంబంధములను నీ క్రింది వ్యాసము లాంగ్లభాషలో రచించిరి.

1. సంస్కృత నాటకములయందలి కాలవిభజనము—(Time Analysis in Sanskrit Plays.) ఈ వ్యాసమున కళిదాసాది ప్రసిద్ధనాటకములు పండెందు చేసినది.

2. సంస్కృత నాటకములో విదూషకపాత్ర. (Vidushaka in Sanskrit Plays.)

ఇది రెండవ విజయనగర మహారాజాంగ్ల కళాశాలా ప్రతిః 2, 3, 4 సంపుటములలో ప్రకటితము లైనవి.

3. సంస్కృత నాటకములయందలి కాలవిభజన వాదము (Double time theory in Sanskrit Plays. K. B. Pathak Commemoration Volume)

4. సంస్కృత నాటకముల హాస్యము—(Humour in Sanskrit Plays. Journal of Sri Venkateswara Oriental Institute Vol V No 1.; Vol VII No. 1.)

5. కళిదాస శూద్రముల తారతమ్య పరీక్ష. (Kalidasa and Sudraka. A Comparative study. Gopalakrishnamachar Commemoration Volume).

6. లఘు శబ్దార్థ సర్వస్వము. (Laghu Sabdartha Sarvasvamu J. S. O. R. Vol X) ఇది వారి తొలిగారిన వేంకట రంగచార్యుల వారి గ్రంథమును కూర్చినది.

ఇట్లు వ్యాసములేకొక, “నాటక్య చరిత్రము” అనుచేర సంస్కృత భాషములోనినన్న చాటక్య రాజ చరిత్రాంశములను సంపాదించిరి. ఇంకిను శివశో యతినిచూర్చి వ్యాసములను, సంస్కృతగ్రంథ సమీక్ష లను గావించిరి.

ప్రాకృతము—శ్రీ రామానుజస్వామిగారి కీర్తి ప్రాకృతభాషకు వారొనర్చిన మహత్తర సేవపై నాధారపడియున్నది. సుప్రసిద్ధ శైవ సముదాచార్యుడగు హేమచంద్రాచార్యుని “దేశి నామ మాల”ను వీరు భిందార్కరుపరిశోధనసంస్థములనువద్దీశీగూర్చిని వెలువరించిరి. ఇంగు వాగు ప్రాకృత కళి పదములకు నర్పణచ్చ. సాహిత్యములైన ద్రావిడ భాష పదముల

8. నిని శ్రీ తిమ్మాకృష్ణ కౌదండరామయ్య గారు నా కెఱుకపఱచిరి.

4. జర్మనుభాషయందు పరిశ్రమ చేసినవారిలో మదరాసులో చిర కాలము గానైన స్కూలు విద్యుల మున్న డాక్టరు వి. యస్. శ్యామగారిగారు. వీరు జర్మను భాషయందు పండితులు—సీతారామాంజనేయ సంవాదాగ్రంథములను జర్మనుభాషలోకి అనువదించిరి.

ప్రాకృతభాష : శ్రీ పరవస్తువారి సేవ

చూపిరి. నేటి యాంధ్రభాషాకర్తల్ని కాస్త్రుజేతలకి గ్రంథ మర్థంతో ముపాదీయము. మఱియు నీ క్రింది వ్యాసములు వ్రాసిరి.

1. ప్రాకృత భాషాభివృద్ధి (The Evolutionary Phase of Prakrit Languages)

2. ప్రాకృత భాష విభాగములు. (The Division of Prakrit Languages)

3. ప్రాకృత వ్యాకరణమునందలి ముఖ్యములు (The two school of Prakrit Grammar). వైముగను విజయనగరముచోరాజ కళాశాలాంగ్ల పత్రికలో ప్రకటితమైనది.

4. కుందమాలలోని ప్రాకృతము (Prakrit in Kundamala) ఇది సర్ జార్జ్ క్రియార్స్టన్ సవ్యాస సంచికలో ప్రకటితమైనది

5. హేమచంద్రుని దేశీయనామాల: త్రివిక్రముని వ్యాకరణమునకుల దేశీయత తారతమ్యనిరూపణము. (A Study of Desi words in Trivikrama's Prakrit Grammar in Comparison with these in Hemachandras Desi namamala.

6. త్రివిక్రముని వ్యాకరణమున దేశీ పదములు (Desi words in Trivikrama's Gramer)

జ్యోతుభాష: 1. వారు కె. కె. 1929లో డాక్టరు టి. కె. ిగ్గు (ఓ. యు. ఎ. హెచ్. డి) జ్యోతుభాషలో రచించిన త్రివిక్రముని ప్రాకృతవ్యాకరణ ప్రవేశికను (Introduction to Trivikrama's Prakrit Grammar) నాంగ్లము భాషలోని కనువదించిరి. అది భిండాంబుగు పరిశోధన పత్రిక పదవసంపుటమున నాకాలముననే ప్రకటితమైనది.

2. జర్మను భాషలో ప్రయిట్ అను పండితుడు రచించిన భాషాని ప్రాకృతము (Bhasa's Prakrit) అను వ్యాసమును పీఠాంగ్ల భాషలోని కనువదించిరి.

3. ప్రాకృతమునకు సంబంధించిన వే మఱియెండు వ్యాసములను వీగు జర్మను భాషనుండి యనువదించిరి. J Waekernagal అను జర్మను పండితుడు రచించిన సంస్కృత వ్యాకరణమునందలి అచ్చులు (Treatment of vowels in Sanskrit Grammar) అను వ్యాసమును వీరునువదించిరి.

4. Willibald Kirjel పండితుడు జర్మను భాషలో రచించిన పురాణ పంచలక్షణ ప్రవేశిక (Introduction to Purana Panchalakshana)

అను వ్యాసమును వీరునువదించిరి. ఇది యన్నియు శ్రీ వేంకటేశ్వర పరిశోధన పత్రిక నుండు ప్రకటితములు.

తెలుగు: తెలుగు భాషకు వీరు పెక్కుండునలు విందిరి.

1. సంస్కృత శబ్దసమాహ్నయము. భారతి 7 సం. 1 సం. (1930 జనవరి)

2. సంస్కృత భాషయందలి సర్వనామములు భారతి 8 సం.

3. సంస్కృత ప్రాకృతభాషలు. ఈ తెలుగు వ్యాసము. శ్రీ టి. కె. వేంకటాచార్యులవారిచే సంస్కృత శీకరింపబడినది.

4. అవ్యయపలక్షితములు ననునాసికాంత స్థలములు. ఈ తెలుగు వ్యాసమును సంస్కృతాంధ్రీకరణమును వేంకటేశ్వర పత్రిక నుండు ప్రకటితములు.

5. అవ్యయవాచక భాషలు. ఆంధ్ర పత్రిక తారణ సంవత్సరాదిసంచిక. ఇట్లు సంస్కృత భాషా విషయ మే గాక, తక్కిన వానినిఁ గూర్చిని వ్యాసములుగలవు.

6. ఆంధ్రులు: సంస్కృత భాషనే. భారతి రజతోత్సవ సంపుటము.

7. ఆంధ్ర సంస్కృత సంపుటమునకు వారు వ్రాసినయిచ్చిన సంస్కృత పండితుల జీవితములు. ఇంకను సంస్కృత భాషలోని వ్యాకరణ విషయములను గూర్చిన వ్యాసములను లక్షితములై యున్నవి.

వారి జీవితకాలములో తమ తాతగారి శిల్పార్థ సర్వస్వముచోగ్రంథమును జలుగులోనికి దిసికొని వచ్చుట కెంతయు ప్రశ్నికేసిరి. వానిని ముద్రించుట కనువరు ప్రణాళికను తయారుజేసిరి. కాని యది కొన నాగలేదు. నేను మనము వారికి ర్వి శాశ్వతము చేయుటకు నీక్రిందికార్యము లొనర్చువలసి యున్నది.

1. పత్రికలనుండు ప్రకటితములైన వా వ్యాసము లన్నింటిని, అముద్రితములైన వానిని సంగ్రహించి ప్రకటింపుట.

2. ప్రాకృతభాషకు సంబంధించిన వ్యాసములను నాంధ్రభాషలోని కనువదించుట.

3 శిల్పార్థ సర్వస్వ మచోగ్రంథప్రకటనమునకు దోహదముసంపాట.

సంస్కృత భాషా ప్రాముఖ్యము కరతాములకమైన యాదినములలో రాష్ట్రీయ కేంద్రపథ్యత్వము వారి నుచోకార్యములకు దోహదము, సంస్కృత ప్రాకృతాంధ్ర భాషావ్యాసములను సర్వతోముఖముగ నిర్భుద్ధియము ప్రసాదించుటగా!

వార్తలు

చంద్రుని వెనుకభాగం

రష్యా ప్రయోగించిన రాకెట్ తీవ్ర చంద్ర మండలం పశ్చాత్పాతం ఫోటోలు మాస్కోలో ప్రచురించబడ్డాయి. ఈ భాగంలూంచి ఇదివరకు ఎవరికీ ఏమీ తెలియదు. ఈ భాగం చదునుగా ఉన్నది. నల్లని పెద్ద మచ్చులుంటే, నుమారు 12 చిన్న మచ్చలు ఉన్నాయి. భూగోళంపై ఉన్న భాగంలో మిటపల్లాలు, అగ్ని గుండలువంటివి ఉన్నాయి. వెనుకభాగం చుట్టూ కొయ్యల ఉన్నది. వెనుకభాగంలో ఉన్న పెద్ద మచ్చ అగ్ని గుండలమని, దీనివ్యాసం 187 మైళ్ళునని, దీనికి 'మాస్కో సముద్రం' అని పేరుపెట్టారని, చిన్న మచ్చలలో ఒకదానికి 'ఫ్రెంచి పరార్థ విజ్ఞానశాస్త్రవేత్త ఫెడెరిక్ జోలియో కూర్చి పేరుపెట్టారని రష్యా ప్రకటించింది.

ట్రెంటోలో ఎన్ని కలు

అక్టోబర్ నెలలో జరిగిన ట్రెంటో పార్టీ మేల్కొల్పు కలలో ప్రస్తుతం ఆఫీస్ లో ఉన్న కన్వెన్షన్ ట్రెంటో పార్టీ నేతలపాటింది. యుద్ధానంతరం ఈ పార్టీ ఎన్నికలలో నెలకొనడం ఇది మూడవసారి. కన్వెన్షన్ లకు క్రితంసారింటే గెట్టెంపు మెజారిటీ వచ్చింది.

మరల చైనా దురాగ్రమణ

మండలిం సహస్రలో తీవ్ర వేడి చెవాదాలు అక్టోబరు 21 వ తేదీన లెఫ్ట్ ప్రాంతంలోని చాంగ్ చెన్యా గ్రామంలోని మన గవీరాలపై కాల్పులు పాగించి తొమ్మిదిమందిని చంపివేసి, 10 మందిని అగస్త్యచేశాయి. దీనికి భారతి ప్రభుత్వం తీవ్ర నిరసన తెలిపింది.

లెఫ్ట్ కు ఉప్పు సరఫరాచేసే ఆమోఘర్ సరస్సుకు, సురికొన్ని పట్టిక బీళ్లనకూడా చెవాదాలు ఆక్రమించాయి. ఇవేగల కొండలు చెవానూడచారు పట్టుకు లెంగల్ లోని కారినపాంగ్ ప్రాంతంలో ప్రవేశించి వివరాలు సేకరించి పాకారని, పాసికాథికాలకు తెలిసేలాగా కీకాండాల్లలోకి కారికి బుద్ధిచెప్పారని తెలుస్తున్నది.

ఆంధ్రలో ప్రధాని పర్యటన

భారతి ప్రధాని పండిట్ నెహ్రూ అక్టోబరు 10 వ తేదీ మహానవమి నుండి నాలుగు రోజులపాటు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో పర్యటన జరిపారు. ఆరేణ ఆశువ పరంగాలలో కేంద్ర ఇంజనీరింగ్ కళాశాలకు శింకు స్థాపనచేశారు. అక్కడనుంచి పమానంలో నైదరా

రాశుకు వెళ్లి మనవాడు మేల్ జగ్ గో ఆధికార వికేంద్ర కళగరు జరిగిన పంచాయతీ సమితి ప్రాంతంలో తీవ్రం జరిపారు. ఆ పాశులత్రిం తవపత్తి అక్కడ పాంకేతిక విద్యా కేంద్రం సంస్థ ప్రారంభం తీవ్రం జరిపారు. మూడవవాడు పాశు కాలం విజయవాడ బహిరంగభాగం ప్రయోగించారు ఉదయం మాచెకులని నాగానవసాగి కు శింకునాపవ చేశారు. ఆ ప్రాంతానికి 'విజయపురి' అని నామకరణం చేశారు. నాల్గోణ ఉదయం గెలుగు తిగుపతి కయ్యల చాలో గెవాలిలో సహకార నామిలు భగవాను శింకునాపవ చేశారు. తిగుపతి చేత్ర సంగ శ్రేష్ఠుల ద్వారా చేయబడ్డాయి. విద్యార్థికి వేం శ్రేష్ఠుల విద్యాలయం వెంజనీంల కళాశాలకు శింకునాపవ చేశారు; పుత్తిగిరి కళాశాలకు ప్రారంభోత్సవంబోశారు.

అఖిలభారత రచయితల మహాసభ

అఖిలభారత రచయితల మహాసభ ఈ సంవత్సరం డిసెంబరు నెలలో మద్రాసులో జరగానున్నది. 1981 నుంచి వేషిగా భారతి భాషలో నలుగురి ప్రగతాల వివరాలకు ఈ భరి సమావేశం నెల సేవకున్నాయి. ఈ కార్యాలను 'అఖిలభారత రచయితల మహాసభ, కాన్ఫరెన్స్ కార్యాలయం, 68, కే.కే.సి. రోడ్, తిరువళ్ళీ, మద్రాసు-60' చిరునామకు పంపాలని సమావేశం నెల కోరారు.

ఇండో-పాక్ తూర్పుసరిహద్దు

ఇండో-పాక్ సరిహద్దు తూర్పుసరిహద్దు (అస్సాం, పశ్చిమబెంగాల్ - తూర్పు పాక్ సరిహద్దు) సరిహద్దు అక్టోబరు 28 వ తేదీ, పరిష్కార ముగియాయి. ఢిల్లీలో ఈ విషయమైన జరిగిన చర్చలో ఇండో-పాక్ పక్షం కేంద్ర ప్రభుత్వమంత్రి సర్దార్ స్వర్ణ సింగ్, పాక్ సైన్ పక్షం రెల్వే సెంట్రల్ జనరల్ మేజర్ పాల్గొన్నారు.

డాక్టర్ జి. వి. సుబ్బారావు మృతి

కుప్రసిద్ధ నటులు డాక్టర్ గోవిందరాజు కుబ్బారావు గారు అక్టోబరు 28 వ తేదీన చెన్నపురిలో స్వగృహంలో మరణించారు. వీరి వయస్సు 84 సంవత్సరాలు. డాక్టర్ కుబ్బారావు గారు తెనాలి వాస్తవ్యులు. వైద్యులుగా, నటులుగా పేరుగడించారు. బుస్సీ, యాంగంధూరు, గిరికిం పాత్రలకు అనన్య సాగ్యం గా నిర్వహించారు. 1988 లో సినిమారంగంలో ప్రవేశించారు. "మాలవీల" చిత్రంలో కుండగాను కన్త్రీ; "బాలనాగమ్మ" చిత్రంలో మాయమరాఠీ పాత్రలు తెలుగువారు విస్మరింపరానిది.

ద్విపద భారతము: బాలసరస్వతి లోపాలు

శ్రీ కొమ్మనమంచి జోగయ్యకర్మ

ద్విపద భారత కథలో గంభీరవాడు బాల సరస్వతి. ఇతడు తిమ్మకూరుకు (ఆదిప్రక్కర్త) కమ్మజోగి వ్యభిచారియై ఆయి ఉండుననియు, అందుచే నాత ధీరనిని సహాయునిగా గొని యీ రచన కుప్రమించి యుండుననియు, తానాదిపర్వ రచన నానంభించి సభాపర్వ విధిచూచును నీతినిపరము చేసి యుండుననియు, నీతిని రచన యంతఃసరిగా లేకపోవుటచే ఎంతో నితని నాపనిమంకి విమంపకీసి తిమ్మకూరు ఆగ్రహారము మొదలు క్రోధపూర్వకము ద్వంద్వించి యుండుననియు వ్యభిచారియగుటకు కలుగనన్నది. మొత్తమిగ్గింపులో నొక్క సభాపర్వమునాత్రమే బాలసరస్వతిచే కవులు, ఆదిప్రక్కని వ్యాచారాంశము అభివ్యక్తములు మరల తిమ్మకూరుగానే జలయుట పై నా యాచారు కొంతవరకు కారణములు. ఏమి నీమి, ద్విపద భారత కథలో ఈతనికిని ఒకంతివోలు దొరికినది. ఆ మహా గ్రంథముందు ఈ భాగవిషయ చిరస్థాయిగా నిలచినది.

అయితే, ఆ స్థానమెట్టిది? అతని రచనావిధాన మేదీక్షన నున్నది? తక్కిన యర్హులతో నీతిను చేతులు కలిపినాడా, లేక ప్రత్యేకముగా నిలిచినాడా? అను విషయములను గూర్చి యందుక గతించును.

ఇతడు కొంత నాటకాలంకారానును చదివిన వాడై యుండవచ్చునని సభాపర్వవ్యాసాంతరాలందలి “అసమసాహిత్యవిద్యాచతుర్ముఖ” కీర్తనలు చాటుచున్నది. కాని యాంధ్రభాష పరిజ్ఞానము నెవడు, తెనుగు కవిత్వముందును అంత యెక్కువ సరిక్రమ కల వాడుగా చూపట్లను. తిమ్మకూరుద్దమంకి యులును పోకై భంధస్సు నేర్పుకొని యెదో కవిత్వయల్లుటమాత్ర మొకంత యధ్యసించియుండును. ‘సాహిత్యవిద్యా గురీ బుడు’గదా? అపాటి ద్విపదావిధి యల్ల లేదాయన విశ్వాసముచే తిమ్మకూరు సభాపర్వరచన యీతినిపరము చేసి యుండును. ‘సంస్కృతములో సాహిత్యము కలుగు గదా అపాటి తెనుగుముక్కులు ద్విపదలో వ్రాయు

లేవా!’ అను “క్షీమా”తో ఈతడా కార్యమునకు సిద్ధ పడియు నుండును. కాని యీతని ప్రకృతి మంత స్థాంకము కాలేను. సంస్కృత సాహిత్యమును జేసి రచనల కుపయోగించు నేర్పు ఇతని కున్నట్లు లోపము. అసలు, సంస్కృత పాండిత్యబలము వేరు; తెనుగులో జాతీయముల కవిత్వ చైతన్యము, అందును జీవరచన పొంది చుట వేరు. కేవల పాండిత్యబలము గలిగి, చందస్సు మాత్రము నేర్చుకొని, ఆంధ్రకవితాస్వరూపమును, తెనుగు మహికారము నొంపును చోదమాట్లుగా నెగగని వారి చేతబడిన కళిరచనలు మత్తెగజముల చేతబడిన మల్లెదండల సరినిరును.

అట్లని, ఆంధ్రకవిత్వ సంస్కృత సాహిత్య ముక్కురేనియు, సంస్కృతిపండితులు తెలుగు కవిత్వ నల్ల లేనియు వైఖరులను వివరతార్థికత్వము మాత్రము చేయరావచ్చును. “తెనుకొంగు సంస్కృత ము తెన్నే మెలుగు”నన్న నానుడిని తెలియనివాని గాను. అయితే సంస్కృత సాహిత్య ముపస్కారక ముగా నున్నంతవరకే దేశకవిత్వ రాణించునుగాని, లేకున్నచో ఆ కృతి యాకృతి చెరుబుయక అందలి యందమును మందగించును. లేదా, కేవల పాండిత్య బలము గలగుగదా యను సహంభావముతో దేశరచనల తీరుతెన్ను తెలియక కేవల వ్యంజనముతో నానిని రచింప సాహసించినచో ఆ వ్రాసెలు నీరసముగా చప్పుగా నుండుననియే నా యభిప్రాయము.

ఇంచుమించు ఈ పరిస్థితియే బాలసరస్వతి రచనకు తిట్టించినది. ద్విపదభారత రచనా గౌరవములో నొకపాలు పంచుకొనజూచి, గంటయు పట్టివాడేగాని యీతి దాంధ్రకవితాస్వరూపముగాని, దేశరచనా వైశిష్ట్యముగాని గుర్తించిట్లు లోపగు. అందును సంస్కృతిభూయిష్టము మార్గకవిత్వ గా వెలసిన కవి త్రియభారతమును ద్విపదలోని కవతరింపజేయుటలోని ప్రయోజనము నే మనము నీ విశుకొన్నట్లగపడదు. అందుచే చిత్తమువచ్చినతీరున కేదో ‘గొరికి’ పార

నైచినాడు. ఈతని వ్రాతమాచి తిమ్మయ అసంతృప్తి కెండి అంతలో నాతని నాపనినుండి విరమింపచేసి యుండును. ఈ "అసమ సాహిత్యవిద్యావతుగ్గులు"ని రచనావిధానమును గూర్చి యందుక ముద్దటించి విడుగును. దినుమై చిత్రింపును.

ఈతడు తిమ్మయప్రణాళిను పరికిరించి యా విధానము ననుసరించినట్లు లేదు. ఇక, స్వతంత్రించి మిఠియక ప్రణాళి వేచో వేస్తే-యగొనవా యన్న ననియును మాపట్టును. 'ఇట్లు రచింపవలె'నన్న యొక నియమముగూడ వీరిని కున్నట్లు తోపును. తిమ్మయ "ఈవిధముగా రచన పొగింపు"యని యేవో కొన్ని పదములు బోధించియుండును. ఆ సూచనలలో తిలక్కల్ల వీలుగా నున్నవానిని పుక్కిచి, తనకు తోచిన ప్రాణలను త్రొక్కినాడు. అందు మొదటిది వన్నయ రచన యందలి రచనములను యశోచ్చగా వదిలివేయుట.

సహృద్యమునకు జీవజ్వలైన మానవ భారత గులా ప్రతీకాగోపానుమలు, అర్థాష్టవవిధాన ప్రయోజనములు, నుండిలముల కె-శ్చూరువారి విధికొరులుగా నియోగించు విధానము, యుద్ధమున మరణించినవారి కుటుంబములను కాగా పోషించుట, లబ్ధులు క్రుద్ధులు మున్నగున రియోప ప్రభువు మెలగకలసిన తీరులు అదిగా ఆమూల్యవిషయములను వివరాడి, భాంపవాగ్నినుండి కొవడినంగులకు అగ్లనునియోప కృతజ్ఞత మాఫుటకై వచ్చిన మయుని పాంపవసభా ప్రవేశముతో కథను మొదలిడి, నాయనభా నిర్మాణము ఇంద్రాది శరసభా వర్ణనము, కృష్ణుడింద్రప్రస్థమునకు వచ్చుట, రాజసూయము వేయునుని కీమాడ్లును సర్వజాన కుత్సాహము గలిగించుట మున్నగు ముఖ్యవిషయములను సూక్రిప్రాయముగా గైకొని రచన పొగించుచు,

1. "ఎండిని సర్వభూతేపంకు సృజయించె
సచరాచరములైన జగములెల్ల"
(వన్నయ. సభా. 1-9)

అదిగాగల మూలమును

"మనసికారాతి సమస్తలక్ష్యము
సచరాచరమైన జగములెల్లఁ
బ్రచురంబుగా సృజంపఁగఁ బూనెనొక్క!"
(బాల స. సభా. 4. పు)

అని యస్పష్టముగా వసుకరించుచు,

2. వోరభయ భక్తిరముగా
ధాగుడఁ బాలింతె! యధిక గనలోభమున
జోరుల రక్షింపగా
వారిలచే ననుయోవి భవత్ భృత్యులగుతే
(వన్నయ. సభా. 1-42)

అని వన్నయ భారతములో స్పష్టముగా నున్న విషయములను

"పరికింపఁగఁ జోరభయభక్తిరముగ
గనఁజే బాలింతుడె? ననులోభమునకు
దండి వేళుకదా తిక్కగా వదిలి."

(బాల. స. సభా. 12. పు)

అని ప్రయోజనసహితముగా మూలవిషయమును తెలుగుగుడచేయుచు,

8. 'అనర్థముతోడిచి రచన... కీర్తిచింత...
అర్థంబులయం దివర్తకచింత... యుండుబాగిన గ జ
నోషములఁ బరహంకె...' (వన్నయ. సభా. 1-86.)
అని వన్నయ సభాలో విశేషముగా నాడినమాటను

"మ—హాప్రభుత్వరయు నవగోచింత
చింతింపఁ గ్రోంబు కీర్తిచింతయును
దెలఁగొప్ప నర్థంబు గృతి వాఁపకునికి"

బాల స. సభా. 498. పు.)

అదిగా మూలవిషయముల వ్రాతలు వ్రాయును ఇచ్చితచ్చిన తెరకువ రచించి, సహృద్యము పూర్తి చేసినాడు. ఈతడు విడిచిన నానిలోనా అర్థము లేదు; చేపట్టిననానిలోనా సరసత మాపట్టును; ముచ్చటనానిలోనా ప్రయోజనము మున్ను. ఇట్లు పొగిన దీరిని సభా పర్వరచన. దానినంతను ఇంకను వివరముగా ఉదాహరణలతో చూపి చెప్పినచో పాఠకులకు దినువు జనించును. అట్టి యపచారము చేయలేదు. కనుక నింతతో నిలిచి వదిలివైచి, అగ్గాధిముగా నిండిరి పర్వముల రచనను నిర్వహించి, తిమ్మయ మొదలిడిన ద్వీపవిభారతి మహాసాగనిర్మాణమునకు శిఖరముకట్టి భారత వాక్యము చెప్పిన మహాసభావుకు సోమనసు దర్శింపిము.

కథా వస్తువు పోయింది !

శ్రీ కె. బాబారావు

క్రీడా వస్తువు పోయింది.

ఎంత ప్రమాదం ?

అందజోతోన్న ప్రేయసి పెదాలు ఒక్క

సారిగా అదృశ్యమయినంత !

వికసింజజోతోన్న మలై

రాలి పోయినంత !

అర్ధరాత్రి ఓటమితో ఆత్మహత్య

చేసుకున్న యువజీవితమంత !

అగ్నిపర్వతం బ్రద్దలైతంత

అంతాగూ ?

భూమి పరిభ్రమిస్తూనే

గతి తప్పినంత !

నా హృదయం భగ్గుమంది.

మంటలు లేచాయి.

గాలి నేడెక్కింది

రొప్పుతున్నాడు జనం

చేతుల్లో కడవలు

కడనల్లో పళ్లు

మరి పైరింజను?

'దేవా!' ఎక్కడో ఓ భక్తురాలు.

ఏమైంది ?

అయ్యో! ఏమర్రా! ఏం చేసే?

చేయి జారిందే !

ప్రియురాలా !—కాదు

అందమా !—?

మరి ?

ఆనందం !

ఎక్కడ ?

ప్రేమగా భేమ !

అబ్బాయి అమ్మాయిని కలుసుకున్నాడు

గాలి వీచింది.

సుహాసాలు—

మత్తెక్కింది వాతావరణం.

నక్షత్రాలు నాట్యం చేస్తున్నాయేమిటి?

ఎబ్బే! కాదు. ఇది ఆక్రోశం.

అయ్యో! ఆక్రోశం కాదు చిట్టితండ్రీ

విరహం!—వైరాగ్యం—?

దేని కేది పాత్తు ?

ఏమనాలి ?

అంతా అయిపోయింది.

అదం బ్రమసింది.

కర్లు నెత్తికెక్కాయి.

లేకపోతే—

బాబో—ఎలా—

అవును—ఆకలి

తుచ్చమైవ కోర్కె

పరవేశ్వరుడు సత్యం !

అబ్బా! అలా ?

ఏం ?

ఈ అమానుషత్వం

ఈ వైషమ్యం

ఈ దోషి

ఈ దారిద్ర్యం

ఏమైనా యంటావ్ ?

'పోరా!'

ఆ !

ప్రేయసి కనుకొను కుల్లో నీళ్ళు చూడు
కాముకి కళ్ళల్లో దైన్యం కన్నడలా !

ఆశల తుంపులు

విసిగిన ప్రాణాలు

వాడిన పూలు

చస్తోన్న బతుకులు

బీటతీసిన పొలాలు

బ్రతికున్న హృదయాలు

విరిగిన పాలు

వీరందరి జీవాలు

కవి కల్పించిన కావ్యకన్నె

‘ఆ అమ్మాయి ! ఎవరు ?’

అవునూ —

ఆ కన్నె కళ్ళల్లో బ్రతుకు చూడు

ఆ వెనక దారిద్ర్యం చూడు

జీవనం మన భావం

భావం వెనుక నిశ్చయం.

నిశ్చయంలో ఆశ

ఆశలో నిరాశ

నిరాశ వెనుక వ్యవస్థ

వ్యవస్థ ?

వ్యవస్థ వృద్ధు —

అయ్యో ! పండిన వృద్ధుకాదు

అదే లోకం -

సాఫీగా ముసిలైండి

జ్ఞానం శూన్యం

భాష అహం

కాయం స్థూలం

ధ్యేయం గతం

కాదు

అవును

అవును

కాదు

పిల్లలు—ఆశాదీపికలు

గతాన్ని ప్రశ్నించారు

నేటిని నిలవేశారు

ముం దేదో వుండన్నాడు.

అమ్మమ్మ ఏమందంటే

నాలుగు మొట్టింది

కవ్వం తాడుతో

కట్టివేద్దా మనుకుంది.

పాపం ! అవ్వ ఆశ

(మనకు నిరాశ)

అయితే ఫేలయింది.

సముద్రం ఎందుకో వుచ్చాగింది.

ఆకాశంలో ఇంకో నక్షత్రం

కాంతి సంవత్సరాల్ని అధిగమించింది

మానవుడు వాతావరణాన్ని

చేదించాడు.

ఎందుకో ఆకాశంలోకి ప్రయాణం

సమకట్టాడు.

విచిత్రం కాదయ్యా !

నక్షత్రాలకు సమీపంగా -

కంటిపాపలో ఎర్రనిజీర

కోశమా !

అనురాగం కదూ !

అనాగరికం ఆరోగ్యమా ?

ఆడవాళ్ళ అందం జామపండ్ల !

అందం నాగరికమా !

నాగరికం అందం

బియ్యంలో రాళ్ళు

దేహంలో కాళ్ళు

గుండెల్లో రైళ్ళు -

కుళ్ళింది ప్రపంచం

మళ్ళింది వెనక్కు -

వెళ్ళింది తిళింకు -

కథావస్తువు పోయింది !

ఆశల భూతం

అజయూల రాకాసి

రాకాసి - భూతాల

రణరంగం

పీనుగుల పెంట.

బుద్ధి రాలేదూ !

నేచెప్తే విన్నా !

ఏమన్నావ్ !

యద్ధ నినాదం

శాంతి పునాది

హు ! అవునా ?

చెప్తా విను.

శాంతే పూస్తుంది

పూవులు అందం

అందం ఆనందం

ఆనందం అర్థవం

క్రొత్త జీవనం

నినాద ఫలంకాదు

శాంతి ఫలంమాత్రం

కాదిది అసత్యం

నిజమైన నిజం.

అబద్ధాల పుట్టిలో

నిజాల అనుమానం

ఇది అనాదిదే

గెలీలియా చచ్చిపోయాడు

ప్రేమకోసం పాపం-!

బ్రతుకోసం అయ్యో-!

కాదు బాబూ !

నిజంకోసం

నిజమైన నిజం

నిజంగా చెప్పాడు.

‘పురే ! వెధావాయ్

అబద్ధాలకోరివి కావూ !

మరీ మాటలు గారడీ !’

అర్థం కాలా—!

నేను ఆదికవిని

సుకవిని

కుకవిని

భావకవిని

ఇంకో— ఇంకో కవిని

కాదు.

నేను నేనే—

ఇరవయ్యో శతాబ్దపు ఉత్తరార్ధపాఠుణ్ణి

అందుకే ఇదంతా నాది

ఈ జీవితం నాది

ఈ వ్యవస్థ నాది

ఈ దుర్మార్గం నాది

ఈ ఇనుకెరెర నాది

నా వెనుక

లో లోపల

నాలో

నామదిలో

నా హృదిలో

నా శరీరంలో

ఏముంటే అదే ఇది

నీకేం ! ఎన్నయినా చెప్తావు -

ఒడ్డున కూర్చున్నావు.

అనుక్షణం నాలో ప్రవహించే

జీవనగీతం - నా వాణి

ప్రకృతికి పరిసరాలకి

నాకేదో సంబంధం

సాహిత్యానికి జీవనానికి

పున్నట్టే పుందని

చెబ్బాంటుంది - నారాణి

మేల్కొలుపుతుంటుంది.

నారాణి నయనాల్లో
నా ప్రతిబింబం చూస్తే
'ఇన్నిన్నా నాలోని ఆవేశాలు
మూగ్న కావాలనే భావాలు
మంచుతోన్న అగ్నిజ్వాలలు'
చెప్పకుండా పుడలేను
(మనది రహస్యసమావేశం కాదునుమా!)
ఈ స్వప్నం జయమవుతుంది.
కలలో కల అలులు
ఎగి రెగిరి విరిగాయి.
నా జీవన భానుడు
పుడయిచెను
తెచ్చితిదె అందుకో
కలల మల్లెల మాల
రాబోయే రోజుల
అందాల కోవెల —
చీకటిని నోలేకాపు
సక్షతాల మధ్య
ఆకాశంలో
(శూన్యం కాదు-మనలో ఎంతవిశాలం)
అంతర్లోకాల
అంతర్గత భావాల
అంతులేని అలలు
అంబరమంతా తనది
అందమంతా తనది
ఇదే మనందరి అవధి.
కాదంటు నీ వాదం
సారంలో చవిటిభూమి
సారంచేసే అగామి
నేటి మన రైతు
నాగేటి చాటున
నాగుల కాట్లలో
విషం! విషం
రైతుకు పాపం -

చెమటలు
నురగలు
మునకలు
క్షణంలో శాస్త్రకారుడు
ఏమయ్యా! ఏనుటావ్!
మృతం నిమిత్తంలేకుండా
చింతపిక్కెలు రాలాడు.
తాటాకిళ్ళు
వీధి బళ్ళు
నిర్రల బీళ్ళు
పోయి
శచ్చని మైళ్ళు
కారు టైళ్ళు
పెంకుటిళ్ళు
వచ్చాయంటే
ఏమంటావావ్!
విధా!
వీధిలో శిక్ష
ఛీ! అబ్బబ్బ!
ఏమి టీ దోమలు!
ఇక్కడందే దెలా?
ఇంతలా ఏమిటి నాలో?
ఎక్కడా మొదలు?
కథా వస్తువుకదూ పోయింది?
అవును—!
మరి
మరోటి వచ్చిందే
అదే చిత్రం -
విచిత్రం
పాత పునాదిపై
కొత్త స్వర్ణాల భవనం
వంత కాంతిలో
ఉదయిస్తున్నది.

కథ కళి సాహిత్యము

శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

[గతసంచిక తరువాయి]

క్రీడకళి సాహిత్యములో నలగిత్ర నాటకము.

దీని రచయిత 'ఉజ్జాయిగారియర్'. జౌచిత్యము జీవితముగా గతమైన ప్రముఖ కవులలో నీతి జోక్తు కథాఘటనము, పాత్రప్రసక్తి మొదలగు నన్ని కర్మముల నీతి డెంతయో చక్కగా చూపించెను. ఈ కథములలో నీతినిబోలు సాహిత్యకావ్యము చాల కొద్ది. అట్లే కాకావ్యములో నీటివాగు లేనేలేదనవచ్చు.

ఉజ్జాయిగారియర్ కాలమును కూర్చు గాని చిన్న కులలో నే పూజనీయమని. 'మల్లెల్లో' వ్రాసిన కుంజ యాగ సంహితగారు, నితగును గలిసి, కొంతకాలము తిరువనంతపురమున గుంజిరని చెప్పుకొను కేరళరాజు లో భూతిల వీరమాంబాదేవి మహాప్రసిద్ధుడు. అతని కాలమున వారియర్ తిరువనంతపురమునకు వచ్చి నందుకు. అతని చక్కని గజాదరణను బొందినది 'కార్తిక తిరునాళ్ల' రాసుకొని రాజుకాలమున. 'వారి యర్' నాటకములు వ్రాయు కు బూనియున్నచో, సంస్కృత నాటక కర్తల నంగుకొనియుండునని వారంగుడు. 'అట్లాభ'లో నీతిగు ప్రవేశపెట్టిన నాటకలక్షణము లట్టిది! ఈతని పాత్ర లెంతయో స్వాభావికముగ వ్రువర్తించును. శిబిరములతో బాక కులను మెప్పించుటకంటెను జీవితరంగములు, జీవితము భవములు వివరించి వ్రాయుచును గరగించుటయే యాతనికి ప్రీతి. మొదటిగిత్ర కథలో పరస్పరతతో గవి యిట్లనిపించినాడు:-

13వ నక్క మర్రిపుష్ప, బుగ్గకాక్క పువనియుం
అనర్ధగి, యమకవు మనుప్రాస ఉపహరి

ఇక్కడ కలగ్ను, రమ్యం నలో సారస్వతం"

కవి, ఈ మాట లెందు కనిపించగలిగిచిచ్చివో కాని యాతని రచనలో వీని ప్రభావము చాల తక్కువ. కవికన్న వీరికీతమైన యాచిత్యముంగును తదనుగత మైన రసమంగును కథాతత్తువుగ 'నలచరిత్ర' నెన్ను కొనుటలోనే మన మాతని దృష్టిని కొంత గమనింప వచ్చును. జీవితములో దురుహములైన యెన్నిభావ

ములలో నుది వివరించును; కథాగోపమును జీతించుటను, ఇట్టి కథ మనోముకటి మోకగు; కాని యంత మాత్రమే 'వారియర్' వ్యక్తిత్వముగాను. ఈ కథను వ్రాసిన కవు లెందరో యున్నాడు. మొదటి వ్యాస భగవానుడు దీనిని వివరించెను. హను డీ కథను మహా కావ్యముగ సృష్టించినాడు. మళయాళమున 'నైషధ చరిత్ర' వొక టున్నది. వ్యాసులకథ యెన్నియు తక్కిన నాకెవ్వరును 'వారియర్' వంటి వ్యవస్థ పరి పాకమున్నవాడుగాను. సుకుమార కోమలమైన యీ కథను వ్యాసభగవానుడు యిచ్చిచెప్పించిమిది యధ్యా యములలో వర్ణించినాడు. హను డెవ్వని రెండు వర్ణనలో బ్రపంచించెను. ఈ కథ నింత విస్తరించుటలే నే దాని భావవాక్యము పలునబడిన దనవచ్చును. హనుని రచనయు జదివినప్పుడు పాండిత్య ముల్లుడైన యొక విద్వాంసుని శిబిరముల యంద్రవాలమే మనకు గన పడునది. కథ గూతని వ్రుత్తిన్నంతి కొక యంగము మాత్రమే. మలయాళ చంద్రా రిచెయిల యీ కథలో శృంగారమును సంపదేసినాడు.

మాలగంధములో వృధాధూలమైన కథా గాత్రమును గ్రహించి, 'వారియర్' దానిని కృత్తి కోమలమైన యొక కథా శిల్పముగా మలచెను. కథ నెంతయో సంక్షేపించినాడు. చెప్పవలసిన భావములను జౌచిత్యమును వదిలక నూటిగా బలకును. అతని రచనలో నప్రసక్త మొక చిషయము దొరకదు. జౌచిత్యము లేని యొక పన్ని వేణు, సంభాషణము లేను. ఈ అట్లాభను చిరువునున్నప్పుడు మన తిక్క నాద్యని కథాశిల్పలేఖమును బండికొని కేరళమున నెవడో పుట్టిపల్లు మనము భావించును. బ్రహ్మాంబ మైన కథనంతయు నాతడు నాల్గు ఖండములలో ముగించినాడు. దీనితో గథ కెంతయో గాంభీర్య

18 చక్కని గూర్చు, బుగులు గమనించు ననర్ధగ శబ్దసంపత్తియు, శిబిరాలంకారముల నుంచును గలిగినది చక్కని సారస్వతము.

దృష్టి స్వభావోచితములై యున్నవి. ఈ గూట్లకగలో ఋతుపర్వ దొక హాస్య పాత్ర. ఆతని నొక యనూకు కురిగి ని స్వప్నించెను. దయచూచి ద్వితీయ స్వయంవర వార్త వచ్చినది. ఆమె కింతకు ముందే తనపై ప్రాణముండేకిని ప్రాపవశలుడైన బ్రాహ్మణుడు పరికినాడు. ఆ వివాహమునకు 'రాస్త్రయ' కామరాస్త్రయని బాహుకు దాక్షిణ్యంచెను. ఇగ్గరుకు కథయపై బోవుచున్నాడు. కథచోదకుకు బాహుకుకు. కథను వాయువోయని బోవుచున్నది. ఋతు పర్వని మనస్సు దానిని మించి పగలెత్తుచున్నది. ఇంతలో వాతని యుద్ధియను గాది కెగిరినది. ఈ యపకరుమునకు రాజాస్థ్య పడినాడు. సమయము జూచి సారథి—

“19వ దశామీ గు నేర్త కవనమా

తాక్షిణ్య వాణిజ్య పాణిగ్రహణమా”

ఆని పోవనించెను. ఈ గూట్లకగలో ఋతుపర్వని మొగము వాడినది. ఆతని శుభ్రబిడ్డి దయనీయము. ద్వితీయ వివాహమునకును నాతని పాత్ర వత్సవాల యినది. అన్నిటికంటె గొప్పహాస్యమేదనగా దన్ని కథలు పరిహసించుచున్నానని గూతకు చారుగ నెఱుంగ బోవును. అట్లే స్వామి భక్తితో దిక్కు నెలికుని బ్రాహ్మణుడు దయచూచి పంపిణీయ బూర్తిగా వివక మందే “గూమి గూమి” యని పగలెత్తుట మనకు నవ్వనొలుపును. ఆ భక్తి స్థైర్య శక్తియతో నాతడు—

20 “జానానీయు మెన్నెల్ల వత్ మాన మెన్నె గు మునియం”

ఆని దయచూచి మొగముపై నొక హాసాని వివరి బోవుట గూచి మనకు నవ్వవలసివచ్చును.

కావ్యోపన్యాయాలవలన ప్ర మాట్లకగలో నాకు కనణి కంటిది. ఈరచనము గా నాత్మకముగదా! అర్థము వైదనే దృష్టిని కేంద్రీకరించిన కవి రచనలోని వాద భేది నెంతగా బోషించినాడనటయు నొక ప్రశ్నయే. ఆ గుణముకూడ తనలో బుష్కలముగ నున్నది. కేరళమున నీతినిపాలకున్న ప్రచారము సామాన్యము గాదు. ‘కోట్టూరు త్తంబురాన్’, ‘ఇరయన్కుళ తిండి’ మొదలైనవారి సంగీత మాపాతముగదము. ఇతని దంత మాత్రమే గాదు; అలోచనామృతమును, ఉడ్డాయివారి యగు కవిగా - ఆట్లకధా నిర్మాతగా - సంపాదించుకొన్న సానము చాల భద్రమైనది.

ఇంతలో డక్షిణకళచరిత్రలో ధూనుకేతువు గన పడినది. టిప్పసుల్తాను కేరళముపై నెత్తెను. ఉత్తర

కేరళ గుంతయు నిర్మాణవ్యవస్థపై నది. నేనాలకుములలో నొపిడియ సాగినది. పర్వవాధిస్వామి తొనలనుకూడ దోచుకొనుటకు నాకు శుభ్రునిచ్చెను—ఆ స్వామి దయచే లక్షణాది శేషాధిక లాక్షమించి నైవేద్యములను చెవిరగొట్టెనట్లును వైశిష్ట్యమున్నది. అప్పుడే ‘మార్తాం దేశర్థ’ తనరాజ్య గుంతయు పర్వవాధిస్వామికి శివరాత్రినై సమర్పించినది. నేటికిని రాజుగా నున్న వాకు కథిగా నివయునకు నెండుమాగులైనను స్వామి దయచేయునకు బోవును. ఆబోవునపు డాత దొక యుక్తియ మను సరించును. దానిపై ‘పర్వవాధిరా’ యని ప్రాయబధియించును. గొప్ప లక్షణో నేటికిని స్వామి మంచున నొక యగుచున్నది. ఆ గురుగేమి మార్తాం దేశర్థ మాపడినచోటు. ఆ గురుకుపై నేర్పపు బాని పడినను—నది పర్వవాధిస్వామిదే. నేటికిని దచ్చటికి బోవు గూత్రికును పూజారులు “క్రింద నేమియు పది వేరేకొనకును” అని హెచ్చరించుచుండును. దిల్లీని నెంపతేనిన గ్రంథాలకు లగు లెక్కలేకు. విద్యాం గులు నవనయనై కేరళముకు వచ్చి స్థితి. చాలకొల లను గాని వాకితిగిరి గా సాగింపలేకు. తినువును— కవనములు— గూనములను గొప్పయిన సంసారముల కోకోలలు. ఇంతలో టిప్పసు డ్రెటిఫునా నోకించిరి. ఉత్తరమున ‘పబ్లిక’ రాజును, దక్షిణమున ‘వేలు తిండి దళనాయి’ గుం డ్రెటిఫునాగి పైదిగుబడినాడు. ఈ రెండు నాలుగొంత కాలము జరిగినది. ఈమధ్య కాలమున సాహిత్యరచన లేదనియు సాగ లేదు. ‘కుంబా’నంది గూకోక్క గుమాత్రము ‘గుళ్ళోర్’ ఆమనొక సాహితీ ప్రస్థాన మును బ్రచారముగనిది కన్పెను. ‘ఆల్లకగూ’ సాహిత్యమును మరల శుభాస్థితికి దిచ్చినది “ఆత్మతీ తిగు నాల్ తంబురాన్.” అబరిష దిరితము, పూతనా మెత్తము, గుక్కటిస్వయంవరము, పాండ్యకవి - యనునవి గూతని కృతులు. కవితాదృష్టితో నిది గుంత యుత్తములుగావు. కాని నాట్యప్రయోగమునకు దగిన గుణము లన్నియు నింగుగలవు.

అని యువంతరము కథకలిసాహిత్యమునకు మరల గ్రొత్త యన్వేషము పట్టినది. అనేకము ‘లాట్లకగ’లు

19. గారికి కొట్టు కొనిపోయినది యుత్త రీతుమా? అందమై, శేనెకంటి పలుకులుగల, దయ యంతి పాణిగ్రహణమా?

20. నే నతని నెలుగుటయే గాదు. ఆతడు గూడ నమ్మెలుగును.

కథకలి సాహిత్యము

పుట్టెను. కాని యవి రాజుల మనోవిలోదముకొరకు మాత్రమే వ్రాసినవి. కష్టములు దీరినవెంటనే—మహా ప్రకారము—రాజులు భోగలాలసులైనారు. రజ ప్రాసాదములయంకి 'కథకలి' సందంభములు జరిగెడివి. వారి చిత్తవృత్తుల ననుసరించుటయే కవులకు శ్యేయము. జనాంజళిమునకై పాటుపడిన స్వలింగత్రవ్వక్తియొక్క గురూన సప్పుడు పుట్టలేదు.

స్వాతి తిరునాళ్ళ కొంఱు మర్యాదల సాహిత్య మునకు వసంతము; అతికు గొప్ప వాగ్దేశకౌంకురు; గీర్వాణావి; భాషాబోధకుడు. ఆతని సభలో నెందరో విద్వాంసులుండిరి. వారిలో ప్రసిద్ధు లివ్వరు. మొదటి వాడు యిరుయ్యకొత్తె; కోయిలైంబురాన్ రెండవవాడు. ఇరువురుగూ నాల్గవకాలను వ్రాసిరి.

ఇరువురూ తిండి చక్కని భావనాశక్తి గలవాడు, అందమున జూచును. చాలసత్వో జూచును. ఆతడు వ్రాసిన పాటలకు శక్తి లేదు. వానికున్న ప్రహేళికలు సాహస్యముగాను కొన్ని శృంగార పదములు గూడ 'నిరయమ్యుక్' వ్రాసినవాడు. మన 'కే. త్రిమూర్తి'లోని రుణము వానిలో నెక్కువ. ఆతని సుఖాలపరిచయం నేనో నయో స్వస్థులలోకమును సృష్టించినది కాని వాస్తవబుద్ధులనులే దగినాడు.

నాట తిరునాటిపురు మొక గంభీర్యాలోకము. అక్కడ బుద్ధింపచుచు లలితాశలేను. సంగీతము నాటకములు స్మృతియులు విచ్చలవిడి చేలకెగిరి. భౌతికదేశ విద్వాంసుల కన్నుల నన్నిటి నదియూ నా దా కర్పించింది. 'కేచకవధ'లో 'విద్యున్నతంబు' విరాల రజనానికుంబి లాస్యంగామును వర్ణించినాడు. ఆ కల్పన వాటి తిరునాటిపురుమును ప్రతిష్ఠాపయ్యే. అది యిది:

నాళికలోచన మూతి; 21 నామ్ ప్రేమ కథిష్ఠా 22 వివిధ మోహి

కేళికి రాడి మదరాగమాంక 23 పాడికరం 24 కొట్టి చాచులేచాడి, తిరుమం25-నిర తాళిత్తోడు26

మేళిత్తోడు మేలిచ్చును

మూలతోడు, మూలికేనటనం కయ్యెం 27

నల్ల కలి జగత్తిర వళిత్తితేగం 28

మౌద్యతిర మొన్ను పాడియకువా నునొగ్గ

మేళుంకుకైయ్యగలే 29

విద్యుల్ల తాంగీ! చొల్లికాగ 30 గద్దెంగళ్ళ భంగి

కలక్కు 31

సద్యోమాతంగి! గణంధిక తద్ధిమి తత్తయ్య తద్ధోతద్ధో మెన్ను మద్దెం నాదయ చంద్ర శేఖ! నల్ల పన్యంగళ్ చొల్లు 32 నీరత్న శేఖ!

పాణివళికళ్ 33 కిలజ్జెవే పారం చేబుల 34

కొంకములుక్షేపే

వేణియజిష్ఠాం35సఖి! శేహకల్యాణి! ఘనవేణి శుక

వాణి! సుశ్రోణి! నామాణ్కక్కమ్మమ్మ36 అశిచ్చి కేణం నన్నాయ

దిగ్జ్ఞా కుమ్మియిశిచ్చి దేణి 37

'తంబి' వ్రాసినది మూ డాట్టకథలు. 'కేచకవధ' మొదటిది. తక్కినవి ఉత్తిరా స్వయంవర, దక్షిణాగ ములు. మూడును విద్వాంసు లాదరించినవే. 'ఉల్లాయి వారిమూ' కున్న భావగాంధీర్య మితినికి లేదు. లలిత్య మితిని సొమ్ము, సుకుమారమైన భావములనే యేర్పాకొనును. సుశ్రేష్ఠ యాచయ దెమ్మని చెప్పను. అప్పటిమాలిని ధీతిని కవి యిట్లు వర్ణించినాడు.

"తొణింపపత్తియూడె, 38 వాణిం సత్యమృ పున

లేణిలోచన నక39ష్టే మిజి, యిగకలష్టే40

వివళయితిలో ముజ్జే41, పలతెచె42 సుతిమ43 పున

44-వళోడు పక్షాళిపు45 పుగుడు మొజ46 కేట్టుచె 47

ననష్టే—

దాస్యం సమ ప్రజనహాస్యం నివచ్చు48 నిజహాస్యం

నమిచ్చు పునకేమ. శ్రమసరిలపహులెరు

నియనజామతి లుపినముజ49కి బతి! మలినతిర వేమ.

గ్రాతిం విరిచ్చి50 తితిమాత్రిం కర త్తిలసహాత్రింగరి

21 కమల సేత్రిలారా! 22 సిద్ధనదిలి నానాకళలు చూపించి. 23 గానమొనర్చి 24 చెతులుతట్టి, చక్కగ పాడి 25 మహారాజుమంగు 26 తాళి మేళములతోకలిసి 27 నటించవలె 28 వ్యాపింప జేయవలెను. 29 తిక్కువ కారాగు. 30 చెప్పి కేయుము 31 అందము జూనిపి 32 చెప్పము. 33 చెనులగాజులు స్వనింపజేయుము. 34 విస్తృతి మైయెదను కురికింపుము. 35 వెంగ్రుకలను చెన ర్పము 36 తాళముతట్టి యాచవలె. 37 అందముగ వంగి యాచవలె.

38. యొక్క; 39 కలకామ. 40 కనుమాపులు కలకామ. 41 ముడికామ. 42 చాలసాదలు. 43 దానిని ములు 44 ఆమెతో 45 చెప్పి, 46 పలుకు. 47 వినివణ కినది; 48. తలచి 49 వంచి. 50 మునిగ.

51 గృహిణిని. పరివోడు 52 నడుచు పథి కిమి
కినిమ్ము; హరిణిపు వరనిహరి దిరియినిహాకు
మొద

54 హరిణియు దివళితకలమ్ము—

నిశ్చయ్య దిర్లు, మన విశ్వస్య నామమి, విశ్వస్య
చేరిసి సుజాతా, స్మృతిహితచేతా, స్మృతిపురికాతా,
నూతినుడే మణినికేతన మతిలనో చెన్ను 55 భీతి
పరితాప పరిగూతా.

అప్పటికైనా పరిచిత్తవృత్తికిని, యాదంభకములూని
పదముల గ్రహ్యంతకును సంబంధ మేలేను. కై నీని కొప్పిం
చుటయందే మాత్రమైన రచయిత - యాచిత్త్యమునకు
దింబలి యొసగినాడు. ఒకానొక భావమును విస్తరించి
చెప్పబయు, నాంగికములైన వికారములకు బ్రాధా
న్య మొసరుటయు నాచిన పోనునాథుని రుణము. అది
అని యింగులో నున్నది. సంస్కృత సాహిత్య చరమ
కాలము దిట్టి రచనలు చేసినవా రెందో యున్నాడు.
భావతపస్సున కలనాటాపదనివాగు మాత్రమే యా
యింక 52 లములకు దిరుగుడు. కేవలము మాత్రమిది
గూడ ఘనమైన రచనయే యంగుడు. మన తెలుగులో
నిట్టి కవులకు వాచిగ్రంథమే లేదుగదా!

కొయిల్లింబురాన్ స్వాతీ తిగునాల్ నకు
బాల్యసంహ; సత్యగ్రామగూడ. పాండిత్య మల్లుడే
గాక మల్లవిద్యలోగూడ కృతపరిశ్రమముట! కాని
యాతికు బ్రతికినది కొద్దికాలమే. ముప్పనిసాల్లక
యేటనే మరణించినాడు. అంతటి చిటువరుణులోనే
గీర్వాణసాహిత్యమునంగ ను, సంగీతనంగును గొప్ప
కృషి యొనర్చినాడు. 'ఇరయమ్మకొ తంబి' కన్న
నీతిశైలి కొంత గంభీరము. భావములు గూడ లోతు
గలవి. ఆత డొకను గొంతకాలము బ్రతికియున్నచో
గొప్పరచనలు బయలుదేరెడివి. కాని యంతలోనే
కాలము కబళించి వేసినది. 'రావణ విజయము' కథకలి
యాతని ముఖ్యమైన కృతి. ఈ కృతిలో నాతికు
సాహస్యకవులంబి గొప్ప చాతుర్యమును గనుపరచి
నాడు. 'జుజ్ఞాయివారియగు'తో సమానుడనిపించి
కొన్నాడు.

రామాయణమునకు వాల్మీకి రావణాసురు
నెంతో యుదాంముగ జీతించెను. ప్రతి నాయకుని
వాల్మీకివలె సానుభూతితో జూచినవారైనాడు. తిరు
వారి నాటకకర్తలు. రావణ దుశ్శోధనులను పాడు

చేసిరి. వేటి సంహారకర్త దుశ్శోధనునకు గల్పించినసిద్ధి
కోచనీయుమైనది. 'కొయిల్లింబురాన్' రావణు నొక
యాదర్శపుకామకుగ గాకున్నను మనుష్యస్వభావము
నిండిన ప్రాకృతిగ సృష్టించెను. ప్రతినాయకుకుగ
బ్రహ్మదైవ ర వణున కొక నాటకపద మొసగుట
సామాన్యమైన సామాన్యముగాను. రంభాప్రవేశ రంగ
మున నవతరించిన రావణు డాట్టుకనలో నొక సరసు
డైన శృంగారపుకామకు. రావణునివలె బలాత్క
రించి యనుభవించిన రసికులు పురాణములలో నెందరో
యున్నాడు. రావణుడును వారివంటివాడే. వైగా
రంభ యభిసారి. దేవతలకు గూడ నప్రాప్యమైన
రావణుని పరాక్రమసిద్ధిని క్షాంసము నెక్కుట మొదలగు
వానియాలమున గవి బ్రహ్మాంధముగ వర్ణించెను. వాని
లోని శివభక్తి పారమ్యమునుగూడ నిండుగ జూపించి
నాడు. నాకుమనకు గావలసిన గుణములు రావణుని
యంగున్నవని వర్ణించుచు బోయినాడు. వాని కష్ట
ర్షకములుగ పురాణములంగు వర్ణింపబడిన యంశము
లలో గవి నిమగ్నముగ దాటిపోయినాడు.

రావణవిజయమున నున్న దెక్కువ సంస్కృతి
కవిత్వమే. చిన్నబాలముండియు నాతని కా భావపై-
రక్తియు, శక్తియు. వైగా, రాజస్యమునకువచ్చు
పండితుల నిగంతక సంప్రముతో నాప్రాశ్నికు యింకను
సానలుదీరినది. రావణ విజయము ప్రసిద్ధింపబడినదియు
రాజప్రాసాదముందలి విద్వాంసుల యెగుటనే. కనుక
నాతికు రచనమున విస్తృతాకాదమునే యొక్కువ
పాటించెను. రంభ నాటకమునకొంతకై పోవుచున్న.
"అతి మృగు పరిన్యాసై రాత్రి" అని యారంభిం
చిన యాకవిగర్జన మంతయు సంస్కృతమయముగ నే
సాగినది. ఆ సంస్కృత మెంతో లలితమైయున్నది.
మాతాత్మక రావణుడు రంగమున నవతరించును. సకిత
హృదయమైన రంభ సంతోషముతో "తొడగుడె" యని
చేతులను మొగిల్చి యాచింప నారంభించినది. రావ
ణుడు రంభిమాటలు వినితేను. వాడపదరితమునే యొస
ర్చెను. కాని—కరి యొనర్చిన చిత్ర మేమనగా—నీ
సమయమున రావణు డొనర్చిన యనాచిత్యము మన
హృదయములకు దోషకమే పోవునట్లు చెయుట. రంభ

51 స్వేదించు. 52 ఆటనుంపి. 53 అల్లిన నడ
చెను. 54 నిలచెను; సింహమున్న గుహలోనికి బోవు
చున్న; హరిణియొక్క మనస్థిగిగిగను. 55 పోయెను.

కథకళి సాహిత్యము

రావణుని ప్రార్థించు సందర్భములో కరుణరసమున కంటెను మాదకమైన శృంగారమునకే కవి యొక్కున ప్రాధాన్య మొనగెను. రంధ్ర వాలక మిది—

“ఆనీనీద దరాంతిశేండు బింబ

లీలానుకారి వదనం నిజ మాదధానా,

శంజాతి వేపనుమతీ, శిరసా ప్రణమ్య

మందం జగాద ముక్తిః శ్రీపాణిలేమా”

ఆ నిలచుట ఆ పలుకుట—రావణునకు దియనుగాక కామోదకము నే కలిగించినది. వాడు—

“56కాంచుం మొజి నాణి మియ న్నిహ

కించన నీ కదనం తాల్చి

పుంబిరి కొంపియి! ననుహృదయం

వందనైయో తీడున్నెంజే”

అని గూమె నడుచుచున్నాడు. రంధ్రయెంత నీచే ధించినను జగమునోసింపని బుగిమే పోయినది. ఆ దంపమును కోయిల్లెంబురాకో ముత్యమువంటి యాళ్లొక మతో ముగించెను.

“మా మా స్పృశేతి మహు రివ్యవహూచితోఽపి

రాజేవ కోగికి కరాంజలి ముద్రియైవ,

హా! హా! తిదస్ససి; కామరవాసురాత్మా

చిక్రిత తిన్ని శి నిశాచరి కుంజగోఽయం.”

తామగోరకమువంటి హస్తములతో ‘ననుతాకల ద’ని నిషేధించుచున్న రంధ్రపై రావణుడు బలవంతముగ నేనుకువలె బడినాడు. అధర్మముకంటె—మరిసి కలియే యీ సందర్భమున కవిదృష్టి నెక్కువగా గల చినది కాబోలు!

సంస్కృతియననేగాక — మళయాళరచనయందును తింబురాకో సహస్రము, నీలవస్త్రాచ్ఛాదితయై పోవుచున్న రంధ్రును గన్నపుడు రావణునకు దొచ్చిన భావము లీక్రిందివి.

“నీలచిత్తోశేవ నిహ్నుత మెంగిలం

57చాల నే కాణున్ను; చారు తిరమంగం

కాళింది వారియిల్ 58 గామానం చెయ్యుగు

కాంచన శిలాక తికా కాంతియకు బాలవే

నాగకులాధిరణ హీరమణి గూయనీ

ఆ నామలే సుతికా! ఆర్ ఉమయో! రతియో!

ప్రకృతిజితపల్లవం. పీయూష పూరితం

సుక మొజి, పాజి, ప్లాగుం, సుస్థిత శ్రీవనం”

పై మళయాళ గచనకూడ ప్రాథమనోహరమైయున్నది. తెనుగు కవులవలె నే మళయాళ కవులును—సంస్కృతమును విద్యులవిడిగ వాడుదురు అంగునను—మధ్యయు గమున నాయభ్యాసము విక్కుటమైనది. మణిప్రవాళ కవుల పలుకుబడియది. కోయిల్లెంబురాకో అట్లు కథలే గాక ‘కుశ్యలో’ కథానుగూడ గొన్నిటిని వ్రాసెను. అతని ‘సంతానగోపాలము’ చాల ప్రసిద్ధమైనది. ఇంగులో ‘తింబురాకో’ విభిన్నమైన కైలి సనుసరించెను. ఈకైలి సామాన్యులకు గొంతి నుంగునాటులో నుండును.

ఆ తిరువాతి కేరళమున నాంగ్ల విద్యాప్రభావ మెక్కువైవది. గవ్యరచనకు గౌరవము హెచ్చినది. నాటకరచనయు గూడ నాదంధమైనది. ‘కళిపాట్టు’ ‘వంజపాట్టు’ మొదలైన యేవోకొన్ని రచనలు తిప్పకథకళి సాహిత్యము నిలచిపోయినదనియే చెప్పవచ్చును. కాని నేటికిగూడ నాజనుల కా సాహిత్యముపై గౌరవము తగ్గలేదు. వానిః జూచుటయందలి శుభిలాష పోలేదు.

56. ఇంకుచు మాటాడుచు, తిలవవంచి, పూల వంటి చిటువత్తులతో నన్నెంగుకు వంచించుచున్నావు?

57. నీలచిత్తోశ నిహ్నుతమైనను నీయంగము కాళింది పూరమున గామాన మొనర్చి కాంచన శిలాకా కాంతివలె చారుతనమున నున్నది. నాగకులాధిరణ హీరమైన నీ నెవ్వరి సుతివు? ఉమనా! రతివా! చిలుకపలుకులు బయకుచు, జనిపల్లవమై, సుస్థిత శ్రీ పదమైన నీ పెరివి యెంతిబాగున్నది!!

వి ప్ర యో గి

శ్రీ సాళ్య కృష్ణమూర్తి

నా కనుల కెన్ని యెన్ని సంఘాన పడియె
నన్నియును వన్య వైశ్యానరాథ రుచులు
చటల వర్షా నభోన్మత్త జడ మత్త
బర్హి బర్హాచ్చ మింద్ర చాపంబె లేకు !

ప్రాద్విశోదిత ముగ్ధ చంద్ర ప్రరోహ
మెదిగి గగనాన మల్లికా వృష్టిగూడినె;
మల్లెవానన గ్రీష్మ సంబంధి యొకడు
సాగె తాపంబుగొనుచు జంఘానిలుండు.

ఉహ యొకండు సాగి ప్రణయోజ్ఞలు భావము నాడికొన్న చా
లై హరిదంతసీమల వెలార్చిన కార్తిక చంద్రికా వధు
వ్యూహము వీడిపోయి హిమపుంజ నమాకృతి వేరి యేదో ప్ర
త్యూహ నిరర్థమై విరహ దోహద శీలము భావ మేచెడుక.

ఉభయ సంధ్యల కండ్లలో నూహ చేసి
చేసి సుడిగొన్న జారె విశీర్ణ జీవ
నాశ లల్లిన కన్నీటి హారయష్టి
గ్రుడ్డి తనమున తెలిమంను గుడ్డవోలె.

అకురాలిన చెట్లు నన్నా వృషులట్లు
నిల్చిన విదేమి వైరాగ్య నిష్ఠ ! - నిజమి?
గుండె లోతుల కత్తితో గొట్టి చూడు
పచ్చి వలపులు నిలువెల్ల విచ్చి చూపు !

ఈ మాధుర్యము దోచుకొందుమని తా మెన్నెన్ని యూహల్ మదిన్
వ్యామోహములు పెల్లు రేగినవిలే ! హైమాద్రి షర్యంత ము
ర్వి మాహాకృతియూచు నర్వ జగదావిప్రోత్పతన్నాధు లే
భా మోద ప్రకరమ్ము లాక్రమిత శంకా దిబ్బభస్మములు.

నన్నెచోడుని వర్ణనలలో వన్నెలు చిన్నెలు

శ్రీమతి వి. రాజేశ్వరి

ఆంధ్రదేశంలో సామాన్యజాతిపక్షులకు కొడువ లేదు. కవితాసార్యశాస్త్రములకు లోపములేదు. కాని సాధారణముగా రాజై కనియుంటు అగును. రాజును కవియునై సామాన్యల జీవిత తత్వమును సమగ్రముగ నెగురుచు ఇంకను అగును. ఆంధ్ర సారస్వతమునందు ఆ శ్రేణికి చెందిన కృష్ణగాయక భూవాళ రామగుల నేకొరిగి మండో (పేర్కొనబడలేదు) పెట్టినద్యు. వారిలో మున్నగా నెప్పించినవాడు నన్నెచోడుడు. ఈ కవిరాజుజ్ఞానుడగు భూవాళ సావకాశముగ ను చినచో ఆ వర్ణనలలో శాస్త్రావిష్ట వెక్కిరిమేగాక లోకానందకరైభవమును పుష్కలముగ గోచరించును. ఈతడు కేవలము సంప్రదాయవిద్వంసులకు నగరాగ్రహణములకు సహజస్థితి నెంత సంపర్కమునారముగ నిర్ణయించినో అనుభవకవేద్యములకు సామాన్య మానవజీవితపు లోతులను అంత నిశితముగ పరికించివాడు.

కవిరాజుజ్ఞానుడే అగునదివాల్స విద్యల వారిచేరి గాజ్యతింత్రిమంత్రాంగముల నెరిగివచ్చిన ఆతనికి జలక్రీడ ఎంతయుమహా రుక్మక్రీడ అంత యలవడివేద్య. ఋష్యాశ్రమ వాతావరణమునందు మునుల తపశ్చర్యుల గతుల నెంత తత్త్విక కాంతిప్రసారమున వర్ణించి వాడో, విటవిడివిదూషకాదికాముకజనుల విలాసములను కామశాస్త్ర కళాశాస్త్రముల నెల్లలలో అంత నేర్పుగ నవపగలిగివాడు. రాజై, కవిరాజై, రసరాజై ముక్తిసామ్రాజ్యాభిరతుడై హాసనిలీలను స్థలపురాణము వలె వర్ణించి తృప్తిపడేవాక అపవిత్రముల మనస్తత్వము, కామరాజ్యముల నున్న చంపతుల సంసారగోష్ఠి మొదలుకొని పేలాలు నేమపదధిమించి వెన్నలూస మెదిపి కాటుక దిద్దుకొను సామాన్యకుటుంబిని దినచర్య వరకు వర్ణించి కుమారసంభవ మను నాదిత్యకథను రసవత్తరముగ కావ్యముగ సంతరించినాడు. అందు కవి ప్రదర్శించిన కావ్యశిల్ప మెంతయేని కలుగు. అంగితియు అటుంచి, ఒక్క వర్ణనల విషయమును కనుక ప్రత్యేకముగ చూచినచో అందు వివిధప్రదర్శించినవర్ణన

పై విశ్య మెంతయేని గోచరించును. ఒకప్పుడు రసవత్తరమును అపూర్వశాసనము వ్యవహరింపబడ, మరొకప్పుడు అతి ప్రసిద్ధియు సామాన్యమైనవలె నిత్య నాతన పుగ భాసించును. ఒకచో ప్రాచీనకవినిబద్ధ ప్రాశస్త్య కల్పనలు చతుర్మూలరావహము లగుచుండ, వేరొకచో కావ్యగుండలి ప్రసిద్ధియు సన్నివేశకల్పన లెన్నియో కవి స్వకీయప్రతిభతో చేయతామున నంది వింత చెయవము పొందవని. పయచతుర్విధవర్ణనలలో వాటిపు ఒక న్యాయముగ కొన్నిటిని చెప్పట ఈవ్యాసార్థము.

భావ వ్యక్తిరణములు

పాద్యతి తపశ్చర్యలో గ్రీష్మమునుపు రాగా ఆమె పంచాగ్ని మధ్యమునందు తపము గావించును. ఆ విషయమును, తిరిగియునును చెప్పటకు కవి గ్రీష్మ ఋతువుయొక్క ఉష్ణగ్రతమును ముందుగా వర్ణించును. “విలయానిలమువలె నెండకాదు గాఢ సంక్రమణ కాలాగ్నిగుండలమొచ్చాన సమేతమో” అను నట్లున్న దని చెప్పదు నిట్లు వర్ణించినాడు.

“ఉరువివాళునాతాహతి గగల తలలు
వ్రస్సి లోపలి ముత్యముల్ కరుస విడి
మంగలములోని ప్రేలభంగిల దూరి
ప్రేలిపడ గాచె కట్టెంప విడువరించి”

పాద్యతి తపముచేయు వనమందున్న విషుగల యొక్క కుంభిస్థలములు గ్రీష్మతపమునకు విచ్చిపోత, అందు వగుసలలో నున్న ముత్యములు ప్రేలి పేలాల వలె తూలి క్రిందపడినట్లు. ఆ వేడికి విసుగు కుంభిస్థలములే విచ్చిపోత ఇక మిగిలిన జీవరాసుల గతి చెప్ప నక్కరలేదనుట సామాన్యార్థము. ఈ పద్యమునందు ప్రేలు-తూలు శబ్దములు సాధిప్రామాణ్యములు.

గ్రీష్మతపమునకు విసుగు కుంభిస్థలములు విచ్చి పోయినవి. అంతలో ఆ వేడి ప్రభావము ఆగిపోలేదు. ఇంకను లోనూడి అమితముగ వేడి పెల్లుబుకుదునే యున్నది. కావుననే అందలి ముత్యములు పేలాల వలె ప్రేలి, తూలి క్రిందపడినవి. అట్లుకాక ఆ వేడి విసుగు కుంభిస్థలమును పగులకొట్టుటతో నాగిపోయినదో

విచ్చిన స్థలమునుండి ముక్త్యములకు బాగుపాటేకాని తూలుపాటనగునులేదు. అభావము వ్యక్తము చేయుటకే కవి ప్రత్యేకముగ తూలు శబ్దమును వేసికొనినాడు. అట్లే శబ్దసార్థక్యము.

అంతిమే కాదు, పయి ఉపమానముచే కవి యింకొక నాంధితార్థమునుకూడ పాధింపకర్చినాడు. అల్లు గీర్వాణాపమనకు ఏనుగు కుంభస్థములు విచ్చి పోగా నానియందలి ముత్త్యము లన్నియు నేలపాలై పోయినవి. ఆ హిమవత్సగ వనాంతముం దెక్కడ చాచినను ముత్త్యములే. అనగా ఆ ప్రదేశ మంతయు ముక్త్యముయై నడము. అతి మురుట విలువకల్గినవి చిన్నము. ముత్త్యము లన్నియు ఆమితముగా క్రింపపడి పార లాడె అవి నేలగింజుకంటెను నపుకై పోయినవి. కావుననే ముత్త్యములు పేలాలైనవనట. అది నాచ్యార్థము. ఇక ఆలోచనార్థమే పావ్యతి జన్మకు కారణ భూతమగు హిమవత్సగముయొక్క విధూతి అమితమగు ముక్త్యసమాహవర్ణనచే స్థితియు.

హేమంత ఋతువర్ణనము

హేమంతఋతువున పావ్యతి ఋతుగుర్మమునకు వ్యతిరేకముగ ఉదకవాసత్యైకయై తపము సాగించుచున్నది. ఆమె శరీరమంతయు నీటితో మునిగిపోయి ఒక్కముఖము మాత్రమే పైకి నేలియున్నది. నిర్మలమగు ప్రదేశమునందు నిశ్చలమగు జలములో పావ్యతి ధ్యానమగ్నమైయున్న సమయమది. ఆ ప్రకాంత వాతావరణమున తటాకమగ్నస్థ పావ్యతిముఖము కవికి సాక్షాత్కరించిన విగమి.

“తనకు హేమంత మగుకు పద్మసంపద లడంగి
హయై బోయిన గొలనొక్క పువ్వుతనకు
విత్తుగా దాచికొనియున్న విగమహారై
శైలగుతుముఖ ముదకవాసమున నొప్పి”

మంచుతాకికి పద్మసంపద తీరము కాగా ఆసనోత్పలక్ష్య పావ్యతి ముఖమునును విత్తుగా దాచికొన్నదని భావము. ఈ సందర్భమున కాళిదాసు:

“ముఖేన సా పద్మగుగంధినా నిశి
ప్రవేపమానానర పత్రకోభినా,
కుషారవృష్టి తీతపద్మ సంపదాం
సశోజసంధాన మివాకశోదహం”

అని హిమదీందు పాతముచేరి పద్మసంపద నశించి పోగా శోభతగ్గిన ఆ కాలినిక పావ్యతిముఖము పద్మ

సంధానము కలిగించుచున్నదను భావమును వ్యక్తీకరించి నాడు. నన్నెచోకుకు ఆ సందర్భమున మంచుపడి పద్మములన్నియు నశించిపోవునపుడు పరంగితియగు నాసనోత్పలక్ష్య తన పంతి నిలువదేమా యన్న భయముచేరి పావ్యతి ముఖములమును విత్తునకై దాచికొనినట్లున్నదని చెప్పి, విషయమును రసవత్తరముగావించినాడు.

సంస్కృతాంగ గ్రంథములు గెంపింటి యంగును పావ్యతిముఖము కుంభస్థమునకు శోభ నిచ్చుచున్నదను విషయము సమానమే. గెంపింటి యంగును ముఖమునకు పన్యసావ్యము చెప్పుబడినది. కాని నన్నెచోకుని గ్రంథమున పావ్యతిముఖమును ఆసనోత్పలక్ష్య నిశ్చుగా దాచికొన్నదనటాగో విశేషముకలదు. ఉన్నవానిలో కల్ల శ్రేష్ఠమైనదాని నేరికదా విత్తనమునకు గుప్తపరచుట బోకనీవము. అట్లే ఆసనోత్పలక్ష్య పంతికి విత్తువంటిదగుటచే పావ్యతి ముఖపద్మము ఉన్న పద్మములతో కల్ల శ్రేష్ఠమైనదనినను భావము స్పష్టమియు. కాళిదాసుగ్రంథమునందు ముఖమునకు పన్యసావ్యము మాత్రమే నిర్దంప నింగు పద్యానిక్యము కూడ కల్గినది. ఇది ఉపమానముకంటె ఉపమేయమునందు అధిక్యము.

శరద్ధుతువు

శరత్కాలమునందు జలజోత్పలముల శోభను వర్ణించుచు నుచోచు కవి యిట్లనినాడు.

“జలవాసులైన వహరిల
క్షిణులు వగ నిశావసానమున మేల్కొని క
న్నులు విచ్చి చాచినట్లులు
జలజోత్పలగుములు మెరసి కారదవేళన్”

ఆ కారదవేళ మెరయుచున్న జలజోత్పలముల శోభను జలవాసులైన లక్ష్మీనారాయణులు వర్షానిశావసానమందు లేచి కన్నులు విప్పి చూచుచున్నట్లు లున్నవట. లక్ష్మీనారాయణులు జలవాసులు. పాలసముద్రమునందుండు. వాగు వర్ష ఋతువునకు ముందుగానచ్చు ఆషాఢశుద్ధ ఏకాదశినాడు పాలసముద్రమునందు శయనించి, శరత్కాలమునందు వచ్చు కార్తీకశుద్ధ ఏకాదశినాడు మేల్కొంగుని ప్రాచీన భారతీయసంప్రదాయము. కావుననే ఆషాఢ శుద్ధఏకాదశి శయనైకాదశి యనియు కార్తీకశుద్ధ ఏకాదశి ఉత్థానైకాదశియనియు వ్యవహరింపబడుచున్నది.

పయిపన్యమునందు ‘వర్ష నిశావసానము’— అను సమాసము మిగుల అర్థవంతము. వర్ష నిశావసాన

నన్నెచోడుని వర్ణనలలో వన్నెలు చిన్నెలు

మనగా వర్ణననా ము నిశావసానము అని అర్థము. ఇటుకల్లనీయవినయము శోద్యతువుయొక్క శోధ. శరద్యతువునకు ముంగువచ్చిన ఋతువు వర్ష ఋతువు. శరద్యతువునకు ఆంధ్రదళి వర్ష ఋతువునకు అంత్యోదయము. శోద్యతువురాక వర్ష ఋతువునకు అవసానమును కల్లును కొన అశ్వశి వర్ణావసానమునందున్నది. అనుచో నిశావసానమున నేమి యని ప్రశ్ని. నిశావసానమున నిశకు అంత్యదళి. అనగా తెల్ల వాగజాము. వర్ష నిశావసానమునగా శరద్యతువుయొక్క ఆంధ్రమునందలి ఒక తెల్ల వాగజాముని భావము. ఆ సమయమునకు హోయూ లక్ష్మీయూ గన్నులు చిచ్చి చూచునట్లు లున్నవట జుజోత్పలములతోధ. అనుచో నిలు నొక చిన్న సంహము. పగలు వికసించునవి జలజములు, రాత్రి వికసించునవి ఉత్పాములు. భిన్న కలములలో వికసించి శోభించు జుజోత్పలములతోధ ఏక కాలముగా నెల్లు కల్గినవి ప్రశ్న. దీనికి సమాధానము కూడ 'నిశావసాన' మానవమునందే కలను.

నిశావసానమునగా వేకువజానుని చెప్పుకొంటిమి. అప్పుడు రాత్రించేయు వికసించియున్న ఉత్పాములకు అరిమకులిత వర్ష జాములలో వికసించునట్లు జలజములకు అర్ధవికసితోవర్ష. అయ్యన జుజోత్పలములు కెంకిటి కిని అరిచిచ్చిన సంధికాల ముందున్నది. కావుననే వర్ష నిశావసానమున, జుజోత్పలతోధమైన ఆ వసంతకళి లక్ష్మీనారాయణులకు పేల్కొలుపైవెడి. దిగ్విద్రచెంది అప్పుడే కనులు కప్పిన లక్ష్మీనారాయణుల కనులును అరిమెచ్చున సే యుండును. అరిమెచ్చు కనులు అరిచిచ్చిన ప్రాద్యవగు. ఇట్టిది, కవివర్ణనకు తలకించిన కారదశోధి.

“ఉపమా నన్నెచోడస్య”

మన్యన దహనానంతరము నిలుబాటుకు విరక్త చిత్తుడై అచ్చోయి వాడు, హిమవంతుడు తన తొడమే వచ్చి పరాధివాగ్నిచే దంపహ్యనాన ముందున్న నిశాత్మజును ఎత్తుకొని అంతఃపురానుకు తీసికొని పోవును. ఆ దృశ్యము కవిరాజభిఖానునికి “కలకపిరి తటిల్లతి నేలఁబడ కారదాధము మునుపదాని నెత్తికొని పోయినట్లు” గోచరించినదట. ఇటు వర్ణన తటిల్లతి; హిమవంతుడు కారదాధము. విద్యుల్లతను గర్భికిరించుకొను సామర్థ్యము ఒక్క కారదాధమునకే కలిగెట్లు అప్పటి పార్వతి హృదయతాపమును కొంతయైన

చల్లాగ్బుంకు ఆ చలిమలగాజే తగినవాడు. కిరితత్వము చేత నేమి, పావనత్వముచేత నేమి, హిమవంతుని కారదాధముతో పోల్చుట సందిక్ష్పాచితి కెంతయేని తగియున్నది. కవికుల గురుగుల కాలిదాసుకూడ ఈ సన్నివేశమును ప్రశ్నోముగ కల్గింపఁబడి

“సపది ముకులితాక్షీం గున్దసంరంభ భీత్యా
గుహితర మనుకంప్యా మ్మది రాదాము వోర్వాగ్నిం,
గురగజ ఇవ ద్విభతో పద్మినీం దంతిలగ్నాం
ప్రతిపథగతి రాసీ క్ష్యో ద్విష్టుతాంః”

అనినాడు. ఇందు హిమవంతుడు అత్కజను బాహువులతో పాదిగి తీసుకొనిపోవుట ద్వలగ్నమైన పద్మినీని విరావతియు తీసికొనిపోవు నట్లున్నదను భావము ‘సపది ముకులితాక్షీం’ మొదలైన విశేషములతో కన్య కిషపచినాడు. విరావతియతోడి సామ్యమునలన హిమవంతుని యందలి గాంభీర్యమంత వ్యతిరేక మగుచున్నచో పద్మినుతోడి సామ్యముచేత పార్వతియొక్క సాంధ్యి సోదహ్య మంత ప్రాద్యోతము లగుచున్నది. కాని నన్నెచోడుని గ్రంథమున హిమవంతుడు కారదాధముతో పోల్చుటకుటలన విరావతియందలి గాంభీర్యదాహమునే కాక శీతలత్వము మరయొక ప్రశ్నోక లక్షణము కూడ స్ఫురించుటచేత ప్రాద్యోతకూలముగ పార్వతియందు తాపము ప్రతీయమాన మగుచున్నది. అదిగాక సంస్కృతిగ్రంథమునకు చెప్పిన పద్మినీ విరావతియుల సంబంధముకంటె అంగ్రగర్భమునందలి విద్యుల్లతి మేఘమాలిఃల సంబంధమునందు జౌలిశ్యము మొందు. మేఘములేనిచో మేఘపు లుండవు. తండ్రిలేనిచో పుత్రులకు లుండరా. ఆ భావ మిందు సుస్పష్టము. విరావతి పద్మినుల కట్టి అచినాభావసంబంధము లేదు; ఎరికదా విరావతియు. పద్మినిని పెకలించును. మేఘముల్లుగాక విద్యుల్లతను గర్భికిరించుకొనును. వి విధముగ చూచినను కవిరాజభిఖానుని ఉపమానైర్లత మూలనిశాచయై యుప్పుచున్నది.

మనస్తత్త్వ పరశీలనము

మన్యనదహనానంతరము, పార్వతి విరక్త చిత్తియై స్థిరనిశ్చయముతో తపమునకు పోవోవుననుయమున తల్లి మేనాదీని ఆ భూరివిపత్తునకు తలదీలిపోయినది. ఈమనుమతోమరికిరి ఆ కకొండీక్షితును సమన్వయమేమి యని చింతించి అత్కజను మెల్లగ చేరజేరి “అమ్మా!

పూనో పూనో యని నే
 లేవన గంగుని మోసరిల్లెడు నామె
 జీవము నిలుచునే నిను

బోవికిని మహాగ్రహణములఁ బ్రాప్తకాక"

అనును, ఇంగు మెల్లని చిన్నపదములతో నుట్టి
 హృదయ నాత్మ్యాంగులుగిని కంఠ జూపినాడు
 కవి. 'చేలేవన కందు నేమో యనునట్టి నిన్ను బోసించిన
 నామెయి జీవము నిలుచునే' అనునపుడు 'చేలేవన
 కంగు' నన్ను పదముకున పాఠ్యతి సౌకుమర్యము,
 'నిను' బోసించిన నామెయి జీవము నిలుచునే' అను
 టలో విక్రేకపుత్రికకు కన్న నుట్టిహృదయపు ఆవేదన
 ఎట్టినో వ్యాఖ్యానము లేయే సహృదయహృదయ
 మలను తాకుచున్నది.

మనస్కరహనానంతరము గుఱ్ఱార్తయరు రతీ
 నేమికి ఆరేరివాణి మనస్కర పునగజ్జీవమును రుద్ది చెప్పి,
 ఇదివరకే ఆమెగారికి ఏకేబోయిన ప్రాణమును రుద్ది
 ఆమెరేరిమునా నెఱచుచున్నది.

"ప్రాణ మెవరిలో నాకొకెనాణి కెచ్చి
 మరునెఱచె వెల్లె నని రతి మఱచుచుండె" (5.101)

ఆమెప్రాణ మెవరెనాత్రిము తిరిగివచ్చుట కిచ్చి
 గింపలేదట. ఆకొకెనాణి బలిమిని చెల్లి మరున
 బాండ్లలో నెఱచెట్లుచే బోలేఁ నిలిచినదట. ఈభావ
 పరాకాష్ఠ మెంత బోలేఁతీబట్టికా గనునార్థము. ఆకా
 కెనాణి మనస్కరుడు తిరిగి బ్రతుకునని చెప్పెట్లకే గుఱ్ఱా
 ర్తయరు రతి యూరదెల్లిన వనటకు బగులు ఇదికరికే
 బోయినప్రాణము ఆరేరివాణి బలిమిచే రతీరేరియట
 నెఱచెట్లుబడెనని రనుడేయముగ చెప్పి కవి, రతీపాత్రి
 కును రతీ మనస్కరల ప్రాణతీర్థమునకును చక్కని
 రూపునిచ్చి తన ప్రతిభకు నన్నెఱ్ఱుకొనినాడు.

మనస్కర పునగజ్జీవము కల్లువరకు రతీరతి
 ప్రాణములు కిక్కిరెట్టి ఎట్టులోకాఁగూ గడపినది.
 కాలవాహిని తొంత యభ్రాతముగ గడచిపోగా ఆమె
 పాలితి కుభోదకుమైనది. మనస్కరుడు బ్రతికి తనవల
 నకే వచ్చునంటఁగి అల్లంగెనె గాంచినది రతి. ఆపు
 డామె మోదభరయచే హ్రస్వదెసని చెప్పెట కవి ననో
 గతి రతి. ఆ భావవ్యక్తకరణమున కవి ప్రవర్తించిన
 రామణీకుక మిది:

"ఎలమి ప్రాణేశున కెదురెగ యుగళి
 ప్రాణంబులని మేను నూను పడియె"

అల్లంతి నున్న మనస్కరుడు వచ్చునఁట రతి యాగ
 లేను. ఎంబున మనస్కరుని చేరివలయును. అందుల

కామి యతి త్యోగముగా ఆనైపునకు బొలుచున్నది.
 ఆమెకతితో నున్న ఆమె ప్రాణమునకు శరీరముయొక్క
 జేగము చాలలేదు. అందుచే ఆప్రాణము శరీరమును
 నెమ్మదిగ వచ్చుచు తాను మంగుగ మనస్కరు నెను
 ర్కొన నేగివట్లు ఆమెనావ్వాటున్నది. ఆమెనావ్వాటును
 అంత చక్కగ నర్థించిన కవి నింతోకవిని కావము.

పయి సంస్కరముననే—పతిని గాంచిన రతీ
 కవి కనులకు ఆకంఠరయచే హ్రస్వ వారి క్రమ్ముకొని
 పది. ఆ హ్రస్వ వారి మనస్కరుని తిరక దృష్టితో నూచు
 నామె దృష్టికి నిశాగము కాగా అది సహింపలేక
 రతి శిశు లల్లల వాసినది. తోసినే కనుపాప బాగుట
 సహజము కనుక ఆకింది. ఆ కనుపాపల గూటకు కవి
 చెప్పిన యర్థము, మనస్కర పునగజ్జీవము సమయమున హ్రస్వ
 చిహ్నము కనుపాపలుచేయు ప్రవృత్తియట. ఇట్టి
 అప్రాణభావరిజితములైన సంకరు లెన్నియేని ఈ
 కృతిలో నోదోంగును.

మనస్కరుడు జీవకార్యోన్మే ఇంగుని సభ
 కనువచ్చుడు గంభావ్యపునఁము ఆతని గూఢును
 తిరకదృష్టితో చూచినను భావము చెప్పెట కవి
 యుక్తేయము. దానిని చెప్పను తనవలచే నూచుచున్న
 జీవకార్యమునని మనస్కరుడు "తిన్నగని యనిమిషు
 ల్లేకా మున్నయెకా" అని అనుకొని నాపట. జీవ
 క్తీలకు అనిమిషత్వము సహజము. అది మనస్కరు
 నెఱుఁగును. ఆ జీవభామినులును మనస్కరుని నూపమును
 గూర్చి వివినవారే. కాని వారొకరి నొకరు మూచుకొను
 సంస్కర నానాడే కలిగియుండును. మనస్కరుడెన నీరీడా
 యని వాగు 'విచ్చి' బోయి మూచుమంప వాగుచున్నె
 పాటనుకవి మనస్కరుడు తిన్నగని వాగు అనిమిషులైరా
 లేక అంతరు మున్నె యోగా అని సంజయించినాట.

నిత్యనూతనత

పాఠ్యతి పరహర్ష నావసరమున పూర్వోప
 ప్రసిద్ధములగు పరహర్షపునఁ చెప్పెను కవి వాని నొక
 పట్టికగా నీకుక గిరిరాజునందన చెలికత్తెలలో చతుర
 యరు చతురకేత చతుశ్కరముగ చెప్పించినాడు.
 "విహర్షణచే విలుప్తదైర్యయైన యాజుకు వలసం
 బొక్క చెట్టున తిరిమి యుక్కి కంబుగానింప—తర్కి
 కల్పనిననగో యన యాగువారి పెలుదికి నెల్లిదిరిస"
 దిగువారబాలువార అని చూడలేక ఆమె ప్రియవయస్య
 ఆమెననునయంచుదు

నన్నెచోడుని వర్ణనలో వన్నెలు చిన్నెలు

“అడకు నమ్మి గన్గొనకు

మమ్ము, బయల్పడనాకు చిక్కినో
నాడకుమమ్ము, తేటిగడ

నాటి నీకుకు మమ్ము, వన్నెలం

జూడకుమమ్ము తెమ్మెగల

జోకకుమమ్ము, తలిగ్గుమాచి క్రే

నీకుకు బోకు మమ్ము యని

నెచ్చెలికే త్రిమ కెప్పెసమ్ములిన్” (5-118)

అని హిందోపదేశము గావించును. ఇటు కవి తానై
విరహమును వర్ణింపక కవినిబద్ధతక్రి (ప్రాశ్నోక్తి గావించి
చుట విశేషము.

మరియుకవోట గిరిరాజునందన హనునియం దా
సక్తయై లింగోద్ధానమునను నొంటిగిగి నేగి బాలేందు
శేఖరుని లలితాకావయను రహస్యముగ చిత్రించుకొని
మైమరచి సంధ్యవాటివను అటనే నిలిచిపోయినది.
అటు చెబులు కన్యాంతఃపురమున పార్వతినిగానక
నగు నానంభించి. ఆంగు చక్రగీయను నెచ్చెలి లింగో
ద్ధాంతమునందందం తిరుగ గుడు అటటి పద్మచక్రో
కాది వస్తుసంపదమును గాంచి ‘జలజాతముల కింత
చన నెవ్వ రిచ్చిరి గిరిజ దవహానుచి తావులెవనట్లు’-
‘హిమగచి కేమియ యొంగుంజవచ్చె నితాంతి సుఖ
పూర్ణ కాంతి నంది’-‘రాజకీముల కింత రహస్యతను
మా వొప్పు నిరీతిరచ్చె’ అని తక్కించి భూమికి
అప్రారేగుచు కన్య మననవీచచే తిన్నతా మరచి
యున్న సును మెరిగి ఆ బాల ఆవళావముల సొంపును
ఇది గిరిపాదానంద యుంజవోవునని యొక నిచ్చెను
మనకు వచ్చినది.

మరియొక సంధ్యగమున నగజ సౌందర్యమును
వర్ణించుచు పూర్వకపురా నాపివచ్చే కేళిబంగమునకు
త్రేమపామును, కంకర్షుమునకు పికొరగమును,
నాసికు చంపకమును వాలికలుగా చెప్పదు, స్వకీసు
ప్రతిభిచే చినుత్కాగవహము గావించినాడు.
పార్వతి విరహపరుడుండ చెబులొమె చుటుచేరి భరహ
కొంకములను వస్తువులవలె భయములేచి చెప్పదు
“నీవేవలికొలొంగింబని మలమూలనిలంబు నీసాంతకు
రాదు - కమలాస్య నీ కనుగ చిక్కింబని వన్నెల
సొరకు నీయన్నయొకకు—నీ స్వరము పికొగ వుని
చాతములు నీకు కొమ్ములు చూపవరచు—నీ నాసిక
చంపక మను భీతిని అటు నీ పాద గని అలయబాదను-
శివుకు నీహృదయవాసి కుని మన్నునడె రా వరచును”
అటువంటిప్పుడు మనవతాపకొంకలయొక నీకు భీతి
యేలయని చినుత్కారముగ అనునయింతురు. ఇందు
పార్వతి ననునయించుట వాన్యార్థము. ఆమె ప్రతిగంగ
సౌందర్యగ్లు నము వర్ణంగగ్రము.

దేశసంప్రదాయము

కుమారసంభవ కథ కాలిదాసు గ్రంథమునంగును
భాగవతమునను, బ్రహ్మబ్రహ్మంపె పురాణములంగును
నూపకలగు. కాని వానియం దంగును దక్షికు కూతుల
కాపురమును పరికించుతీగు కానరాదు. అది ఒక్క
వన్నెచోడకపింగుని ప్రతిభార్తవోడ్చియు. అంగును
అది అరిడకీ కుమై యొప్పించి. దక్షికు తం యేబంప
సుతలకు విధిప్రయుక్తముగ వివాహములు గావించి
అత్రిండ్ల కంపినాడు. నారందగు సంతాపవతులై
సుఖంబుననుండ దక్షికు వారి కాపురములను స్వయ
ముగ పోయిమాచు వేసక కల్గినది. ఆ ప్రకారము తరు
పగా భర్తరాజ కుమారులబాంధవాది జామాతలను
మాచి, కూతులను పంపకరించి వారి ప్రకారం సాంసా
రిక జీవితమును కని ముదిరుడైనాడు. అట్లు దక్షికు
సహజముగ పితృవాత్సల్యముతో బయలుదేరి పరమే
శ్వర్గప్రాసాదమున కగుగుతుకల ఘట్టుములలో దక్షి
యతాముడ ప్రతి చిందించును.

దక్షికు తనకు శివునివన కలిగిన పరాధవము నిల్పా
లితో చెప్పుకొనింబ మోయొక కథామను ఘట్టును.
దక్షియజ్ఞమును వర్ణించినకపు లందగు దక్షికుకు శివుని
వలన కలిగిన పరాధవమునకు ఆతడు కౌడమూర్తియై
ప్రతిక్రియార్థము యజ్ఞము సేయబూనినట్లు వర్ణించిరి.
వన్నెచోడుకు సరాధవాసంతరము మనః క్షోభిగుడైన
దక్షిని నిజనివాసమునకుపంపి తన మనః భేదమును ఆత్మ
శ్చిరికి చెప్పించును. ఆపంతయు విన్న దక్షిని ఇల్లాలు
భిర్రతో—“ప్రియ మెటుంబునంచిచ్చిన దిక్ష మనకు బాప
ననియుండు కింక నా పంపకలేల”-“ఆరి యటంచి,
ద గూర్చిరెకి దిక్ష నిచ్చినందుల కనుభవింపు” మన్నట్లు
సనాధానము చెప్పెను. ఆమె మాటలతీగునం దంతయు
కొమారప్రాయమంగున్న ఆకువారి తిత్వము తస్మ
ఆన్యము స్ఫురింపను. అది సామాన్యసంసారిస్త్రీల
హృదియతిత్వము. అటుని తిట్టలేక మగని తేగవాడుట
ఎగుటివారిని మాషింపలేక తిన్నతాను నిందించు
కొనుట వంటిది.

రతీమన్యకుల సంవాదము

ఇంగు రతీమన్యకుల సంభాషణము కవికళాబుధిని
సంవాదరచనాచాతుర్యి దక్కని తార్కాణము. అంతి
యేగాదు. రతీమన్యకుల పరస్పర సంభాషణములో రతీ
పాత్ర అగృహతముగ పాషింపబడుటయేకొక ప్రత్యేక
ముగ చిత్రింపబడినది కూడ.

మన్యకుకు దేవసభి కుంగు గ్రంథములు పల్కి
కచ్చునంత నిట రతీదేవికి గుర్చిమి త్రింబులు పాడనూపి
నవి. తిరిగివచ్చిన మన్యకుని చూచి పెల్లుబుకు ఆరేవ

నను అచివప్రక్క గుంపలి నిన్ను పిలిపించిన పని చేయని రతి ప్రశ్నించును. పురుషప్రకృతి ధీమై నడిచి. అందును ఆగతానాథముల నెఱుంగనివాడు మున్నగును. ఆతికు నిర్భయముడై ఆమె కళివళిపాటునకు గరిం బడుచుచు “ఉమానుపేషుని తపాధింకముచేయుటక నాకాధి పతి వేదవద్రాని కొదాబడితి”ని యలవోకగా పృను.

ఆమాట విన్న రతి చేచి చుండె జలు మున్నది. నాకాధిపతి గుంతటివాడు మున్నగు నీ నీని కల్లు నయోగించె ననుభావ మామెచ్చుచుమున నెల కొన్నది. ఆతికు ప్రభువై యధికారిగర్వముచే నున్న పనిచిన పనుచుగాక, “నీవాపని కల్లుపంజరితి”ని మున్నగుని ప్రశ్నించినది.

మున్నగునీ విషయమున ఆధైర్యమెంతలేనో, రతికి స్థైర్యమంతలేను. దూరవిప్లవీగల రతి కీడు నాశం కించినది; సురనాగుని తాత్కాలిక ముగ పోకడలకు లోనైన మున్నగును సాహసమునకు సిద్ధపడినాడు. రతికళివళిపాటునకు కొంగు మాతి డెగుగు. ఆతిని మొందెకైయమునకు గరింబేమనెనా ఆమెకు తెలియను. కాని భర్తను ఆపదనుండి విక్రించుకొనుట ఆమె కర్తవ్యము. సామకావధేయములలో నేదానిచే నైనను ఆతివిక్ర్యామునకు వినుభుకు కావలయును. ఏమి చెప్పినను మున్నగుని స్థినిచ్చియునుకు గలయు కలుగ లేను. ధూమిటికింజి కిందినంబుతో నెలగాటనాడు ల. కే సిద్ధపడి “ప్రాణగోష్ఠాంగున” ప్రాల్సమునాడి పరిమేష్ట్యాని పుచ్చుకొని జన్మితం తిరించుని కౌవించెద నినివాడు.

“ఏమిచూచుకొని గూసాహసముని? ఇల్లాలు లారి తిముగ ప్రశ్నించినది. మీది ఇట్లుకొరవము, ఆతినిది కనకాచలము. అంటివంటి కందిదాయెను పూర్వాగా ముగ మీపన్ను ఆతినికే పాపపతిమున్నని, ఆతికు పుగా పహరి, మీగు పాంధున చేయుట తప్ప అన్య మెగుగగు. కావున పురాంతకునితో పైరము మానుకొమ్మని ప్రతి మారిదిన.

ఆమాటాకు మున్నగునిలో మాగ్నముగలేను. “ఉగ్రుని ఫాలలోచనాగ్ని నెదిరి నిలువ నీ కొలది ఏదాటి? బాలురైనను నేదారి సిప్పిచేయు చెరుకును ట్లుగాపట్టి, నెలతల కేళిపాళముల తోడికే వాడితత్తలరుతాలను బాణములుగా నెంచి, అబలు లేపార చూచినంతనె ఆకసమున కెగిరిపోవు కుంపికిములను మూలబలముగా నెంచి నిలుకాటు నెదిరించుటకు సిద్ధ పడుటా?” యని ముదిరించినది.

అప్పటికిని మున్నగునా చరింపలేను. ఆమె కర్తవ్యత విమాధస్యాంతియై భేదపాయ మరసినది— మున్నగునిమాచి “ఇదింతయు నింగ్రుడు నిన్ను గడ

లేర్చునెతివ సన్నుగడ నుమా” యని హెచ్చరించినది. “నాకలోకి పునున్నోకంబుంబగు నింగ్రునకునశించవలె. నా రారినె లిలాషకీలక జన్మమై తినివాడు. అట్టివాడు ఇంగ్రునోకంబున నిన్ను చూచినదించినోయిరి. ఇంగ్రు డిది సహింపలేక నిన్ను నిలుకాటునికెంటిగాంటె కెర నేయుచున్నాడు. అది ఇంగ్రుని పన్నుగడ తిప్ప అన్య ముకాదు. ఆకున్న మని నాపలుకు త్రోసేవే నుక సాహసము మాను”నిని హెచ్చరించినది.

మున్నగుని క్రొవ్వికికు చిలుములేను. “ముదితా! ఎంతటివాడును కాము మామలకు లోనుగాకపోనను నాకొక్క కేచివే? పామేష్ట్యాని నా బాణముల కగ్గ మొనరింతు మాడు”నిని మున్నగును ఆమె నాశ్వాసిం చి నాడు. తుంగి; ముగా గతి మున్నగుల ప్రపంగమును నాట కీయపతిలో మలని కునాది. ధర్మగ్రును సన్యముగా నడిపించినవారిలో నీతికే ప్రభుయగు

సయినంతవలయున. మున్నగునా లక్ష్మీపుత్రు డనికాని రతిచిది యొక యుగ్మత కే కిమిని కౌం నానకు తోపను. చరి, నాగు ప్రేమకే కున్నుల సాహస్య సతి పనులుగా గోచరింశుగు. వారి నాశ్వాసింతుల తీగుకూడ దంపకులు కి వపరిస్థితులో చేయు గోష్ఠివలె సాంసారికముగ నాగిపోయినది.

ఎ టు క త

తై శ్రేందతినయ తివాళినుభియై హిమవన్నగ నవాంతియున తిగుగాడును పర్వతసానువులలో నంద రించుచు ఎగుతలను చూచినది. న రివేదభావలగు వర్ణించుచు వారితినుకొంతి హరినీలనాణులకు నాయువు నచ్చువా యునన్నున్న వినినాడు కని. కివిచుగూను సానియ స్త్రీలు తినుకొంతిని మోపులిగనో జంగు సామనలిగనో, పుత్తిదబొమ్మగనో బొట్టిచెప్పల పంపదాకుము. కాని ప్యుతసానువులందు చరించు నెఱుకె జంగు సామనలియు, పుత్తిదబొమ్మయు నెట్లను ! ఆమెచూపు నెల నిది. యునతియుటచే నిగనిగలాడు విషిమిగలతనువుతో నొప్పినది. కావున నే ఆతినుకొంతి హానిలమణులను బోలినదని స్థానిక ప్రభావానుగుణముగ వర్ణించినాడు.

ఆ ట వి క స్త్రీ లు

సయినంతగ్గముననే ఆకాంతారవానులకు ఆట విక స్త్రీలు వర్ణంపబడిరి. వారి రూపకళావిలాస చేష్ట లను వర్ణించుచు నొకచో వారిని చీరిక కల్లు ద్రావిన మదిసింధుర గామిను లనినాడు. కౌత్యంప్రదాయముల ప్రకారము అంగసౌధముగల రూపవిభులంబడిలు మద గజరాజయానములకంటిరి; కాని ఇల వనముగ్గమునందు అతిరిలత్వమును అత్యుష్ణతయు గణింపక మృగములను

నన్నెచోడుని వర్ణనలలో వన్నెలు చిన్నెలు

వేటాడచు మృగములో స్వగములై తిరుగు ఆటవిక స్త్రీలు మదగజరాజగూనిలు కాదు. అయినను వారి నడక లలిమందిములై నటనలు విగుడ్డంకము. తృప్తిహరమునకై కవి ఆ మందగూడములను కారణము నాగుచే మనమరి చెప్పి యమన్వయించుకొనినాడు. మోయున న్నన్నెదొడ్డి మత్తకొశిమలు, పటస్థములు లేక విచ్చలవిడిగ సంచరించుచు, క్రీడించుచు, విష్ణును దంపుచు, గొప్ప గీతములను పాడుకొంగులను, ఇటు గమనింపదగ్గ చోక విషయము. ఆటవిక స్త్రీలమాత్ర, రూపమున కనువరు బృత్తి, కృత్తి కనుగుణములను చేడులు, స్థానిక ప్రభావానుగుణములై మనోహరముగ వర్ణింపబడెనవి. అంతిమే కాదు. వారు ఇచ్చానిచోవర్తనలు, వాగుచే మనోహరములు అను నామముల స్త్రీలు అట్టి జాతిని వర్ణించునస్సేకా కూడ కవి బోధింపుమును ముగించెను. కొవున నే ఆమె కైకొనెను అజాపము కర్ణము నొడగీతములలో జంగమలి కొప్పునుని కుతించుటగిన్నె అన్వయము కావనినాడు. శివబిల్వనోదయము నన్నెచోడునిమావయము పూ మేల్వేయ గుత్తమరులచే నతిని కొంగ్రోక్కె స్సేకా న్యాయు శివమనుముగ నే కనిపించినది. ప్యాతి బాల్యక్రీడలలోనూ, ఆమెగిన్నెమంగిన్నెలను చూచుటగా మేనక తిలనిన రిలపులలోనూ, శివుని తన పూల బంగారులకు శివరత్తిగా జేయబోవునస్సటి మచ్చగుని భావనలోనూ, మురినాటి కౌసరిపరములందరి ప్రతిష్ఠలువునను కవీశ్వరమునకు శివునిలోలే గోచరించినవి. వేయేల హాస్యశివప్రతిపాదనావసరములకు కవి తన శివభక్తిని పదిలముగ చూచుకొనినాడు.

ప్రాథమిక వ క ల్ప న లు

వారిని చూచుటంబుజ న

వాసముపూర్వ మృగాంకు కిందు వి

స్ఫులిత మలాసి తాబ్బముని

పుష్పగంజా చించిచేయి చూచి చం

దుగుపని రాహు సావి నం

దుప్పల మాగగ జానుచున్న న

య్యిగుళుగజాచి నపువర

మేల్వేడిపుత్ర మా కభిషములే .

పయిపస్యమునకు సందర్శము ఇదదేవతాప్రార్థనము. విష్ణువు శివుని తొల త మరలూవులతో లాజిప దలని గూతని శిరునామంగున్న చంద్రునిలోని మచ్చను ఒక అనతాబ్బమని భ్రాంతిపడెను. అంతలో నూరకొనక

దానినితీసి పాకవేయ సకట్టి చేయిచాపగా ఆ చేయి అమృతాంకునకు రాహువుగా చూపట్టివది. తోడనే ఆతికు కవళిపడెబోవును. ఇటు హరియు చంద్రుడును భ్రాంతికి జక్కి కళివళిపడె ఆకళివళిపాటుమాచి శివుడు నగ్నివాడెట. కవి ప్రార్థనావసరమునకూడ హరి చంద్రుని శివతలను కూడ భ్రాంతిలో ముంచి తాను శివభక్తుడు కాన ఒక్క శివుని మాత్రము భ్రాంతియండి విక్రించుకొనినాడు.

“తను వత్సానిని కేళి(పాళి) గూడవయనో

ద్దామ ప్రభావంబులన్(?)

రనుణం బోలుగుమన్న తత్త్వరసమల్

రాజీవబంధూక భృం

గమరాశోద్బల రాజి నూడలి న

గ్ని నిర్మలప్రసించిన

జ్జమగర్వ నాకుజమండముల్ పూవళో

న్యాంబుం దంకిమై”

ఇటు వర్ణనీయము పురాణాలోగ్య గ్రంథము కొప్పిన తోనుడంచెము రామకీయము చ పుస్త్రీలు తమ ముఖములకు, నాగులులకు, కేళిపాళిములకు నడకలకు కన్నులకు నాటివచ్చున్న ఈస్థితి రాజీవబంధూక భృంగమరాశోద్బలరాజిని ఆ పురాణాలోగ్యవ్యాంకముల కనుమరంగు ప్రాయించిరేమో యనునట్లు ఆ తోయ జడంచెము అమరినవలె.

ఈ విధమైన ఉన్నేర్పేక్ష భ్రాంతిగడలంకార కోభిక్షగు వర్ణనలన్నియే కలవు. అవ్యానించనా చగత్తియున కివిరాజిభానుణి కృష్ణరామక్షీరీసుకున మించెనేమో యనిపించును. మరొకటి వర్ణనల విషయమున గమనింపవలయును. అంగ్రమంకిలి పురాణములకును, ప్రబంధములకును గల ముఖ్యభేదములలో వర్ణన లొకటి. పురాణకవులు కథాకవయనంగు స్పష్టివిష్ట ప్రబంధకవులు వర్ణనల కెక్కువ ప్రాముఖ్యమిచ్చిరి. ప్రబంధములందు పాత్రోన్మీ నమునకును, రసపాదగా మునకును ఎంత ప్రాధాన్యముకలదో ప్రాథమికవర్ణనల కంత ప్రముఖస్థానము కలుగు. ఆ విషయమున పరాకాష్ఠకు బాయిని ప్రబంధములలో విష్ణునిత్రీకు వసుచిత్రములు ప్రధానములు నన్నెచోడు గ్రంథమునంగు విచక్షిణుగా నున్న ఆ ప్రాథమిక వర్ణనలు వసుచిత్ర విష్ణుచిత్రములుగా ప్రధానములైనవి. ఉన్నేర్పేక్ష రూపక భ్రాంతిగడలంకారములు అట్టి వర్ణనలకు తలగజ్జ. ఇక నన్నెచోడుని ఉన్నేర్పేక్షలంకార నిర్మాణ కోశలమున ప్రత్యేకముగ పరికిరింతు.

కలగూరగంప

'పల్లవల శిల్పశైలి!'

పల్లవుల శిల్పం నుంచి విచిత్రముగా కనబడే మూడు అంశాల్ని ఇక్కడంలో నా నమ్మకము పల్లవుల శిల్పమంతా విజాతీయమే అనికాదు. "పల్లవులు విజాతీయాలూ, తక్కిన విజాతీయ జాతులు కలిసిపోయినట్లే వీరున్న భాంశీయులలో కలిసిపోయినారు. భాంశీయుల మతచారాలూ ఇతిహాసాలూ అనలంబించారు, అయినా వారి శిల్పకళాభావనలు రెండు మూడు చిన్న సంక్షేపంలో నిలిచివున్నాయి కనిపిస్తుంది, చిత్రీకరించండి" అని హాస్యాత్మక నా మనవి. పల్లవచిత్రములన్నీ భారతీయమే. పల్లవులు "శివపాదశేఖరు"లు.

అయితే, కొన్ని కుటుంబాలలో ఏనా ప్రత్యేక శాఖలను ప్రాచీన కాలంనుంచి నిగిరానడము మనకు అనుభవశీలమే. ఇది సంఘపు మొత్తపు ఆచారాలలో కానరాకపోవచ్చును. గాని ఆకుటుంబపు ఆచారాలలో నిర్బిలుతుంది. ఈ ఆచారాన్ని ఒట్టి, అక్షయంబానికి పూర్వకాలంలో సుధించించిన పవిత్రతానుభవమును తెలుసుకోవచ్చు మనము. తిరుపతిస్వామి వీరీవాంచారమ్మ, రంగనాథస్వామి నాచ్చిగూరూ, మహమ్మదీయదిండియాత్ర తదితరులు వాటిభక్తుల ఆస్వాదములకు కూర్చునేవారు. చంద్రవ్యవస్థను ధరించి వంక శైలిస్వామి పాఠశాలకు ముందు ఒకరు (ఏదాది కొకమారు) నవనవమూ ఆదంబాహుతి ఫలితమే. ఈ మైలురస్టు చరిత్రను విప్పి మనకళ్ళయెదుట పెట్టగలవు.

అదంతగా పల్లవుల శిల్పాలలో వారి విజాతీయతకు ఏన్నుములుగా రెండుమూడంశములు నిలిచివున్నాయి నాకు కనిపించింది. కొమ్ముల కిరీటము ఒకటి. ఇది గజేశ్వరభక్తులైన హాస్యాత్మక ఆర్యశిఖరులు మంపములలోనూ, పార్శ్వమందూ, మహాలీపురపు గుహలను ద్వారపాలురకున్నూ, ధైరవకొండ ద్వారపాలురకూ, మొగలూజపుర ద్వారపాలురకూ, చంద్రకిరీటవ్యతపు అగ్నివైహదన్న గుహలకడ ద్వారపాలునికి, చివరకు పల్లవశిల్పాన్ని కొంత అనుకరించిన బాదామిచాళుక్యుల, పల్లవకల్పిరూపాక్షాలకు సంభాలంకార ద్వారపాలునికి కూడా కనబడుతున్నది. మహాబలిపురపు మహామేడుగునికి, కవి నటకరించి నటన ఎలోరా హామేడుగునికి కొమ్ములకలవు. కంచితలాస వాదాలను శిల్పచిత్రములోని గర్భచేతి త్రిశూలము ఇలాటి 'కొమ్ముల'లోనే కనబడుతున్నది. ఈ రకపు కిరీటానికి తెలంగాణాలోనే కాబోలు 'శివపాదశేఖర' అవ్వను. పల్లవుల కానసాలలోనో, నాటికావ్యాల

లోనో ఏనుగులవంటి కిరీటము ప్రశంస ఉన్నాయి కీ రీతికేసులు సంకర్షణగా గూఢాపనాగు. శిల్పంలోని ఈ కిరీటము కొద్ది; వాద్యములలోని ఈ కిరీటము కొద్ది; అలా ఇది కొవచ్చు వంకరించి నాకు. ఏనుగులవంటి వలెనే కిరీటముకొన పొడూగా వుంటే, ప్రక్కవంకలాలూగ ఈ కొమ్ములున్నాయి. అంతమాత్రమే నా నాచన. నామందన గోపాలరావు గారిచ్చిన "అహిచ్ఛత్రపు కిరీటపురేఖల్ని"కూ ఈ కొమ్ములకూ పోలికలేను అందుకే బొమ్మలేస్తున్నాను. ఆర్థికత్రాలలో స్ఫురదనూత్రి గా గోచరించే 'రింగ్' నెమమునుపట్టి చూపించే గజేశ్వరభక్తుల శిల్పము రెండు కొణాలో చూసే అవి కొమ్ములే అని తెలుస్తుంది. మరి, "కొమ్ముల లాగే నటనతాయి" వి కొమ్ములు కావు" అని వారి ఆభిప్రాయము; కొమ్ములేవని నా ఆభిప్రాయము.

గంగానదీతీర్థాన్ని మునిపేటిలో నిడి పాత్ర అడవిమూల ప్రసరిన తిలేను. ఆతిరు పాత్రలో నీరునింటి గిలకరించి తిరిగిపోతున్నాడనవచ్చును.

పల్లవులు శిల్పించిన సింహాన్ని దానిచూడని తిలనుబట్టి, దానినదులకాపు జాలునట్టి గురు పట్టకమవును. పంక, శతినాచన, ఇక్ష్వకు, విష్ణు వంటి వంటియుల సింహాలకు ఇది కన్నము. వారిం దగు నిర్మింపించిన సింహాలను చూస్తూనే తమ శిల్ప లన్నిటా—సంభావనకునా, నిండుశిల్పంగా 'రథ' ముల దగ్గరనూ, సర్పాజనీపహాసము దాపునా,— ఈ కొత్తసింహాన్ని నిర్మించియుంటే పల్లవుల స్వంత ఆభిమానము గోచరిస్తోందిన్నాను. ఈ రకపు రింకుల జాట్లు గాంధారిశిల్పాలలోనూ, మధుర శిల్పాల లోనూ, శాక్యసింహుని శిరస్సుమీద కానవస్తుంది. గాంధారిశిల్పాలన్నిటా ఇది కానవస్తుందినే నన లేదు. ముడిగట్టిన జాట్లకూడా గాంధారిశిల్పాలలో ఉన్నది. కనబడుతుంటే లేదని ఎవరంటారూ? రింకుల జాట్లూ కనబడుతున్నది మనవలెపాలనలో చిరకాల ముండిన మధురలోని శిల్పమీదా కనబడుతోంది రింకులజాట్లు. పల్లవశిల్పంలో మిగిలి కనబడే (బ్రౌత్ రాహు) విజాతీయత మిగి అన్నాను. పల్లవశిల్పంలో గజపట్టికి కనబడే కిరీటమూ, పల్లవ విగ్రహాల కర్ణాధిరగ అవామరస్థయూ కూడా వింతలే అన్నాను. ఈ రింతలు పల్లవుల నైజము—పల్లవశిల్పనైజము నన లేదు—పటియిచ్చే అంశాలూ, పరికిరించినవిన్నాను. పల్లవుల శిల్పశైలి కానేకాదు, నేనుతపవినజాగా. మరి పల్లవులు ఏనకేయులనే!

శ్రీపాద గోపాల కృష్ణమూర్తి

గ్రంథవిమర్శనము

వెన్నెలవాడ

[గేయనాటికలు : కర్త : శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి.
ప్రకాశకులు : సరోజా ప్రచురణలు, హైదరాబాద్.
పుటలు : 95, డిల 1-50. ప్రాస్తావనం : ఆంధ్రా బుక్
హౌస్, గుల్తాన్ బజారు, హైదరాబాద్.]

చెలిలో శిష్యకావ్యం 'మాచి', రేడియో గూఢకం
'విని' అనందించే గోజరివి—కాలాతిలో ఇది తిప్పని
సరి మాన్పేకావచ్చును. దీనితోపాటు ఈ అర్థశతాబ్దపు
సంధికాలంలో సాహిత్యపరివర్తన పరిణామ మార్గంలో
విస్తరిత అభ్యవృద్ధి ఈ నాటికి సుస్థిరంగా ఉన్నట్లే కన
బడుతుంది. నాటకం దిశనిగూడకపోయినా ఒకటి ఎవరికీ
తెలియని సంకతికాదు. నాటిక పరమైనవి ఉపయో
గకాల్లో ఒకటి ఎవరికీ తెలియని సంకతికాదు. కేవలం
సంప్రదాయాన్ని అలంకారాస్త్రాన్ని పాటించే ఏ
విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి వంటివాళ్ళ తిప్ప
ఆధునికమని చెప్పకొనే రచయితలెవరూ ఆ శాస్త్రం
జ్ఞులు తిరిగి చూడటంలేదు సరిగదా ప్రవృత్తివ్యతిరేకం
వ్రాసిన ప్రతిదానినీ పెద్దవయితే నాటకంగాని, చిన్న
దాని నాటిక అని అంటున్నారు. ఇది సామాన్యంగా
దృశ్యకావ్యాని సంకతి.

ఇంక, గేయరూపకాలనే ఏదేని పెట్టుకొ
వలెనో తెలియక తంటాలుపడుతున్నాయి. కొందరు
నృత్యనాటికలని అక్షరాలు ఉన్న రసంచేసే పేరుతో
పిలువగా, మరొకొందరు సంగీతరూపకాలని సాగదీసి
పిలుస్తున్నారు. ముగ్ధుగా కొందలు గీతనాటికలంటే
మురిపేగా కొందలు గేయనాటిక లంటున్నారు. ఈ
అభ్యవృద్ధి కంటికి రెండుకొండలు కనబడతాయి—
పూర్వసాహిత్యాన్ని పరిశీలింపకపోవడం; ప్రాతిపదిక
కర్తవ్యతాము వ్రాసే ప్రక్రియ స్వరూపాన్ని నిర్ధ
రించి నియమింపకపోవడం.

నాటకం సమాహారక. అందులో మాటకూ
చేష్టకూ ఎంతప్రాధాన్యం ఉందో అంతగా పాటకూ
కూడా అంత అవకాశం ఉంది. కాని అట, పాట
మాత్రమే ప్రధానంగా ఉండే రూపకాలు మనకు
లేవా? పాశ్చాత్యుల నృత్య ప్రధానమైన 'ఆపెరా'
ల్లాంటివి, 'మ్యూజికల్స్' లాంటివి మనప్రార్యరూప
కాల్లో లేకపోలేదు. అందులోనూ తెలుగులో దిశ

మార్గపద్ధతుల్లో పెరిగిపోయినా మనకిటుగంటి గూడకా
లున్నాయి. యక్షగానాలు శిశిపద్ధతికి చెరిలే మన
కూచిపూడివారి 'పారివాతా'లవలదే కలాపాలు మార్గ
పద్ధతికి చెందిన ఉపరూపకాలు. ఆచార్య హేమ
చంద్రుడు కొన్ని ఉపరూపకాలను 'గేయని' అని
'మ్యూజికల్స్'గా పేర్కొన్నారు. వీటిలో సంగీ
తమూ నృత్యమూ సమప్రధానములైన శ్రీ గదితము
మొదలైనవి ఉన్నవి. రాసకాద్యనృత్య ప్రధానములూ
ఉన్నవి. మన కూచిపూడివారి (నృత్య) భామకలాపం
శ్రీ గదితమునే ఉపరూపకం. ఇందులో పాక్ష్యం,
సీతపాక్ష్యం, అసీనపాక్ష్యం ఇత్యాదిగా నిల్చుని
పాడడం, కూర్చుని పాడడం మాత్రమేగాక నాట్యం
పెట్టుకొని 'చేరి'చేసి అవకాశంకూడా ఉంది.
నృత్యంమాట సరిసరి. కాని ఆనాటి యక్షగానాల్లో,
ఉపరూపకాల్లో ఉండే పాటలకు సంగీతానికి లక్షణం,
పద్ధతి ఉన్నాయి. విలస, దళపులు మొదలైనవికూడా
ఒక పద్ధతికి లొంగిఉన్నవే.

ఈనాటి గేయరూపకాలలో నియమితమైన
వస్తు సంవిధానం కనబడదు. రసభావములమీది దృష్టి
ప్రాయశః కొంచెం. రచన సాధారణంగా పూ
ర్వమైనో ఇరవయ్యో మాత్రమని కొంచెముగా నడు
స్తాయి గేయాలు. నాటికి త్రిశ్శీతి, దశశ్శీతి, ఖంధ
గతి అనే ఏగతీ పట్టుకు. నాటిని పాడేవాళ్ళో లేక
నాటికి అడేవాళ్ళో నాటిని వినుచుకోవాలి. ఈమధ్యలో
అర్థం, దానిచువులో భావం, ఏమాతమో ఎవరికీ
తెలియదు. ఈ గేయరూపకాలు వ్రాసే కవులు సాధా
రణంగా జనరంజకంగా ఉంటాయనుకొన్న ఒకచారి
త్రిక గానో ఒక కల్పననో ఎప్పుకొని లలితపద
విన్యాసంచేసి సంతోషిస్తున్నారు. సినిమాల పుణ్యమూ
అని ఈనాటిసంగీతానికి శాస్త్రమెట్లా అక్కరలేదో
ఈ గేయరూపకాల్లో నృత్యాలకూడా అట్లేకాస్త్రాన్ని
విడిచిపెట్టి అక్కరలే దంటున్నాయి. కాని కవులు
మాత్రం ఒక్క ఉపకారంచేసి ప్రతికించివారు. ఈ గేయ
రూపకాల్లో కవిత్యం ఉండాలనేది వాంఛ మరచి
పోలేదు. గేయరూపకాల్లో కవిత్యం ఎంతవరకుందాని,
అసలు గేయరూపకానికి తగినవత్తు వేది, భావావ
గుణంగా ఛందోవిన్యాసం చేయవలెట్లా అనేవి మనవ

రింకా ఆలోచించుకోవలసిన విషయాలు; కట్టి ఉపాగానంచేస్తే బహుశః అది ఎక్కడైనా అంతో ఇంతో కవిత్వం కావచ్చునుగాని అది రూపకమే దానిలో ఆటా పాటా ఇమిడిపోతాయనుకోవడం పొరబాటు. ఈరకపు రచనల్లో కనుపించే అన్యథాప్రస్థానం కఠించడంకోసమే ఇదంతా వ్రాయవలసివచ్చింది.

ఇదింతా ఒక యెత్తు—రెండోయో రూపకాలు వ్రాయడం ఒకయెత్తు. అందులో మూడు వినికిడిచేతి నే త్రోతున్న దృశ్యకావ్యానందం కలిగించవలసి ఉంటుంది. త్రోతున్న అనిపించేదే, కథారంగంలో దృశ్యంకావలసివచ్చే ప్రశస్తిగా అందించి ఉక్కలతోవారి; చలులమైన సంభాషణకమము, జటిలమైన భావప్రసాదం చూపించాలి. లేదా త్రోతున్న ఉపామా కన్నుగొట్టి, ముక్కుగొట్టి, ఆ అనిష్టలలో ఆటే కలకంటూ ముక్కునెట్టు చేసుకో. ఈ గండ్లోకంవాటికి పనికి వచ్చేదన్నపుడు ప్రణయం లేదా విద్రేవా ఉపాహాసం (Fantasy). ఈ గండ్లో నేరితే ఇక, చెప్పనక్కరలేదు. ఈ అన్యథాప్రస్థానం 7 రూపకాలను కొంచెం పరిశీలిద్దాం.

క్రీడాం యదగర్జితగాదుకవిగా తొలుతుపాకలో కానికే బాగా పుచ్చియు. కనునీయమైన కల్పనచేసి కమ్మగాపాడి సంతోషపెట్టాల ప్రతిభావంతుడు. 'వెన్నెలవాడ' అనే ఈ కవిత్వనాటికల సంపుటిలో వెన్నెలవాడ, దివ్యలసంగీతం. సంక్రాంతి, గోకుల విహారం అజంతాసుందరి, నవీని-యంత్రం, నవ్వని పువ్వు అనే ఏడు కల్పనలున్నాయి. శిరశ్శాలం, భాగవత దశమస్కంధంలోని కృష్ణార్ధ, అజంతా చిత్రాలు సరికొట్టంకావు? సంక్రాంతి పంతులనాటి సంబంధం, దీపావళి పంతులనాటి దీపావళి ఎవరు కోరిన? గోవింద రంకామాత్రం కొంచెం త్రోవకల్పనలే. అజంతాసుందరి, నవ్వనిపువ్వు ఈవరకే ప్రాచీనాలు. అన్నీ రెండోయోలో ప్రసారంచేయడానికి వ్రాసినవి. ఇందులో వెన్నెలవాడ, గోకులవిహారం, నవ్వనిపువ్వు, అజంతాసుందరి, రంకాస్థలంబద స్మృతి నాటికలుగా ప్రసిద్ధిపడవచ్చునట. ఏమైనా అటు రెండోయోలో, ఇటు ప్రదర్శనానికి అనుకూలంగా ఉండేట్లు వ్రాయడం చాలాకష్టం. ఇవి చాలా జనరంజకమైనవాయితే రెండోయోలోని దానినెల్లూ వేరే చెప్పనక్కరలేదు.

వెన్నెలవాడ అనేది శిరద్రాక్షికి సంబంధించిన ఒక కల్పన. కలువలరాటి దింగుని ప్రేమించడం, వర్ష

రైతువల్ల రెండుగులపాటు ప్రియుని దర్శనం లేకపోవడం, శారదావళి చంద్రాదీయం కాగా నీ దిగివస్తున్నాడనుకొన్న చంద్రుని మబ్బులు కప్పివేయడం, రాణి వాయువును ప్రార్థించడం, మబ్బువిడిపోయి చంద్రుడు కొలనుగా ప్రతిబింబించి కలువలతో విహరించడం ఇందులో కథ. దివ్యల సంగీతంలో దీపావళినాటి దీపాలకు అకాశంలో మక్కలకూ స్పృశిస్తే 'కాశం - మక్కలూ, అమావాస్య—దీపాల అశ్వి ఒక్కటేనని తీర్పు చెప్పిస్తాడు కవి. దీపాలు వెలిగించే ప్రియురాలిని లేచిదూర్చుంటాడు ప్రియుడు. ఆమె అది సరిగించి ప్రియుని చేరేలోగా ఈ మక్కల దీపాలకథ జరిగి టల్లుగా చెప్పబడింది. మూడవది సంక్రాంతి—చక్కని సంసారంలో సంక్రాంతి పంతులనాటి ముంగిలు దృశ్యాలను కవి చక్కగా సంతరించినాడు—నాగను వచ్చి చెల్లెలి వానెను విడిచిపడం. వానె ముందస్తు సరిసాలు, రంగులలు వేయడం, గొట్టిపాటపాడడం, గంగిరెద్దులనాడు గణపం, అందరినీ నిలవించడం—నాతని జియ్యగోకడే తిక్కుతగా నవ్వుతాడక్కడ. గోకుల విహారం అనేది అతిపాతం నడిచే—కృష్ణుని జన్మ, గోపికల కృష్ణుని అల్లుడుకృష్ణం, భృంగవంశ విహారం కథ అజంతాసుందరి, నవ్వనిపువ్వు ఈవరకే పాతులకు పరిచితాలు. సంక విగిరినది. 'మనకి - యంత్రం'... ఇందులో కవి,

'యంత్రానికి ఏమగుటం హాళికి
ప్రకృతిని చీల్చిపేద దాని ఖక్కి
మానన మాజం నోకూగించి
అరచేతిగా స్వర్గం చూపించి
మృత్యువనే చీటిగదిగా
మెడలుబట్టి నెట్టుతుంది యంత్రం.'

అని తెలియజెప్పి,

'యంత్రం ఒక మదపుటేనుగైతే
నీవు నూతనపపుకావారి
యంత్రం ఒకవారిధి యైవారే
నీవోకావరగయై నిల్వారో'

అని ఉన్నదిస్తాడు.

ఈ కల్పనలన్నిటిలోను సంక్రాంతి సమాజాన్నితించేది, అజంతాసుందరి కళావిమర్శను పాదుపుకొనడంచేది, నవ్వని పువ్వు అన్యథాప్రకారంగానే నీతిబోధ చెప్పుడంచేది మేలైనవి చెప్పాలి. వెన్నెలవాడ హృదయంగమమైన కల్పనకాని నూతనత్వం, దివ్య

గ్రంథ విమర్శనము

తక్కురంలేవు. దివ్యలసంగీతంలో చతుత్కరంగాని. ప్రయోజనంగాని వినించవు.

రెడ్డిగారు సున్నితంగా ఉహచేయగల భావుకులు. కలువల కలగానాగల్గ చంగునిని ఎదులో కలవరమేసినదిట! దీపావళివాడు మేదినిపై నలుగుల జలపాతిమణి! ఇటువంటి చక్కని సున్నితమైన ఉహలు ఉన్నా అక్కడక్కడ భావానికి విభాతితుంగా కనిపించేమాటలు దొర్లిపం పాకుని ముక్తు చెదరగొట్టాయి. వెన్నెలవాడలో చంగుడు 'మీ యూర్ధ్వమునుండే లోతులోన మాగ్నోగ్రాను' అనడం విమంతు భాసుండును. చంద్రగోళంలో పల్లలుంపవచ్చు, పృథ్వియందేనే కృత్తికేటి నట్ట పరిభావలో 'జెర్క్' చేసే చుండెగాయలు మాపించే అవకాశము ఉం వచ్చు. అసలు భావానికి లోతులకు ఏమీ సంబంధములేదు. అట్లే : దివ్యలసంగీతంలో ప్రేయసి అంటున్నది :

'బాహువలె మునుగుకొన్న

ఇగుల లేగుల పాగ్రానాల

వలపు దివ్య లంఘించె

నలిగించుచున్నదాన'

ఇందులో విరహానికి ఇగులకు ఉహనోపమేయ భావంచెప్పి తిర్యాలి కుంభునివ్వని గూఢం. తానండుగా అక్కడ ప్రయోగింపగాని తనకుగాని విరహాంప్రపత్తిలేదు. వాంఛకు తెలిసిన ప్రణయ పరిభావలో మాటాడుకన్న విషమన్నా, బొప్పిలూటి దివ్యంలే ప్రియంగా ఉంటుంది.

'సంకాంతి'లో లక్ష్మీ నుగింతో 'ఈనాడే సంకాంతియా నాప్రియతిమా, కలలబగువున నేను మరచినాను సుమా' అనడం కొంచెం అసహజంగా కనబడుతుంది. అట్లే 'నిలండేపైన వలపులు నూరినాను' అని లక్ష్మీ నుగింతో అనడంలో రచయితే వివో విచ్ఛిత్తి విశేషం ఉందని భ్రమపడినాడా అనిపిస్తుంది. నిజాని కది సున్నితమైన భావంకాదు. ఈ క్షణంలో రెడ్డిగారు కొన్ని ప్రసిద్ధమైన పాటలు ఇతిగులని వాడేవాగుగొప్పిళ్ళపాట, చందీనా మపాట. వీటి కర్తృత్వం ఉదాహరించడం న్యాయం నవ్వని పువ్వులతో 'ఉదయ భానుకరాల ముగలు జారేవేళే' అనటం సంప్రదాయానికి క్రొత్త.

ఇటువంటి కల్పనలకు కొవలసిన లలితపదాలు, గేయాలతీర్పు, మొత్తని యూహలు కవికి సమృద్ధిగా ఉన్నాయి. అలరించి మురిపించే నేర్పు ఉన్నది.

ప్రతిదాన్ని ఉహనుకుడంగా మాడగల కన్ను ఉన్నది కానైతే వస్తువుకు లోతుగా సంగీరించడం, ఉడికించే ఉహాని ముకుద్రాకుపట్టి మురిపెంగా నడిపించడం, భావానికి న్యాయతలు దొర్లకుండా మాయకొనడం కొంచెం అవసరమనిపిస్తుంది. అచ్చపు కన్ననలేనానివా నాల్వర్ కే యేమే ప్రాసిస్టు లోతుపాతులు, వెలుగు నీడలుమాస్తే రెడ్డిగారి రచనలు ఇంకా బాగా రాణింపగలవు.

రాగ హృదయం

[రాగహృదయం : రచన : కె. వీరభద్రాచారి, పి. యస్. ప్రకాశదీక్షితులు, ప్రతులకు : విజ్ఞానప్రభాస, ఢిల్లీ నగరం. 38 పుటలు. వెల. 12 అణాలు]

ఈ గేయరూపకం 24-11-55 భీమవరం కళాశాల సంస్కృతి ఉస్థిపాలలో తొలిసారిగా ప్రదర్శింపబడినది. సాకేతికంలోని సుఖర్లాక్షి అనే విగ్రహి కుమారుడైన అశ్వభూషుకు ఆ యూలోని ఆడ పాడ నేర్పిన ప్రభాదని అనే యాదన న్యాయారి సమాధైన బుకారాగోష్ఠిలో కలుసుకొని ప్రేమించడం, కొడుకు ప్రేమలోపడతే మహావికారాన్ని తలచిన సుఖర్లాక్షి కోరికచే ప్రభాదని ఆతిథియంపి వైచాగ్యం. ధన్యసేనుడనే జాద్దానానగ్నితో వాదం చేస్తుండే అశ్వభూషుకు ప్రభక్తి పరితిపించి తిర్యాలి కాలంలో సాంబంబంబాది గొప్పకావ్యాలు వ్రాయడం ఇందరి ఇతి వృత్తం. దీనికి చారిత్రకాధారం లేదు. అయినా ఉత్తరదిశిలో ఇది 'ప్రచలితిగాథ' అట. ప్రదర్శనకోసం వసంతోదయం, కళానిలయం, వల్లరీ వసం, జాద్దానివరం, కిరీ సంస్కృ అని ఆయిగురింగాలుగా ఉన్నదీ రూపకం. విద్యార్థులు తామునేర్చిన ఆటపాటతో ప్రదర్శించుకోదాని కిది బాగానే ఉంది. ఇందరి గేయాలు అర్థ విచారించేయక వివో జిలుగు పదాలు కూర్చుకొనడంవల్ల భావానికిగా బాధపడని వాంఛకు శ్రేణుపేయంగానే ఉంటాయనవచ్చు. మరీ 'బాక్షోగుల లలితచరణ పద్యానది స్వాతి మనవే' 'భువనభవన జన మోహనకంకి', 'జాలువారు నవపువ్వు మంజరి వాలుమన్న చిద్రు మత్త మధుసము...', 'విది తిమ్మ విషగాలు' మొదలైనవోట్ల అన్వయమో అర్థమో కూర్చో విచార్యంగా ఉంటున్నది.

కళానిలయంలో కళాతపస్సుల గోష్ఠిలో ప్రభాకేరి అశ్వభూషుకు పాడి విజయశ్రీపతికను గల్పుకొన్న ఆ రెండు గేయాలు చిత్తగించింది.

ప్రభాదేవి :

పరిహసిత యమునాలోలలావణ్య
లహరీ విహరిత జటాజూట
పంచభాగంగా తంగర విచిత్ర
విలసిత వాక్యనాపూర
ప్రభాత తైశన సౌభాగ్యోత్పి
శోభనాంబిత వైభవోదస్యినీ
హృదయవైచిత్ర్యం
మృగులహాహన శీల
నలినజ రాశేశ్వరా

అశ్వభూషణుడు :

అతిశయోన్మత్త భావ
భంగ్యంతర వ్యంగ్యవైభవ
రసాంబిత కావ్యోక్తా సరోజపత్రాంత
కుమారింకు కలికావృత్తి దివ్యలోచన
వింగళాల, లోలలాచన
విసంవిధానీ మనోహరీని వాణీ
విశ్వసాంద్ర్యా శోభారాణీ
అశ్వభూషణ హృదయవైభవ
భావభ్రమరీ.

అవాటి అవాటి సత్యాలపరి కరతాళ స్వములు చేయడం
తిప్ప చేయగలగమి లేను. Imagination running
riot అంటే ఇది గాబోయి!

కావ్యమూల

[కావ్యమూల: కర్త: శిశుమణి శ్రీ సన్నిధానము
సూర్యవారాయణశాస్త్రిగారు, ఆంధ్ర, సంస్కృత
భాషాపాఠ్యాధ్యక్షులు, ఆర్. వి. వి. ఆర్. ఆర్. కళా
శాల, హైదరాబాద్. 124 పుటలు, వెల రూ 1.50 వ. రై
శిశుమణి. శ్రీ సన్నిధానం సూర్యవారాయణ
శాస్త్రిగారు తెలుగువాటకవిపండిత లోకాని కంఠజి
వీరపరిచితులు. ఆయన పరివర్తనంగా ప్రకటించిన
కావ్యాలంకార సంగ్రహము, పంథరించిన తత్త్వ
చంద్రిక చదువని సాహిత్య విద్యార్థియంపడు. ఆయన
గోతర్తన సప్తశతీసారము, అలంకారశాస్త్రంలోని రస
వింతమైన శ్లోకాలకు చేసిన అమృతకణములనే అను
వాదములు, కీరసందేశికావ్యము చూచి యానందింపని
సాహిత్య రసీకలుండు. వారి జాతికథా గుచ్ఛము
గుడ పరిత్యలకమున ప్రకటి పాత్రిమైనది. శాస్త్రి
గారలు గొప్ప వైయాకరణులు, ఇటుకవియ్యనైనవారు.
వాడు రచించిన పద్యకథాసంపుటి ఈ కావ్యమూల.

ఇందులో పదికథలున్నవి. తెలుగువాడైన కుమారిల
ధీల్లు వాడు విజృంభించియుండిన శాస్త్రము నరికట్టుటకు
ప్రచ్ఛన్న వేదమున శాస్త్రధర్మము నిర్ధిష్టించిపెదప శాస్త్రుల
నోడించి కుగమృతము రాజనాథానమున పరితీకు
నిల్చి వైదికమతియును స్థాపించి శాస్త్రులగువునకు చేసిన
ప్రహేళికయును చిఠించి తుమగ్నితిప్తుడై సురణించిన
కథ మొదటిది. రెండవది భారతిప్రస్థానమున కేకలవుని
కథ. మూడవది ఉమగిక్తి. నాల్గవది మాగన విద్యా
రణ్యులు హాహరబుక్కురాముచే విద్యాగరము
గట్టించి ఆంధ్రసామ్రాజ్యము స్థాపింపజేసినకథ. ఐద
వది శాహనుగ్రహసమగ్ధుడు వేయలవాడ భీమకవి రాజ
కలింగగుండును జోగిగాజేసి మరల రాజ్యమునచ్చిపల్లు
చేసినకథ. ఆవది వారిసగుంబుకు సంఘటన తను
గొప్పయన్న తానే గొప్పయని స్పర్ధ రాగా హనుగుం
కుకు తన భక్తింగీకరముచే తొలుగిరిగించి వానం దిరి
కించి చేతివైచో మిగులూడ తొలుగిరిగించి పాడి
బతుకు రెండవ రెండవించినకథ. ఏడవది మునుకునా
రుడైన గురుకు ప్రముఖులయును గంధర్వాపురస్థంబా
యైన కన్యను కలచి యామె నుగ్గునవు వాటిబడగా తన
యాయుసున సగమిచ్చి యామెను బ్రతికించికొని
వివాహమాడెన ప్రసిద్ధభరతకథ. ఎనిమిదవది తాన
నేనకథ. అక్కర అంతఃపురములోని యొక హైండిన
కుమారి తాననేమను ప్రేమించి నిఘటనలై అగిని
మీది యనురాగముచే డర్బార రామును సాధించి రాజ
సభలోని శత్రువు లభిచారముచేయగా నకాలనరణము
బొందిన తాననేమ విద్యను నిలిపినకథ. తొమ్మిదవది
ఒక బ్రాహ్మణుడు సమర్పించిన జరామగణములేని
పంతుకొరణముగా శ్రీప్రస్థానము నిరయనచ్చిసంసార
ము శోపి మునుకునైన భర్తృచారి కథ. పదవది
దీపావళినిగురించి ఉత్తర, పశ్చిమభారతములందు వ్యాప్తి
లోనున్న ఒక రాగకూతురి కథ.

ఇందులో కొన్ని పురాణకథలు, కొన్ని గాథలు,
కొన్ని చరిత్రపుర్వకము. ఈపండిని కథాకావ్యా
లుగా గీపుంబా శాస్త్రిగారు రెండువిశేషములు
చూపినారు—మొదటిది ప్రతిపద్యములోను తెలుగు
పలుకుబడులు చిమ్మడం. రెండవది అనేకంగా వైయా
కరణ విశిష్టములైన ప్రయోగాలు వాడడం. ఈకథలు
చదవడంవల్ల ఇటు తెలుగుపలుకుబడి అటుప్రయోగ
విజ్ఞానము సాహిత్యవిద్యార్థులకు కలిగిరగుతుంది. శాస్త్రి
గారికృషి ఈ విషయంలో క్లాసుపాత్రము.

గ్రంథ విమర్శనము

ప్రయోగవిజ్ఞానాన్ని కల్పించడానికి పాటుపడినా కాస్త్రీగారి రచన అంతలా ప్రసన్న మగురము. మచ్చునకు దీపావళియను 4 డపటి కథనుండి యొక పద్యమును, త ౯ సేనీయమునుండి యొక పద్యమును చిత్రింపుడు.

‘అదిలేనిది యిదిలేదని

మది తగలక దైత మిచ్చె మనకిని యనుచున్

ముదతామణి తనభర్తకు

ముదమిడియెం బూర్జుకాసు పొర్లి సతతమున్.’

‘శ్రవణ పేరుమైన సంగీతవిద్యకుఁ

సక్షి కేయమైన యందమునకుఁ

జిత్తిపేరుమైన నీలంబునకు దాసు

దరిరుఁబోడి క్రితదాని యయ్యె.’

ఇందిరి యేకలవ్యుని కథలో మాత్రము కాస్త్రీ గారు కొన్ని మార్పులు చేసి వాగు. నిషాదునకు ద్రోణుడు విలువిద్య నేర్పననుటకు కారణ మింకొకటైంది. ఏక లవ్యుడు నిషాదుడు గనుక అస్త్రముల త్రుముల నాతికు పరిగా నుచ్చరింపలేదనియు పరిగా నుచ్చరింపనిచో విసరితీరములు నిచ్చి చెడుపుచేయగలవనియు ద్రోణుడు చెప్పెను. యాదృచ్ఛికముగ నేనీ కొర్కె నెరవేరగల దని యాశించిందును. తెంపగది అర్జునుని నొప్పజేయుటకై ఏకలవ్యుని బోలున ప్రేమ గొప్పి గుండక్షిగాగా నిమ్మని ద్రోణుడగుగ నేను. అర్జునుడే ద్రోణునకు తెలియకుండు ఈకార్యము నిర్వహించినట్లు తీర్చబడింది. ఈమాధ్యంతో కాస్త్రీగారు నానాచార్యుల ప్రవర్తనకు కంఠంలా త్ర బ్రతుక్కించినారు. మార్పులు ఈకథలోని పరిధిలో బడినవిగానూ జైచిత్ర్యమునకు కొడుకలేనా. విలువిద్య నేర్పిన కే రుగుండక్షిగా యసుగరాదనుట న్యాయమేకాని ద్రోణునికి సంబంధించిన ఈమాధ్యుల కల్ల గలుగు చిహ్నంబులేమి? అయిన దోషము అర్జునుని జాల్పకొన్నది. ఇంతకును ఏక లవ్యకృతాంతము ద్రోణుని జీవితమున ఒక సంఘటన. ద్రోణుడు భారతమునందలి అసంఖ్యాకపాత్రలలో నొకడు—భారతమును విడిచి ఏకలవ్యకథకుగాని, ద్రోణునకుగాని నిలుచుటకు శక్తి చాలదు. ద్రోణునియం దాదోష మున్నంతమాత్రమున ప్రత్యేకముగా వచ్చినపద్యముకొన్నింటిని చదువుచేతిలో పెరిగి యన్యాయమునకు తాత్ర రుచులేదే—పాకకును—ఏకలవ్యునిపై సానుభూతి, ఆతని గుణభక్తికి దీప్తి కలుగుచున్నది గదా! అర్జునునివలన వాడల్లయ్యె నన్నచో నది మెగులరగ్గ ననిపించును. ఇంతకును ఈ మాధ్యులలో గానించునది శిష్యవాత్సల్యములకాస్త్రీ గారి గురువ్యాదయమని నాతలంపు.

రుగుడు ప్రమత్తమును బరికించుకొన్న కథలో కాస్త్రీగారి తీర్పు రసోచితముగా మృదకుంగముగా నున్నది.

భర్తృహరి కథలోని రాణి ప్రవర్తనమునందలి నైర్మలి తెరచురుగు కృతాంతమును బార్పిలైటువేసి చూపినట్లు ప్రాథమముగా తీర్చినారు కాస్త్రీగారు.

ఇట్లే కావ్యమాలలోని పది కథలను సర్వము చదివి యానందింపదగినవి. సాహిత్యవిద్యార్థుల కత శ్లము చదువదగిన, పాఠ్యగ్రంథముగా నుండివిన పుస్తకమిది.

గాంధీ గీత

[గాంధీగీత : కృతికర్త. గొట్టిపాటి సుబ్బరా యులు. ప్రతులకు : వికాసప్రచురణాలయము, అనంత పురం. 52 పుటలు. వెల. గ. 1.]

పరిమితమైన భాషాపాండిత్యంతో ప్రబంధాలు వ్రాయుచుండు మేమాగాని ప్రతిభతో జలుగైన పద్యం వ్రాయునప్పుడు పాండిత్యాన్ని సాధించిన మెంత కష్టమో తన శక్తిపామర్యాల పరిమితిని తా నెఱుఁగునూడ అంత కష్టము—కొంచుకొని పట్టుబడితే నుటకొందలికిది పట్టు బడుతుంది. “గాంధీగీత” అనే చిన్న కావ్యాన్ని వ్రాసిన గొట్టిపాటి సుబ్బరాయులు గారి తెంపక తెలుగు చెందిన వాడు. గాంధీగారి జీవితాన్ని ‘నీటు’ గా తేల్చగోతులలో వ్రాసి జలుగైన చిన్న కావ్యంగా సంకల్పించినాడు. గాంధీగారిజీవితాన్ని వ్రాయువలమున్న వారు రాజ కీర్తనాను దరిత్రను తప్పియకొలేక—ఈకృతికర్త కవితావృష్టితో దరిత్ర ఘానికి రంక వేయగల డిట్ట.

‘చంపరబడినంత మాత్రాన చావబోరు

వర్మజీవిత పథమున సన్మయలైన

అమృతేవులు ఈ జగత్తలరువాక

మంచితన మను గుణము జీవించుదాక.’

‘తక్కువ ప్రేమమ్ము, ప్రతక్కువూత,

కవికి నుత్కంఠ, వీగులవారి వెంట

సాసనమ్మును, త్యాగికి సాహసమ్ము

కూర్చినా పెన్నిటను కూర్చు వార్చినాడు.’

నరికొత్త సాంకేతికకావ్య గ్రంథములు

వ్యవసాయము-ఇంజనీరింగు-వైద్యము కృత్రివిద్యలు వినిపై గ్రంథములు గలవు. శేటలూగు ఉచితము.

ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N.K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

మహాకృపాగూర్చిన ఇట్టిభావములతో కవి యాకాశ్య రచనకు పూనుకొన్నట్లు స్పష్టము. రచన ఆద్యంతము తేటగానన్నది. మాన్యుగా జలగుగూడ నెక్కువ. అచ్చపు యెరుకు పలుకుబడి తాను మెచ్చిన త్రోవ. అతివృత్తి నను రచనా పద్ధతి కిట్లు నిరాపరిమితలో పాస్తు నుదరినది.

‘హృదయ జలబట్టి గుర్రేజ ముట్టిమ కుటీసె
మాకులడిగడు కిక్కిరి తొక్కిలెడిగె’

అన్నచోట పలుకులలో వాడి, పోనా యెంతగా మెండు కొన్నచో చిన్ని నాకు ప్రయోగమై లంఘనకుబోయిన గాంధీ—

‘అంగ మన కుంటుబడిక మాటాడలేదు
బహువిధముల భోజనభాజనముల
పద్యముగూర్చి యెఱుగడు పాప మతని
కంతయును వింత చెప్పదల సంతయయ్యో’

ననుటలో గూడ సంతటి సాగసున్నది.

భోగభాగ్యాల కులదూకు ధూరిరాజ్య
దగ్గరివాసం మంతయు తగ్గియుగ్గి
ఒక్కమాసిసి చేవాల నొక్కతో
పక్కనం జీలి చక్కలు ముక్కలయ్యె.

గాంధీ—ఇన్ సంతిభాగాన్ని చెప్పే పై పద్యం లోని ఉక్తి బలమెటువంటిదో రాంకుటేజీలో సమావేశాలు కర్మమైనాయని చెప్పే ఈక్రింది పద్యంలో మెరిసి అలంకార విశ్వాస మెటువంటిది.

‘వాదముల తీరు ప్రతివాద వైఖరము
కంఠకోవయ్య; ఫలీతము గగన కుసుమ
ముఱుము మెఱపులతో నెట్లు చెఱుపునిండు
ఉత్తమాటలతో నెట్లు పాత్రునడుగు.’

కావ్యం చిన్నదై నా గజానికి చిన్నదికాదు. అక్కడక్కడ దొరికిన నెరుసులు మరిముద్రణంలో సకరించుకుంటే బాగుంటుంది. ఈ కావ్యం ఆంగ్లప్రజీ ముఖ్యమంత్రి క్రి నీలం సంజీవరెడ్డిగారి కంఠము.

ఎస్. క.

కై కే యి

కర్త. చిట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి; ప్రతులకు : కర్త పేర—గామాలపాడు, కయ - చాచేపల్లి, పల్నాడు తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. 7: పుటలునెల : రు. 1-50
ప్రచు.

యావదాజ్య పట్టాభిషేకం చేసుకోబోతున్న శ్రీ గామచంద్రుని అవపులకు బో జేసిన కై కే కు తరువాత ఎప్పుడో అతిగా కలిగిన పశ్చాత్తాపంగా ఈ చిన్న కావ్యం సంతరించబడింది. శ్రీ చిట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి గారి గ్రంథం వ్రాసినవాడు. ‘మనవి’లో వారిట్లా వ్రాస్తున్నారు : ‘పంజీత లోకంలో కై కేయిపట్ల సదిభిప్రాయమే ఉన్నా జనసామాన్యంలో మాత్రం ఆమె పట్ల నిరసనభావం పొగుకొని పోయింది. ‘గయ్యాల్లికి’ కై కేమె పర్యాయపంగా వాడేటటువంటి పోయింది ఈ దుర్భిప్రాయం. ప్రజాభావార్థ్యంలో వేగున్నిన ఈ దుర్భిప్రాయాన్ని తొలగించడమే ఈ కావ్యరచనోద్దేశం.”

ఈ వుద్దేశంతో గ్రంథకర్త కై కేయి తలపాతలో రాముని బాల్యమాదిగా పాదుకా పట్టాభిషేకం వాడు నడచినాడను అవృత్తిచేయించినాడు. రాముల అంకి పంపిడిని ప్రజాభావార్థ్యం కై కేమె నిందింపవచ్చు. తెలిసినవాడు సానుభూతి చూపవచ్చు. మరి నీతి నడపుల వ్రాచిననాట వచ్చిపప్పుడు శ్రీరాముని నిందింపని వారు ఎవరు? కై కే పశ్చాత్తాప పడడం చాల సహజమే. ఆమెనుగురించిన అపాహ లోకంలో తగ్గిపోవాలనే గ్రంథకర్త కోరిక ఆయన కామెమిడ కల సానుభూతిని మాత్రమే చూపుతుందిగాని కొన్నివేల యేండ్లనుండి కై కే చెప్పి అనుకొంటూనన్నట్లాకం మారుతుంటే ఏ ఆశి సమీక్షిస్తుంది? లేదు. ఏదో ఒకనెపంతో రాముకం అంతో ఇంతో పలికిన గ్రంథకర్త నభినందిస్తున్నాను.

గ్రంథకర్త వృత్తం నడపడంలో చేయి తిరిగిన వాడు. ఈ కావ్యమంతా దంపకాత్మిబాలు మత్తేభ కార్తూరాలుగా నడిచింది. తెలుగుసంస్కృతాలు సమపాళంగా వాడిన ఈ రచన పశ్చాత్తాపాని కనువైన వెచ్చదనంతో ఆ వుద్దేశ్యానికి తగిన పద్యబంధంతో చక్కగా సాగిపోతుంది.

‘దరురప్రజ్ఞలు సర్వమానవ మన
ప్రత్తియ్యులూహించు పం
డిత మూర్ఖులు నేను నా మృదయవా
టిన్ దీక్ష రుంధూనిలో

ద్ధితిమిల్ చలరేగి యేనిలులఁ బ
స్తాయించు టూహించి సం
తతిసంక్షుబ్ధము నాయెడంద నిలయిం
చన్ సుంతి యత్నించరా’

గ్రంథ విమర్శనము

చిరగతు కై కేయినోట అనిపించిన ఈ మాటలు ఎంత శిష్టమార్గమున సంపాదించబడినప్పటికిని కవిగారి కుపయోగించినంతగా కై కేయి కుపయోగించవేరూ!

గ్రంథకర్త కైవాసుని పద్యంలోని భారా ఘడికి ఈ పద్యం చిత్రించెడిది.

ప్రాతస్సంస్కరణీయమై భయపా
పచ్చెదకంటై జగ

తూతంటై రిఘురాజు నామము ఆ
స్తోక ప్రపంగ ప్రజా

ప్రాతవ్యాకుల నింద్యమై స్వరణమా
త్రస్సాయనంహస్కర

భ్యాతవ్యంబయి నాగు నామము నా
కల్పంబు వర్తించెడిక.

రామనామ మాకల్పము పాపచ్చెదకంటగా నిలువ వలెననీ కైకమ్మ చెప్పేను పావలెననీ అందరూ కొర వలసిందే. తథాభివ్రుత !

చర్యోర సందేశము

[చర్యోరసందేశము కృతికర్త: శ్రీ మోటూరి వేంకటరావు. బి. ఏ., ప్రకాశకులు: శోభా ప్రచురణలు. ప్రతులకు: శోభా ప్రచురణలు, విజయనగరం సి.బి. రోడ్ ఫుటలు వెల: రు. 2.]

చర్యోరసందేశమునే ఈ కావ్యం శ్రీ సంపరాల సూర్యవారాయశాస్త్రిగారు కావ్యపరిచయంలో నెలవచ్చినట్లుగా కాలిదాసు మేఘసందేశానికి 'దేశం తిరస్కృత సంవాదం'గల కావ్యం. కొన్ని సంకల్పాల క్రిందట వేంకటరావుగారి హిమగళిమనే ఖండాకావ్యసంపుటిని నవ్యసాహిత్య పరిచయవారు ప్రచురించటం పాఠకులు మరచి ఉండరు. నిన్ను మొన్నటి వారి 'సింహబలి' కావ్యం తిద్దెల్ల మున్నన లందినది. ఏడాది తిరుగక మునుపే వేంకటరావుగారి చర్యోరసందేశాన్ని పాఠకులొకానికి సమర్పించాడు.

'హిమగళిమ' 'సింహబలి' 'చర్యోరసందేశము'— ఈ మూడూ మూడురకాలైన కావ్యాలు. హిమగళిములో వేంకటరావుగారి కాల্পనిక కవిత్వమార్గ వళించడమైన సంయమకలమైన కృత్రిమత్యం తెలుస్తుంది. సింహబలిలో వీరరసం ప్రధానం. చర్యోరసందేశంలో విప్రలంభశృంగారం. వేంకటరావుగారి బహుముఖప్రజ్ఞ ఈ కావ్యవైవిధ్యంలోనే తెలుస్తుంది.

మేఘసందేశం చదివి అనందించని సాహిత్య రసికులుండరు. ఈ చర్యోరసందేశంలో ఇంకెవరో కాదు, ఆ యక్షుని ప్రియురాలే ప్రియునకు చర్యోరసందేశం పంపడం ఇతివృత్తం. శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు ఈ కావ్యశిల్పాన్ని సమీక్షిస్తూ వ్రాసినట్లు ఇది 'చమత్కారముగా చెప్పినవో తోటాను తిప్పి కొట్టుటవంటిది.' ఇతర భావలంగువలె తెలుసులోను మేఘసందేశాని కనువాదాలు, అనుకంఠలైన సందేశ కావ్యాలు ఎన్నో ఉన్నవి. కాని వేంకటరావుగారి ఈ కృతి విలక్షణమైనది; చమత్కారకనామ; రసవంతమునైనది.

కాలిదాసుకవన జ్ఞాపకాలతోనే ఈ కావ్య రంభం. యక్షిప్రియునిచరించి పాడుకోబోయి కన్నీటి బొట్లువారి వీణారంగ్రులు శ్రుతి భంగపడుతూ, గోపకున్న దిగ్విజయంలో 'అతికృతాంతి త నిజాకృతి' నమ్మలేక లేచిపోయి వాతాయనందగ్గర కూర్చుంటుంది. వెన్నెలలో మరీచికవలె కన్పించిన చర్యోరతో మెల్లగా తన సాదా వెళ్ళిపోకుంటుంది.

'విసవే చర్యోరకా! విసవే నా చెల్లి !

వినిపింతుఁ గన్నీటి విగళాగీతకల—

అనుకంప నీను ప్రత్యక్షమవుగాఁ దోనక

నివదింతు నేనె నిల్వన గరంపుమను'

అనే ఈ మాట ఆ కృతిలో ప్రథమఖండమంతా పాఠకుంది.

'స్వృతులు నా జీవన శ్రుతులై కలంచ

మతిమాలి నాసాదర మజ్జిచెప్పకొందు'—అంటుంది.

'ఎన్ని నాల్లో కదే ఈ బాధ నమ్ము

బెన్నంటి ఈ రీతి వేధించె! ఇంక

ఎన్ని నాళ్ళేనిలై ఎవ్వంగవలెనా

చిన్నారి నాచెల్లి! చెప్పక తిరి! 'అనికుములుతుంది. ప్రియునికి సందేశ మందించి వచ్చి—

సం ద ర భా ర త యా త్ర

కన్యాకుమారి మొదలు కాళ్ళిరు వరకు నలుదిశల గల వందలాది శ్రేణులు, నదీనదములు, చార్మితక నగరములు, రాష్ట్ర రాజధానులు, శిల్పవిశేషములతో 280 చిత్రపటములు 770 పేగా కేటలు గలవు. నల రు. 4-0-0. పొట్టే 1 4-0.

సాధన గ్రంథ మండలి, తెనాలి.

‘ఈపాటి దయ నీవు చూపింతువేని
నీవు నామా అందు దీపము పెట్టి
నీవే నీ ఎన్నో దుష్ట నే నున్నాను!
నీ పూజలను నీతి నిత్య మొనర్చు!’

అని ప్రేమపూరితంగా ప్రార్థనలు చేయుచుంటుంది.
‘చెలికాని జెగుకు జూపుల నన్నెలకు
నా జాతి మెముర జెప్పగిలిపొలింపు
నావుకాని మృత్యు క్తి జలదస్యనాల
కలెరి కేకెగి వింతచెలవ మొల్కెలిని’

అని పూజ్య ప్రార్థనలు చేయుచున్నది. ఇంక
ఎంతలా కలుగుచు కారణమైన నామని కాపం ఎట్లా
సంభవించినో తన నామని ప్రస్తుతి విదో నాయక
వివరించడం ఇంకాలో విశేషం.

‘కొండ్లూపిరిని నీలి మినుకుమిన్నండు
జన చిన్న గా నెల్లుగును జిమ్మకొంచు
ప్రమిలినో కోరినై ప్రమియించునాకు
జయరంగిలట్టయ్యె సకియ నీ చెలి’

అని చోడకోట చెప్పకొని తనవీతి ప్రేమనిక జెప్పి
చెలికాని యా తాత్యము నెఱిగివచ్చి తన చెలిని వేయ
మంటుంది.

ఈ ప్రథమభంజనం తా ద్వీపదానో వ్రాయబడిన
దని వేరే చెప్పనక్కరలేదు. ద్వీతీయభంజనం తా మర్త
కోడిలు తలలుగా వ్రాసిన దుకగి. కాలిదాసు మేము
నికి చెప్పిన మార్గం ఇందుగా నమకు తిప్పి చెప్ప
బడింది. అయినా యిది స్వల్పభంజనమని కాలిదాసు
చెప్పిన విశాలానగరం వరకే చోడకోట దాని తెలియ
జెప్పి ఆ రిక్తాత నే నెఱుగంటుంది. అదైనా విశాల
వరకూ తా నెప్పడో నుత్తరప్రదేశ్ కలిపి చెప్పి చూచి
నది. తరువాతి భూలోకంలోని వీధిగతుల ప్రసక్తి.

‘ముకుతూరు విభిన్నరీతిగా జని
యించి మరులతాంధ్రం
తరులు రాలి నశించు నేల ను
ధామయూభుని కొంత కా
శ్వతము గాదు నిశ్చింత నిర
చంద్రకా తమమల వరన్

(బతుకు, చావు, ఘటిలు దుర్గతి

భాజనముల దాతరివై’

అని తనకు తిరిగివచ్చి చెప్పకుండా నాయక.

కాలిదాసు రచనకు సమాంతరంగా విశేషాలు
కూర్చుకుంటూ, మార్పులు చేసుకుంటూ, జాచిత్యాన్ని
దృష్టిలో పెట్టుకొని వచించి రచనయింది. పరిశీలనైనా
ప్రేమద్రవ్య, ప్రతీతిలోని సౌకుమార్యము ఈ కావ్యంలో
గమనించి అవధించి అనందింప దగిన విషయాలు.

అనుగ్రహనా కాలిదాసు రచన నే నెదురు వేసు
కుంటూ సాగిన రచన కావడం చేత ఆ మధ్యం దీని
కల్పనలో వింతలేదు. చోడకోట దారిచెప్పకూ
హిమవంతము మాటలచ్చివచ్చును నాయక ట్లా
అంటుంది :

‘పంకజెన్నెలకన్న మిన్ను చిల్లమిదివ్యకళా ప్రభలే
నింజివాడ చింతగా మ, నీవు తిన్న నీయ గ
బంజముల ముదానైత్రము గా బడిన ప్రసాయించి ఆ
కొండగాయని పీకకొంచు కళారీకా పయనింప చే
ఈ రచనలోని సౌకుమార్యం తెలియడానికి కలి
దాసు రచన జ్ఞాపకం చేసుకోడానికి పై పద్యం చాల.

కావ్యాల్లో కవి తన కావ్యాన్ని ఆస్వదించి
పరగహింపమని కాలిదాసును కొంచెం ఉత్సాహ
వృత్తాల్లో వ్రాసినాడు. దానికి సమాధానంగా వచ్చిన
కాలిదాసు పావాక్కుల కవిరాజురీతి తాల్లో వ్రాసి
నాడు. కృతికవ్యకయే మేఘమాలకృతి సభ్యింపులు
(మాడబడి) సీపలులలో నున్నది. మేఘసంకళిత
కాంతాభావము చందకోర్కెలాది వృత్తములలో
నున్నది. కృతికర్త సభ్యవాదములు ద్వీపదలోను అట
జలదిలోను చెప్పబడినవి.

ఖండికా ప్రాయములైన ఈ అయిదుభాగాలు
విక్రీ కాలిదాసు నెఱుగబడిన, ఈ కావ్యం మేఘసంక
ళం ముందు ఏ స్థానాన్ని కోరేది తెలుపుతున్నది. వినయ
ధరంతో కూడిన ఉత్సాహమే కవి ఈ కార్యోద్యమకు
చోదకకర్తగా నిలిచిందనటంలో సందేహంలేదు. ఈ
మధ్యవచ్చిన చిన్న కావ్యాల్లో ఇది రసవంతమైనది;
మేలైనది. అందకూ అవశ్యం చదివి అనందింపదగినది.

రా. చ.

